Материали за изучване Одринския вилаетъ.[1]

Отъ Т. Карайововъ.

I. Географически прѣгледъ.

1. Граници и мѣстоположение.

Одринскиятъ вилаетъ обхваща южната тракийска равнина и граничи отъ и. съ Черно море и Цариградския вилаетъ; отъ з. — съ р. Мѣста, която го раздѣля отъ Солунския вилаетъ; отъ с. — съ пограничната линия на Българското княжество, която се простира по върховетѣ на Родопитѣ, на Сакаръ планина и по сѣвернитѣ разклонения на Странджа до точката, въ която послѣднитѣ се омиватъ отъ Черно море; отъ ю. вилаетътъ граничи съ двѣтѣ морета: Мраморно и Бѣло.

Въ тоя вилаетъ спадатъ южнитѣ склонове на Срѣднитѣ и Източни Родопи, южнитѣ склонове на Сакаръ планина и почти цѣлата Странджа. На ю. въ Родостенския санджакъ се издигатъ Родостенскитѣ височини, които се разклоняватъ по цѣлото крайбрѣжие на Мраморно море и Бѣло дори до устието на р. Марица.

Родопитѣ отъ Одринския вилаетъ взиматъ началото си отъ долното течение на р. Мѣста, слѣдватъ по направление отъ з. къмъ и. до брѣговетѣ на р. Марица и отдѣлятъ единъ клонъ съ ю. направление, който достига до брѣговетѣ на морето. Отъ горното се вижда, че Родопскитѣ пл. отъ Одринския вилаетъ пълнятъ пространството на цѣлия Гюмурджински санджакъ и отчасти на санджацитѣ Одрински и Деде Агачски, и споредъ хидрографията си може да се раздѣлятъ на южни и с.-и. Родопи: прѣзъ първитѣ водитѣ се изтичатъ направо въ Бѣло море, а отъ вторитѣ извира р. Арда съ нейнитѣ притоци и водитѣ, които р. Марица прибира въ долното си течение.

Южнитѣ Родопи отъ вилаета взиматъ началото си между р. Мѣста и Скеченската рѣка, на з. отъ града, дѣто се издига високиятъ връхъ Чалъ-

---

[1]) Даннитѣ за настоещето изучване сѫ събрани отъ автора въ разстояние на една и половина година, което врѣме той е прѣкаралъ въ Одринъ като секретарь на Княжеското търговско агентство. Цѣлиятъ материалъ бѣ готовъ за печатъ прѣзъ м. май 1900 год. Тая дата трѣбва да служи и днесъ като изходна точка при опрѣдѣляне състоянието на нѣщата, които съставятъ прѣдметъ на това изучване. Само въ главата за поминъка сѫ приложени нѣколко нови таблици, които съдържатъ данни за послѣднитѣ 2—3 години. Тия данни се получиха, когато първитѣ материали бѣха вече подъ печатъ.

тепе, който се образува отъ редъ неправилни стръмни и съвсѣмъ голи възвишения. По-нататъкъ къмъ и. слѣдва върхътъ Карлъкъ, който постепенно се издига, до като достигне близу надъ гр. Гюмурджина. Възвишенията, които съставятъ тоя връхъ, се прѣрѣзватъ отъ малката р. Куру-чай, по която води тѣсенъ и стърменъ пѫть за върхъ Елидже, и отъ р. Ярдъмли-Дере, която извира въ мѣстностьта, дѣто се срѣщатъ и. склонове на Карлъкъ съ Къзълдели. Рѣката прѣсича планинитѣ, за да излѣзе въ и. часть на Гюмурджинското поле, слѣдъ което се влива въ морето при Марония. Карлъкъ е цѣлъ обраснал съ гора, която не е толкова стара.

На и. отъ Гюмурджина, както се забѣлѣза и по-горѣ, Родопитѣ се разклоняватъ на двѣ: единиятъ клонъ извива на ю. и се разклонява къмъ долното течение на р. Марица и Бѣло море, а другиятъ слѣдва общото направление къмъ и. и изпълва пространството къмъ Орта-кьой до р. Арда. Първиятъ клонъ се отдѣля на с.-и. страна отъ Гюмурджина, за да образува Гюмурджинското поле и за да запълни пространството между това послѣдното, долното течение на р. Марица и Бѣло море. Тоя клонъ слиза най-напрѣдъ на ю., извива слѣдъ това на з. и тъкмо срѣщу градъ Гюмуджина се издига въ единъ високъ връхъ, Яшъклъкъ, който се спуща до брѣговетѣ на морето. Разклоненията на тоя клонъ сѫ цѣли покрити съ гора, която не е толкова богата съ обилния си дървенъ материалъ, колкото съ произведенията на паламудовитѣ дървета, употрѣбявани въ кожарската индустрия и съставящи единъ важенъ приходъ за селското население. Съ изключение на най-високия връхъ Яшъклъкъ, който поради близостьта си до морето е много стърменъ отъ къмъ него, всички останали възвишения отъ тоя клонъ не сѫ тъй стръмни, за да прѣдставятъ сериозни затруднения за съобщение.

С.-И. Родопи обхващатъ пространството, прѣзъ което текатъ притоцитѣ на р. Марица. Отъ тѣхъ най-видно мѣсто заима р. Арда съ притоцитѣ си, а слѣдъ нея иде р. Къзълдели съ върховетѣ, които образуватъ водораздѣлната черта между водитѣ отъ долното течение на р. Марица и ония, които текатъ отъ дѣсно направо въ Бѣло море.

Мѣстностьта, прѣзъ която тече р. Арда, отъ самитѣ ѝ извори — 2—3 часа на з. отъ Смилянъ — дори до Орта-кьой, е кръстосана по всички направления съ планински върхове. Що-годѣ голѣми поляни тукъ никакъ не се срѣщатъ и даже на мѣста водитѣ на рѣката едва намиратъ едно сиромашко корито между остритѣ и стръмни върхове.

Три отъ притоцитѣ на Арда опрѣдѣлятъ положението на планинскитѣ върхове, които се намиратъ въ нейния басейнъ. — Еносъ-дере събира водитѣ отъ редъ долини, що образуватъ възвишенията, които се спущатъ отъ с. къмъ ю. отъ Смилянъ къмъ връха Чегла. Между планинитѣ: Маденъ-дагъ и Момкова-Яйляси на з. отъ Дарѫ-Дере извира р. Сюютлю. Разклоненията на тия двѣ планини едва допущатъ на рѣката да се движи между тѣхнитѣ стръмни подножия. На 6—6$^1/_2$ ч. далечъ отъ устието на рѣка Арда планинитѣ се доближаватъ една до друга и по тая причина досегашното направление на рѣката се извива право къмъ с., като минава близу до гр. Мастанли. Между и. разклонения на Карлъкъ и върхъ Коджа-Яйля извира рѣка Бургазъ. Тя държи почти изключително с. направление и събира водитѣ, които изтичатъ между и. разклонения на Мастанлийскитѣ планини и възвишенията на з. отъ Орта-кьой, които образуватъ долината на р. Марица. На 5$^1/_2$—6 ч. далечъ отъ устието р. Бургазъ минава близу до гр. Кушу-Кавакъ, и близу при с. Ада се влива въ Арда.

Р. Къзълдели влива водитѣ си право въ Марица, близу при Димотика. Тя извира отъ върхъ Коджа-Яйля и събира водитѣ отъ разклоненията на

тоя върхъ и отъ Орта-Кьойскитѣ височини. Басеинътъ на тая рѣка прѣдставя значително различие отъ тоя на изброенитѣ по-горѣ рѣки по отношение на съобщенията: до като послѣднитѣ сѫ почти недостѫпни, първиятъ съ изключение на горната му часть, дѣто се срѣщатъ нѣкакви несгоди, прѣдставя една лесно проходима хълмиста мѣстность.

Ако и да имъ липсватъ вѣковнитѣ дървета, Родопскитѣ планини сѫ изобщо лѣсисти. Само въ ю.-з. имъ страна се срѣщатъ съвсѣмъ голи върхове, какъвто е Чалъ-Тепе надъ Скече. — Природата, като че се е надпрѣдваряла да създаде въ всички точки отъ тия планини прѣпятствия за съобщението: поради отсѫтствието на голѣми рѣки отсѫтствуватъ и сгодни за съобщение долини. Ония, които ги има, сѫ незначителни и се прѣсичатъ отъ напрѣчни стръмни възвишения; а р. Арда, която прѣдставя най-важната рѣка, както се каза и на друго мѣсто, едва намира едно сиромашко корито между остритѣ и стръмни скали. Наклонътъ на отдѣлнитѣ височини е доста стръменъ. Само приморскитѣ възвишения и ония, които се намиратъ на и. отъ р. Бургазъ къмъ долината на Марица заедно съ пограничнитѣ мѣста на Вешъ-Тепе на с. отъ Орта-Кьой иматъ по-слабъ наклонъ и сѫ по-лесно проходими.

Втора прѣчка за движението прѣдставя отсѫтствието на изкуствени съобщения. Освѣнъ ж. п. линия Солунъ—Д.-Агачъ, стариятъ пѫть Родосто—Гюмурджина и сега строещитѣ се шосета отъ Скече и Гюмурджина къмъ нашата граница и Ординъ, други пѫтища не сѫществуватъ; или по право, ако ги има, тѣ сѫ тѣсни, стръмни и недостѫпни, освѣнъ за човѣшкия кракъ и за тоя на мулето.

Болшинството на населението по цѣлото протежение е турско и помашко, само при бълг. граница въ Ахѫ-Челебийско на и. въ Орта-Кьойско и по цѣлото течение на Марица дори до морето се срѣща българскиятъ елементъ. Населението отъ вѫтрѣшнитѣ Родопи е доста бѣдно; поминува се или съ занаяти, или съ производство на тютюнъ; зърнени храни се произвождатъ толкова малко, че населението е принудено да си доставя храна отъ Южна България и отъ приморскитѣ турски равнини.

Сакаръ планина, находеща се на с. отъ Одринъ въ клина, що се образува между Марица и Тунджа, се разклонява къмъ и., за да се съедини съ Странджа и къмъ ю., за да изпълни пространството между тия двѣ рѣки. Въ ю. си склонове до нашата граница тая планина е стръмна, на мѣста лѣсиста и мѫчно проходима. Въ ю. си разклонения тя образува редъ вълнообразни хълмове, които сѫ съвсѣмъ голи и се простиратъ на ю. отъ Одринъ и къмъ Лозенградъ. Мѣстото, което заима тая планина, спада въ Одринския и отчасти въ Лозенградския санджакъ. Поради обширнитѣ си полета и пасища, това мѣсто е богато и съ земнитѣ си произведения, и съ скотоводството си, особено съ овце. Освѣнъ шосетата, които съединяватъ Одринъ съ Мустафа-Паша и съ Лозенградъ, намиратъ се по всички направления коларски пѫтища, които при добро лѣтно врѣме сѫ много сгодни.

Странджа се намира изключително въ Лозенградския санджакъ, държи направление отъ с. къмъ ю. покрай брѣговетѣ на Черно море. Тя е цѣла лѣсиста, стръмна отъ къмъ морето и безъ никакви срѣдства за съобщение, съ изключение на проектираното, но непостроено още шосе Лозенградъ—Инияда и пѫть отъ Бунаръ-Хисаръ за Виза и пó на югъ. Населението въ с. часть е смѣсено: българско и турско, а въ ю. и и. почти изключително гръцко. Земледѣлието и скотовъдството е по-развито въ с. часть, а ю. мѣста се поминуватъ повече съ произвождане на вѫглища, риболовство и гурбетчилъкъ.

Родостенскитѣ височини се състоятъ отъ редъ вълнообразни възвишения, които достигатъ до морския брѣгъ и които, колкото отиватъ къмъ послѣдния,

сѫ обрастнати съ по̀-добра гора. Тия възвишения не съставятъ голѣма прѣчка за съобщенията. Прѣзъ Родосто и Ипсала върви стариятъ пѫть отъ Цариградъ за Гюмурджина; отъ Родосто прѣзъ Узунъ-Кюпри — пѫтьтъ за Одринъ; шосеенъ пѫть свързва Родосто съ станцията Мурадли. На ю.-з. тия възвишения се скачатъ съ Ганоскитѣ планини, които сѫ високи и стръмни отъ къмъ морето, и които се спущатъ отъ с.-и. къмъ ю.-з. въ Галиполския полуостровъ.

Прѣзъ Одринския вилаетъ текатъ водитѣ, които се вливатъ въ три морета: Черно, Мраморно и Бѣло. — Отъ тѣхъ най-важна е Марица съ притоцитѣ си: Арда, Тунджа и Ергене. Съ изключение на р. Арда, която въ горното си течение до Орта-Кьой минава прѣзъ планинска мѣстность, останалитѣ рѣки текатъ почти прѣзъ равни мѣста. Разливанията по тѣхъ ставатъ обикновено пролѣть и есень при голѣми дъждове, а тия разливания обхващатъ голѣми пространства вънъ отъ брѣговетѣ. Мостове на тия рѣки сѫ голѣма рѣдкость, но за туй населението се ползува на мѣста отъ салове (единъ видъ варки), а на мѣста отъ бродоветѣ, които нарѣдко липсватъ. За забѣлѣзване е, че всички тия рѣки влачатъ много пѣсъкъ отъ горнитѣ си течения и за туй, особено коритото на Марица, било отъ Одринъ на долу, било при устието ѝ, е прѣпълнено съ пѣсъкъ.

Въ епохата, която послѣдва Хати-шерифа и прѣзъ която турското правителство бѣ тръгнало по пѫтя на реформитѣ и на развитие съобщенията — въ 1846 год., Султанъ Маджидъ бѣ натоварилъ французина инжинеръ на турска служба, Poirel да изучи проекта за уригулирване и плавателность на р. Марица. Тоя проектъ сега е съвсѣмъ забравенъ, и откриването на р. Марица за плавателность чака промѣната на сегашнитѣ ѝ господари.

Въ тия граници и при това разположение Одринскиятъ вилаетъ съдържа богато разнообразие въ почвата: отъ една страна разкошнитѣ гори на Родопитѣ и на Странджа, които не сѫ лишени отъ богаства, съ дървения си материалъ и тютюневото производство, а отъ друга страна общирната Тракийска равнина, която крие въ своитѣ недра богато възнаграждение за трудоветѣ на землеѣлеца, скотовъдеца и лозаря.

Друго едно важно прѣимущество, което тоя вилаетъ има надъ много други страни съ сравнително голѣмо пространство земя и многочислено население, се състои въ разположението му върху три морета и въ прорѣзването му отъ една голѣма рѣка. Това прѣимущество поставя Одринския вилаетъ въ непосрѣдствено и ефтино съобщение съ външния свѣтъ. Отъ пристанищата по-важни сѫ: Кара-Агачъ срѣщу Скече; Деде-Агачъ; Ксеросъ въ Сароския заливъ; Галиполи на Дарданелитѣ; Родосто на Мраморно море и Инияда на Черно море. Истина е, че тия пристанища не прѣдставятъ такъво съчетание на благоприятни условия, както е случаятъ съ Солунското пристанище, нито пъкъ р. Марица е естествено плавателна рѣка. Обаче нито единиятъ, нито другиятъ недостатъкъ никога не сѫ прѣчили за износа не само на произведенията отъ тоя вилаетъ, но още и на ония отъ Ю. България. Вѣрно е, че тия недостатъци спъватъ възможното увеличаване на благосъстоянието; но тѣхното отстранение може да бѫде не толкова мѫченъ въпросъ за едно управление, освободено отъ външни и вѫтрѣшни безпокойствия и посвѣтено всецѣло върху развитието на народното благосъстояние.

II. Административно дѣление.

Слѣдната таблица показва сегашното административно дѣление на вилаета:

Санджаци	Кази	Нахии
Одрински	Одринска	Юскюдаръ, Чоке, Ада.
	Мустафа Пашанска	Черменъ, Селбюкенъ, Лефка.
	Кърджалийска	Сулиманларъ, Османъ-Пашаларъ, Ходжаларъ, Яхияли, Фарашлеръ, Шабанъ, Габрово и Кориджe-Виранъ.
	Димотишка	Караджа-Халилъ, Кулели-Бургазъ, Кара-Клисе, Салтикъ.
	Узунъ-Кюприйска	Ада, Ирикъ-Тепе, Чопъ.
	Орта-Кьойска	Сари-Хадъръ, Мандрица, Каба-Агачъ-Арнаутъ, Махмудли и Демирли.
	Хавсенска	Караджа-Салихъ.
Гюмурджински	Гюмурджинска	Шеихъ-Джумаа, Гирли, Чакалъ, Шапхана, Яси, Марония, Кура-и-Джедидъ.
	Султанъ Иерийска	Ада, Ташлж, Гюве, Текия, Местанлж.
	Ахж-Челебийска	Смилянъ, Читакъ, Каршили, Пашавикъ, Тузъ-Бурунъ и Сугютчикъ.
	Скеченска	Иениджe, Сакаръ-Кая, Халепли, Джедидъ, Яси-Оренъ.
	Егри Деренска	Мешгулли, Кючукъ Виранъ, Давудъ, Хошатли, Долащъръ.
	Дари Деренска	Шахинъ и Акъ Бунаръ.
Лозенградски	Лозенградска	Бунаръ-Хисаръ, Ковчазъ, Скопо, Полось, Кавакли, Койово, Терзи-Дере.
	Малко-Търновска	Граматиково, Денизъ-Оба, Дере-и-Джедидъ, Чакнахаоръ.
	Люле Бургаска	Бuюкъ-Карыщдъранъ, Ахмедъ Бей.
	Визенска	Сарай, Иениджe, Ортаджикъ, Хасъ-Бога.
	Ахтополска	Агио Стефанъ.
	Мидийска	Самоковъ.
	Баба Ескийска	Меркезъ, Кара-Халилъ, Ченгирли.
Деде-Агачки	Деде-Агачска	Фере, Шахинлеръ, Догандже, Макри, Самотраки.
	Софулийска	Ада, Пстекли, Голѣмъ-Дервентъ, Пишманъ, Камберлеръ Бааля, Ипсала.
	Еноска	Коджа-Али.
Галиполски	Галиполска	Урша, Булаиръ, Тайфуръ.
	Кешанска	Грабуна, Паша-Игидъ, Сулуджа.
	Мирефтенска	Ганосъ, Кестанболу.
	Шаръ-Кьойска	Ова-Мюстеджибъ.
	Едже Абадска	
Родостенски	Родостенска	Еректи, Анеджикъ, Наибъ, Ортанджа, Ешеклеръ.
	Чорленска	Тюрбе-Дере, Мурадли.
	Малгарска	Хереке, Химметъ, Козъ, Агаръ?
	Хайреболска	Умуръ-Бей, Буюкъ-Кара-Карлж, Черкесъ-Мюслимъ.

Отъ горното се вижда, че, споредъ сегашното дѣление, вилаетътъ има 6 санджака, 32 каза и 115 нахии. — Административното дѣление на областитѣ въ Турция не е нѣщо постоянно: то се измѣнява споредъ политическитѣ и други нужди. Въ 1855 г. е ставало второто административно дѣление въ Турция. Възъ основа на това дѣление, което е било въ сила до освободителната война, вилаетътъ се дѣлилъ на 6 санджака и обгръщалъ въ себе си освѣнъ сегашната Южна България до Балкана съ Пловдивския и Сливенския санджакъ, още и Чаталджанския санджакъ, който за сега спада въ Цариградския вилаетъ. За забѣлѣзване е, че пространството, което по-прѣди е било раздѣлено на 3 санджака и 30 кази, сега се раздѣля на 6 такива и 32 кази. Види се, това усилване на централизацията ще да е било прѣдизвикано отъ събитията, които послѣдваха войната отъ 78 год. и отъ пограничностьта на той вилаетъ съ една нова и опасна държава.

Като послѣдно, макаръ и незначително административно дѣление, заслужва да се спомене отцѣпването на Рупчоската каза отъ Гюмурджинския санджакъ и присъединяването ѝ къмъ Солунския вилаетъ, което стана прѣзъ септемврия 1899 г.

III. Население.

1. Статистика.

Таблицата, която слѣдва по-долу, показва количеството на населението по кази, вѣра, народность и духовно вѣдомство. Часть отъ тия свѣдѣния, а именно за санджацитѣ: Одрински, Лозенградски и Деде-Агачски може да се считатъ по-близу до дѣйствителностьта, понеже сѫ събирани и провѣрявани по надежденъ начинъ. За останалитѣ санджаци, дѣто нашиятъ елементъ е слабо прѣдставлявань и по тая причина събирането на каквито и да е свѣдѣния е по-мѫчно, статистическитѣ данни сѫ заети отъ официалния календаръ за 1898 г. (салнаме) и може да се считатъ за приблизително вѣрни. За по-голѣма нагледность сѫ прѣдставени паралелно двѣ таблици: едната съдържа даннитѣ по частни свѣдѣния, а другата съдържа само официални данни, взети отъ салнамето. Освѣнъ това, на края е помѣстено и приложението, което съдържа имената на селата въ вилаета, разпрѣдѣлени по азбученъ редъ, по кази и санджаци.

Одрински санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Кази														Всичко	
	Одринска		Мустафа Пашанска		Демотишка		Узунъ Кюприйска		Орта-кьойска		Хавсенска		Кърджалийска			
	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални
По вѣра:																
Мухамедани	49955	45078	9910	10427	6390	8245	14875	15364	7065	16109	8340	7217	?	35723	131758	138158
Православни	42918	38759	22476	17241	22266	19288	18622	24022	25578	14915	10710	7214	?	99	142664	121588
Униати	148	4	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	208	4
Протестанти	70	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	70
Католици	700	643	—	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	700	782
Евреи	13888	9002	640	425	960	622	120	8	—	—	24	—	?	18	15650	10075
Арменци	3205	3782	50	34	325	200	50	5	—	—	—	—	—	—	3680	4021
Всичко	110379	97333	33136	28216	29941	28355	33167	39399	32643	31024	19074	14431	?	35840	294680	274598
По домашенъ езикъ:																
Турци	49955	45078	9910	10427	6390	8245	13875	15364	7065	16109	8340	7217	?	35723	131258	138158
Българи	22108	9806	18695	13018	3590	1310	8153	6895	12114	4460	4230	1269	—	—	68890	36773
Гърци	20953	28953	3841	4317	18676	17978	7984	17127	11364	10435	1080	5945	?	99	68997	84854
Арнаути	—	—	—	—	—	—	2460	—	2100	—	5400	—	—	—	9960	—
Цигани	—	—	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	500	—
Евреи	13888	9002	640	425	960	622	120	8	—	—	24	—	?	18	15650	10075
Арменци	3205	3782	50	34	325	200	50	5	—	—	—	—	—	—	3680	4021
Власи	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	25	—
Разни	770	717	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	770	717
Всичко	110379	97333	33136	28216	29941	28355	33167	39399	32643	31024	19074	14431	?	35840	294680	274598
По духовно вѣдомство:																
Екзархисти	11720	9806	16910	12924	1890	1810	6720	6895	7170	4480	2850	1269	—	—	47260	36684
Патриархисти	31198	28953	5566	4817	20876	17978	11902	17127	18408	10435	7860	5945	?	99	95404	84854
Всичко	42918	38759	22476	17241	22266	19288	18622	24022	25578	14915	10710	7214	?	99	142664	121588

Забѣлѣжка. За Кърджалийската каза частни свѣдѣния липсватъ.

Лозенградски санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Кази: Лозен-градска		Малко-Търновска		Люле Бургаска		Визенска		Ахтополска		Мидийска		Баба Ескийска		Всичко	
	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални
По вѣра:																
Мухамедани	17410	20546	1940	2008	10865	8272	25500	10960	550	990	450	478	6695	8143	63410	51397
Православни	46568	38842	17390	11874	7010	7218	19650	13384	9704	7851	6550	6698	8035	7359	114907	93226
Униати	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	
Протестанти	—	—	—	278	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	278
Католици	—	—	—	66	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66
Евреи	1080	786	—	—	320	207	—	—	—	—	—	—	—	—	1400	993
Арменци	5	66	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	5	104
Всичко	65063	60240	19430	14226	18195	15735	45150	24344	10254	8841	7000	7176	14730	15502	179822	146064
По домашенъ езикъ:																
Турци	17085	20546	1940	2008	10465	8272	25350	10960	550	990	450	478	6695	8143	62535	51397
Българи	31408	20025	17490	12218	1250	530	2700	1037	3240	2144	—	274	2940	1171	59028	37399
Гърци	15160	18626	—	—	5760	6688	16950	12347	6464	5707	6550	6424	5095	6188	55979	55980
Арнаути	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Цигани	325	—	—	—	400	—	150	—	—	—	—	—	—	—	875	—
Евреи	1080	786	—	—	320	207	—	—	—	—	—	—	—	—	1400	993
Арменци	5	66	—	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	5	104
Власи	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разни	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	191
Всичко	65063	60240	19430	14226	18195	15735	45150	24344	10254	8841	7000	7176	14730	15502	179822	146064
По духовно вѣдомство:																
Екзархисти	28648	20025	17390	11874	1200	530	—	1037	3240	2144	—	274	1620	1171	52098	37055
Патриархисти	17920	18626	—	—	5810	6688	19650	12347	6464	5707	6550	6424	6415	6188	62809	55980
Всичко	46568	38651	17390	11874	7010	7218	19650	13384	9704	7851	6550	6698	8035	7359	114907	93035

Деде-Агачски санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Кази: Деде-Агачска частни	Деде-Агачска официални	Софулийска частни	Софулийска официални	Еноска частни	Еноска официални	Всичко частни	Всичко официални
По вѣра:								
Мухамедани	12335	11252	14780	25552	3955	3458	31070	40262
Православни	17997	16872	25664	17418	4300	3771	47961	38061
Протестанти	—	—	—	—	—	—	—	—
Католици	150	—	90	40	—	—	240	40
Евреи	240	62	—	15	—	—	240	77
Арменци	300	466	—	20	—	—	300	486
Всичко .	31022	28652	40534	43045	8255	7229	79811	78926
По домашенъ езикъ:								
Турци	11785	11252	14780	25552	3955	3458	30520	40262
Българи	13935	9828	7374	5237	690	231	21999	15296
Гърци	3987	7044	18380	12181	3610	3540	25977	22765
Арнаути	—	—	—	—	—	—	—	—
Цигани	550	—	—	—	—	—	550	—
Евреи	240	62	—	15	—	—	240	77
Арменци	300	466	—	20	—	—	300	486
Власи	225	—	—	—	—	—	225	—
Разни	—	—	—	40	—	—	—	40
Всичко .	31022	28652	40534	43045	8255	7229	79811	78926
По духовно вѣдомство:								
Екзархисти	13437	9828	6792	5237	—	231	20229	15296
Патриархисти	4560	7044	18872	12181	4300	3540	27732	22765
Всичко .	17997	16872	25664	17418	4300	3771	47961	38061

Гюмурджински санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Кази: Гюмурджинска	Кази: Султанъ-Иерийска	Кази: Ахъ-Челебийска	Кази: Скеченска	Кази: Дарж-Деренска	Кази: Егри-Деренска		Всичко	
	официални	официални	официални	официални	официални	частни	официални	частни	официални
По вѣра:									
Мухамедани	53393	42158	17172	24068	20348	36030	34056	193169	191195
Православни	12907	869	11299	7342	647	1260	282	34324	33346
Протестанти	—	—	—	36	—	—	—	36	36
Католици	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Евреи	712	2	—	15	—	—	—	729	729
Арменци	329	—	—	33	—	—	—	362	362
Всичко	67341	43029	28471	31494	20995	37290	34338	228620	225668
По домашенъ езикъ:									
Турци	53393	42158	17172	24068	20348	36030	34056	193169	191195
Българи	6506	850	10142	1809	647	1260	282	21214	20236
Гърци	6401	19	1157	5319	—	—	—	12896	12896
Арнаути	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Цигани	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Евреи	712	2	—	15	—	—	—	729	729
Арменци	329	—	—	33	—	—	—	362	362
Власи	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Разни	—	—	—	250	—	—	—	250	250
Всичко	67341	43029	28471	31494	20995	37290	34338	228620	225668
По духовно вѣдомство:									
Екзархисти	6506	850	10142	1809	647	1260	282	21214	20236
Патриархисти	6401	19	1157	5319	—	—	—	12896	12896
Всичко	12907	869	11299	7128	647	1260	282	34110	33132

Галиполски санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Каза: Галиполска	Каза: Кешанска	Каза: Мирефтенска	Каза: Шаръ-кйойска	Каза: Едже Абадска		Всичко	
	официални	официални	официални	официални	частни	официални	частни	официални
По вѣра:								
Мухамедани	10096	11480	1416	2663	3985	5167	29640	30822
Православни	15806	14525	16398	10883	4400	6252	62012	63864
Униати	—	—	—	—	—	—	—	—
Протестанти	—	—	—	—	—	—	—	—
Католици	26	—	27	8	—	—	61	61
Евреи	1859	—	14	3	—	—	1876	1876
Арменци	1203	—	23	—	—	—	1226	1226
Всичко	28990	26005	17878	13557	8385	11419	94815	97849
По домашенъ езикъ:								
Турци	10096	11480	1416	2663	3985	5167	29640	30822
Българи	—	1807	—	—	—	—	1807	1807
Гърци	15806	12718	16398	10883	4400	6252	60205	62057
Арнаути	—	—	—	—	—	—	—	—
Цигани	—	—	—	—	—	—	—	—
Евреи	1859	—	14	3	—	—	1876	1876
Арменци	1203	—	23	—	—	—	1226	1226
Власи	—	—	—	—	—	—	—	—
Разни	26	—	27	8	—	—	61	61
Всичко	28990	26005	17878	13557	8385	11419	94815	97849
По духовно вѣдомство:								
Екзархисти	—	1807	—	—	—	—	1807	1807
Патриархисти	15806	12718	16398	10883	4400	6252	60205	62057
Всичко	15806	14525	16398	10883	4400	6252	62012	63864

Родостенски санджакъ.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Каза: Чорленска	Каза: Хайреболска	Каза: Родостенска		Каза: Малгарска		Всичко	
	офи-циални	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални	частни	офи-циални
По вѣра:								
Мухамедани	11454	14287	15645	16392	11395	13276	52731	55359
Православни	7346	3834	22194	19311	19308	14132	52682	44623
Униати	—	—	—	—	666	—	666	—
Протестанти	3	—	—	128	25	—	28	131
Католици	—	—	—	—	—	603	—	603
Евреи	626	—	1600	1078	—	5	2226	1709
Арменци	1323	78	6500	7726	3500	2125	11401	11252
Всичко	20752	18149	45939	44635	34894	30141	119734	113677
По домашенъ езикъ:								
Турци	11454	14287	15645	16392	3795	13276	45131	55359
Българи	322	380	—	38	14844	2230	15516	2970
Гърци	7024	3454	22194	19273	12730	11902	45402	41653
Арнаути	—	—	—	—	—	—	—	—
Цигани	—	—	—	—	—	—	—	—
Ереи	626	—	1600	1078	—	5	2226	1709
Арменци	1323	78	6500	7726	3500	2125	11401	11252
Власи	—	—	—	—	—	—	—	—
Разни	3	—	—	128	25	603	28	734
Всичко	20752	18149	45939	44635	34894	30141	119734	113677
По духовно вѣдомство:								
Екзархисти	322	380	—	38	3456	2230	4158	2970
Патриархисти	7024	3454	22194	19273	15852	11902	48524	41653
Всичко	7346	3834	22194	19311	19308	14132	52682	44623

Рекапитулация по санджаци.

Жители по вѣра, по домашенъ езикъ и по духовно вѣдомство	Санджаци: Одрински		Лозенградски		Деде-Агачски		Гюмурджински		Галиполски		Родостенски		Всичко	
	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални	частни	официални
По вѣра:														
Мухамедани	131758	138158	63410	51397	31070	40262	193169	191195	29640	30822	52731	55359	501778	507193
Православни	142664	121538	114907	93226	47961	38061	34324	33346	62012	63864	52682	44623	454550	394658
Униати	208	93	100	66	—	—	—	—	—	—	666	—	974	159
Протестанти	70	70	—	278	—	—	36	36	—	—	28	131	134	515
Католици	700	643	—	—	240	40	—	—	61	61	—	603	1001	1347
Евреи	15650	10075	1400	993	240	77	729	729	1876	1876	2226	1709	22121	15459
Арменци	3630	4021	5	104	300	486	362	362	1226	1226	11401	11252	16924	17451
Всичко	294680	274598	179822	146064	79811	78926	228620	225668	94815	97849	119734	113677	997482	936782
По домашенъ езикъ:														
Турци	131258	138158	62535	51397	30520	40262	193169	191195	29640	30822	45131	55359	492253	507193
Българи	68890	86773	59028	37399	21999	15296	21214	20236	1807	1807	15546	2970	188484	114481
Гърци	63997	84854	55979	55980	25977	22765	12896	12896	60205	62057	45402	41653	264456	280205
Арнаути	9960	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	9960	—
Цигани	500	—	875	—	550	—	—	—	—	—	—	—	1925	—
Евреи	15650	10075	1400	993	240	77	729	729	1876	1876	2226	1709	22121	15459
Арменци	3630	4021	5	104	300	486	362	362	1226	1226	11401	11252	16924	17451
Власи	25	—	—	—	225	—	—	—	—	—	—	—	250	—
Разни	770	717	—	191	—	40	250	250	61	61	28	734	1109	1993
Всичко	294680	274598	179822	146064	79811	78926	228620	225668	94815	97849	119734	113677	997482	936782
По духовно вѣдомство:														
Екзархисти	47260	36684	52098	37055	20229	15296	21214	20236	1807	1807	4158	2970	146766	114048
Патриархисти	95404	84854	62809	55980	27732	22765	12896	12896	60205	62057	48524	41653	307570	280205
Всичко	142664	121538	114907	93035	47961	38061	34110	33132	62012	63864	52682	44623	454336	394253

Излишно е и да се говори, че приведенитѣ по-горѣ данни не могатъ да бѫдатъ абсолютно вѣрни, а само близки до дѣйствителностьта. Само за такива данни може да се говори въ Турция, дѣто редовно прѣброяване липсва, а официалнитѣ свѣдѣния се извличатъ отъ регистритѣ за раждания и умирания, и то безъ да може да се знае дѣйствителностьта на тия извлѣчения.

Изложенитѣ до тука данни сѫ добити възъ основа на ония, които сѫ помѣстени въ края като приложение, чрѣзъ поставяне: на всѣка турска кѫща, безразлично селска или градска по петима; на всѣка християнска градска кѫща тоже по петима; на всѣка селска по шесть души, и на всѣка еврейска по осъмь души. Освѣнъ туй числото на православнитѣ отъ тритѣ санджака: Гюмурджински, Галиполски и Родостенски е увеличено за смѣтка на мухамеданитѣ съ 20.797 души, която цифра се получава отъ съпоставяне числото на християнитѣ по частни и официални свѣдѣния за тритѣ останали санджака, за които има частни свѣдѣния. Тая цифра отъ 20.797 души се разпрѣдѣля между българитѣ и гърцитѣ въ съотношение както 1:2. Числото на мухамеданитѣ се намалява още и съ 120.000 помаци и 5000 цигани. Споредъ прѣсмѣтванията на г. Шишкова, сп. „Славиеви гори“ — около 110 до 112 хиляди помаци живѣятъ въ Гюмурджинския санджакъ, а осталалитѣ се намиратъ въ Родостенския санджакъ, Малгарска каза, и сѫ прѣселенци отъ България слѣдъ руско-турската война.

По тоя начинъ населението на вилаета по вѣра и народность приблизително ще се изрази съ слѣднитѣ цифри:

Мухамедани	480.981
Православни	475.347
Унияти	974
Протестанти	134
Католици	1 001
Евреи	22.121
Арменци	16.924
Всичко	997,482

Турци	355.981
Помаци	120.000
Цигани	5.000
Българи	212.884
Гърци	253.253
Власи	250
Арнаути	9.960
Арменци	16.924
Евреи	22.121
Разни	1.109
Всичко	997.482

Отъ горната таблица се вижда, че мухамеданското население е равно почти на половината отъ цѣлото население на вилаета; най-компактно е то въ Гюмурджинския санджакъ, дѣто се намира повече отъ 40% отъ общото му количество. Второ по численность иде гръцкото население, което обитава най-вече градоветѣ и крайбрѣжията. Българитѣ завзиматъ трето мѣсто. Въ компактни маси тѣ се намиратъ около нашата граница. Къмъ ю. колкото се приближаватъ къмъ морето, толкова се и разрѣдяватъ. Относително тѣхната численность трѣбва да се забѣлѣжи туй, че тѣ не сѫ по никой начинъ подолу отъ показаното по-горѣ количество, а може смѣло да се допусне че прѣвишаватъ тая цифра, като се има прѣдъ видъ, че за три санджака свѣдѣнията ми сѫ заети отъ официални източници, които смѣтатъ християнитѣ

подъ вѣдомството на патриархията за гърци, макаръ тѣ и да сж българи. Това става още повече вѣрно, защото въ Одринския и Лозенградския санджакъ живѣятъ и християни, които признаватъ патриархията и на които домашния езикъ е турскиятъ; тѣхното число не ми е извѣстно. Евреитѣ и арменцитѣ живѣятъ изъ градоветѣ. Арнаутитѣ сж православни и населяватъ селата.

Гжстотата на населението въ вилаета при тѣзи данни не може да се опрѣдѣли. Изобщо може да се каже, че вилаетъ е много рѣдко населенъ; особенно лѣвата страна на Марица. Отъ Одринъ на югъ по пжтя за Цариградъ окото на пжтника много рѣдко се спира върху заселени пространства.

2. Населени мѣста.

Слѣдната таблица показва населенитѣ мѣста по народность на жителитѣ само за тритѣ санджака, за които притежавамъ подробни статистически данни:

	Санджаци и кази	Градове	Села										Всичко населени мѣста	Духовно вѣдомство		
			Мухамедански	Гърцки	Мухамедано-гърцки	Български	Мухам.-български	Българо-гърцки	Всичко отъ друга народность	Всичко отъ българска народность	Всичко смѣсени	Всичко села		Екзархийско	Патриаршеско	Смѣсено
Одрински санджакъ	Одринска	1	63	4	2	11	31	—	69	42	2	113	114	28	22	—
	Мустафа-Пашанска	1	22	6	—	10	9	1	28	20	—	48	49	18	8	—
	Кърджалийска	1	98	—	—	—	1	—	98	1	—	99	100	—	—	—
	Демотишка[1])	1	12	20	4	2	1	—	36	3	—	39	40	3	24	—
	Узунъ-Кюприйска	1	31	21	—	5	1	1	52	7	3	62	63	4	28	—
	Орта-Кьойска[1])	1	29	8	1	25	3	—	38	28	–	66	67	28	9	—
	Хавсенска[1])	1	18	1	1	6	3	—	20	9	2	31	32	8	5	—
	Всичко	7	273	60	8	59	49	2	341	110	7	458	465	89	96	—
Лозенгр. санджакъ	Лозенградска	3	33	1	1	21	7	2	35	30	3	68	71	25	3	5
	Малко-Търновска	1	7	—	—	21	—	—	7	21	—	28	29	21	—	—
	Люле-Бургазка	1	28	4	1	1	—	—	33	1	–	34	35	1	5	—
	Визенска	1	35	8	4	2	—	1	47	3	1	51	52	—	16	—
	Ахтополска	2	2	4	—	6	—	—	6	6	—	12	14	6	4	—
	Мидийска	2	1	3	—	—	—	—	4	—	—	4	6	—	3	—
	Баба-Ескийска	1	23	6	1	3	2	—	30	5	—	35	36	3	9	—
	Всичко	11	129	26	7	54	9	3	162	66	4	232	243	56	40	5
Д.-Агач. санджк.	Деде-Агачска	3	26	—	—	10	2	1	26	13	—	39	42	11	2	—
	Софулийска[1])	2	65	9	—	8	4	—	74	12	—	86	88	9	12	—
	Еноска	1	12	3	1	2	—	2	16	4	—	20	21	—	8	—
	Всичко	6	103	12	1	20	6	3	116	29	—	145	151	20	22	—

[1]) Количеството на населенитѣ мѣста въ нѣкои кази отъ горнитѣ три санджака е поголѣмо отъ показаното по-горѣ. Разликата произхожда отъ нѣкои чифлици, които иматъ по 2, 3 до 5 кжщи. Нѣмайки свѣдения за броятъ на послѣднитѣ, за вѣрата и народностьта на жителитѣ, тѣзи села не сж смѣтнати въ числото на другитѣ отъ горната таблица.

Такава разлика има въ казитѣ:

Демотишка	съ 49	населени мѣста	срѣщу 40	показани въ таблицата.
Орта-Кьойска	„ 74	„ „	„ 67	„ „ „
Хавсенкса	„ 34	„ „	„ 32	„ „ „
Софулийска	„ 91	„ „	„ 88	„ „ „

Понеже точни данни за останалитѣ три санджака ми липсватъ, не мога да прѣдставя въ такива подробности, както изложенитѣ по-горѣ, населенитѣ мѣста за тия санджаци. Изложенитѣ по-долу общи данни сѫ заети отъ официалния календаръ и по санджаци се разпрѣдѣлятъ както слѣдва:

Гюмурджински санджакъ. Гюмурджинската каза има 1 градъ и 277 села, Ахѫ-Челебийската — 40 села, Дарѫ-Деренската — 29 села, Егри-Деренската — 68 села, Скеченската — 2 града и 108 села и Султанъ Иерийската — 146 села или всичко: 3 града и 668 села. Отъ тѣхъ въ Гюмурджинската каза менъ сѫ извѣстни 18 села съ българско население, 11 села съ българо-мухамеданско и 1 село съ българо-гърцко; въ Ахѫ-Челебийската каза — 12 български и 4 българо-мухамедански села; въ Дарѫ-Деренската каза — 1 българо-мухамеданско село въ самото Дарѫ-Дере; и въ Скеченската само двѣ чисто български села — или всичко: 32 чисто български и 16 българо-мухамедански села. Заслужва да се отбѣлѣжи, че тия цифри трѣбва да се считатъ по-долу отъ дѣйствителнитѣ, поради показаната по-горѣ причина.

Родостенски санджакъ. Въ Родостенската каза има 1 градъ и 68 села; въ Чорленската — 1 градъ и 36 села; въ Малгарската — 1 градъ и 71 село; и въ Хайреболската — 1 градъ и 72 села — или всичко 4 града и 247 села. Отъ тѣхъ менъ сѫ извѣстни само българскитѣ села отъ Малгарската каза, въ която има 8 български и 4 българо-мухамедански села. Слушалъ съмъ, че и въ Чорленската каза е имало около 10—15 български села.

Галиполски санджакъ. Галиполската каза има 1 градъ и 12 села: Мирефтенската — 1 градъ и 14 села; Шаръ-Кьойската — 1 градъ и 31 село; Едже-Абадската — 1 градъ и 15 села; Кешанската 1 градъ и 52 села — или всичко 5 града и 124 села. Отъ тѣхъ въ Кешанската каза има 8 български села.

Отъ изложеното по-горѣ се види, че въ цѣлия вилаетъ има 36 града и 1898 села и махали, или всичко 1934 населени мѣста. Относително количеството на селата азъ съмъ въ малко разногласие съ свѣдѣнията отъ офицалния календаръ: послѣдниятъ изброява 2024 села и махали. Тая разлика възможно е да произхожда било отъ неспоменване на нѣкои села въ моитѣ свѣдѣния, било отъ двойно означаване на едно и сѫщо село въ календара, както съмъ ималъ случая да констатирамъ. Въ всѣки случай приведената отъ мене цифра за селата слѣдва да се вземе като минимална.

Отсѫтствието на подробни данни за цѣлия виляетъ не допуща да се изброятъ населенитѣ мѣста, които всѣка една народность заима въ виляета; нъ отъ приведенитѣ, макаръ и недостатъчни данни, излиза, че българското население заима не по-малко отъ 181 село самостоятелно, 84 села заедно съ мухамеданско население, 9 села заедно съ гърцко и 15 села заедно съ гърцко и мухамеданско — или всичко българското население живѣе въ 289 села. Като се сравни това число съ общата цифра за населенитѣ мѣста добива се максималното съотношение на 8 до 8·5: 1.

Количеството на населението въ градоветѣ, както и поименното изброяване, сѫ означени, въ подробности въ таблицата която слѣдва, само за три санджака; а за останалитѣ три, за които подробни свѣдѣния липсватъ, привождатъ се само общи бѣлѣжки.

Ето таблицата, за която споменахъ:

Санджаци и градове		Брой на жителитѣ по вѣра								Брой на жителитѣ по домашенъ езикъ									Духовно вѣдомство	
		Мухамедани	Православни	Унияти	Протестанти	Католици	Арменци	Евреи	Всичко	Турци	Българи	Гърци	Власи	Цигани	Евреи	Арменци	Разни	Всичко	Екзархисти	Патриархисти
Одрин. санджакъ	Одринъ	28635	20395	40	70	700	3080	8680	61600	28635	8290	12145	—	—	8680	3080	770	61600	3170	17225
	Мустафа-Паша	2100	6750	—	—	—	50	640	9540	2100	6725	25	—	—	640	50	—	9540	6500	250
	Кърджали	1850	—	—	—	—	—	—	1850	1850	—	—	—	—	—	—	—	1850	—	—
	Демотика	3000	6000	—	—	—	325	960	10285	3000	2000	4000	—	—	960	325	—	10285	300	5700
	Узунъ-Кюпри	6500	1300	—	—	—	50	120	7970	6000	725	550	25	500	120	50	—	7970	600	700
	Орта-Кьой	500	4500	—	—	—	—	—	5000	500	—	4500	—	—	—	—	—	5000	—	4500
	Хавса	900	600	—	—	—	—	24	1524	900	600	—	—	—	24	—	—	1524	—	600
	Всичко	43485	39545	40	70	700	3505	10424	97769	42985	18340	21220	25	500	10424	3505	770	97769	10570	28975
Лозенградски санджакъ	Лозенградъ	2560	12250	—	—	—	—	1280	16090	2500	6250	6000	—	60	1280	—	—	16090	6000	6250
	Бунаръ-Хисаръ	500	3200	—	—	—	5	—	3705	500	2700	500	—	—	—	5	—	3705	2500	700
	Скопо (Юскюбъ)	25	4250	—	—	—	—	—	4275	25	750	3500	—	—	—	—	—	4275	—	4250
	Малко-Търново	—	5900	100	—	—	—	—	6000	—	6000	—	—	—	—	—	—	6000	5900	—
	Люле-Бургасъ	4250	1550	—	—	—	—	320	6120	3850	50	1500	—	400	320	—	—	6120	—	1550
	Виза	1500	2250	—	—	—	—	—	3750	1500	—	2250	—	—	—	—	—	3750	—	2250
	Ахтополи	50	2000	—	—	—	—	—	2050	50	—	2000	—	—	—	—	—	2050	—	2000
	Василико	—	1200	—	—	—	—	—	1200	—	—	1200	—	—	—	—	—	1200	—	1200
	Мидия	250	1500	—	—	—	—	—	1750	250	—	1500	—	—	—	—	—	1750	—	1500
	Самоковъ	—	3250	—	—	—	—	—	3250	—	—	3250	—	—	—	—	—	3250	—	3250
	Баба-Ески	925	1225	—	—	—	—	—	2150	925	—	1225	—	—	—	—	—	2150	—	1225
	Всичко	10060	38575	100	—	—	5	1600	50340	9600	15750	22925	—	460	1600	5	—	50340	14400	24175
Деде-Агачски санджакъ	Деде-Агачъ	1750	3075	—	—	150	300	240	5515	1600	225	2775	75	150	240	300	150	5515	225	2850
	Фере	4225	550	—	—	—	—	—	4775	3925	425	125	—	300	—	—	—	4775	225	325
	Макри	400	500	—	—	—	—	—	900	400	40	460	—	—	—	—	—	900	—	500
	Софули	100	8000	—	—	—	—	—	8100	100	—	8000	—	—	—	—	—	8100	—	8000
	Инсала	2000	—	—	—	—	—	—	2000	2000	—	—	—	—	—	—	—	2000	—	—
	Еносъ	250	1750	—	—	—	—	—	2000	250	—	1750	—	—	—	—	—	2000	—	1750
	Всичко	8725	13875	—	—	150	300	240	23290	8275	690	13110	75	450	240	300	150	23290	450	13425

Понеже не притежавамъ точни данни за останалитѣ три санджака, ще се ограпича само съ изброяване на находящитѣ се въ тѣхъ градове:

Въ Гюмурджинския санджакъ: Гюмурджина съ 13000 души, отъ които около 60 сѣмейства българи, заселени на постоянно мѣстожителство и други още отъ Ахж-Челебийско, които врѣменно се занимаватъ съ терзилъкъ. Има и гърци, евреи и арменци — всички въ отдѣлни махали. Голѣмото мнозинство е турско. Скече съ около 12000 души, отъ които има около 80 сѣмейства българи на постоянно мѣстожителство и други врѣменно проживаещи, както въ Гюмурджина; градътъ е повече гърцки. Енидже.

Въ Родостенския санджакъ: Родосто съ около 25000 души гърци, турци, арменци и евреи. Малгара съ 1500 турци, 650 българи, 1000 гърци, 3500 арменци — всичко съ 6650 души. Чорлу, и Хайреболъ.

Въ Галиполския санджакъ: Галиполи съ около 15000 души, Кешанъ съ около 6500, Шаръ-кьой съ около 3000 души, Майдосъ съ около 4500 души изключително гърци и Мирефте, тоже гърцки градъ.

Отъ приведената по-горѣ таблица излиза, че градското население отъ тритѣ санджака по народность се разпрѣдѣля, както слѣдва:

Турци	60860
Гърци	57255
Българи	34780
Други народи	18504

Като се вземе прѣдъ видъ, че общото количество отъ населението въ сжщитѣ три санджака е 552593 души, излиза, че отношението на селското спрѣмо градското население се изразява въ съотношението $3^1/_4 : 1$. Колкото се отнася до сътношението между селското и градското население отъ разнитѣ народности за сжщитѣ санджаци, то се изразява въ слѣдующето:

Българи	$3^1/_3 : 1$
Турци	$2^2/_3 : 1$
Гърци	$1^1/_2 : 1$

Другитѣ народности нѣматъ селско население и за туй излишно е и всѣко сравнение.

Отъ приведенитѣ данни излиза, че българското население отъ градоветѣ е по-малко отъ турското и гърцкото, но съотношението между селското и градско българско население е по-голѣмо отъ това на двѣтѣ поменати народности. На всѣкждѣ, а особено въ Одринския вилаетъ, нашата сила е въ селата.

3. Характеристика на населението.

Турското население прѣдставя на всѣкждѣ еднообразенъ типъ. Богати бегове, които разполагатъ съ голѣми чифлици, съ обширни пасища и съ цѣли заводи на овце още се срѣщатъ. Тѣ живѣятъ разкошно и безъ смѣтка. По тая и по други причини тѣ постепенно изпадатъ. Другата часть отъ турското население живѣе повече или по-малко въ бѣдность. Обаче тоя недостатъкъ отъ поминъкъ малко се чувствува отъ турското население: то и до сега живѣе сдържано, задоволява се отъ малкото, съ което разполага и което може да заработи.

За чиновническия свѣтъ ще кажа нѣколко думи по-нататъкъ.

Бѣдностьта, постояннитѣ вжтрѣшни безпокойствия и упадъкътъ на турското могжщество сж оставили дълбокъ отпечатъкъ върху душата на турското население. Уморено отъ досегашнитѣ събития, то съ страхъ гледа на утрѣшния день. Едно малко движение на войски или припаси дава възможность на по-

литическитѣ оракули отъ малкитѣ кафенета да прокобяватъ нова война съ гяуритѣ.[1])

Страхътъ на турското население отъ нова война е голѣмъ. То оцѣнява послѣдствията отъ една война на тия граници по-добрѣ отъ всички, защото само прѣзъ тоя вѣкъ два пѫти рускитѣ войски сѫ го тласкали къмъ Цариградъ и Мала Азия. Прѣзъ послѣдната гърцко-турска война въ началото, България се е прѣдставяла за страшилище въ очитѣ на населението, па даже и на високостоещитѣ чиновници; по-сетнѣ мирното наше държане е прѣдизвиквало похвали, които сѫ траяли до минаването на опасностьта.

Чини ми се, че това нещастно стечение на исторически събития е само разклатило вѣрата на турчина въ неговото политическо бѫдеще, но то не е съвсѣмъ унищожило у него ония качества, които сѫ го направили господарь на толкова обширни земи. Турскиятъ войникъ, поддържанъ отъ религиознитѣ си въззрѣния, е въ състояние да се противопоставя съ достоинство на своя противникъ, защото той прѣзира смъртьта и знае да мре.

Като гражданинъ турчинътъ много малко стѫпва въ своята роль. Политическото устройство не малко прѣчи на това. При все туй неговата амбиция като гражданинъ се ограничава въ запазване на вѣковната обредна вънкашность и на политическото надмощие надъ християнския елементъ чрѣзъ отстранение на всѣко нововъведение въ управлението. Ето защо младо-турскитѣ идеи, които толкова много плашатъ Султана, не сѫ тъй опасни. Тѣзи идеи се въртятъ изъ главитѣ на много млади чиновници и офицери, които наскоро сѫ напуснали училищната скамейка, и които толкова по-скоро забравятъ своитѣ конституционни декламации, колкото по-бързо попаднатъ въ общия водовъртежъ на пиянство, разпуснатъ животъ и любоугодничество за повишение. Срѣщатъ се, обаче, както измежду интелигентнитѣ турци, тъй сѫщо и между старитѣ и по-простички тѣхни едновѣрци хора, които да разсѫждаватъ и съ остъръ сарказъмъ да се произнасятъ противъ сегашния режимъ. При все туй тия разсѫждения нѣматъ никога агитационенъ характеръ — поради страхътъ отъ шпионско издаване — и всѣкога се задържатъ въ рамкитѣ на интименъ разговоръ. Отъ горното слѣдва, че младо-турскитѣ идеи, ако съдържатъ въ себе си нѣщо опасно, то е не толкова, че ще докаратъ избухване на нѣкоя революция отъ страна на мухамеданското население, за да промѣни формата на управлението, колкото че може да разпалятъ младитѣ глави до степеньта на самоотрѣчение и самопожертвуване, отъ които качества може да послѣдва опасность само за живота на Султана.

Въ отношенията на турския елементъ спрѣмо християнския тукъ се забѣлѣзва една чувствителна разлика отъ онова, което се знае за Македония. Изобщо тукъ почти не сѫществува оня типъ на бабаити, които, свързани иерархически съ градскитѣ силни бегове и съ администрацията, тероризиратъ населението изъ селата, а въ градоветѣ се развѣватъ съ дълги пюскюли и сърмени дрѣхи. За разбойничество, както то цъвти въ Битолския вилаетъ, като подлага цѣли околии на редовна годишна контрибуция, тука не може и да се говори. Съ горното не искамъ да твърдя, че това зло е съвсѣмъ изкоренено отъ Одринския вилаетъ.

---

[1]) Кафенетата въ Турция не сѫ безъ политическо значение. Дребнитѣ, низки и задушни кафенета — това сѫ политическитѣ клубове за турското население. Всѣка махала има по нѣколко такива, обикновено близко до джамията, а селата не се лишаватъ тоже поне отъ едно. Джамийското прѣддверие или бакалскиятъ дюкянъ изпълняватъ тая служба тамъ, дѣто кафене липсва. Привечеръ и въ тъмни зори, лѣтно и зимно врѣме, турчинътъ дохожда да пие кафето си. Флегматично простренъ на рогозка, поставена върху дъскитѣ, или върху голитѣ камъни на тротуара, съ цигара въ устата, той поглъща новинитѣ, които съставятъ политическата злоба на деня, или пъкъ се задоволява по цѣли часове да зѣпа на минуващитѣ по пѫтя безъ най-малъкъ интересъ. Тукъ — въ тѣзи кафенета, при тѣзи срѣщи — се допълва оная празднота, която не достига на джамийската проповѣдь.

За забѣлѣзване е, че отношенията на турския елементъ спрѣмо християнския въ мѣста, дѣто рускиятъ кракъ е стжпвалъ, не сж тъй груби, както въ мѣста, прѣзъ които рускиятъ войникъ не е минавалъ.

Такава разлика сжществува и между настроението на мѣстнитѣ турци и мухаджиритѣ отъ България. Послѣднитѣ се отличаватъ съ своитѣ груби обноски спрѣмо християнитѣ и съ грабителството, що вършатъ надъ тѣхнитѣ имоти: до като обширни полета стоятъ необработени навсѣкждѣ почти, мухаджиритѣ, едва заселени до или въ нѣкое християнско село, се прѣдаватъ на заграбване обработенитѣ земи на своитѣ съсѣди.

Освѣнъ сжщинскитѣ турци, въ вилаета живѣятъ още и помаци и бекташии, които, ако и да сж мухамедани, се отличаватъ по своитѣ религиозни възгледи, обичаи и езикъ отъ първитѣ.

Помацитѣ живѣятъ въ Родопскитѣ планини, говорятъ български езикъ въ хубави форми и неохотно посѣщаватъ джамиитѣ; у тѣхъ момитѣ до като не се оженятъ, ходятъ открити и играятъ хоро подъ звуковетѣ на българската пѣсень. Поради туй, че потурчването на помацитѣ отъ юж. Родопи се е извършило по-късно — нѣкои села сж приели мухамеданството въ началото на сегашния вѣкъ — мнозина и досега сж запазили старитѣ фамилни имена. При все това у тѣхъ е закрѣпнало убѣждението, че тѣ сж отъ незапомнени врѣмена мухамедани. и, макаръ само номинално, здраво държатъ за единството имъ съ останалия мухамедански свѣтъ.

Помаци отъ България, които говорятъ български, сж се установили като мухаджири въ Малгарско.

Бекташиитѣ сж особена религиозна секта, която отхвърля вѣроизповѣдната обредность, живѣе нѣкакъ по-патриархално, като се подчинява въ всѣко почти отношение на шейховетѣ, или началницитѣ на текетата. Тая секта е много разпространена въ южна Албания, около Корча, а въ Одринския вилаетъ се е загнѣздила въ източнитѣ Родопи, въ Софулийската каза, Демиренска нахия, въ мѣстностьта Вакъфъ.

Тѣзи бекташии, извѣстни подъ името кızълбаши, иматъ за всички села само двѣ текета: едното по-голѣмо, въ планината Яйля, а другото въ с. Малки Дервентъ, дѣто живѣятъ само 3—4 сѣмейства отъ тѣхъ заедно съ българитѣ. Тѣ сж много трудолюбиви, живѣятъ добрѣ съ българитѣ и неохотно приниматъ рамазанскитѣ ходжи.

Българското население се срѣща изъ цѣлия вилаетъ; но въ компактни маси то населява главно санджацитѣ: Одрински, Лозенградски, Деде-Агачски и Гюмурджински. Въ Родостенския санджакъ то заима голѣма часть отъ Малгарската каза, а въ Галиполския — малка часть отъ Кешанската каза. Споредъ частни свѣдѣния, които не сж добрѣ провѣрени, намирали се около 15 български села въ Чорленската каза.

За забѣлѣзване е, че българскиятъ елементъ полека-лека се смъква къмъ югъ: населението отъ поменатитѣ двѣ кази се прѣселило отъ Деде-Агачския санджакъ въ края на миналия и началото на настоещия вѣкъ и постоянно се увеличава въ тоя край. Възможно е тоя приливъ на югъ да се е захваналъ и продължавалъ отъ стари врѣмена; както е и възможно, щото тѣзи постоянни приливи отъ българско население да сж еленизирани. Къмъ това заключение, което е съвсѣмъ лично, ме навождатъ слѣднитѣ факти:

1) Съобщението на единъ учитель отъ Деде-Агачъ, който е изходилъ цѣлата мѣстность между послѣдния градъ и Гюмурджина, че въ с. Хърка, както и въ нѣкой други села, дѣто се говори единъ развалепъ диалектъ отъ гръцкия езикъ, роднинскитѣ названия, названията на разни прѣдмети отъ селското стопанство и хороводнитѣ и други пѣсни на момитѣ били още български. И важното е, че послѣднитѣ се употрѣбявали безъ даже да се разбира значението имъ.

2) Населението на двѣтѣ села Байрамичъ, Шаръ-Кьойска каза и Караджа Халиль, Малгарска каза, е сърбско и неизвѣстно по какъвъ случай и кога е прѣселено тамъ. То и досега живѣе съвсѣмъ отдѣлно отъ останалото; при все туй населението на послѣдното вече усвоява гръцкия езикъ, а другото започва да изоставя сърбския езикъ, за да употрѣбява гърцкия.

Като подкрѣпение на горното служи и фактътъ, че цѣли колонии отъ копривщени, заселени въ всички по-важни точки отъ Балкана до Цариградъ и занимаващи се съ занаяти и главно съ търговия на овце за тоя градъ сѫ изгубили матерния си езикъ. Тая участь е постигнала българитѣ отъ Одринъ, Демотика, Узунъ-Кюпри и т. н. Въ Одринъ е имало богати и влиятелни хора. Тѣхниятъ еснафъ — джелепскиятъ — е билъ най-богатъ, и съ срѣдствата на нѣкой негови членове сѫ съградени черкви и училища. Думата на тѣзи чорбаджии е била тежка на всѣкѫдѣ: и въ гърцката община, и въ турския конакъ. Жалното е, че отъ тѣхъ на самото мѣсто не се е запазило друго, освѣнъ прости спомени, и че тѣ съвсѣмъ малка полза сѫ принесли за нашето народно свѣстяване, защото нито самитѣ тѣ сѫ успѣли да групиратъ народа около себе си въ името на една идея, нито пъкъ сѫ оставили наслѣдници, които да сторятъ това.

Сравнително голѣмиятъ процентъ на гърцкия елементъ спрѣмо нашия отъ нѣкои кази въ четиритѣ първи санджака се дължи на обстоятелството, че тоя елементъ, като търговски, се съсрѣдоточава въ градоветѣ, които съставятъ, въ отношение съ селата, по-компактни единици.

По своето национално и политическо съзнание българскиятъ елементъ отъ вилаета стои изобщо добрѣ. Фактътъ, че тукъ редовно се събира архиерейското даждие, и че всички почти села поддържатъ училищата си самостоятелно, или съ една малка екзархийска помощь, показва това. При все туй, у тукашния българинъ отсѫтствува оня боеви темпераментъ, съ който се отличава за сега македонскиятъ българинъ.

Гърцкиятъ елементъ по количество надминава нашия. Той населява прѣимуществено крайбрѣжията и градоветѣ. Въ компактни маси той населява Галиполския, Родостенския и Деде-Агачския санджаци и Ахтополската, Визенската и Мидийската каза. Сравнително голѣмото количество на гърцкото население въ Одринско се дължи на споменатото по-горѣ обстоятелство, че всички почти градове отъ тоя санджакъ съдържатъ компактни маси отъ гърцко население.

Гърцкото население се занимава прѣимуществено съ търговия и твърдѣ малка часть — съ земледѣлие. Търговия, банкерство, фабрично производство, свободни професии — всичко е въ ржцѣтѣ на гърцитѣ; и въ това именно обстоятелство се крие силата на гърцкия елементъ надъ останалитѣ християнски народности. Било е врѣме, когато българи отъ Копривщица, доставщици на овце за Цариградъ, сѫ се установили въ Одринъ и други градове и се ползували съ голѣмо влияние. Но всичко това не е траяло много. Това, което женитбата за знатни гъркини не е могла да стори, довършило го е гърцкото училище. Отъ тѣзи влиятелни българи изъ Одринъ и Одринско днесъ сѫществуватъ само жалки спомени. Прѣдимството на гърцитѣ въ обществено и економическо отношение и днесъ личи на всѣка стѫпка. Съ него тѣ се ползуватъ и за своитѣ национални интереси, и въ това отношение тѣ се чувствуватъ господари на положението. При все туй гърцитѣ отъ Одринския вилаетъ не правятъ впечатление съ своята опоритость. Излишно е да указвамъ на причинитѣ за това. Достатъчно е само да спомена, че по-свѣстнитѣ отъ тѣхъ сѫ прѣстанали да вѣрватъ въ възможностьта за разширение на тѣхната Велика Елада до брѣговетѣ на Черно море. Притиснати отъ сегашния режимъ, разрушителното дѣйствие на който еднакво чувствува и богатиятъ търговецъ и бѣдниятъ земледѣлецъ, тѣ като че ли фатално се помиряватъ съ мисъльта да

видятъ единъ день отчуждени земитѣ на Ю.-Тракийската равнина въ наша полза. Не веднажъ прѣдъ мене сѫ били изказвани мисли и благопожелания въ тоя смисълъ както отъ гърци, тъй и отъ арменци.

Въ Одринско и Лозенградско измежду православнитѣ заслужва да се отбѣлѣжи сѫществуването на нѣколко гагаузки села, нѣкои отъ които признаватъ турския езикъ като домашенъ.

Освѣнъ тѣхъ въ Странджа пл. има нѣколко села, които иматъ особенъ култъ за св. св. Константинъ и Елена и които поради религиознитѣ си обичаи заслужватъ по-сериозно изучване. Тѣ сѫ извѣстни подъ името *нестинари.* Съ съжаление трѣбва да спомена, че ми е липсвала всѣка възможность било да изуча отблизу тия хора, било да се снабдя съ тѣхни фотографски снимки.

Най-систематични свѣдѣния за нестинаритѣ добихъ отъ Негово Прѣподобие отца Дионисия, бившъ прѣдседатель на общината въ Лозенградъ. Многократнитѣ обиколки изъ тоя край прѣзъ петгодишното прѣдседателствуване на отца Дионисия, и неговата способность да наблюдава нѣщата, поставятъ вънъ отъ всѣко съмнѣние даннитѣ, които сѫ изложени въ тия писма. За по-добро освѣтление на самия въпросъ, азъ считамъ за нуждно да помѣстя изцѣло двѣтѣ писма, които получихъ отъ Отца Дионисия.

Ето тия писма:

„Измежду православнитѣ християни, били тѣ гърци или българи, въ едни мѣста сѫ се запазили и до днесъ нѣкои обичаи подъ название *нестинарство.* Отъ дѣ сѫ се взели тѣ — не се знае положително. За сега нестинарството сѫществува въ нѣкои села отъ Василикоската кааза, а именно: въ гърцкитѣ Кости и Бродилово и българскитѣ Вургари, Мързево, Рѣзово, Блаца, Маджура и Пиргополи. Въ послѣднитѣ села то отпада периодически.

Прѣдполага се, че нестинарството се разпространило въ другитѣ села отъ горѣспоменатитѣ двѣ гърцки и прѣди доста врѣме се е простирало отъ Папя-Балкани покрай българската граница до с. Конакъ и отъ тамъ по Странджа дори до с. Колибитѣ между Бунаръ-Хисаръ и Люле-Бургазъ.[1]) Да се запознаемъ сега и съ обичаитѣ на въпроснитѣ:

Нестинарското съсловие въ всѣкое село (казвамъ съсловие, защото не всички сѫ нестинари), има свой особенъ домъ подъ название Конакъ, обреченъ на св. Костантинъ и Елена. Църкварска длъжность въ тѣзи домове вършатъ стари баби — нестинарки; тѣ сѫ и единъ видъ жрьци или весталки.

Конакътъ е постланъ съ шарени черги, селско издѣлие, и по края сѫ наредени възглавници. На главното мѣсто стоятъ окачени образитѣ на св. Константинъ и Елена, обковани съ сребро цѣлото тѣло и опашкитѣ имъ (виждате, че иматъ и опашки), а отгорѣ облѣчени съ червена риза, навезена съ дребни пари, отъ което тежатъ до двѣ оки. Помежду бѣлитѣ пари има и по нѣкоя златна монета. Около тѣхъ сѫ окачени червени купешки кърпи повечето съ образа на слънцето. Прѣдъ тѣхъ гори кандило и има свѣщникъ, на който нестинаритѣ палятъ свѣщи. На странитѣ има окачени два тѫпана, стара направа и много грозенъ видъ; съ тѣхъ си служатъ въ врѣме на игритѣ.

Въ опрѣдѣлени дни нестинаритѣ се събиратъ въ конака си, за да чуятъ поучение отъ нестинаркитѣ. Една изъ между послѣднитѣ, най-старата и най-опитната, излиза да държи рѣчь. И какво проповѣдва дяволката? — Ето какво: на църква не трѣбвало да се ходи, защото покровительтъ ѝ (светецътъ) билъ много остарѣлъ, та не могълъ да ходи въ църква, защото тамъ трѣбвало да се стои правъ; но като тѣхниятъ конакъ билъ добрѣ посланъ и нареденъ, светцитѣ дохождали у него да си отпочинатъ и ужъ се разговаряли съ тѣхъ (съ нестинаркитѣ). Проповѣдницата се прѣструва, че е въ единъ видъ изстѫп-

[1]) Въ третото си писмо отъ 6 септемврия 1899 отецъ Дионисий съобщава, че нестинарството е било разпространено и въ мидийскитѣ села: **Акзими, Ургасъ и Труля.**

ление духомъ и че се разговаря съ светцитѣ, а главно съ св. Константина и Елена. Проститѣ, а особено женитѣ, зѣятъ въ устата ѝ и я награждаватъ прѣскжпо съ пари, овце, а по нѣкога съ крави и телци.

Прѣзъ м. май нестинаритѣ иматъ обичай да насичатъ голѣми купове дърва, които запалватъ и чакатъ, додѣ да прѣгорятъ. Когато огъньтъ се съсипе, разтилатъ жарьта на широко. Въ врѣме на тази церемония биятъ свещенитѣ тжпани и свирятъ гайди, а събранието играе шарено хоро; хванатъ се двама и като взематъ въ ржцѣ опашатитѣ образи на св. Константинъ и Елена, впускатъ се да играятъ боси въ огъня. По нѣкога, токо видишъ, че падналъ нѣкой хороиграчъ, и такъвъ синъ и блѣденъ, отъ устата му пѣна тече, че би си помислилъ човѣкъ, че е падналъ отъ нѣкой смъртоносенъ ударъ. Другаритѣ му го забикалятъ и казватъ, че св. Константинъ го е прихваналъ. Внезапно токо видишъ сжщиятъ, че се вдигналъ и като вземе образитѣ, играе въ огъня викайки: „ху-ху-ху! мили свети Костадине“, до като се умори добрѣ и падне. — Другаритѣ му тутакси го изваждатъ отъ огъня. Онзи, който устои най-вече въ свещения огънь, бива най-почетниятъ приятель на св. Константинъ. Нестинаритѣ вършатъ нощно врѣме игритѣ си въ лѣсоветѣ, а по нѣкога и въ селото.

Миналата година[1]) жителитѣ отъ с. Вургари, срѣщу праздника св. Константинъ и Елена на 20 май вечерьта се събрали всрѣдъ селото, и слѣдъ като извадили на чело опашатитѣ икони, запалили фенеритѣ си, ударили тжпанитѣ и тръгнали на пжть за село Кости. Жителитѣ на послѣдното село, прѣдизвѣстени, че имъ идатъ гости, излѣзли и тѣ съ своитѣ икони и тжпани да ги посрѣщнатъ. Щомъ като се наближили на нѣколко метра разстояние, начнали привѣтствията за добрѣ дошли, като покланяли иконитѣ първо гоститѣ, а послѣ гостоприемцитѣ. Това се повторило и потретило. При тъзи срѣща станалъ голѣмъ крѣсъкъ и небивала радость. Най-послѣ били поканени на угощение въ всѣкоя кжща по нѣколко души, а при зори били изпратени пакъ съ пѣсни и свирни. На това е билъ зритель свещ. Василъ отъ с. Граматиково, който нарочно за това билъ отишълъ да присжтствува. Говори се, че въ минало врѣме жителитѣ на селата Кости и Бродилово горѣли мъртвитѣ си. До колко е истина това, не се знае. Макаръ и да не се е попадналъ случай да иска човѣкъ да ги фотографира, но нѣма да допуснатъ това нестинаритѣ, защото щомъ видятъ нѣкой страненъ и образованъ човѣкъ, тѣ не вършатъ игритѣ си. Не е опростимо на онзи, който се осмѣли да се произнесе злѣ за нестинарството, защото тѣ се съблазняватъ отъ това, като единъ видъ прѣзрѣние и нарушение църковнитѣ обреди. Въ нестинарството нѣщата, обичаитѣ и обредитѣ се пазятъ тайно; много пжти съмъ изявявалъ желание да знамъ нѣщо отъ тѣхъ, но тѣ на такива въпроси не отговарятъ никакъ и поглеждатъ съ прѣзрѣние.

Свещеникътъ въ с. Маджура ми даде слѣднитѣ свѣдения относително отпразднуването на св. Кост. и Елена отъ жителитѣ на с. Пиргополи.

На 20-й май вечерьта жителитѣ на послѣдното село се приготвили да отпразднуватъ деня св. Константинъ и Елена. За да стане тържеството по-блѣскаво, съгласили се съ жителитѣ на с. Кости да празднуватъ заедно. И ето ти ги вечерьта, взиматъ опашатитѣ икони, удрятъ тжпанитѣ и тръгва нестинарската чета, като подкарва напрѣдъ и юнеца посветенъ на св. Константинъ. Костинци и тѣ по сжщия начинъ съ икони и тжпани излѣзли доста далечъ да срѣщнатъ гоститѣ между прѣдѣлитѣ на двѣтѣ села. Като се съединили двѣтѣ чети, покарали юнеца къмъ с. Кости. Животното, щомъ като прѣскочило границата на познатитѣ си мѣста, не рачило вече да ходи; легнало на земята и захванало да пръхти. А какво казватъ тогава нестинаритѣ? — Св. Костантиновци на двѣтѣ села се борятъ. Съ голѣмо нетърпѣние се чакало

[1]) Писмото е отъ 6 Мартъ 1899 год.

да видятъ, дали ще откаратъ юнеца въ с. Кости и коя чета ще може да каже, че тѣхниятъ св. Костантинъ надвилъ, когато най-послѣ телецътъ се изправилъ и насилствено побѣгналъ надирѣ къмъ с. Пиргополи. Тогава всичката тълпа отъ послѣдното село извикала: „нашиятъ св. Костантинъ надви“! Тържествата, игритѣ, яденето, пиенето, всичко се прѣнася въ побѣдителното село, дѣто героятъ на тържеството — бика — бива посѣченъ. Произхождението на нестинарството се прѣдполага да не е отъ тукъ, а да се е разпространило въ провинцията, както споменахъ и по-горѣ, отъ гръцкитѣ села Кости и Бродилово. Жителитѣ на послѣднитѣ села иматъ съвсѣмъ различенъ типъ отъ тукашния: глави широки, лице грозно, облѣкло странно, па и самитѣ хора сѫ тежки и мѫчно подвижни. За забѣлѣжване е, че всички околни села наричатъ прѣдметнитѣ „гърцитѣ нестинари“. Спорѣдъ най-нови свѣдѣния нестинарството още сѫществувало и въ Мидийско.

Лозенъ-Градъ 6-й мартъ 1899. год.“

Друго писмо отъ сѫщия:

„Честь имамъ да отговоря на въпроситѣ за нестинаритѣ въ писмото ви отъ 30. мартъ т. г.

1. Нестинаритѣ се считатъ православни християни, и като такива, тѣ се кръщаватъ, миропомазватъ, вѣнчаватъ, отчасти изповѣдватъ, причистяватъ и пр. Нестинарството си тѣ считатъ не за отдѣлна отъ християнството вѣра, но като за часть отъ обредитѣ на православната цървка, за това, ако нѣкой се произнесе злѣ за тѣхнитѣ обичаи, тѣ го считатъ за противникъ, и вѣрватъ, че св. Константинъ и Елена ще го накажатъ или съ болка или съ смърть. При това има хора по-разбрани, които гледатъ на нестинарството като на навикъ и го употрѣбяватъ като поводъ на веселба; но има и други, които, както казахъ по горѣ, го считатъ за часть отъ обредитѣ на цървката; има и трети, които никакъ не вѣрватъ въ нестинарството.

2. Въ всѣко село има и цървка. Свещеникътъ служи почти редовно, но хората не сѫ яко цървкари, и то не защото ходятъ въ нестинарскитѣ храмове или другадѣ, но отъ лѣность и немарливость.

3. Бабитѣ въ нестинарскитѣ храмове не проповѣдватъ редовно и въ недѣля, а когато имъ се случи и когато поради болни въ селото се надѣватъ да се стечатъ повече жени, та да падне нѣщо повече въ дискоза, а отъ тамъ въ джобоветѣ на водителката. По нѣкога тѣхъ ги нѣма повече отъ седмица и двѣ да се явяватъ въ храмоветѣ, и то, защото не могатъ си остави полската или друга работа. Обикновено на тия проповѣди присѫтствуватъ женитѣ, а мѫжетѣ твърдѣ нарѣдко и въ малко количество. Послѣднитѣ сѫ нестинари, но когато има да се яде и пие, а когато е думата за проповѣдь, тѣ нѣматъ много нужда отъ бабини проповѣди. Колкото за прѣзъ мѣсецъ май, тѣ не сѫ хладнокръвни къмъ обичаитѣ на нестинарството, защото има печиво и пиво да ги блазни.

4. Женитбата между роднини не се допуща. Както между православнитѣ, така и помежду нестинаритѣ, които сѫ сѫщо православни, законитѣ на брачника се изпълняватъ: свидѣтелства „за позволение за вѣнчание“ се издаватъ отъ свещеника, съ които той удостовѣрява, че желаещитѣ да встѫпятъ въ бракъ нѣматъ сродство или друго каноническо припятствие, а на основание това свидѣтелство се издава отъ надлежното мѣсто и позволително за вѣнчание (вула). Обичаятъ за грабене моми сѫществува, но твърдѣ на рѣдко се случватъ грабежи.

5. Влияние за разправяне селски работи иматъ кметоветѣ и агитѣ, но за рѣшаване и прѣсѫждане дѣла само правителството има власть.

6. Всѣкой е господарь на своята кѫща, нива, ливада и пр. Общи владѣния сѫ пасбищата и горитѣ.

7. Почти въ цѣлия окрѫгъ е обичай, щомъ единъ се ожени, да се отдѣли отъ родителитѣ си. Така сѫщо и между нестинаритѣ се прѣдпочита да е всѣкой самъ на глава, но не е чудно и да се намѣрятъ двѣ близородни домочадия въ една кѫща.

Колкото за фотографии на нестинари, нѣмамъ и не може да имамъ, понеже тѣ не идатъ тукъ често, а пъкъ и до миналата година въ града ни нѣмаше фотографъ. Освѣнъ това, какъ ще си помисли човѣкътъ, когото ще заведешъ да фотографирашъ и да ли ще приеме прѣдложението ти? — Найпослѣ нестинаритѣ отъ българскитѣ села нѣматъ нѣщо особено въ типа си, въ облѣклото си или въ друго отношение, което да прѣдставя толкозъ важенъ интересъ. Важното за менъ е да може човѣкъ да фотографира нестинаритѣ при извършването на нѣкои церемонии, напр. играта въ огъня, или срѣщата на нестинари отъ двѣ села. Но това е невъзможно да стане, защото, едно, нестинаритѣ нѣма да допуснатъ това, друго, защото фотографъ не може да иде тамъ поради балкана и други още съображения. Типътъ на нестинаритѣ отъ гръцкитѣ села Кости и Бродилово, е много по-интересенъ отъ оня на българитѣ, но и отъ тѣхъ не може да се вземе снимка, понеже не сѫ подъ наше вѣдомство, а и твърдѣ рѣдко се случва да дохождатъ въ Лозенградъ.

Нестинарството не съставя особена вѣра, а споредъ вѣрванията на нестинаритѣ то се счита за часть отъ обредитѣ на църквата. Ролята на св. К. и Ел. въ тия обреди не е божествена, а просто имъ се отдава прѣимуществена честь надъ другитѣ светци, види се, по поводъ на нѣкоя особено важна отъ страната имъ заслуга. А каква е тая заслуга, която е дала поводъ да имъ се отдава почеть различна отъ оная на другитѣ светци — не е извѣстно. За сега ще ви задоволимъ съ толкозъ свѣдѣния, та ако можемъ ви прѣдстави и други, ще го направиме съ благодарность, достатъчно е да намѣримъ сгоденъ случай да изучимъ по-добрѣ нестинаритѣ. Това ще направимъ прѣзъ есенната обиколка, въ която ще имаме прѣдъ видъ да изучимъ съ особено внимание възможното отъ живота на нестинаритѣ, и тогава ще можемъ ви прѣдстави нѣщо по-добро за прѣдъ свѣта.

Лозенградъ 5. априлъ 1899. год.“

Арменцитѣ и останалитѣ други народности не играятъ никаква особена роль. Тѣхната дѣятелность се съсрѣдоточава въ търговски прѣдприятия, на които сѫ прѣдадени всецѣло.

IV. Поминъкъ.

Населението се поминува съ земледѣлие, скотовъдство, винарство, бубарство, промишленость, риболовство, соларство, търговия, занаяти и гурбетчилъкъ.

1. Земледѣлие.

Земледѣлието въ нищо не се е измѣнило. Земята се обработва все по сѫщия първобитенъ начинъ, както и по-прѣди. Независимо отъ голѣмитѣ пространства необработени земи, всѣка година остава $^1/_3$—$^1/_4$ часть отъ обработенитѣ земи на угарь. Изкуственитѣ ливади сѫщо сѫ неизвѣстни, и по тая причина сушни години, правятъ живота на населението невъзможенъ.

Причинитѣ за тоя застой въ земледѣлието и за слабото оползотворение на пространнитѣ земи се състоятъ главно въ слѣдното.

1) Въ отсѫтствие на рационални познания у населението и въ придържането на послѣдното о стария рутиненъ начинъ. Истина е, че отдавна вече въ Турция сѫ открити земледѣлчески училища; но свършившитѣ тия училища съвсѣмъ редко, за да не кажа никакъ, се посвещаватъ на своята специалность. Държавнитѣ служби и тамъ прѣдставятъ по-съблазнителна кариера за единъ макаръ малограмотенъ човѣкъ, отколкото благодатниятъ трудъ всрѣдъ природата.

2) Рѣдкостьта на населението и отсѫтствието на работни рѫцѣ е друга важна причина. На друго мѣсто азъ имахъ случая да забѣлѣжа, че голѣми пространства земя на ю. отъ Одринъ стоятъ съвсѣмъ незаселени и необработени.

3) Отсѫтствието на капитали. Сега дори тѣзи, които притежаватъ голѣми чифлици, не разполагатъ съ капитали, за да усъвършенствуватъ способа на обработването. Болшинството отъ голѣмитѣ землевладѣлци изѣждатъ годишнитѣ си приходи. Тежко имъ, когато една или нѣколко сушни години ги сполетятъ! При тѣхнитѣ нужди тогазъ се прибавятъ и нуждитѣ на чифлика, който слѣдъ нѣкоя година изѣжда самъ себе си. Голѣмитѣ чифлици въ Турско по тая и много други причини сѫ въ постоянно разложение.

4) Скѫпиятъ транспортъ по желѣзницата, отсѫтствието на сгодно пристанище и на улеснения за износа на житата правятъ мѫчна конкуренцията съ чуждестраннитѣ жита. Управлението на желѣзницитѣ изкусно експлоатира съ общитѣ и специални тарифи. Житата отъ Одринския вилаетъ плащатъ поскѫпъ транспортъ до Деде-Агачъ, отколкото тия отъ линията Ямболъ — Т.-Сейменъ. И сетнѣ, до като брашна отъ далечни страни, като Русия и Франция, наводняватъ Цариградското тържище, Одринскитѣ фабриканти на брашно не могатъ и да помислятъ за изнасяне на тѣхната стока въ турската столица, която е почти подъ носа имъ.

5) Системата на управление, която не прѣдставя никакви гаранции за имота и отдаването десетъка на откупъ на частни лица, злоупотрѣбенията на които сѫ признати отдавна дори въ султанскитѣ фермани — всичко това съставя една важна прѣграда за развитието на земледѣлието и на народното благосъстояние. Впрочемъ подъ натиска на европейската дипломация и вслѣдствие даденитѣ на нашето правителство обѣщания прѣзъ 1896. год. турското правителство бѣ взело грижата да намали поне злоупотрѣбенията съ десетъка. За мѣркитѣ, съ които то мислѣше да постигне тая цѣль, и за тѣхното ефикасно дѣйствие азъ ще говоря въ отдѣла за даждията.

Измежду срѣдствата, които сѫ прѣдназначени да подобрятъ земледѣлието и увеличатъ производството, заслужва да се споменатъ слѣдующитѣ: 1) мѣркитѣ, взети отъ компанията на източнитѣ желѣзници за снабдяване на населението съ нови земледѣлчески орѫдия и 2) капиталитѣ на земледѣлческитѣ каси.

1) Компанията на източнитѣ желѣзници, заинтересувана въ увеличение производството на земнитѣ произведения въ вилаета, взела е извѣстни мѣрки, които ще изложа тука по-долу. Тѣзи мѣрки се отнасятъ до подобрение начина за обработване на земята.

Компанията се е споразумѣла съ берлинската фабрика H. F. Eckert за доставяне на земледѣлчески орѫдия, подъ условие, послѣднитѣ да се депозиратъ въ одринската гара и да се отпущатъ срѣщу стойностьта на една мѣстна търговска кѫща, която прѣдставя фабриката прѣдъ населението. Порѫчки се приимать при всѣка желѣзно-пѫтна станция, машинитѣ се прѣнасятъ даромъ нови и въ случай на повръщане за поправка. Продажбата става по цѣнитѣ, прѣдставени въ цѣноразписа на фабриката. Въ депото на гарата, което азъ посѣтихъ се намиратъ: плугове отъ срѣдна и малка голѣмина, машини за сѣяне, за жънене, за вършене и за прѣсѣване. Продажната цѣна на машинитѣ за засѣване е: 1461·50, 1187·50 и 980 гр. зл., а на плуговетѣ е: 503·75, 435·25, 418, 371·25 и 260·50 гр. златни. Най-вече, и почти изключително, се продаватъ плуговетѣ, и то тия отъ 371·25 гр. Отъ м. септемврия 1898. г., отъ когато е турено начало на това прѣдприятие до началото на тая година,[1]) продадени сѫ: въ Узунъ-Кюпри 22 плуга, Павло-кьой 23, Баба Ески 19, Одринъ 50 и 42 други плуга въ разни станции, подвѣдомствени

[1]) До началото на 1901 год.

на одринската инспекция, отъ Мустафа-Паша до Чаталджа и Деде-Агачъ За пупуларизаране ползата отъ употрѣбението на новитѣ уреди, компанията издържа пробни полета въ Одринъ, Узунъ-Кюпри, Баба-Ески отъ по 3 хектара и въ Люле Бургазъ отъ 4 хектара. Тѣзи полета се обработватъ въ присѫтствие на властитѣ и населението отъ единъ членъ отъ търговската кѫща, която разпродава машинитѣ. Вилаетското управление само отдалечъ подкрѣпя тая похвална инициатива: то разпратило окрѫжно до каймакамитѣ, на които заповѣдва да прогласятъ измежду населението ползата отъ тия машини и да го подканятъ да си купува такива.

2) Земледѣлческитѣ каси, създадени за улеснение на земледѣлческото население, не сѫ помогнали много. Каситѣ сѫ създадени отдавна, а сега се поддържатъ и увеличаватъ отъ лихвитѣ върху капитала имъ и отъ извѣстенъ процентъ върху десетъка. Общото положение е, че заеми могатъ да се правятъ само на земледѣлци срѣщу ипотека на тѣхнитѣ имоти въ размѣръ 25—30 % отъ стойностьта. Обаче тия сѫществени условия съвсѣмъ не се спазватъ: силнитѣ на дена всѣкога прѣскачатъ условията на закона. Капиталитѣ на каситѣ сѫ ангажирани въ дългове, които сѫ почти неподвижни. Тука слѣдва таблицата за състоянието на земледѣлческитѣ каси, заето отъ салнамето за 1892. година:

Санджаци	Капиталъ	Стари заеми прѣди 1891	Заеми прѣзъ 1891	Събрани суми прѣзъ 1891	Налични пари въ касата
Одрински	9092976	5869310	2170728	658940	1032938
Лозенградски	4903058	2984148	1873151	606691	45759
Деде-Агачски	4810349	3822703	879539	182880	108107
Гюмурджински	4677585	756269	3630176	60699	291140
Галиполски	3710666	1701076	1701175	2009591	308415
Родостенски	5012413	1240845	3584933	?	186635
Всичко въ грошове златни .	32207047	16394351	13839702	3518801	1972994

Почвата въ Одринския вилаетъ произвожда всички зърнени храни и земни произведения. Таблицата, която слѣдва по-долу, показва приблизителното количество на всички произведения прѣзъ 1897 и 1898 години. Общитѣ бѣлѣжки, които считамъ за нуждно да направя върху тая таблица, се състоятъ въ слѣдното:

1) Че тия данни сѫ събирани отъ заинтересувани въ изучване економическото състояние на вилаета финансови учрѣждения и че тѣ сѫ провѣрени и допълнени съ събранитѣ отъ мене свѣдѣния.

2) Че тѣзи свѣдѣния се отнасятъ за двѣтѣ години, 1897 и 1898, когато реколтата въ Одринско бѣ опустошена отъ наводнения и суша. Ето защо, чини ми се, ще бѫдемъ по-близу до обикновената реколта, ако цифритѣ, които съдържа прѣдложената таблица, се увеличатъ на 3—4 пѫти.

3) Че количеството на зърненитѣ храни е прѣдставено въ цариградско кило, вмѣстимостьта на което е въ зависимость отъ вида и качеството на житото; тъй напр. пшеницата има 23—24 оки, ячмикътъ 18—19, царевицата и ръжьтъ 21—22, овесътъ 15—16, а останалитѣ зърнени произведения иматъ около 20—22 оки.

Ето самата таблица:

Кази	Показ и					
	Пшеница (Blé dur) въ кила		Червенка (Blé tendre) въ кила		Ячмикъ въ кила	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	42300	75500	104112	168385	108772	120013
Димотишка	160000	150000	60000	50000	120000	100000
Мустафа Пашанска . . .	75000	87000	145000	160000	150000	130000
Орта-Кьойска	86500	82514	85000	80000	82000	58347
Узунъ Кюприйска	68000	75000	28500	30000	70000	65000
Хавсанска	62300	105000	128612	140500	105000	112000
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ .	**494100**	**575014**	**551224**	**628885**	**635772**	**585390**
Лозенградска	15262	20090	13461	21542	24434	24590
Баба Ескийска	163400	171000	82500	115800	13400	17000
Люле Бургаска	192000	216000	32000	64000	103500	104000
Визенска	60000	65000	5000	5300	52900	55000
Мидийска	7300	7100	—	—	8000	7800
Ахтополска	4900	5000	37800	39000	4580	3460
Малко Търновска	—	—	145000	132000	25600	24800
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ .	**442862**	**484190**	**315761**	**377642**	**232414**	**236650**
Родостенска	454000	475000	65000	62700	237000	194000
Чорленска	173125	190000	41094	58541	93959	118145
Хайреболска	240000	248000	28000	30000	100000	60000
Малгарска	265000	257000	40000	35175	105000	94300
Цѣлиятъ Род. Санджакъ .	**1132125**	**1170000**	**174094**	**186416**	**535959**	**466445**
Деде Агачска	48500	64200	11050	15100	59125	71800
Еноска	50000	40000	30000	24000	34000	40000
Софулийска	170000	102000	180000	108000	40000	24000
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ .	**268500**	**206200**	**221050**	**147100**	**133125**	**135800**
Галиполска	142500	138666	6000	5000	71682	69666
Мирефтенска	348	4250	414	400	884	850
Шаръ-Кьойска	73652	70640	—	—	28020	30420
Кешанска	72000	96000	8000	18000	38000	46536
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ .	**292500**	**309556**	**14414**	**23400**	**138586**	**147472**
Гюмурджински санджакъ .	230000	250000	270000	250000	315000	325000
Всичко за вилаета .	**2860087**	**2994960**	**1546543**	**1613443**	**1990856**	**1896757**

Кази	Покази					
	Овесъ въ кила		Царевица въ кила		Канарино сѣме (Alpiste) въ кила	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	46050	76353	20603	29706	2929	7531
Димотишка	30000	30000	150000	50000	10000	15000
Мустафа Пашанска	35000	42000	75000	45000	500	1000
Орта-Кьойска	23500	21843	40000	85844	500	444
Узунъ Кюприйска	9000	12000	13200	20000	8000	11500
Хавсанска	40000	66500	28000	32800	4900	8000
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ	**183550**	**248696**	**326803**	**263350**	**26829**	**43475**
Лозенградска	12176	15090	5966	9745	697	2530
Баба Ескийска	91000	58500	4590	8600	23150	28335
Люле Бургаска	40000	120000	32000	32500	16000	35200
Визенска	25200	27000	81000	90000	31800	30000
Мидийска	610	570	150	130	—	—
Ахтополска	2000	2400	42200	47000	—	—
Малко Търновска	52000	40800	16960	32000	—	—
Цѣлиятъ Лоз Санджакъ	**222986**	**264360**	**182866**	**219975**	**71647**	**96065**
Родостенска	153000	240000	50400	85300	54900	76000
Чорленска	86980	231250	19844	36355	12440	27781
Хайреболска	15000	8000	10000	20000	40000	56000
Малгарска	15000	35300	40000	139400	32000	96500
Цѣлиятъ Род. Санджакъ	**269980**	**514550**	**120244**	**281055**	**139340**	**256281**
Деде Агачска	1500	2000	13100	17000	—	—
Еноска	—	—	21900	47000	10000	14000
Софулийска	10000	6000	100000	60000	20000	15003
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ	**11500**	**8000**	**135000**	**124000**	**30000**	**29003**
Галиполска	54722	50832	31720	50000	17162	28666
Мирефтенска	440	510	—	490	—	—
Шаръ-Кьойска	13658	14010	10656	12000	6538	7150
Кешанска	3536	9564	15000	52400	11000	30000
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ	**72356**	**74916**	**57376**	**114890**	**34700**	**65816**
Гюмурджински Санджакъ	18300	24000	264000	282000	—	—
Всичко за вилаета	**778672**	**1134522**	**1086289**	**1285270**	**302516**	**490640**

Кази	Показ и					
	Сусамъ въ кила		Ръжъ въ кила		Фий (Fik) въ кила	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	—	—	28343	40385	300	350
Димотишка	5000	15000	8000	18000	1500	3000
Мустафа Пашанска . . .	3000	15000	32000	50000	300	120
Орта-Кьойска	600	7688	30000	27844	150	120
Узунъ Кюприйска	1000	4000	9500	12000	—	—
Хавсанска	249	2231	35000	32000	250	300
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ .	**9849**	**43919**	**142843**	**180229**	**2500**	**3890**
Лозенградска	—	—	18671	25817	—	—
Баба Ескийска	—	—	51835	88090	—	—
Люле Бургаска	—	—	12000	16000	—	—
Визенска	—	—	14300	18000	—	—
Мидийска.	—	—	1600	1450	—	—
Ахтополска	—	—	3100	3480	—	—
Малко Търновска	—	—	25200	28000	—	—
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ .	—	—	**126706**	**180837**	—	—
Родостенска	500	300	14500	17000	4200	6220
Чорленска	—	—	17916	28854	—	—
Хайреболска	—	—	4500	5000	—	—
Малгарска	2000	21910	18000	21090	—	—
Цѣлиятъ Род. Санджакъ .	**2500**	**22210**	**54916**	**71944**	**4200**	**6220**
Деде Агачска	4900	6750	11975	15200	—	—
Еноска	3500	5000	2400	2800	—	—
Софулийска	12000	28000	60000	70000	8000	4000
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ .	**20400**	**39750**	**74375**	**88000**	**8000**	**4000**
Галиполска	1936	14582	7680	6666	—	—
Мирефтенска	—	20	75	60	—	—
Шаръ-Кьойска	2640	2530	478	350	—	—
Кешанска	5850	13000	8550	11856	—	—
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ .	**10426**	**30132**	**16783**	**18932**	—	—
Гюмурджински санджакъ .	—	—	162000	175000	—	—
Всичко за вилаета .	**43173**	**136011**	**577623**	**714942**	**14700**	**14110**

Кази	Бурчакъ въ кила		Просо въ кила		Памукъ въ килограми	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	5800	6900	1484	8400	—	—
Димотишка	8000	12000	1000	3000	80000	50000
Мустафа Пашанска . . .	7000	7500	5000	8000	10300	10760
Орта-Кьойска	3000	2950	2000	2540	2500	2500
Узунъ Кюприйска	3500	3500	1000	4000	2750	3000
Хавсанска	6800	8800	3500	7000	150000	130000
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ .	**34100**	**41650**	**13984**	**32940**	**245550**	**196260**
Лозенградска	685	610	282	852	—	—
Баба Ескийска	7300	9200	8500	10905	—	—
Люле Бургаска	2500	4000	12000	16000	—	—
Визенска	1100	1400	1040	1500	—	—
Мидийска	—	—	—	—	—	—
Ахтополска	280	250	60	50	—	—
Малко Търновска	13216	9600	960	800	—	—
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ .	**25081**	**25060**	**22842**	**30107**	—	—
Родостенска	10200	13000	300	500	15000	30000
Чорленска	4719	8324	1240	5615	—	—
Хайреболска	2500	2000	250	150	—	—
Малгарска	6500	8580	5000	11010	3000	5000
Цѣлиятъ Род. Санджакъ .	**23919**	**31904**	**6790**	**17275**	**18000**	**35000**
Деде Агачска	3000	4000	825	1400	1150	2300
Еноска	1000	2000	600	800	1200	1000
Софулийска	3000	2000	20000	10000	22000	20000
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ .	**7000**	**8000**	**21425**	**12200**	**24350**	**23300**
Галиполска	3800	3666	100	80	15840	22560
Мирефтенска	25	25	25	25	—	—
Шаръ-Кьойска	2850	3025	148	170	1250	1050
Кешанска	3000	5000	3575	5336	7000	10000
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ .	**9675**	**11716**	**3848**	**5611**	**24090**	**33610**
Гюмурджински санджакъ .	—	—	16000	23000	35000	30000
Всичко за вилаета .	**99775**	**118330**	**84889**	**121133**	**346990**	**318170**

Кази	Покази					
	Лукъ въ килограми		Чесънъ въ килограми		Лубеници и дини въ килограми	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	25849	42249	4000	9300	500000	600000
Димотишка	150000	160000	20000	20000	45000000	48000000
Мустафа Пашанска . . .	102700	144610	9200	8800	14000000	5600000
Орта-Кьойска	160000	150000	12000	10000	—	—
Узунъ Кюприйска	4700	5000	1200	1500	1575000	1825000
Хавсанска	32000	38200	6000	8500	—	—
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ .	**475249**	**540059**	**52400**	**58100**	**61475000**	**56025000**
Лозенградска	62570	55690	87000	95000	—	—
Баба Ескийска	62000	50000	8000	10000	163200	220000
Люле Бургаска	75000	70000	4000	7000	159000	140000
Визенска	40000	50000	12000	16700	130000	180000
Мидийска	12000	11000	6000	5000	17000	11500
Ахтополска	3800	6000	400	300	—	—
Малко Търновска	17520	18600	2000	1800	8500	9700
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ .	**272890**	**261290**	**119400**	**135800**	**477700**	**561200**
Родостенска	500000	800000	102000	153000	28000000	27000000
Чорленска	86202	82127	6500	6000	1650000	2450000
Хайреболска	100000	120000	5000	6000	15000	18000
Малгарска	15000	20000	15000	20000	13000	30000
Цѣлиятъ Род. Санджакъ .	**701202**	**1022127**	**128500**	**185000**	**29678000**	**29498000**
Деде Агачска	41500	52000	8750	10500	34000	320000
Еноска	3000	5000	800	1000	3250	40300
Софулийска	50000	35000	25000	20000	36000000	28000000
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ .	**94500**	**92000**	**34550**	**31500**	**36037250**	**28360300**
Галиполска	171000	160000	8960	18000	—	—
Мирефтенска	35900	45000	1000	1000	—	—
Шаръ-Кьойска	50500	54100	80	150	—	—
Кешанска	22500	30000	10500	13500	—	—
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ .	**279900**	**289100**	**20540**	**32650**	—	—
Гюмурджински Санджакъ .	—	—	—	—	—	—
Всичко за вилаета .	**1823741**	**2204576**	**355390**	**448050**	**127667950**	**114444500**

Кази	Покази					
	Метли въ килограми		Паламудъ (Valonée) въ килограми		Анасонъ въ килограми	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	3000	3400	—	—	—	—
Димотишка	4000	4500	—	—	—	—
Мустафа Пашанска . . .	9780	1350	—	—	800	160
Орта-Кьойска	—	—	—	—	200	150
Узунъ Кюприйска	580	2521	—	—	800	300
Хавсенска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ .	17360	11771	—	—	1800	610
Лозенградска	250	202	—	—	109	599
Баба Ескийска	—	—	—	—	—	—
Люле Бургаска	150	120	—	—	—	—
Визенска	—	—	—	—	—	295
Мидийска.	—	—	—	—	—	—
Ахтополска	50	40	—	—	—	—
Малко Търновска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ .	450	362	—	—	109	894
Родостенска	8500	15000	—	—	8000	2500
Чорленска	—	—	—	—	536	2671
Хайреболска	—	—	—	—	—	—
Малгарска	—	—	—	—	200	500
Цѣлиятъ Род. Санджакъ .	8500	15000	—	—	8736	5671
Деде Агачска	—	—	690000	800200	—	—
Еноска	—	—	54000	230000	—	—
Софулийска.	100000	15000	—	—	8000	2000
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ .	100000	15000	744000	1030200	8000	2000
Галиполска	—	—	—	—	25860	41666
Мирефтенска	—	—	—	—	2800	2700
Шаръ-Кьойска	—	—	—	—	17330	15820
Кешанска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ .	—	—	—	—	45990	60186
Гюмурджински Санджакъ .	—	—	—	—	—	—
Всичко за вилаета .	126310	42133	744000	1030200	64185	69361

К а з и	Покази					
	Сланутъкъ въ кила		Фасуль въ килограми		Каплуджа въ кила	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	—	—	—	—	—	—
Димотишка	—	—	30000	35000	—	—
Мустафа Пашанска	—	—	1250	225	15000	19000
Орта-Кьойска	—	—	2680	1656	—	—
Узунъ Кюприйска	—	—	—	—	—	—
Хавсенска	—	—	1499	1430	—	—
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ	—	—	35429	38311	15000	19000
Лозенградска	—	—	16057	9032	—	—
Баба Ескийска	2900	2460	8625	11000	49400	63070
Люле Бургаска	—	—	500	400	—	—
Визенска	—	—	1500	2000	—	—
Мидийска	—	—	12000	9000	—	—
Ахтополска	—	—	3200	3000	—	—
Малко Търновска	—	—	24200	23650	—	—
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ	2900	2460	66082	58082	49400	63070
Родостенска	—	—	40000	50000	—	—
Чорленска	—	—	7211	9615	—	—
Хайреболска	—	—	—	—	—	—
Малгарска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Род. Санджакъ	—	—	47211	59615	—	—
Деде Агачска	—	—	162500	170000	—	—
Еноска	—	—	—	—	—	—
Софулийска	—	—	100000	50000	4000	2400
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ	—	—	262500	220000	4000	2400
Галиполска	—	—	4321	4000	—	—
Мирефтенска	—	—	4800	4800	—	—
Шаръ-Кьойска	—	—	4000	1900	—	—
Кешанска	—	—	1800	2000	—	—
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ	—	—	14921	12700	—	—
Гюмурджински Санджакъ	—	—	240000	283000	—	—
Всичко за вилаета	2900	2460	666143	671708	68400	84470

Кази	Покази					
	Маслини въ килограми		Дървено масло въ килограми		Тютюнъ въ кологрaми	
	1898	1897	1898	1897	1898	1897
Одринска	—	—	—	—	—	—
Димотишка	—	—	—	—	—	—
Мустафа Пашанска	—	—	—	—	—	—
Орта-Кьойска	—	—	—	—	—	—
Узунъ Кюприйска	—	—	—	—	—	—
Хавсенска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ	—	—	—	—	—	—
Лозенградска	—	—	—	—	—	—
Баба Ескиска	—	—	—	—	—	—
Люле Бургаска	—	—	—	—	—	—
Визенска	—	—	—	—	—	—
Мидийска	—	—	—	—	—	—
Ахтополска	—	—	—	—	—	—
Малко Търновска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ	—	—	—	—	—	—
Родостенска	—	—	—	—	—	—
Чорленска	—	—	—	—	—	—
Хайреболска	—	—	—	—	—	—
Малгарска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Род. Санджакъ	—	—	—	—	—	—
Деде Агачска	—	—	—	—	—	—
Еноска	—	—	—	—	—	—
Софулийска	380000	260000	38000	26000	—	—
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ	380000	260000	38000	26000	—	—
Галиполска	—	—	—	—	—	—
Мирефтенска	—	—	—	—	—	—
Шаръ-Кьойска	—	—	—	—	—	—
Кешанска	—	—	—	—	—	—
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ	—	—	—	—	—	—
Гюмурджински Санджакъ	—	—	—	—	—	—
Всичко за вилаета	380000	260000	38000	26000	3587000	3694000

Кази	Покази					
	Сѣме отъ метли въ кила					
	1898	1897				
Одринска	200	300	—	—	—	
Димотишка	2000	4000	—	—	—	
Мустафа Пашанска	1000	50	—	—	—	
Орта-Кьойска	50	100	—	—	—	
Узунъ Кюприйска	—	—	—	—	—	
Хавсенска	100	—	—	—	—	
Цѣлиятъ Одр. Санджакъ	3350	4450	—	—	—	
Лозенградска	—	—	—	—	—	
Баба Ескийска	—	—	—	—	—	
Люле Бургаска	—	—	—	—	—	
Визенска	—	—	—	—	—	
Мидийска	—	—	—	—	—	
Ахтополска	—	—	—	—	—	
Малко Търновска	—	—	—	—	—	
Цѣлиятъ Лоз. Санджакъ	—	—	—	—	—	
Родостенска	350	2000	—	—	—	
Чорленска	—	—	—	—	—	
Хайреболска	—	—	—	—	—	
Малгарска	—	—	—	—	—	
Цѣлиятъ Род. Санджакъ	350	2000	—	—	—	
Деде Агачска	—	—	—	—	—	
Еноска	—	—	—	—	—	
Софулийска	10000	4000	—	—	—	
Цѣлиятъ Дед. Санджакъ	10000	4000	—	—	—	
Галиполска	—	—	—	—	—	
Мирефтенска	—	—	—	—	—	
Шаръ-Кьойска	—	—	—	—	—	
Кешанска	—	—	—	—	—	
Цѣлиятъ Гал. Санджакъ	—	—	—	—	—	
Гюмурджински Санджакъ	—	—	—	—	—	
Всичко за вилаета	13700	10450	—	—	—	

Таблица за произведенията на Одринския вилаетъ за годинитѣ 1900—1901.

№ по редъ	Видътъ на произведенията	Одринъ		Лозенградъ		Родосто		Дедеагачъ		Галиполи		Гюмурджина		Всичко	
		1901	1900	1901	1900	1901	1900	1901	1900	1901	1900	1901	1900	1901	1900
1	Пшеница, загария вида	1250000	952200	1375000	608300	1070400	988400	186075	144000	305200	268700	274500	135700	4411175	3098800
2	" кълъдже "	900000	862400	493500	576200	160400	160200	71300	67000	12250	10400	608600	12000	2245550	1688200
3	Ечемикъ вида	1000000	832000	944100	592100	580380	593070	66500	91000	107100	124500	297300	356600	2995380	2580270
4	Овесъ "	223000	192200	454500	418700	599200	629250	5000	4200	36700	54200	143320	161490	1466720	1456550
5	Царевица "	500000	340100	663000	415500	529286	518690	294500	295000	52000	34250	860900	492300	2816250	2011940
6	Канарийно сѣме (Alpiste)	40000	27000	132500	70000	95065	179100	9000	2600	9950	83000	—	18000	286530	380000
7	Сусамъ "	60000	58800	900	309	10280	8900	20200	67800	4250	5990	52000	51750	146030	189140
8	Ръжъ "	643500	571400	983200	728500	58700	58700	35290	40500	18250	13000	395320	456020	2082670	1869020
9	Фий, урозъ (бурчакъ) вида	120000	112100	61900	62060	12510	7200	5000	6400	7500	5510	5550	2450	212460	202720
10	Просо вида	48000	40200	44250	18700	8540	4200	16580	7350	860	1050	19700	15500	132980	87000
11	Сѣме отъ метли (Sorgho) вида	20000	12500	400	280	—	—	10000	3000	—	—	520	310	30920	19090
12	Кандуджа вида	15000	15000	5000	15000	113200	5440	—	—	—	—	—	—	133200	35440
13	Анасонъ килограмъ	8300	2800	10680	—	54620	244550	7800	9000	53000	89540	—	—	129600	295890
14	Фасулъ "	150000	123450	118500	67380	16400	171450	137805	280000	6000	8300	191000	564000	619705	1214500
15	Памукъ "	170000	166510	—	—	42480	22500	23600	27000	39850	35080	15000	15000	281430	268090
16	Лукъ "	300000	282975	564000	383500	5951000	5376500	78400	70000	437800	98100	173900	171050	7505100	6338205
17	Чесънъ "	90000	82650	747200	113000	68250	589750	20800	29000	15000	13000	505285	247100	1442435	1080400
18	Метли (отъ Sorgho) килограми	1710000	1519100	1380	875	17800	2500	325000	280000	—	—	105202	22570	2059382	1775045
19	Паламуда (Valonnées) "	—	—	—	—	—	—	950000	1100000	—	—	—	3000	950000	1103000
20	Маслини килограми	—	—	—	—	—	—	487300	270000	—	—	—	—	487300	270000
21	Кашкавалъ "	750000	636500	357000	420570	128850	213000	153800	287000	60000	194000	—	35000	1454650	1786570
22	Сирене (бѣло) килограми	290000	242750	147800	494000	69600	395000	67480	180000	16500	125000	53000	90500	644380	1444250
23	Овце глави	482341	429280	345877	356984	281321	230964	180651	179059	96443	94072	241787	653238	1528172	1944163
24	Кози "	121867	116492	143066	147748	46517	46264	115518	141173	128304	113586	110668	331049	665152	896258

Производството на тютюна и паламудовитѣ дървета обърнаха вниманието ми прѣзъ обиколката ми изъ Деде-Агачъ — Скече: тютюнътъ поради туй, че е извънредно устойчивъ на сушата и добрѣ възнаграждава земледѣлеца; а паламудътъ затуй, че почти безъ трудъ доставя на селското население единъ добъръ приходъ и въ сѫщото врѣме служи за залѣсяване на голи пространства.

Производството на тютюна въ Одринския вилаетъ вариира между 3 и 4 милиона килограма годишно. Кърджалийската, Орта-Кьойската, Мустафа-Пашанската, Софулийската, Султанъ Иерийската, Гюмурджинската и Скеченската кази произвождатъ най-вече тютюнъ. Въ послѣдната каза жито се произвожда съвсѣмъ малко. Скеченско поле почти цѣло е засѣяно съ тютюнъ. Тамъ излиза и най-доброкачествениятъ тютюнъ, който се изнася изключително въ странство и се продава по 40—100 и 150 гр. оката, споредъ качеството и годишното производство. Скече е главниятъ пазаръ за тютюна отсамъ Мѣста. Половината отъ града завзиматъ депозититѣ за тютюнъ, въ които около 6 мѣсеца прѣзъ годината работятъ по 2000—3000 души работници, които сортиратъ тютюна и го нареждатъ за послѣденъ пѫть на денкове. Надницата на работницитѣ е обикновено около 20 гр. или 4 л. Отъ това може да се сѫди за печалбитѣ, които се получаватъ отъ тоя артикулъ, щомъ населението безъ страхъ прави около него такива голѣми разходи за приготвянето му за външенъ износъ.

Несъмнѣнно е, че тия жертви богато се възнаграждаватъ, защото Скече е центърътъ, дѣто се събиратъ тютюневи търговци отъ цѣлъ свѣтъ. Когато азъ бѣхъ тамъ прѣзъ м. юния 1899 г., намираха се даже такива отъ Америка.

Доброкачественостьта на тоя тютюнъ е възбудила желание у нѣкои чуждестранни производители да прѣнесатъ неговата култура у себе си. Германското и Ромънското правителство сѫ правили опити отъ тоя родъ; но види се, останали сѫ безуспѣшни. Първото, както се научихъ въ Скече, прѣнасяло даже земя въ бъчви, а второто е прѣнесло 2—3 български сѣмейства въ Добруджа, за да обучаватъ тамошното население на това производство. Ромънската режия до сега държи 2—3 свои чиновника въ Скече, които работятъ въ тамошната режия и изучватъ изкуството за разпознаване на разнитѣ качества тютюнъ и сортируването му.

Богатството, което донася на населението тютюневото производство, ме застави да разпитамъ нѣкои наши вѣщи българи, които ми казаха, че произвожданието на тоя артикулъ, еднаквъ или близъкъ по качество съ оня отъ турско, не е невъзможно въ Т.-Пазарджикския и Пловдивския окрѫгъ и други Родопски мѣста. Азъ не зная, какво общо има това мнѣние съ дѣйствителностьта, но не мога да не отбѣлѣжа, че то е изказано отъ хора, които отъ дѣди и прадѣди боравятъ съ тая работа, и за туй може да имъ се признае правото да говорятъ като добри и практически познавачи на тоя въпросъ.

Имайки това прѣдъ видъ, считамъ за своя длъжность да обърна вниманието на надлежнитѣ държавни учрѣждения върху основното изучване на тоя въпросъ и въ разширението на тютюновата култура у насъ при условията, при които тя цъвти въ турско. Когато такива ужасни бѣдствия като глада налитатъ нашето отечество вслѣдствие на суша, заслужва да се замислимъ върху разширението на ония производства, които съ по-голѣма издържливость могатъ да противостоятъ на сушата. Между тия произведения, както казахъ и по-горѣ, на първо мѣсто трѣбва да се постави тютюнътъ. Неговитѣ производители въ Скеченско никога не се боятъ отъ суша, нито пъкъ нѣкога тѣ оросватъ тютюневитѣ си ниви, освѣнъ при първото разсаждане.

Паламудътъ се намира изключително въ Деде-Агачската каза и се употрѣбява въ кожарската индустрия. Годишното му производство възлиза на около 1 до $1^1/_2$ милиона килограми. Паламудътъ е единъ видъ шикалки, които всѣки двѣ години се събиратъ отъ голѣми дървета, находещи се както по горитѣ,

тѣй и по нивята. Тоя артикулъ дава на населението единъ приходъ около 200000 л., а по нѣкога тая цифра значително се покачва.

Поради своята доходность, паламудовитѣ дървета сѫ отличенъ материялъ за залѣсяване. Единствената несгода, споредъ казването на мѣстнитѣ жители, се състои въ бавното растение на тия дървета.

До колкото ми е извѣстно, тоя видъ дървета не се намиратъ въ България.

2. Скотовъдство.

Обширнитѣ полета на Ю. Тракийската равнина и хубавитѣ планини прѣдставляватъ много сгодни условия за отглеждането на дребенъ и едъръ добитъкъ: пасища за лѣтото и топли мѣста за зимата изобилуватъ въ тоя край.

При все това, скотовъдството, въ смисълъ на отглеждане добитъка за продажба, сѫществува въ Одринско само за дребния добитъкъ. Едриятъ рогатъ и еднокопитенъ добитъкъ се развъжда до толкова, до колкото той е потрѣбенъ за нуждитѣ на населението. Прѣзъ послѣднитѣ години отглеждането на овцетѣ и козитѣ, поради закриването на нашитѣ и други граници за турския добитъкъ, вслѣдствие епизиотията, се е спрѣло доста много.

Тука слѣдва таблицата за количеството на рогатия и еднокопитенъ добитъкъ и за неговитѣ произведения въ вилаета.

		Санджаци						
		Одрински	Лозен-градски	Деде-Агачски	Гюмур-джински	Галиполски	Родостенски	Всичко
Овце	Глави	491790	326130	173605	444635	88943	278539	1623307
Кози	Глави	150606	137426	139570	332558	106958	53864	920982
Свине	Глави	—	—	—	—	—	—	39700
Биволи	Глави	5398	7346	1481	8800	1994	2347	27366
Биволици	Глави	3.92	5000	500	4500	—	4000	17892
Биволчета	Глави	1316	—	—	1675	—	2210	5201
Волове	Глави	39563	24385	15324	45000	7212	13631	145115
Крави	Глави	11229	—	5335	30000	—	8670	55234
Телета и юнци	Глави	3161	—	91	15650	—	3723	22625
Коне	Глави	4081	8710	5546	13000	1354	3992	36683
Мулета	Глави	553	203	312	9500	1666	13	12247
Магарета	Глави	1770	30	1190	6000	—	1412	10402
Камили	Глави	—	—	617	5000	606	43	6266
Кашкавалъ	Клгр.	212500	299420	195300	50000	171800	181400	1110420
Бѣло сирене	Клгр.	60000	334680	48000	150000	96000	165000	853680
Вълна	Клгр.	—	—	—	—	—	—	400000
Кожи	Клгр.	—	—	—	—	—	—	450000

Даннитѣ за едрия рогатъ и еднокопитенъ добитъкъ: биволи, волове, коне, мулета, магарета и камили, сѫ почерпани отъ официалния календаръ (салнаме) за 1892. Прѣдполагамъ, че дѣйствителното количество на добитъка въ вилаета ще да прѣвишава показаното отъ мене, защото въ салнамето липсватъ свѣдѣния за нѣкои видове добитъкъ отъ разни кази. Тѣзи свѣдѣния, признавамъ, не сѫ съвсѣмъ нови, но тѣ сѫ послѣднитѣ, които може да се намѣрятъ изъ официалнитѣ издания.

Тукъ му е мѣстото да допълня, че експлоатирането на стадата на мѣста е поставено на кооперативни начала. Като центъръ на тая кооперация служатъ богатитѣ бегове, които притежаватъ по нѣколко хиляди овце и богати и обширни пасища. Условията, при които сѫществува тая кооперация сѫ слѣднитѣ: бегътъ е длъженъ да даде даромъ пасището, да се грижи за изхранване на всичката стока, да плати беглика и изобщо да дава всички парични разходи за поддържане на стадото. Въ замѣна на това неговитѣ стада се пазятъ заедно съ тия на съдружницитѣ му, които сѫ собственици стопани. Послѣднитѣ могатъ да влизатъ въ съдружието съ по 50 и повече овце, но числото на овчаритѣ, които единъ стопанинъ трѣбва да донесе, е пропорционално съ количеството на овцетѣ, които той внася въ съдружието. Единъ отъ най-опитнитѣ и заможни овчари е управитель на съдружието. Той държи смѣткитѣ за прихода и разхода. Въ съгласие съ бега, той продава млѣкото на търговци, които въ самото търло приготовляватъ сирене или кашкавалъ. Трудътъ между състопанитѣ овчари се раздѣля подъ негово указание, споредъ силитѣ и способноститѣ на всѣкиго. Понеже такива кооперативни съдружия иматъ по нѣколко хиляди овце, става нужда отъ раздѣляне на отдѣлни стада, споредъ възрастьта и особеннитѣ условия на овцетѣ.

Освѣнъ мѣстнитѣ овце, въ Одринския вилаетъ дохождатъ на зимуване и тъй нареченитѣ каракачански овце. Отъ двадесетина години насамъ, и особено отъ 1885 год. тѣхното число постоянно намалява. Двойниятъ бегликъ, който плащатъ въ Турция и България, и още повече, затварянето на нашата граница поради епизоотическитѣ болести сѫ пропѫдили каракачанитѣ къмъ Македония и Тесалия. Прѣзъ 1899 год. не сѫ минали повече отъ 14.000 овце, когато по-прѣди тѣ сѫ били около 100.000 и повече. Тѣ зимуватъ въ околностьта на Баба-Ески, Хайреболъ, Галиполи и Гюмурджина.

3. Винарство.

Изъ цѣлия почти вилаетъ се произвожда голѣмо количество силно и съ добъръ вкусъ вино. Годишното производство на гроздето въ вилаета е изложено въ таблицата, която слѣдва:

К а з и	Грозде въ килограми 1898	Грозде въ килограми 1897
Одринска	67431	120466
Демотишка	176302	150000
Мустафа Пашанска	208000	273160
Орта-Кьойска	230000	215319
Узунъ Кюприйска	65300	82100
Хавсенска	56000	128800
Цѣлиятъ Одрински санджакъ	**803033**	**969845**
Лозенградска	2000000	2084447
Баба Ескийска	—	—
Люле Бургаска	22000	15000
Визенска	285000	194600
Мидийска	21000	—
Ахтополска	110000	60000
Малко Търновска	11200	1800
Цѣлиятъ Лозенградски санджакъ	**2449200**	**2355847**

Кази	Грозде въ килограми	
	1898	1897
Родостенска	2000000	7000000
Чорленска	316654	324346
Хайреболска	—	—
Малгарска	60000	20000
Цѣлиятъ Родостенски санджакъ	2376654	7344346
Деде Агачска	72500	154800
Еноска	80000	50000
Софулийска	2000000	1500000
Цѣлиятъ Дедеагачски санджакъ	2152500	1704800
Галиполска	900000	815000
Мирефтенска	8240000	6360000
Шаръ-Кьойска	3167000	3225000
Кешанска	250000	300000
Цѣлиятъ Галиполски санджакъ	12557000	10700000
Гюмурджински санджакъ[1])	—	—
Всичко за вилаета	20338387	23074838

Прѣзъ послѣднитѣ 2-3 години навсѣкждѣ почти лозята бѣха поврѣдени отъ голѣмитѣ и поройни дъждове, и за туй реколтата е била слаба въ сравнение съ миналитѣ години. Въ Гюмурджинско прѣзъ послѣднитѣ три години лозята съвсѣмъ сж запустѣли отъ болестьта „mildew". Ето защо даннитѣ, които прѣдставямъ, мисля, че сж 2-3 пжти по-долу отъ обикновената реколта. По качество и сила вината отъ Софулийско и Мирефтенско, споредъ мѣстното оцѣнение, идатъ на първо мѣсто; слѣдъ тѣхъ дохождатъ тия отъ Одринъ, Гюмурджина и Лозенградъ.

Въ послѣдния градъ азъ имахъ случая да събера по-подробни свѣдѣния за винарството, които излагамъ тука. Прѣзъ първото ми посѣщение на Лозенградъ въ началото на 1899 година азъ имахъ случай да се запозная съ двама най-заможни винари: Gouttenoire и Додопуло.

Първиятъ е французинъ отъ Лионъ и по-голѣмата часть отъ годината прѣкарва въ Лозенградъ, дѣто приготовя коняци и изпраща вино въ Франция.

Вториятъ е гъркъ и френски консулски агентъ. Той е отъ най-богатитѣ търговци въ цѣлия санджакъ. На края на града той притежава едно пространство отъ около 10.000 кв. метра, върху което сж построени: фабриката за брашно, която се движи съ парна сила; фабриката за шаяци, която токо що е направена и стои безъ работа по нѣмане на двигателна сила; складоветѣ му за вино и фабриката му за конякъ, мастика и други.

Складоветѣ за вино сж двѣ голѣми сгради, на равно ниво съ земята и циментирани отдолу. Подътъ се снишава отъ четиритѣ страни къмъ центра, дѣто се намира една дупка, за да събира, при пукването на нѣкоя бъчва, разлѣното вино.

За машинитѣ и склада за конякъ ще се говори на своето мѣсто. Додопуло има свой складъ отъ вина и коняци въ Парижъ, отъ дѣто разпродава стокитѣ си въ Франция.

[1]) Обикновено около 800,000 килограма, но отъ три години нѣма никакъ.

Въ Одринъ и Гюмурджина така уредени и толкова голѣми складове не сѫществуватъ, а складоветѣ въ другитѣ мѣста не ми сѫ извѣстни.

Слѣднитѣ данни, които получихъ напослѣдъкъ, прѣдставятъ добититѣ количества вино и ракия прѣзъ 1902 год., споредъ прѣсмѣтванията на одринската инспекцая на публичния дългъ. Тая инспекция има подъ вѣдомство си Одринския вилаетъ съ Чаталджанския санджака, но безъ Гюмурджинския. Ето тия данни:

Кази	Вино	Ракия
	въ килограми	
Одринска	490000	49000
Мустафа Пашенска	200000	20000
Орта-Кьойска	70000	7000
Хавсенска	800000	80000
Лозенградска	5200000	520000
Деде Агачска	140000	14000
Софулийска	1600000	160000
Родостенска	775000	77500
Мирефтенска	7020000	702000
Чаталджанска	2150000	215000
Всичко	18445000	1844500

4. Бубарството.

Отглеждането на бубитѣ въ вилаета прѣзъ послѣднитѣ години все напрѣдва. Това се дължи на грижитѣ и насърдченията отъ страна на управлението на публичния дългъ, на който е отстѫпенъ данъкътъ отъ пашкулитѣ.

Въ долнитѣ редове въ общи чърти сѫ изложени мѣркитѣ, които се вcovered взематъ отъ управлението на дълга за увеличение производството на пашкулитѣ.

Управлението обрѫща голѣмо внимание на качеството на сѣмето, поддържа специалисти надзиратели, които даватъ потрѣбнитѣ наставления прѣзъ врѣме на културата на конкурентитѣ производители. Всѣка година се урежда конкурсъ между производителитѣ, за участие въ който се прѣдвиждатъ слѣднитѣ условия: 1) излюпване най-малко 75 грама сѣме по Дандоловата система и подъ надзора на специални надзиратели; 2) добиване отъ 25 грама сѣме 80—95 килограма пашкули и отъ 7—9 кгр. пашкули 1 кгр. коприна. Ония, които удовлетворятъ горнитѣ условия се награждаватъ по тържественъ начинъ отъ валията въ присѫтствието на виснитѣ чиновници, консулското тѣло и първенцитѣ. Прѣзъ послѣдната година на конкурса се раздадоха на 15 души 8 микроскопа, 99 л. т. и 1 почетенъ дипломъ; на едни микроскопъ и пари, а на други само пари. Отъ тѣхъ 4 микроскопа се дадоха на арменци, 3 на турци и 1 на гъркъ; отъ паритѣ взеха: 8 души арменци 52 л. т., 4 души турци 33 л. т., 2 гърци 14 л. т. и 1 гъркъ почетния дипломъ.

Въ бр. 975 отъ 4 августъ 1899 г. на в. „Едирне“ е публикуванъ рапортътъ на земледѣлческия инспекторъ върху миналото и сегашното състояние на бубарството.

Отъ свѣдѣнията, които дава тоя рапортъ, както и отъ ония, които азъ съмъ ималъ случай да събирамъ въ Одринъ, излиза, че бубарството прѣди 40 години е било въ цвѣтущото си развитие. Одринъ е билъ забиколенъ отъ черничеви градини, които сѫ били опустошени прѣзъ освободителната война. Това сѫщото е било на всѣкѫдѣ въ вилаета. За количеството на бубитѣ,

произвождани прѣзъ това врѣме, нѣма точни данни; обаче, несъмнѣнно е, че цѣната имъ е била много по-висока сравнително съ сегашната; а отъ друга страна производителитѣ сѫ печелили още и отъ износа на самото сѣме. Послѣ сѣмето се разваля по причина на нѣкоя болесть, и бубарството полека-лека изпада до най-долна степень. Въ поменатия рапортъ се говори, че прѣзъ двадесеть и петь годишния периодъ на упадъкъ, отъ 1860 до 1885 г., общото годишно производство въ вилаета не е паднало по-долу отъ 400000 килограма — цифра, която ще да е по-долу отъ дѣйствителната, защото не почива на никакви статистически данни. Споредъ даннитѣ, черпени отъ управлението на публичния дългъ, производството се е увеличавало по съ 20—30000 килограма годишно прѣзъ слѣдния периодъ отъ 1885 до 1890 г Прѣзъ 1891 г. то е достигнало 600000 килограма.

Слѣднитѣ три таблици, заети отъ даннитѣ на сѫщото управление, показватъ: едната годишното количество на продаденитѣ пашкули отъ петь най-производителни кази за единъ периодъ отъ петь години и за послѣдната шеста година; другата — пазарнитѣ цѣни за послѣднитѣ три години, и третата — събрания отъ тѣхъ данъкъ.

Таблица за количеството на продаденитѣ сурови пашкули.

Години	Кази					Всичко въ килограми
	Софулийска	Орта-Кьойска	Одринска	М.-Пашенска	Демотишка	
1894	296129	111064	118074	72680	41601	639548
1895	209327	88242	72529	59419	28154	457671
1896	2860[illegible]4	136318	127721	75613	44514	670220
1897	216799	79980	56356	21765	30709	405609
1898	258547	92510	59758	57001	42794	510600
Всичко въ килограми	1266846	508114	434438	286478	187772	2683648
Срѣдно за 5 години	253369	101622	86877	57295	37554	536729
	329263	142901	146004	100374	52838	771380

Таблица за пазарната цѣна на пашкулитѣ.

Години	Кази									
	Софулийска		Орта-Кьойска		Одринска		М.-Пашенска		Демотишка	
	Оцѣнени									
	гроша	% отъ гр.	гроша	% отъ гр.	гроша	% отъ гр.	гроша	% отъ гр.	гроша	% отъ гр.
1897	11	23	10	95	10	70	12	08	10	70
1898	11	56	10	85	11	19	11	—	11	38
1899	15	67	14	20	14	40	13	96	13	80

Таблица за събраното отъ управлението на публичния дългъ даждие въ грошове.

Години	Кази: Софулийска	Орта-Кьойска	Одринска	М.-Пашенска	Демотишка	Всичко
1897	223065	85503	55886	26001	31005	421460
1898	294511	99618	65734	63101	47869	570833
1899	516151	203036	210350	140138	73400	1143075
Всичко .	1033727	388157	331970	229240	152274	2135318

Слѣдната таблица, даннитѣ на която сж събрани по частенъ редъ, показва количеството на излюпеното сѣме прѣзъ 1899 г. въ осемь кази:

1) Одринска каза кутии	3000
2) Мустафа Пашенска каза кутии	2000
3) Демотишка „ „	1000
4) Орта-Кьойска „ „	2500
5) Софулийска „ „	7000
6) Лозенградска „ „	500
7) Гюмурджинска „ „	500
8) Султанъ-Иерийска „ „	500
Всичко .	17000

Горнитѣ таблици сж непълни, защото въ тѣхъ липсватъ свѣдѣния за количеството на добититѣ пашкули и употрѣбеното сѣме въ другитѣ кази, дѣто е развито бубарството, каквито сж: Еноската, Кешанската и Родостенската каза.

Отъ изложеното въ първата таблица се вижда, че количеството на пашкулитѣ за послѣдната година въ петьтѣ кази възлиза на 771,380 килограма. Земледѣлческиятъ надзиратель въ поменатия вече рапортъ прѣсмѣта количеството на добититѣ пашкули въ останалитѣ непоименувани отъ него кази на около 130000 килограма. Та споредъ тия прѣсмѣтания количеството на добититѣ прѣзъ послѣдната година пашкули въ Одринския вилаетъ се равнява на около 900000 килограма.

Възъ основа на горнитѣ изчисления и на показанитѣ въ втората таблица цѣни излиза, че прѣзъ послѣдната година отъ продажбата на пашкули сж получени около 150,000 л. т., които се равняватъ на около 3 мил. лева. Отъ тая сума само на Софулийската каза се пада около 1/3.

Горнитѣ таблици показватъ най-ясно напрѣдъка на бубарството въ вилаета. Тукъ заслужва да се отбѣлѣжи, че производството и употрѣблението на мѣстното сѣме, отъ една страна, и количеството на черничевитѣ дървета, отъ друга, сж право пропорционални на тоя напрѣдъкъ. България могла би безъ загуба за себе си да погледне съ завистливо око на тоя успѣхъ, който е постигнатъ въ Турция благодарение на чужденцитѣ. Количеството на добититѣ резултати прѣзъ послѣдната 1902 год. чувствително е намалено. Това се вижда отъ слѣднитѣ данни, които азъ си доставихъ на послѣдъкъ, когато другитѣ материали бѣха подъ печатъ. Ето тия данни:

Кази	Прѣсни пашкули	Сушени пашкули	Стойность въ грошове зл.
Софулийска	288561	9088	4487372
Орта-Кьойска	106023	227	1435087
Одринска	110988	659	1584907
Мустафа Пашанска	61239	370	935901
Демотишка	46011	2789	749062
Узунъ Кюприйска	1289	—	15995
Кешанска	4501	—	68374
Лозенградска	10101	—	136902
Всичко	628713	13133	9413600

6. Промишленость.

Фабрична промишленость. Въ турско изобщо и въ Одринския вилаетъ въ частность и дума не може да става за фабрична промишленость. Освѣнъ нѣколко фабрики за брашно, за коприна и за спиртни пития, други фабрики не сѫществуватъ въ вилаета.

а) Брашнени фабрики. Слѣдната таблица показва разпрѣдѣлението на фабрикитѣ за брашно по санджаци и приблизителното количество на изработваното брашно.

Санджаци	Брашнени фабрики	Възможно годишно производство въ цариградски кила
Одрински	6	480000
Лозенградски	2	120000
Деде-Агачски	3	36000
Гюмурджински	3	250000
Галиполски	2	60000
Родостенски	15	1600000
Всичко	31	2646000

Къмъ горната таблица заслужва да се направятъ слѣднитѣ бѣлѣжки:

1) Че само двѣ отъ одринскитѣ фабрики работятъ ежегодно. Поради скѫпия транспортъ на брашната отъ Одринъ за Цариградъ производството на фабрикитѣ остава само за мѣстно употрѣбение. За отстранение на мѣстната конкуренция фабрикантитѣ сѫ образували сандикатъ, съ условие всѣки редомъ да работи по една година и всички да участвуватъ въ общитѣ печалби.

Една отъ фабрикитѣ меле постоянно брашно за нуждитѣ на войската, подъ надзора на командирувани офицери.

Въ Лозенградъ само една отъ фабрикитѣ работи, другата е съвсѣмъ спрѣла и е много по-малка въ сравнение съ първата. Първата принадлежи на Додопуло. Тя изкарва брашно за войската и за мѣстно употрѣбение. При фабриката има и машини за мѣсене и фурни за печене хлѣбъ. Додопуло има контрактъ съ интендантството на войската, възъ основа на който срѣщу 80 оки

жито, което получава отъ правителството, той дава 100 оки готовъ хлѣбъ, който съдържа 75% пшеница, 20% ръжъ и 5% царевица. Азъ самъ видѣхъ хлѣба при посѣщението на фабриката въ началото на 1899 г. и смѣло мога да утвърдя, че той по качество е тъй добъръ, че би могълъ да задоволи даже изтънчения градски вкусъ.

Освѣнъ съ парни фабрики за брашно населението въ сѣверната часть на вилаета си служи още съ воденицитѣ, а това отъ южната часть, отъ Родостенския, Деде-Агачския и Галиполски санджакъ — съ мѣлници на вѣтъръ.

б) Фабрики за точене на коприна има само двѣ. Тѣ се намиратъ въ Одринъ и употрѣбяватъ 200—250 работници, почти изключително жени.

в) Повече или по-малко усъвършенствувани казани за приготовяне на спиртни напитки ще да се намиратъ въ всички градове, но азъ считамъ за излишно да се спирамъ върху тѣхъ. Фабрики за такива напитки, които що-годѣ заслужватъ това име, се намиратъ само двѣ въ Лозенградъ. Едната, както казахъ и по-горѣ, принадлежи на французката фирма Gouttenoire, въ която се приготовя конякъ за износъ въ Франция. Другата принадлежи на Додопуло и изкарва конякъ за мѣстно употрѣбение и износъ въ Франция, мастика и други напитки за мѣстна разпродажба. Азъ посѣтихъ заведението на Додопуло и видѣхъ всичко въ него. Машинитѣ и складътъ за конякъ и други напитки се помѣщаватъ въ двѣ сгради. Машинитѣ, съ които си служи Додопуло, сѫ: едната отъ фабриката Egro, а другата отъ тая на Weiler fils & Degrange. Конякътъ не отстѫпва въ нищо на приготовяния у насъ отъ фирмата Ставридисъ, а мастиката се ползува съ добро реноме въ Одринско.

г) *Мини.* Минната промишленность въ вилаета още не стои на висотата си, нито пъкъ има изгледи за експлоатиране на минитѣ по рационаленъ начинъ. Между причинитѣ, които заслужва да се споменатъ тука, на първо мѣсто трѣбва да се поставятъ слѣднитѣ:

1) Отдалеченостьта отъ желѣзно-пѫтната мрѣжа и отъ морскитѣ съобщения на мѣста, въ които се намиратъ природни богатства.

2) Начинътъ, по който се раздаватъ концесии за изнамѣренитѣ и изучени мини. Обикновено концесиитѣ се даватъ или на влиятелни придворни, или на дружества, съставени отъ чужди подданици. Еднитѣ дѣйствуватъ съ влиянието си, а другитѣ съ подкупитѣ си. Министерството, пъкъ и самитѣ придворни не сѫ далечъ отъ това изкушение. Много често първитѣ служатъ само за комисионери на вторитѣ. Концесионеритѣ, веднажъ станали господари на минитѣ, експлоатиратъ ги безъ никакъвъ надзоръ.

Извѣстнитѣ до сега минерални богатства въ вилаета се разпрѣдѣлятъ по санджаци и кази, както слѣдва:

I. Въ Одринския санджакъ:

1) Въ Кърджалийската каза намира се: антимонъ, олово съ примѣси отъ сребро и медь.

2) Въ Узунъ-Кюприйската каза се намиратъ камени вѫглища. Тая мина се намира въ землището на селата: Чаушли и Доганъ. Изкарванитѣ отъ нея вѫглища не сѫ доброкачествени и се продаватъ почти изключително въ Одринъ все за нуждитѣ на войската. Анализирани въ нашето м-во на тър. и земл., тѣ сѫ дали слѣдния резултатъ:

Влага	13·03%
Пепелъ	13·03
Вѫгленъ	43·72
Газове	30·22
Калории по способа на Berthier	4570

3) Въ Орта-Кьойската каза при село Дутли се намира антимонъ.

II. Въ Гюмурджинския санджакъ се намира: антимонъ, мѣдь, олово съ примѣси отъ сребро, цинкъ и други. Взети сѫ концесии за антимонъ и мѣдь въ Гюмурджинската каза, но минитѣ и досега не сѫ открити.

III. Въ Лозенградския санджакъ поради отдалеченостьта му не сѫ правени до сега сериозни изучвания, при все туй извѣстно е:

1) че въ М. Търновската каза се намира мѣдь, олово съ сребърни примѣси и желѣзо, и

2) че въ Мидийската каза въ околноститѣ на градеца Самоковъ се намира желѣзна мина, която е била експлоатирана прѣди много вѣкове. Въ недавнашното минало тая мина е била експлоатирана подобно на оная въ Самоковъ.

Министерството на цивилната листа, подъ вѣдомството на което сѫ поставени и султанскитѣ имоти, не жали трудъ, за да издирва, кѫдѣ има забравени такива. Въ края на мѣсецъ августъ м. г., когато бѣхъ въ Лозенградъ, отъ положителенъ източникъ научихъ, че казаното министерство е присвоило тия мини, че по особена заповѣдь тѣ ще бѫдатъ свързани съ ново шосе съ пристанището Инияда, че наскоро ще се захване експлоатирането имъ и че желѣзото отъ тѣхъ щѣло да се продава на арсенала въ Цариградъ, разбира се, отъ министерството на цивилната листа.

IV. Въ Деде-Агачския санджакъ:

1) Въ Д.-Агачската каза се намира: мѣдь, цинкъ, графитъ, олово съ примѣси отъ сребро, антимонъ, хромъ и вѫглища. Послѣднитѣ сѫ изслѣдвани и поради недоброкачественостьта имъ сѫ съвсѣмъ изоставени.

2) Въ Еноската каза се намира хромъ.

3) Островъ Самотраки е богатъ съ руди и минерални извори, но поради съвсѣмъ рѣдкото му население и дивата природа нищо не е направено за оползотворението имъ.

Анализътъ, направенъ въ Парижъ на водитѣ отъ три източника, е далъ слѣдния резултатъ:

Температура 43° и 53° по С. и съставъ за двата:

Monosulfate de Sodium	0·4
Chlorure de Sodium	3
Bicarbonate de Choux	2
„ „ Soude	2
Silice	0·5

Третиятъ изворъ съдържа газозна вода съ желѣзни примѣси.

Тукъ заслужва да се спомене нѣщо за минералната баня между Фере и Деде-Агачъ, близу до желѣзно-пѫтната линия. Тя отстои около 14 км. отъ Деде-Агачъ. Въ околноститѣ ѝ се намиратъ развалинитѣ на стария градъ Троянополисъ, а самата баня още се крѣпи върху сградитѣ останали отъ римско врѣме. Напослѣдъкъ при банята е построенъ единъ хотелъ, който се лишава отъ най-необходимитѣ сгоди за живота като кревати, завивки и храна. Водата е много гореща и въ това състояние има дъхъ отъ сѣра. Въ хладко състояние тя се употрѣбява съ успѣхъ като слабително срѣдство и може да се пие по 2—3 кила безврѣдно.

V. Въ Галиполския санджакъ:

1) Кешанската каза, както при самия градъ, тъй и около селата Булгаръ Кьой, Теслимъ и Бешъ Тепе намиратъ се вѫглища, които сѫ по-долни отъ Узунъ-Кюприйскитѣ. При анализа въ нашето министерство на търговията и земледѣлието тѣ сѫ дали слѣдния съставъ:

Влага	9.55%
Пепелъ	21·22
Вѫгленъ	39.10
Газове	30·13
Калории по способа на Berthier	4490.

2. Въ Галиполската каза се намира златоносенъ пѣсъкъ, концесията за който е дадена на нѣкое английско дружество.

3. Прѣзъ текущата година дадено е позволение за дирене петролъ въ околноститѣ на Мирефте на нѣкое английско дружество, а въ околноститѣ на Ганосъ, сѫщата каза, на нѣкое френско дружество. Не е още извѣстно, до какви резултати сѫ се добрали тия дружества съ своитѣ изслѣдвания.

д) *Тъкаческа промишленость.* Отъ произведенията на тая промишленость на първо мѣсто трѣбва да се поставятъ абитѣ и шаяцитѣ на Ахѫ-Челебийскитѣ българи; а слѣдъ тѣхъ идатъ нѣкои други произведения, за които ще спомена по-нататъкъ.

Годишното производство на абитѣ за 1898 год. е 210000 метра, а за 1897. год. — 250000 метра. Това на шаяцитѣ — 58000 и 56000 метра респективно за споменатитѣ по-горѣ години.

Абитѣ и шаяцитѣ се приготовятъ отъ мѣстна вълна и отъ тая, която ахѫ-челебийскитѣ терзии донасятъ при завръщането имъ въ кѫщи на есень. Прѣзъ зимата женитѣ приготвятъ една часть отъ стоката, която на пролѣть мѫжетѣ занасятъ съ себе си.

Ахѫ-челебийскитѣ аби и шаяци се ползуватъ съ добро име въ Турско Съ тѣхъ се облича цѣлото мухамеданско население отъ Родопитѣ и нѣкои мѣста отъ Мала-Азия, дѣто ахѫ-челебийскитѣ терзии ходятъ по гурбетъ.

Особено внимание отъ наша страна заслужватъ одринскитѣ копринени платове. Тия платове сѫ отъ чиста коприна, отъ различна дебелина и различни цвѣтове: има бѣли, като тия, които сѫ изпратени въ тукашния нашъ музей отъ Вратца; дебели съ кремовъ цвѣтъ, като европейскитѣ, извѣстни подъ название Soie écrue; цвѣтни, които биха могли съ успѣхъ да замѣстятъ европейскитѣ такива и да задоволятъ доста изтънчени женски вкусове; намиратъ се сѫщо и копринени кърпи за джебъ, имитирани на европейскитѣ. Платоветѣ сѫ отъ срѣдна ширина и се продаватъ на дребно по 10—12 гр. или 2—2·50 лева аршина.

Тая индустрия е била нѣкога цвѣтуща: повече отъ 60 сѣмейства сѫ се занимавали съ нея; сега едва десетина сѣмейства държатъ въ кѫщитѣ си старитѣ станове.

Въ Лозенградъ се намиратъ около 50 стана за чулове. Тамъ се тъче и неголѣмо количество шаякъ за мѣстно употрѣбение.

Въ Галиполи и Родосто цѣлата тъкаческа индустрия се състои въ тъчене на гемиджийски платна.

6. Риболовство.

Вилаетътъ поради прѣимуществата му въ географическо отношение има доста и разнообразна риба: рѣчна и морска. Градъ Одринъ въ това отношение е най-щастливъ, защото поради стечението на тритѣ рѣки всѣкога се намиратъ прѣсни и живи шарани, сомове, ягули и други дребни риби, които се консомиратъ отъ града и се продаватъ изъ околностьта. Подиръ гр. Одринъ и мѣстата, прѣзъ които тече Марица и другитѣ по-голѣми нейни притоци, съ сладководна риба се ползуватъ околноститѣ на Бору-гьолъ, дѣто се лови голѣмо количество за цѣлия южнородопски край. Една часть отъ тая риба се продава пушена прѣзъ зимния сезонъ. Поради низката си цѣна — тая година се продаваше около 1·50 л. оката — и сравнително поради добрия си вкусъ, тя би могла, въ извѣстна степень да измѣсти другитѣ подобни ней риби, внасяни отъ странство.

Отъ морската риба на първо мѣсто дохождатъ черноморскитѣ чирози, които се ловятъ подъ надзора на чиновници отъ публичния дългъ и отъ които

прѣзъ 1898. год. въ Мидийската каза сѫ били уловени 4,200,000 парчета, въ Ахтополската каза — 6,800,000 — или всичко 11,000,000 парчета. Прѣзъ 1897. год. въ сѫщитѣ кази сѫ били уловени респективно: 3,000,000 и 3,450,000 или всичко 6,450,000 парчета. Освѣнъ туй разнородна морска риба се лови въ разни мѣста по брѣговетѣ за мѣстни нужди и по желѣзницата се прѣнася на всѣкѫдѣ изъ вилаета, както ще се покаже по-нататъкъ.

Споредъ добититѣ ми напослѣдъкъ данни прѣзъ 1901 и 1902 уловени сѫ слѣднитѣ количества чирози:

Мѣста	1901	1902
Василико	330000	450000
Ахтополъ	500000	1900000
Иниада	2500000	3700000
Мидия	700000	2260000
Всичко	4030000	8310000

7. Соларство.

Производството на морската соль е монополъ на управлението на публичния дългъ и става подъ надзора на особени негови чиновници. Соль се произвожда въ санджацитѣ Гюмурджински, Деде-Агачски и Родостенски. Отъ солницата Муселимъ, въ Деде-Агачския санджакъ прѣзъ 1895, 1896 и 1897 г. сѫ добити: 2200, 800 и 2600 тона. Отъ останалитѣ солници прѣзъ сѫщитѣ години сѫ добити: 5600, 5800 и 6000 тона.

Каменната соль, поради скѫпитѣ налози, съ които се облага при внасянето ѝ въ държавата, твърдѣ рѣдко се намира и населението употрѣбява изключително морска соль.

8. Търговия.

а) Търговия на вилаета.

За вносната и износна търговия на Одринския вилаетъ мѫчно е да се прѣдставятъ точни данни. При все туй, даннитѣ отъ нѣкои частни и официални източници даватъ възможность да се опрѣдѣли количеството на вноса и износа отъ вилаета.

Благодарение на туй, че всичката почти външна търговия става чрѣзъ Деде-Агачъ, даннитѣ отъ частенъ източникъ почиватъ главно върху движението на търговията въ това пристанище. Тия данни сѫ заети отъ бюлетина на френската търговска камара въ Цариградъ и съдържатъ внесенитѣ и изнесенитѣ стоки изобщо въ вилаета по количество, стойность и частьта, която се пада на всѣка държава по отдѣлно.

Тия данни сѫ извлѣчени отъ рапорта на френския консулъ въ Одринъ, помѣстенъ въ сѫщия бюлетинъ. Тѣ се отнасятъ за търговията прѣзъ 1896 и 1897 год. Ето тия данни:

Вносъ.

Наименувание на стокитѣ	1896 Тежесть въ килогр.	1896 Стойность въ левове	1897 Стойность въ левове	1897 Часть отъ стойностьта на Франция
Шапки, горни дрѣхи и материи за тѣхъ	—	2500000	1500000	750000
Сапунъ	700000	650000	793000	3000
Бронзови и оловени произведения, тржби отъ желѣзо, мѣдь, кревати	1500000	930000	760000	370000
Кафе	260000	530000	570000	60000
Растителни масла	600000	520000	501000	16000
Захарь	1.00000	525000	500000	75000
Спиртни напитки	80000	190000	435000	80000
Петролъ	1500000	230000	410000	—
Соль	12000000	1800000	400000	—
Прежда и нейнитѣ тъкани произведения	140000	470000	396000	8000
Дървени и каменни вжглища	4000000	180000	300000	—
Бои и дрогерия	20000	61000	249500	65000
Оризъ	400000	200000	165450	450
Желѣзария (ferronerie)	150000	60000	121000	11000
Брашно	425000	65000	101500	3500
Кожарски произведения	45000	230000	97000	23000
Хартия	—	100000	70000	40000
Спиртъ	170000	116000	50000	—
Тѣстени произведения	—	63000	48000	20000
Лоени, стеаринови и вощени свѣщи	27000	27500	40500	8500
Дребна желѣзария (quinçaillerie)	15000	20000	27000	3000
Праздни чували	—	50000	20000	—
Salicilate de soude	15000	15000	17000	17000
Парижки шила	20000	9000	17000	17000
Порцеланови и стъклени издѣлия	60000	20000	15800	800
Циментъ и варь	300000	60000	11000	10000
Маслини	25000	15000	10000	—
Картофи	20000	1500	1600	1600
Пиперъ и други миризми	10000	9000	9500	9500
Soulfate de fer, alun	40000	10000	7500	6000
Лимони	10000	2000	2400	—
Сачми	31000	13000	6500	4500
Тухли и керемиди	3000	2000	2500	2500
Сѣра	10000	3000	6500	6500
Бакъмъ	—	—	3000	2000
Восъкъ	6000	18000	5600	4000
Праздни бутилки и дамежани	33000	12000	5000	3500
Ocres	15000	4000	5000	—
Всичко	23530000	9711000	7680850	1621350

Износъ.

Наименувание на стокитѣ	1896 Тежесть въ килогр.	1896 Стойность въ левове	1897 Стойность въ левове	1897 Часть отъ стойностьта на Франция
Пшеница	30000000	7238000	3865000	1450000
Пашкули и коприна	160000	1300000	1200000	900000
Мѣстни манифактурни произведения	50000	550000	650000	—
Тютюнъ на листа	400000	400000	615000	125000
Разни	800000	720000	500000	70000
Ръжъ	2500000	200000	275000	—
Царевица	2000000	255000	250000	55000
Канарийво сѣме (alpiste)	1100000	250000	210000	80000
Вълна	100000	130000	210000	175000
Волове, крави и овце	—	—	182000	92000
Агнешки кожи	80000	170000	180000	90000
Кози кожи	90000	180000	162000	82000
Сусамъ	500000	70000	157000	120000
Анасонъ	350000	121000	130000	130000
Frisons	40000	118000	110000	110000
Ячмикъ	—	—	110000	20000
Cristaux de vin	40000	230000	100000	100000
Овесъ	400000	40000	82000	39000
Метли	200000	52000	68000	—
Волски и биволски кожи	100000	325000	67000	21000
Ярешки кожи	75000	88000	67000	45000
Вино	300000	36000	59000	35000
Паламудъ (valonée)	200000	18000	59000	—
Ленено сѣме	—	—	55000	55000
Дърва и дъски	200000	30000	43000	—
Фасулъ, нахутъ, леща и бакла	—	40000	33000	17000
Фикъ (vesce)	—	--	20000	20000
Просо	—	—	11700	5000
Парцали	100000	5000	6000	6000
Биволски и волски рогове	470000	97000	—	—
Лисичи кожи	12000	16000	5500	3000
Заяшки „	7000	4000	4300	3700
Кожени подплати	—	8000	2000	2000
Всичко	40334000	12691000	9488500	3850700

Забѣлѣжка. Кожитѣ: агнешки, кози, ярешки, биволски, волски, заяшки, лисичи и др. за 1896 година се броятъ на парчета.

Азъ и по-горѣ споменахъ, че даннитѣ, които съдържа тоя рапортъ сѫ основани върху движението на търговията въ Деде-Агачъ. Едно поради това и друго защото тѣ сѫ отнасятъ за двѣтѣ години, когато сушата, наводненията, арменското движение и войната съ Гърция въобще злѣ се отразиха върху търговията на Турция, даннитѣ, приведени въ тоя рапортъ, могатъ да служатъ само като основа на по-нататъшни заключения, а не като послѣдни цифри за единъ нормаленъ годишенъ търговски оборотъ.

Това заключение се подкрѣпва и отъ даннитѣ, заети отъ официалния календаръ, за приходитѣ отъ митницитѣ въ вилаета прѣзъ 1891 год. въ зл. грошове. Ето тия данни:

№ по редъ	Митници	Вносъ		Износъ	
		гроша	пари	гроша	пари
1	Пунктове въ гр. Одринъ	99546	—	10058	10
2	Станцията „ „	996126	35	31743	35
3	Пунктъ въ с. Хамидие	278770	—	1240	30
4	„ „ „ Хамза-Бейли	46520	21	1679	25
5	„ „ „ Чалѫ-Дере	146454	29	906	10
6	„ „ „ Малкочъ	244138	35	4680	—
7	„ „ „ Левочево (срѣщу Чепеларе)	30700	—	8023	—
8	Митница въ гр. Лозенградъ	28720	31	2269	02
9	„ „ „ Мустафа-Паша и пунктове въ околията	975451	13	21850	39
10	Митници въ гр. Кърджали и пунктове въ околията	288620	32	29184	10
	Всичко митници по Българската граница	3135049	36	111636	01
11	Митници въ Галиполския санджакъ	272264	01	45268	33
12	„ „ Родостенския „	221504	10	171906	05
13	„ „ Деде-Агачския „	670163	12	227462	21
14	„ „ пристанището Порто Лагосъ	258200	—	260274	—
	Всичко	4557181	19	816547	20

Отъ приведената по-горѣ таблица излиза, че приходътъ отъ вноса въ вилаета прѣзъ 1891 год. се възкачва на 4,557.181 гр. и 19 пари, а тоя отъ износа — на 816.547 гр. и 20 пари. Като се смѣта митото по 8% за вноса и 1% за износа, излиза, че стойностьта на вноса прѣзъ поменатата година се възкачва на 56,964.762 гр. или на около 13,100.000 лева златни; а тая на износа — на около 18,780.000 лева зл. За по-голѣма точность заслужвало би тия цифри да се закрѫглятъ на 15 мил. за вноса и 20 мил. лева зл. за износа, защото търговията на вилаета съ Цариградъ, като не подлежи на митнически контролъ, не влиза и въ поменатитѣ по-горѣ данни за прихода на митницитѣ.

Освѣнъ изложенитѣ по-горѣ данни, поменатиятъ консулски рапортъ съдържа и частьта, която се пада на всѣка държава отъ вноса и износа. Ето тия данни:

Часть на всѣка държава

Държави	Отъ вноса			Отъ износа		
	1896		1897	1896		1897
	Тежесть въ килогр.	Стойность въ левове	Стойность въ левове	Тежесть въ килогр.	Стойность въ левове	Стойности въ левове
Турция	13350000	2991000	1612400	3850000	2088000	1792500
Франция	1739000	2196000	1621350	18615000	5555000	3850700
Австро-Унгария	1446000	1723000	1453600	562000	713000	755700
Англия	4740000	988000	1078000	8000000	1353000	1213000
Германия	—	800000	417000	100000	80000	125000
Италия	315000	405000	512000	2650000	1472000	705000
Русия	1740000	348000	537000	—	—	33000
Гърция	50000	180000	319000	5407000	1310000	796000
Египетъ	100000	50000	15000	150000	120000	114000
Белгия	50000	30000	115500	—	—	103600
Всичко .	23530000	9711000	7680850	40334000	12691000	9488500

Отъ горнитѣ данни се вижда, че Франция още запазва първо мѣсто въ търговията на Одринския вилаетъ, и че подиръ нея идатъ Австрия и Англия. Останалитѣ държави, съ изключение на Гърция въ износа, държатъ второ мѣсто.

Внасянитѣ стоки се разпрѣдѣлятъ между държавитѣ по слѣдния начинъ:

Франция внася: шапки; готови дрѣхи и материи за тѣхъ; бронзови, оловени и желѣзни издѣлия; кафе: захарь; разни течности; бои; дрогерия и пр.

Австрия внася спиртъ и другитѣ стоки, каквито внася Франция; а Германия — само луксознитѣ стоки и облѣклото.

Англия внася най-вече прѣжда и тъкани материи; каменни вѫглища; оризъ; бронзови, оловени и желѣзни издѣлия.

Изключителниятъ почти вносъ на Русия се състои въ петролъ; а тоя на Италия въ кафе.

Гърция внася конякъ и сапунъ; Белгия — дребна и едра желѣзария (quincaillerie); а Египетъ — оризъ.

Другитѣ турски вилаети и главно Мала Азия и Арихипелагътъ доставятъ: брашно, дървено масло, соль и сапунъ; а отъ Цариградъ се внасятъ разни чуждестранни манифактурни и фабрични произведения и колониялни стоки.

Въ консулския рапортъ не се споменува нищо за търговията на вилаета съ България. Обаче отъ таблицата за приходитѣ на митницитѣ се вижда, че установенитѣ такива по нашата граница сѫ дали приходъ прѣзъ 1891 г. за вноса 3,135.049 гр. 36 пари, а за износа 111.636 гр. и 01 пара. Отъ тия цифри би трѣбвало да се спаднатъ извѣстни части за вноса и износа отъ странство, които минаватъ прѣзъ Одринската станция. Въ такъвъ случай, ако приемемъ като минимумъ за прихода отъ внасянитѣ отъ Княжеството стоки за 2,200.000 зл. гроша и тоя за изнасянитѣ отъ вилаета у насъ 90.000 зл. гроша, ще излѣзе, че нашиятъ вносъ въ Одринския вилаетъ прѣзъ 1891 г. не е билъ по-долу отъ 6,325.000 лева зл., а износътъ — отъ 2,000.000 лева зл.

Азъ не мога да прѣдстава, на каква цифри възлиза сегашниятъ нашъ обмѣнъ съ одринския вилаетъ. Но като имамъ прѣдъ видъ отзивитѣ на видни търговци отъ разни мѣста на вилаета, боя се, че ние не само не сме спечелили, но може даже и да сме изгубили отъ старото си положение. Било е врѣме — прѣди 1885 г. — когато се е усѣщало по-голѣмо задоволство. Тогава обмѣнътъ поне за произведенията отъ Южна България е ставалъ безъ формалноститѣ и главно безъ затрудненията, които една систематически прилагана зла воля прави. Тия мои опасения се оправдаватъ отъ редъ причини, една часть отъ които произтичатъ направо отъ насъ; а други се създаватъ отъ противодѣйствуещитѣ намъ елементи.

Въ първия редъ причини влизатъ: 1) нашата политическа слабость въ сравнение съ другитѣ държави, които иматъ интереси въ Турция; 2) отсѫтствието на една каква да е уредба за нашия износъ изобщо и за тоя въ Турция въ частность; 3) слабата подготовка за борба съ чуждитѣ конкуренти, които имитиратъ нѣкои отъ нашитѣ произведения и чрѣзъ своитѣ пѫтуещи агенти ги разпространяватъ, като правятъ всички възможни улеснения относително кредита, и 4) скѫпиятъ транспортъ сравнително съ установения за стокитѣ на другитѣ държави.

Ограничената тема на настоещия трудъ ми налага само да констатирамъ тия причини, за да мина къмъ изложението на ония, които се противопоставятъ мимо насъ.

Тѣзи разнообразни причини произхождатъ отъ злата воля на турското правителство и на неговитѣ органи спрѣмо България и се свождатъ въ слѣдното:

1) Отсѫтствието на сигурность за живота и имота. Примѣри за това не липсватъ въ Одринския вилаетъ; тъй напр.: на нѣколко пѫти ограбвани сѫ стадата на българитѣ, които водятъ за Цариградъ, а самитѣ овчари сѫ подлагани на тежъкъ побой; на други запирана е безъ никакъвъ поводъ отъ нѣкои силни изъ селата турци купената стока. Кн. търговско агенство въ Одринъ, всѣкога се застѫпвало въ подобни случаи за интереситѣ на българскитѣ граждани, но неговата помощь не всѣкога е била ефикасна, и прѣстѫпницитѣ рѣдко сѫ прѣтърпявали заслуженото наказание. Ако не формално, то поне фактически турцитѣ се придържатъ отъ едно тълкувание на чл. 12 отъ Берлинския Договоръ и на това основание се стремятъ да отстранятъ всѣка намѣса на агентството. Обаче, тѣ забравятъ, или по-добрѣ се прѣструватъ да забравятъ, че берлинскиятъ договоръ ограничава своеволията и неправдитѣ дори по отношение на самитѣ мѣстни подданици, и че слѣдъ създаванието на агенствата естествено слѣдва да се допусне тѣхната защита на българскитѣ интереси прѣдъ мѣстната власть. Да се поддържа противното, значи да се направи самото създаване, а по-послѣ и сѫществуването на агентствата и отъ двѣтѣ държави безмислено.

2) Поведението на турската власть спрѣмо паспортния въпросъ. Тоя въпросъ влачи своето жалко сѫществуване отъ дълги години. Той се дължи отъ една страна на вѫтрѣшната наредба за паспортитѣ въ Турция, а отъ друга страна на международното положение на България и на взаимнитѣ отношения между Турция и насъ.

Вѫтрѣшната паспортна наредба въ Турция е нѣщо съвсѣмъ необикновено за европейскитѣ понятия. Паспортитѣ сѫ вѫтрѣшни и задгранични. Първитѣ служатъ за минаване отъ единъ вилаетъ въ други, а послѣднитѣ за пѫтуване въ странство. За пѫтуване въ вѫтрѣшностьта на вилаета, въ който мѣстнитѣ жители иматъ мѣстожителството си, служатъ си съ тъй нареченото „тескере — и — османие“. То е единъ видъ лична карта, която се дава всѣкиму още слѣдъ раждането. Единъ прѣходъ отъ вѫтрѣшнитѣ къмъ задграничнитѣ паспорти прѣдставятъ пасавантитѣ, които се издаватъ за Княжеството и

ония, които се издаватъ за Източна Румелия. Обаче тоя прѣходъ е само формаленъ, защото пасавантитѣ въ сѫщность въ всичко се приравняватъ на задграничнитѣ паспорти.

Задължението на турския законъ, щото пѫтуещитѣ изъ вѫтрѣшностьта на държавата да сѫ снабдени съ извѣстни паспорти, се прилага и за чужденцитѣ. Послѣднитѣ могатъ да пѫтуватъ съ своитѣ паспорти само до града, за който сѫ издадени и изъ вилаета, въ който тоя градъ спада. Тукъ заслужва въ скоби да се спомене, че нашитѣ административни власти причиняватъ извѣстни загуби и неприятности на българскитѣ граждани, когато издаватъ паспорти, безъ да означаватъ точно мѣстоназначението на пѫтника, а бѣлѣжатъ само общо „за Турция“. При такъво означение въ повечето случаи пѫтникътъ се принуждава да вземе тескере за вѫтрѣшно пѫтуване още въ първия градъ, дѣто би слѣзълъ, ако иска да продължи пѫтуването си изъ вѫтрѣшностьта. За излизане вънъ отъ тоя вилаетъ чужденецътъ се снабдява възъ основа на едно удостовѣрение отъ респективното консулство съ тескере за вѫтрѣшно пѫтуване. Такова е правилото, но то не всѣкога се прилага за поданницитѣ на великитѣ държави. Само българскитѣ граждани се подчиняватъ на него, съ тая само разлика, че намѣсата на агентството и въ тоя случай се отхвърля; тескеретата на нашитѣ поданници се даватъ възъ основа на удостовѣрения, издадени отъ нѣкой ханджия — сѫщо тъй както става и съ мѣстнитѣ поданници, които иматъ другадѣ мѣстожителството си.

Такива сѫ изобщо условията за пѫтуване въ вѫтрѣшностьта, създадени отъ вѫтрѣшната паспортна наредба въ Турция, и тѣ сѫ въ всичко задължителни за насъ.

Относително паспортитѣ за пѫтуване на нашитѣ и турски поданници въ Турция и България, извѣстно е, че отъ едната и другата страна се прилагатъ репресални мѣрки, които се състоятъ въ налагане глоба въ размѣръ отъ 25 гр. за всѣки невизиранъ отъ нѣкое респективно агентство паспортъ. Освѣнъ тия глоби нашитѣ паспорти плащатъ при влизане и излизане по 2 гр. зл. такса, а турскитѣ по 0·50 л. такса.

Тия глоби доста тежко се отразяватъ върху поданицитѣ на двѣтѣ държави; обаче изглежда, че Турското Правителство нѣма особени причини за недоволство отъ сегашния редъ: съ тия глоби отъ една страна то увеличава приходитѣ си, а отъ друга има единъ излишенъ поводъ да създава мѫчнотии на българскитѣ граждани. По тая причина разходитѣ за глоби или визи на единъ български паспортъ надминаватъ толкова пѫти неговата първоначална стойность, колкото по-често единъ български търговецъ трѣбва да минава въ Турция. Но нашиятъ търговецъ и нашата национална честь се намиратъ въ още по-нещастно положение, когато работата се касае до връщането на българския гражданинъ въ отечеството му съ паспортъ, срокътъ на който е изтекълъ. Практиката на турската власть навсѣкѫдѣ почти е еднаква: просроченията паспортъ се замѣнява съ новъ отъ българското агентство. Само въ Одринския вилаетъ тя е унизителна и пакостна за насъ: тамъ българскиятъ паспортъ въ такъвъ случай се замѣнява съ турски пасавантъ, и княжеското агентство е лишено отъ едно най-сѫществено свое право, и то слѣдъ като е упражнявало това право безпрѣпятствено до прѣди повече отъ 2 години.

Въ скоби трѣбва да отбѣлѣжа, че напослѣдъкъ и нашитѣ задгранични билети не се признаватъ, и отъ пограничното население се искатъ редовни паспорти.

Въ тоя случай да упрекавамъ Одринския валия въ по-голѣма ревность отъ Хафъзъ паша или другъ неговъ събратъ отъ Македония не мога, нито считамъ за умѣстно да издирвамъ отъ дѣ произхожда грѣшката... Въ тия редове моята задача е да констатирамъ факта и да обърна вниманието на интересуещитѣ се крѫгове върху слѣднитѣ мои скромни мисли.

Въпросътъ за паспортитѣ, както забѣлѣзахъ и по-горѣ, е старъ, а репресайлнитѣ мѣрки, приложени отъ наша страна, сѫ въ дѣйствие около 3 години. Въ тоя периодъ ние имахме доста врѣме, за да изучимъ всичката врѣда отъ протакането на сегашното положение. Потрѣбно е да се избере единъ срѣденъ и нормаленъ пѫть, чрѣзъ който, като се отстранятъ причинитѣ, що пораждатъ всички дразнения по тоя въпросъ, да се осигури една трайна паспортна система. По моето скромно мнѣние това би се достигнало, като се отмѣни сегашното задължение да се визиратъ паспортитѣ въ нѣкое респективно агентство и като се намали до послѣдния минимумъ таксата, която би се събирала на границата, ако нейното пълно отмѣнение е невъзможно.

3) Неправилноститѣ съ анализитѣ. Законътъ за анализиране на съястнитѣ прѣдмети, при внасянето имъ въ Турция, не е новъ. Обаче строгото негово приложение къмъ нашитѣ произведения е слѣдствие на създадения и прилагания у насъ подобенъ законъ. Таксата за единъ такъвъ анализъ, споредъ закона, е 4 меджидиета и 1 меджидие канцеларско право — всичко 5 меджидиета или около 20 лева. Това, което сега разбиратъ въ Одринския вилаетъ подъ думата анализъ, е само глупаво приложение на една зла воля: анализътъ се състои въ просто вкусване на анализирания ужъ прѣдметъ и въ получаване на установената такса. Послѣдното най-вече интересува градския лѣкарь или аптекарь; и понеже свидѣтелствата, които се издаватъ, нито се регистриратъ, нито пъкъ съдържатъ съставнитѣ елементи на внасяната стока, когато не сѫществува заповѣдь отгорѣ за запрѣщение вноса на стоката, споразумѣването на търговеца съ анализатора за цѣната на таксата не е невъзможно. Анализътъ прави невъзможна пограничната дребна търговия. Случвало се е да се иска такса за анализъ по-висока отъ дѣйствителната цѣна на внасяната стока.

4) Митнишкото и ветеринарно прѣглеждане. И двѣтѣ тия прѣглеждания сѫ запятнени съ злата воля и съ слабостьта на турския чиновникъ къмъ подкупи или надземания върху опрѣдѣленитѣ такси.

Стокитѣ, които минаватъ прѣзъ митницитѣ на нашата южна граница, сѫ високо оцѣнявани. Примѣри за двойно и тройно оцѣняване, за забавяне освобождението на стоката и за по-високо таксуване отъ опрѣдѣленото отъ ветеринарнитѣ такси не липсватъ. Оплакванията на пострадавшитѣ не помагатъ никакъ, а застѫпването на агентството повдига само още повече жлъчката на провинившия се чиновникъ.

Тукъ му е мѣстото да прѣдставя извлѣчението отъ ветеринарния правилникъ за такситѣ, които се взиматъ при прѣглеждане на животнитѣ. Ето това извлѣчение:

Отъ глава конь, муле, магаре	2	гр.
„ „ волъ и биволъ за впрѣгане	1½	„
„ „ крава, юнецъ, теле и пр.	1	„
„ „ овца, коза и яре	—½	„
„ „ свиня и куче	3	„
„ говеждо и биволско стадо, което заминава 50 глави . . .	40	„
„ сѫщо такова стадо, когато надминава 150 глави	60	„
„ „ „ „ „ „ 200 „	100	„
„ чувалъ рога, копита, вълна, тифтикъ и др. животински вещества (прѣнасянето става задължително въ чували)	1	„
Отъ ока кожи, когато не надминаватъ 100 оки	5	пари
„ „ „ „ надминаватъ 100 оки	2	„

Като е дума за мѫчнотиитѣ, що се изпрѣчватъ на търговията, мѣстото му е, мисля, мимоходомъ да отбѣлѣжа и онния прѣчки, които отъ турско гледище, се създаватъ на тѣхния износъ у насъ.

Тукъ на първо мѣсто заслужватъ да се споменатъ формалноститѣ по анализа на внасянитѣ у насъ съестни прѣдмети. Азъ констатирамъ тоя фактъ само за това, защото подобни доста тежки условия слѣдъ единъ свободенъ митнишки режимъ и отъ населението, и отъ проститѣ чиновници не могатъ да се разбератъ другояче, освѣнъ като репресалии отъ наша страна.

Друга една причина, на която се гледа съ криво око, е задължението да се придружаватъ стокитѣ, внасяни у насъ или пращани транзитъ прѣзъ България, съ свидѣтелства за мѣстопроизхождението имъ. Тѣзи свидѣтелства се издаватъ отъ търговскитѣ камари срѣщу 45 гр. зл. такса, завѣряватъ се отъ валията срѣщу 50 гр. и най-послѣ и отъ нашето агентство срѣщу 5·50 л. разноски, или всичко за едно такова свидѣтелство разноски около 25—26 л. зл. Както се вижда, това не съставя малка сума, особено когато има да се прѣпращатъ малки количества и за незначителна стойность. Прѣзъ лѣтото на 1899 год. 3—4 чифта пушени биволски езици, които не струватъ повече отъ 60—80 гр., изпращани за мостра въ Италия, бидоха повърнати отъ Харманли по нѣмане на изискуемото се свидѣтелство. Раздразнението, което подобни случки произвождатъ, чини ми се, лесно се обяснява.

На съвкупностьта на изложенитѣ до тука причини се дължи постепенниятъ отпадъкъ на нашия вносъ въ Турция. А ако не се вематъ на врѣме подходещи мѣрки, той още по-силно ще се намали слѣдъ откриването на малоазиятскитѣ желѣзници и вслѣдствие непрѣстаннитѣ концесии, които нѣкои европейски държави печелятъ въ Турция.

При все туй, възползувани отъ съсѣдството ни съ тая държава, ние бихме могли все още съ успѣхъ да пробиемъ пѫть изобщо въ Турция и въ Одринския вилаетъ особено за нѣкои наши произведения като бира, спиртъ, шаяци, вѫжета и пр.

б) Търговски градове.

1. *Одринъ.* а) Разположение на града. Одринъ е разположенъ въ околноститѣ, въ които се срѣщатъ тритѣ най-важни тракийски рѣки: Марица, Арда и Тунджа. Попадналъ въ южно-тракийската равнина, отдалеченъ съ равни и голи полета отъ прѣлеститѣ на балканскитѣ мѣста, природата все не е лишила Одринъ отъ своята щедрость: сливането на тритѣ поменати рѣки е отъ рѣдкитѣ явления въ природата.

Обаче тая оригиналность е скѫпо плащана отъ града и отъ крайбрѣжнитѣ полета на югъ: нѣколко години подъ редъ водитѣ, които се стичатъ изведнажъ отъ тритѣ рѣки, прѣвърщатъ равното поле въ буйно и недогледно море.

Отъ останалата слѣдъ оттеглянето на водитѣ утайка пѣсъкъ около Одринъ се е образувала една пустиня въ умаленъ видъ, която не е по-малка отъ 5 км. на ширъ. Нейниятъ подвиженъ пѣсъкъ се разнася по всички направления отъ вѣтъра.

На и. и с. се издигатъ редъ вълнообразни хълмове, които само въ околноститѣ на града се зеленѣятъ отъ засѣтитѣ лозя и дървета.

Самиятъ градъ е разположенъ на лѣвия брѣгъ на р. Марица, върху възвишенията, които се издигатъ на и. и отстои около 4—5 км. отъ станцията на желѣзницата. Тунджа отдѣля само една малка часть, която остава на дѣсния ѝ брѣгъ.

Разнитѣ части на града сѫ скачени съ петь моста върху р. Тунджа и съ единъ върху Марица.

На най-високото мѣсто на града се подига великолѣпната джамия Султанъ Селимъ, прочута съ своитѣ четири минарета, високия си сводъ и архитектурната работа. Къмъ нея отдолу нагорѣ токо рѣчи амфитеатрално, се издигатъ частнитѣ и обществени сгради, между които личатъ: минаретата на разнитѣ джамии като Ески Джами и Ючъ Шерефели, оловенитѣ сводове на многобройнитѣ и голѣми ханища — хранилища на цвѣтущата нѣкога търговия, и пазарътъ Али Паша — дълга и солидна постройка, въ която се помѣщаватъ всички почти търговски магазини.

Отъ другитѣ постройки заслужва да се спомене вопопроводътъ за градската вода, който е построенъ отъ султанъ Селима. Въ 1890 год. къмъ него е присъединенъ още единъ другъ. Първиятъ донася водата отъ източника, който се намира въ нѣкоя канара близко до селото Провадия и между него и с. Ташлж-Муселимъ; а вториятъ — отъ източника, който е до с. Каваклм. Водата отъ втория източникъ се изтича въ стария водопроводъ между селата Кайпа и Дюллюкъ. Водата се разнася изъ града чрѣзъ резорвоари и чешми. За по-доброкачествена се счита водата отъ селскитѣ чешми на Арнаутъ-Кьой и Демиръ-Дешъ; водата отъ първото село не се донася въ града, защото е запазена за войската отъ съсѣднитѣ укрѣпления. Болшинството отъ Одринското население пие рѣчна вода.

Въ Одринъ нѣма рѣзко дѣление на кварталитѣ по между разнитѣ народности. Долната часть, жгълътъ между Марица и Тунджа е населена почти изключително съ християни и евреи — послѣднитѣ повече по край рѣкитѣ. Тукъ е била старата крѣпость, отъ дѣто е названието на квартала „Кале“. Горната часть, около Султанъ Селимъ, е заната изключително отъ турци, само къмъ края на града, има една християнска махала отъ българи и гърци, извѣстна подъ името Каикъ. По-долу отъ моста, около устието на Тунджа, е махалата Киришхане, населена отъ българи и гърци, а населението на махалитѣ отъ дѣсната страна на Тунджа — Йлдъръмъ и Сържкь-Мейданъ е смѣсено, въ първата има малко българи и повече гърци, а въ втората — българи и турци.

Каквато и да е вънкашностьта на града съ своитѣ противоположни оригиналности, отъ вжтрѣ той се намира въ пълния си упадъкъ. Криви, тъмни и кални улици; срутени и изгнили частни и обществени сгради се виждатъ на всѣка стжпка. Стариятъ блѣсъкъ на първата османска столица въ Европа е замѣстенъ отъ развалини, мрачность и упадъкъ; отъ стария сарай, при който се е издигала Високата Порта, днесъ нѣма нито поменъ; а врѣмето и стихията, които сж ударили вече своя отпечатъкъ върху величествената джамия Султанъ Селимъ, продължаватъ прѣдъ очитѣ на старитѣ ѝ господари захванатото разрушение.

Въ околноститѣ, въ града и въ неговитѣ жители навсѣкждѣ царува пустота; пропаднalитѣ занаяти и търговия и недостатъчната реколта сж заледили сърдцата. Християни и мухамедани еднакво чувствуватъ крайната бѣдность. И послѣднитѣ полека изчезватъ, замѣствани въ нѣкой квартали отъ еврейския елементъ: странно е да гледа човѣкъ уединена джамия, заобиколена отъ еврейски кжщи.

Такъвъ е сега градътъ, който нѣкога е билъ центрътъ на толкова исторически събития.

Поради особенното си географическо положение, като централенъ пунктъ въ Тракийската равнина и като изходна точка на съобщенията по тритѣ рѣки, Одринъ има дори прѣдисторическо минало, а въ историческата епоха до послѣднитѣ врѣмена около него сж се развивали редъ бѣлѣжити събития. Върху стария градъ на автохтоннитѣ тракийски жители, римскиятъ императоръ

Адрианъ е положилъ основитѣ на сегашния градъ, като му е далъ и своето име. Отъ тогава насетнѣ, като господари на Одринъ, сѫ се изреждали: готи, авари, кръстоносци, славяни, българи, турци и руси. Турцитѣ сѫ прѣвзели града въ 1360 г. въ врѣмето на Сулеймана I, който е установилъ и столицата си въ него. Въ текущото столѣтие Одринъ е билъ два пѫти прѣвзиманъ отъруситѣ: въ 1829 год., когато е сключенъ Одринскиятъ миръ, и въ 1878 прѣзъ освободителната война.

Одринъ, колкото и да е изгубилъ отъ своята вѫтрѣшна стойность, но като пограниченъ градъ, заобиколенъ отъ три мѫчно проходими рѣки, той и сега има първостепенно стратегическо значение. Всички условия указватъ на вѣроятностьта, че въ неговитѣ околности ще бѫде първата стѫпка за изпълнението на нашата историческа мисия. Като такъвъ Одринъ е привлѣкълъ сериозното внимание на сегашнитѣ му господари и за неговата отбрана сѫ издигнати и се подържатъ редъ укрѣпления.

б) Търговията на града. Одринъ въ търговско отношение не прѣдставя вече това, което е билъ едно врѣме.

Поставенъ въ центра на Тракийската равнина, между Цариградъ и Балкана отъ една страна и между двѣтѣ морета отъ друга, и при стечението на тритѣ най-важни въ тоя край рѣки, Одринъ, още отъ незапомнени врѣмена е ималъ голѣмо търговско значение: тукъ е било главното стоварище за вносни и износни стоки. Огромнитѣ ханища, оловенитѣ сводове на които се издигатъ едни върху други, погледнати отсрѣща, като че ли обхващатъ цѣлия градъ. Между тѣхнитѣ стѣни, едно врѣме се побирали далечни търговци съ стокитѣ си: а сега тѣ напомнятъ само миналото цвѣтуще състояние, което все е продължавало до построяването на желѣзнопѫтната линия.

Прѣди това едно поради близостьта на панаира отъ Узунджиово и друго поради особеното географическо положение Одринъ е билъ центърътъ, дѣто се събирали чуждестраннитѣ стоки и търговци; отъ тогазъ сѫ се запазили въ Одринъ нѣколко левантински сѣмейства, които вече сѫ установени на постоянно мѣстожителство тамъ. Тогазъ отъ Одринъ се направлявали съ салове по р. Марица житата и другитѣ произведения, прѣдназначени за износъ прѣзъ Еносъ.

Съ прокарването на желѣзнопѫтната линия Одринъ изгубва значението си на търговски центъръ, желѣзницата сближи всички мѣста, покрай които минаваше отблизу или отдалечъ, съ Цариградъ, Деде-Агачъ и Европа. Една часть отъ одринскитѣ търговци, по-съобразителнитѣ, напущатъ града, за да се установятъ въ мѣстата, които новитѣ условия издигаха; а другата остава на старитѣ си огнища, за да прѣживѣе заедно съ града пълния си упадъкъ.

Желѣзницата, руско-турската война, а по-сетнѣ нашето съединение отъ 1885 г. сѫ редъ удари, които послѣдователно сѫ се сипѣли върху Одринъ. Особено установяването на нашитѣ митници 30 километра далечъ отъ Одринъ е закрѫглило всичко, що можеше да се направи за упадъка на Одринъ. Вънкашниятъ му изгледъ, безжизненостьта и мизерията на неговитѣ жители сѫ най-нагледното свидѣтелство за тоя упадъкъ.

Сега търговията на града става повече съ Деде-Агачъ, Цариградъ, България и твърдѣ малко съ странство.

Слѣднитѣ статистически данни показватъ вноса и износа въ килограми въ Одринъ за първитѣ 9 мѣсеца отъ 1899 г. прѣзъ одринската гара. Тѣ заслужватъ пълно довѣрие, защото сѫ черпени отъ самитѣ регистри на гарата:

Износъ отъ Одринъ за:

Название на стокитѣ	Цариградъ	Деде-Агачъ	Други станции на изт. желѣзници	България	Други държави	Всичко въ кило-грами
Пшеница	—	12000	100080	10000	—	122080
Царевица	—	—	1182230	—	—	1182230
Ячмикъ	—	—	440940	—	—	440940
Ръжъ	—	10000	24000	—	—	34000
Овесъ	—	—	—	—	—	—
Канарийно сѣме (alpiste)	346000	104880	12000	—	—	462880
Маслини	—	—	—	—	—	—
Сусамъ	—	—	21670	—	—	21670
Анасонъ	—	—	1240	17320	—	18560
Ябълки, грозде и пр.	24420	24990	3440	2130	—	54980
Лубеници и дини	20790	—	860	—	—	21650
Фасулъ, бобъ, леща и пр.	1200	40	64920	10000	—	76160
Прѣсни зеленчуци	46520	980	2910	—	—	50410
Кромидъ (лукъ)	—	270	810	—	—	1080
Метли и рогозки	—	135490	1860	8170	—	145520
Дъски за стѣни (boiserie)	28000	530	74370	170	—	103130
Аба	20	470	7300	40	—	7830
Алкоолъ	50	1410	72310	690	250	74710
Бира	560	—	420	100	—	1080
Мѣстно вино	125130	14550	3460	46810	112700	302650
Разни ликьори	700	70	220	100	250	1340
Конопъ и вжжета	30	60	2350	—	—	2440
Пашкули и коприна	24590	83420	—	—	—	108010
Дърва	—	—	—	—	—	—
Вжглища	—	—	320	—	—	320
Каменни вжглища, коксъ и лигнитъ	—	—	70000	—	—	70000
Памукъ, необработенъ и на прѣжда	—	—	55570	—	—	55570
Кожи: обработени, обущарски и хамути	3040	5270	6860	50	—	15220
Отпадъци: кости, парцали и вълна	1660	249640	10480	—	—	261780
Кафе	—	—	—	—	—	—
Захарь	110	—	31060	90	—	31260
Оризъ	120	—	60	—	—	180
Разни	—	1230	270	2500	—	4000
Дрогерия и бои	—	50	520	680	—	1250
Опаковка, човали, праздни бъчви	101790	70380	55010	6930	3790	237900
Брашно и тѣстени произведения	12000	4310	838050	—	—	254360
Желѣзо и стомана необработени, на греди, на дъски, тенекия	—	—	3850	1570	—	5420
Желѣзарски издѣлия, лѣярски, гвоздеи, телъ и пр.	1990	1810	6740	1220	—	11760
Машини и части отъ тѣхъ	500	100	780	—	—	1380
Релси и принадлежноститѣ имъ	—	—	2540	5040	—	7580
Тлъстина и лой	—	710	530	—	—	1240
Овце и ягнета	70000	—	30000	—	—	100000
Волове	480000	—	—	—	—	480000
Всичко	1289280	722660	3130030	113610	116990	5372570

Вносъ въ Одринъ отъ:

Название на стоките	Цариградъ	Деде-Агачъ	Други станции на изт. железници	България	Други държави	Всичко въ килограми
Пшеница	—	—	2909420	2529800	—	5439220
Царевица	110400	—	34090	2882670	—	3027160
Ячмикъ	1214870	383450	857220	138000	—	2593540
Ръжъ	—	—	118930	116000	—	234930
Овесъ	32780	—	160160	—	—	192940
Канарийно семе (alpiste)	—	—	13170	—	—	13170
Маслини	22760	25040	16760	—	—	64560
Сусамъ	41000	—	950	—	—	41950
Анасонъ	—	—	960	21440	—	22400
Ябълки, грозде и пр.	135070	36235	32455	700	10000	214460
Лубеници и диви	—	—	1095	—	—	1095
Фасулъ, бобъ, леща и пр.	32870	—	30300	333710	—	396880
Пресни зеленчуци	20750	12150	8180	1800	—	42880
Кромидъ (лукъ)	180	—	21800	38360	—	60340
Метли и рогоски	—	—	—	—	—	—
Дъски за стени (boiserie)	1305	2620	210	5840	—	9975
Аба	11000	90	20810	16960	—	48860
Алкоолъ	—	800	275	—	263870	264945
Бира	125130	170	—	5270	—	130570
Местно вино	4660	6200	190020	10300	—	211180
Разни ликьори	8740	21418	—	—	—	30158
Конопъ и вжжета	7310	2850	990	—	57320	68470
Пашкули и коприна	60	610	9045	29780	—	39495
Дърва	—	—	294910	70000	—	364910
Вжглища	—	220	131060	—	—	131280
Каменни вжглища, коксъ и лигнитъ	727350	406750	130000	60000	—	1324100
Памукъ, необработенъ и на прежда	32130	11100	1160	—	—	44390
Кожи: обработени, обущарски и хамути	24410	910	10480	310	—	36110
Отпадъци: кости, парцали и вълна	—	50	120	—	—	170
Кафе	—	45200	—	—	—	45200
Захаръ	69720	506965	140	10400	—	587225
Оризъ	675270	156780	416	25510	—	857976
Разни	1620	3460	540	—	—	5620
Дрогерия и бои	23650	17420	140	—	—	41210
Опаковка, чували, праздни бъчви	14925	7520	9130	190	—	31765
Брашно и тестени произведения	179070	49060	4580	177630	—	410340
Железо и стомана необработени, на греди, на дъски, тенекия	64690	20260	—	—	—	84950
Железарски изделия, леярски, гвоздеи, телъ и пр.	262220	14500	940	2960	—	280620
Машини и части отъ техъ	2505	430	300	1730	20670	25635
Релси и принадлежностите имъ	—	—	—	—	—	—
Тлъстина и лой	250	1220	—	—	—	1470
Овце и ягнета	—	—	45000	25000	—	70000
Волове	—	—	—	5000	—	5000
Всичко	3846695	1733478	5055756	6509360	351860	17497149

Износъ отъ Одринъ за:

Название на стоките	Цариградъ	Деде-Агачъ	Други станции на изт. железници	България	Други държави	Всичко въ килограми
Прѣносъ . .	1289280	722660	3130030	113610	116990	5372570
Растителни масла: отъ маслини, ленъ и пр.	470	600	6830	—	1360	9260
Минерални масла: петролъ, исолитъ и пр.	—	—	190	—	—	190
Вълна	36680	190270	3190	—	83350	313490
Масло	3950	70	5310	70	—	9400
Сирене	352490	5540	3030	—	—	361060
Млѣко	30	—	—	—	—	30
Платове отъ вълна, памукъ и коприна	5880	3070	52030	290	—	61270
Греди и дъски	—	24410	30000	100	—	54510
Тухли, керемиди и клюнци	—	1530	930	—	—	2460
Варь, цементъ, гипсъ и пр.	920	—	380	—	—	1300
Камъни: дѣлани, недѣлани и за строене	—	3940	180	3390	—	7510
Разни метали, обработени и необработени: медь, олово, калай и пр.	1640	72030	2280	1870	70	77890
Мебели и принадлежности	31420	19790	6290	9340	5360	72200
Камъни воденичарски	2210	—	—	160	—	2370
Химически произведения: киселини, витриолъ и пр.	—	—	—	—	—	—
Яйца	94520	—	—	15660	—	110180
Слама и сѣно	850	610	—	320	—	1780
Хартия и книги	140	150	690	30	—	1010
Необработени кожи	82640	335380	1530	9980	—	429530
Риба	730	200	2840	660	—	4430
Глинени и фаянсови издѣлия	—	—	—	—	—	—
Дребна желѣзария и играчки (quinçaillerrie)	2230	70	250	770	330	3650
Сапунъ	10	—	2460	—	—	2470
Соль	—	—	90	—	—	90
Трици	1080	520	18910	—	—	20510
Тютюнъ и цигари	123790	396440	25940	—	—	546170
Паламудъ (valonée)	—	—	—	—	—	—
Стъклария	220	40	5980	—	—	6240
Месо прѣсно и солено	21500	1040	2450	—	—	24990
Розова вода	30	—	220	—	—	250
Разни стоки	44370	38780	103010	3450	720	190280
Катранъ	—	—	420	—	—	420
Лимони и портокали	—	—	—	—	—	—
Азотна киселина	—	—	—	—	—	—
Кремъкъ	—	—	—	—	—	—
А всичко .	2097080	1817090	3405460	159700	208180	7687510

Вносъ въ Одринъ отъ:

Название на стокитѣ	Цариградъ	Деде-Агачъ	Други станции на изт. желѣзници	България	Други държави	Всичко въ килограми
Прѣносъ . .	3846695	1733478	5055756	6509360	351860	17497149
Растителни масла: отъ маслини, ленъ и пр.	15870	229610	6630	—	—	252110
Минерални масла: петролъ, неолитъ и пр.	143220	396100	3550	—	—	542870
Вълна	10250	—	30270	—	—	40520
Масло	77540	30	1300	3990	—	82860
Сирене	30	880	7595	33475	—	41980
Млѣко	6220	—	—	—	—	6220
Платове отъ вълна, памукъ и коприна	183300	34305	4405	95	—	222105
Греди и дъски	—	—	70	3054420	—	3054490
Тухли, кремиди и клюнци . . .	1380	30100	—	—	—	31480
Варь, цементъ, гипсъ и пр. . .	54000	93120	1210	—	—	148330
Камъни: дѣлани, недѣлани и за строене	63905	—	2231495	—	—	2295400
Разни метали обработени и необработени: медь, олово, калай и пр.	3330	2050	150	990	—	6520
Мебели и принадлежности . . .	49995	4930	6555	8605	110	70195
Камъни воденичарски	—	25710	—	—	—	25710
Химически произведения: киселини, витриолъ и пр. . . .	180	13230	50	—	—	13460
Яйца	—	—	1215	—	—	1215
Слама и сѣно	210	—	127800	—	—	128010
Хартия и книги	24630	15985	200	50	—	40865
Необработени кожи	2010	550	49880	—	—	52440
Риба	169670	1705	53870	1860	—	227105
Глинени и фаянсови издѣлия . .	—	1880	—	—	10000	11880
Дребна желѣзария и играчки (quinçaillerrie)	52660	330	—	1040	—	54030
Сапунъ	1640	176800	930	—	—	179370
Соль	—	693240	—	—	—	693240
Трици	—	11400	—	10400	—	21800
Тютюнъ и цигари	39760	233530	19800	—	—	293090
Паламудъ (valonée)	—	8710	—	—	—	8710
Стъклария	59950	7180	12080	—	51400	130610
Месо прѣсно и солено	70	—	690	13770	8400	22930
Розова вода	—	—	900	7030	—	7930
Разни стоки	668595	1861005	8760	1300	70	2539730
Катранъ	21480	1450	—	1110	—	24040
Лимони и портокали	28750	—	—	—	—	28750
Азотна киселина	7240	—	—	—	—	7240
Кремъкъ	—	—	370	1150	—	1520
А всичко .	5532580	5577308	7625531	9648645	421840	28805904

Отъ изложенитѣ по-горѣ данни се вижда, че въ внесенитѣ въ Одринъ стоки България заима първо мѣсто, другитѣ станции отъ източнитѣ желѣзници въ Турция — второ мѣсто, а Цариградъ и Деде-Агачъ заиматъ трето мѣсто; тѣхниятъ вносъ е почти равенъ.

Цариградъ внася главно: жита, овощия, прѣсни зеленчуци, бира, камени вжглища, колониялни и манифактурни стоки, брашно, желѣзария, петролъ, риба и други стоки.

Деде-Агачъ внася всички стоки, които идатъ отъ Цариградъ, съ изключение на жита и бира. Освѣнъ тѣхъ внасятъ се още и разни ликьори и главно грърцки коняци, растителни масла и главно зехтинъ, тухли, керемиди, циментъ, сапунъ, соль, тютюнъ и други стоки.

Другитѣ санджаци внасятъ най-вече жита и разни други земни произведения, вино, каменни вжглища — отъ мината при Узунъ Кюпри, камъни за строене — отъ Кулели Бургасъ, риба — почти изключително отъ Фере, и други стоки.

Нашия вносъ се състои отъ жита и дървенъ материалъ. Внася се още и фасулъ, брашно, пашкули и малко каменнив жглища.

Австрия държи вноса на алкоола, стъкларията и глиненитѣ произведения, а Сърбия — на вжжетата и соленото месо — пастърмата.

Одринъ изнася своитѣ произведения най-вече въ съсѣднитѣ нему станции, Цариградъ, Деде-Агачъ и странство. България въ това отношение заима послѣдно мѣсто.

Изнасятъ се за Цариградъ: канарийно сѣме, вино, пашкули, овце, агнета и волове, сирене, яйца, необработени кожи, тютюнъ и други стоки.

За Деде-Агачъ се изнася: канариино сѣме, метли, вино, пашкули, парцали, вълна, стара мѣдь, необработени кожи, тютюнъ и други стоки.

Износътъ за България е отъ вино, яйца и необработени кожи: а тоя за странство — отъ вино и вълна, изнасяни почти изключително въ Сърбия.

Единъ нашъ артикулъ, който може да си пробие сигуренъ пжть въ Одринъ, е бирата. По свѣдѣнията ми фабриката на Бомонти въ Цариградъ внася ежегодно около 140—150 хиляди литри, обаче тая бира по качество стои много по-долу въ сравнение съ шуменската бира. Направениятъ прѣзъ 1899 год. опитъ съ тая бира излѣзе доста сполучливъ. Истина е, че внесеното количество — 5270 литри срѣщу 125.130 литри цариградски — е нищожно; но на шуменската бира се призна прѣвъзходството прѣдъ цариградската, и тя даже подби мюнхенската. Въ това се състои сполуката на направения опитъ, и ако би било възможно да се намалятъ разноскитѣ по прѣноса, повече отъ сигурно е, че тая бира ще може да завладѣе одринското тържище.

Не бихъ могълъ да кажа сжщо и за бирата на бр. Прошекови, защото тѣхната бира дохожда отъ Цариградъ въ много малко количество и е толкова долнокачественна, че едва може да се вѣрва, че е излѣзла отъ толкова добрѣ извѣстната фабрика.

Въ Одринъ се намира клонъ отъ отоманската банка съ кореспонденти изъ по-главнитѣ градове въ вилаета, и слѣднитѣ деветь застраховани дружества: L'Union de Paris, North British et Northern, Patrie, L'Urbaine, L'Ancre, Helvetia, Assicurazione Generale и Балканъ.

2. *Лозенградъ*. Лозенградъ е разположенъ върху двѣ възвишения, които се спущатъ отъ с. къмъ ю., и върху равнината, която се образува при тѣхнитѣ поли. Отъ тепетата на града се растила прѣкрасна гледка: хубави двуетажни и дори троетажни кжщи се издигатъ въ центра; чисти, шосирани или постлани съ калдъръмъ улици кръстосватъ главнитѣ части на града, а вънъ отъ него на с. се издигатъ укрѣпленията, които сж на брой двѣ. Все въ сжщото направление около $1^1/_2$ часъ далечъ се протака отъ з. къмъ и. една планинска

верига съ неособено високи върхове, голитѣ и назжбени скали на които правятъ впечатление на редъ развалини отъ стари крѣпости. Впрочемъ на з. страна на тая верига имало една такава крѣпость. Околноститѣ на града сж потънали въ разкошна растителность и главно лозя, а задъ тѣхъ далечъ въ пространството окото се спира отъ височинитѣ на Странджа планина.

Благодарение на инициативата на единъ свѣстенъ управитель, какъвто бѣ бившиятъ лозенградски мютесарифъ Нешатъ паша, градътъ е снабденъ съ чиста вода, докарана въ тржби отъ новоселската фабрика „Изида“ отъ мѣстностьта Шейтанъ Дере, която е два часа далечъ на с. отъ града.

Прѣимуществото на Лозенградъ въ търговско отношение се състои въ това, че служи като центъръ на всички околни нему градове отъ източната часть на вилаета, та послѣднитѣ зависятъ напълно отъ Лозанградъ за внаснитѣ европейски стоки.

Санджакътъ, на който той е административенъ центъръ, е богатъ съ всички земни произведения, съ овце, съ вълна и съ вино. Изнасянето на тия стоки навънъ, особено на виното, както споменахъ и на друго мѣсто, става чрѣзъ лозенградскитѣ търговци.

Лозенградъ отъ послѣдната война насамъ въ търговско отношение е направилъ голѣмъ успѣхъ. Сега жителитѣ му се радватъ на извѣстно благосъстояние. Това се види и отъ вънкашностьта на града, прѣзъ който сж прокарани прави и чисти улици, украсени съ хубави дукяни и кжщи.

Изобщо впечатлението, което изнася човекъ при посѣщението на тоя градъ, е доста добро.

Пристанища по брѣга на Черно море. По брѣга на Черно море нѣма ни едно пристанище, което да е съ извѣстно търговско значение. Двѣ отъ тѣхъ Василико и Инияда иматъ само мѣстно значение и се посѣщаватъ изключително отъ кораби съ платна, които изнасятъ правенитѣ въ Странджа дървени вжглища за Цариградъ. Само 1 английски параходъ се е спрѣлъ въ Инияда прѣзъ 1896 — отъ 1/III 1896 до 28/II 1897. За тоя периодъ срѣщамъ въ бюлетина на френската търговска камара въ Цариградъ слѣднитѣ статистически данни:

Инияда. **Василико.**

Поданство на корабитѣ	Число на корабитѣ	Тонажъ на корабитѣ	Поданство на корабитѣ	Число на корабитѣ	Тонажъ на корабитѣ
Турско	488	13471	Турско	308	7687
Гръцко	1	215	Гръцко	1	4
Всичко .	489	13686	Всичко .	309	7691

Родосто. За вървежа на търговията въ Родосто други данни освѣнъ показанитѣ по-долу не притежавамъ. Родосто при едно сравнително добро пристанище има своето търговско значение само за неговия собственъ районъ и особено за износа на земнитѣ произведения.

Свързанъ съ желѣзницата при станцията Муратли съ едно шосе отъ 22 км., Родосто е най-близката точка между Мраморното море и Одринъ. Поради това военнитѣ транспорти отъ Одринъ за Мала-Азия се прѣнасятъ повече прѣзъ пристанището на Родосто.

Статистическитѣ данни за движението на търговията въ това пристанище сж заети отъ бюлетина на френската търговска камара въ Цариградъ. Ето тия данни:

Години	Число на влѣзлитѣ и излѣзлитѣ параходи и кораби	Тонажъ	Вносъ	Износъ
			Стойность въ левове	Стойность въ левове
1887	674	180625	1812683	1852663
1888	716	187867	1135972	4889726
1889	899	198799	1510748	5823308
1890	579	160404	1275082	5034121
1891	638	198039	1558262	3177412
1892	484	120196	1217929	5423180
1893	865	148563	1887692	3577382
1894	878	124390	1257145	2439305
1845	838	135427	1470130	2419774
1896	566	111548	666001	3412907

Таблица за движението на корабитѣ въ порта Родосто прѣзъ 1901 год.

Знаме	Параходи	Кораби съ платна	Тонажъ
Австро-Унгарско	108	—	142460
Германско	17	—	22000
Френско	9	—	14710
Английско	10	—	12000
Италиянско	3	—	2900
Холандско	2	—	1890
Гръцко	8	11	24780
Турско	—	9	980
Всичко	157	20	221720

Крайбрѣжна служба между Родосто и Цариградъ

Знаме	Параходи	Кораби съ платна	Тонажъ
Руско	152	—	8980
Гръцко	30	—	4080
Турско	136	—	6920
Всичко	318	—	19980

Таблица за движението на корабитѣ въ порта Родосто прѣзъ 1902 год.

Знаме	Параходи	Кораби съ платна	Тонажъ
Австрийско	110	—	145300
Германско	14	—	20180
Френско	10	—	15600
Английско	12	—	17900
Италиянско	2	—	2000
Холандско	2	—	1900
Гръцко	9	8	14350
Турско	—	6	610
Всичко	159	14	217840

Крайбрѣжна служба (Cabotage) между Родосто, Артаки, Цариградъ и обратно.

Руско	параходи	145	тонажъ	8100
Гръцко	„	40	„	4300
Турско	„	150	„	7400
Всичко	параходи	335	тонажъ	19800

Таблица за търговокото движение въ порта Родосто прѣзъ 1901 год.

Вносъ. / **Износъ.**

Наименувание на стокитѣ	Тяжесть въ килограми	Произхождение	Стойность въ левове	Наименувание на Стокитѣ	Тяжесть въ килограми	Назначение	Стойность въ левове
Захарь	2000000	Одеса, Триестъ, Цариградъ	1090000	Канарийно сѣме (alpiste)	1200000	Англия, Франция, Хамбургъ и Анверсъ	465000
Кафе	180000	Триестъ, Цариградъ	141000				
Брашно	850000	Цариградъ	173000	Овесъ	6100000	Гибралтаръ, Триестъ и Италия	350000
Картофи	45000	Цариградъ	19000	Жито	2800000	Турция и Гърция	382000
Оризъ	350000	Цариградъ	189000	Лимецъ	3000000	Англия и Италия	300000
Дървено масло	195000	Метелинъ, Гърция, Цариградъ	186000	Лѣнено сѣме	230000	Франция, Анверсъ и Италия	54000
Конякъ	48500	Триестъ, Гърция	97000	Царевица	400000	Архипилагъ и Гибралтаръ	89000
Спиртъ	180000		167000	Ячемикъ	1100000	Италия и Гърция	100000
Петролъ	—	Батумъ	280000	Лукъ	2500000	Русия и Сирия	25000
Сапунъ	—	Цариградъ, Метелинъ	140000	Вино	200000	Хамбургъ и Италия	40000
Соль	—	Смирна	89000	Разни	—	—	50000
Тютюнъ	—	Солунъ, Самсунъ, Цариградъ	210000				
Кибритъ	—	Триестъ и Цариградъ	85000				
Книга, стъклария и пр.	—	Триестъ и Цариградъ	340000				
Манифакура	—	Цариградъ	520000				
Памучно платно	—	Цариградъ и Триестъ	340000				
Торби праздни	—	Цариградъ и Триестъ	114000				
Разни	—	—	80000				
			4260000				1855000

Таблица за търговското движение въ порта Родосто прѣзъ 1902 год.

Вносъ.

Захаръ	1800000	килогр.
Кафе	240000	„
Оризъ	400000	„
Сапунъ	350000	„
Петролъ	1200000	„
Спиртъ	440000	„
Торби праздни	200000	„
Маслини	130000	„
Масла растителни	500000	„
Сусамъ бѣлъ	70000	„
Желѣзария	450000	„
Свѣщи	35000	„
Фасулъ	100000	„
Риба солена	200000	„
Плодове разни	300000	„
Брашно	110000	„
Картофи	40000	„
Восъкъ (ceresine)	10000	„
Конякъ	50000	„
Катранъ	60000	„
Вѫглища кардивъ	600000	„
„ зунгулдакъ	2500000	„
Стъклария	180000	„
Соль	6000000	„
Кожи работени	70000	„
Лой	60000	„
Пиперъ, черенъ и червенъ	200000	„
Материялъ дървенъ	160000	„
Варъ и циментъ	1500000	„
Всичко	17455000	килогр.

Кибритъ каси	688
Книга бали	321
Прежда памучна бали	700
Манифактура бали	600
Разни колети	55000
Всичко	57309

Износъ.

Канарийно сѣме (alpiste)	6130000	килогр.
Овесъ	7200000	„
Лимецъ	5000000	„
Царевица	7600000	„
Ячмикъ	2400000	„
Ленено сѣме	300000	„
Ръжь	350000	„
Просо	100000	„
Брашно	1400000	„
Трици	700000	„
Кожи агнешки	230000	„
„ ярешки	210000	„
„ заяшки	130000	„
Козина	12000	„
Вино	980000	„
Тютюнъ на листа	30000	„
Сирине	80000	„
Вълна	70000	„
Лукъ	7000000	„
Пашкули	35000	„
Жито за Турция, Гърция и Австрия	3000000	„
Всичко	42957000	килогр.

Галиполи. Забранено отъ Дарданелитѣ, пристанището на Галиполи прѣвъзходствува другитѣ пристанища отъ Одринския вилиетъ; но едно поради отдалеченостьта отъ плодородната равнина, а друго поради отсѫтствието на сгодни съобщения, Галиполи не може да има онова широко значение за търговията на вилиета като Деде-Агачъ. Неговото търговско значение се ограничава само въ собствения му районъ. Точни данни за вноса и износа не притежавамъ, но долнитѣ свѣдѣния, заети отъ официалния календаръ, показватъ движението на параходитѣ прѣзъ 1891 г. въ пристанището. Тѣхното количество сравнително е доста голѣмо; това ме навожда на заключението, че спирането на параходитѣ е прѣдизвикано не отъ стоварянияна стоки въ Галиполи, а отъ други административни или случайни нужди на самитѣ параходи.

Поданство на параходитѣ и корабитѣ	Количество	Тонажъ
Турско	4742	248687
Германско	6	6313
Английско	91	19493
Австрийско	101	113736
Данско	1	1057
Френско	51	57897
Гръцко	227	31849
Италианско	10	5050
Египетско	2	1664
Самоско	29	901
Ромънско	1	45
Руско	5	1988
Всичко	5266	491680

Таблица за движението на корабитѣ въ порта Галиполи за 1901 год.

Знаме	Число на корабитѣ			Тонажъ		
	Параходи	Кораби съ платна	Всичко	Параходи	Кораби съ платна	Всичко
Германско	7	—	7	8544	—	8544
Американско	—	4	4	—	68	68
Английско	138	2	140	36942	752	37694
Австро-Унгарско	72	1	73	89955	4	89959
Белгийско	1	—	1	1346	—	1346
Французско	4	1	5	1123	4	1127
Гръцко	252	85	337	51472	11343	62815
Холандско	1	—	1	1375	—	1375
Италиянско	19	6	25	27656	991	28647
Турско	497	4223	4720	181677	58307	239984
Българско	—	2	2	—	565	565
Самоско	—	119	119	2632	—	2632
Ромънско	—	2	2	—	572	572
Руско	2	—	2	187	—	187
Шведско-Норвежко	1	—	1	1149	—	1149
Всичко	994	4445	5439	399058	72606	471664

Таблица за движението на корабитѣ въ порта Галиполи прѣзъ 1902 год.

Знаме	Число на корабитѣ			Тонажъ		
	Параходи	Кораби съ платна	Всичко	Параходи	Кораби съ платна	Всичко
Германско	10	—	10	5449	—	5449
Американско	—	3	3	—	51	51
Английско	93	—	93	24729	—	24729
Австро-Унгарско	94	—	94	112276	—	112276
Белгийско	2	—	2	2947	—	2947
Французко	3	2	5	3216	1012	4228
Гръцко	295	44	339	59176	8956	68132
Холандско	3	—	3	2340	—	2340
Италиянско	10	2	12	17934	4	17938
Турско	469	4246	4715	189401	66188	255589
Българско	—	1	1	—	283	283
Самоско	—	84	84	—	1901	1901
Ромънско	—	1	1	—	286	286
Шведско-Норвежко	3	—	3	2066	—	2066
Всичко	982	4383	5365	419534	78681	498215

Таблица за търговокото движение въ порта Галиполи прѣзъ 1901 год.

Вносъ			Износъ		
Наименование на стокитѣ	Произхождение	Количество въ кгр.	Наименувание на произведенията	Назначение	Количество въ кгр.
Захарь	Триестъ	968000	Жита*)	—	—
„	Русия	30000	Брашно	За Срѣдиз. и Мрам. морета	2625000
Кафе	Триестъ и Италия	105000	Канар. сѣме (Alpis.)	„ Европа	2232000
Спиртъ	„	92000	Царевица	„ Европейска Турция	1969000
Конякъ и ромъ	„	80000	Ячемикъ	„ „ „	1148000
Оризъ	„ и Италия	130000	Сусамъ	„ „ „	305250
Петролъ	Русия	330000	Овесъ	„ „ „	612000
Масло дървено	Турция и Гърция	100000	Бобъ (черенъ)	„ „ „	372000
Прежда памучна	Триестъ и Цариградъ	65000	Сирене	„ Египетъ и Турция	130000
Кибритъ	„	24000	Солена риба	„ „ „	80000
Бира	„	—	Сардели въ масло	„ „ „	50000
Книги разни	„	40000	Просо	„ Европа	40000
Гвоздеи	„	50000	Лѣнено сѣме	„ „	25000
Торби праздни	—	45000	Ръжъ	„ „	40000
Картофи	—	35000	Нухутъ	„ „	90000
Желѣзо	—	200000	Гъби (сюнгери)	„ „	4000
Свѣщи	—	8000	Козина	„ „	15000
			Паламудъ	„ „	32000
			Кожи овчи	„ „	15000

*) Незначително количество, защото се изнася въ брашно. Има 2 парни мелници въ Галиполи.

Търговско движение въ порта Галиполи, прѣзъ 1902 год.

Износъ.

	Въ странство въ кгр.	Въ Турция въ кгр.	Стойность въ левове.
Царевица	275000	77000	48800
Жито	—	754000	153200
Овесъ	290000	—	40400
Ячмикъ	522500	165000	72000
Канарийно сѣме (Alpiste)	780000	—	230000
Бобъ, черенъ	12500	7000	5000
Ленено сѣме	5000	—	5000
Сирене	160000	18000	160000
Сардели, въ кутии	11000	—	37000
Вино	—	41000	10000
Кожи разни, работени	—	—	35000
Риба солена	—	110000	550000
Метли, кжса	—	31000	6500
Месо сурово	—	12000	15000
Козина	18000	6700	25000
Гжби (сюнгеръ)	—	3100	35000
Лукъ	40000	30000	6500
Брашно,	—	2625000	550000
Семулина	—	7600	125000
Трици	—	1150000	75000
Разни	—	—	10000
			Всичко 2194400

Търговско движение въ порта Галиполи прѣзъ 1902 год.

Вносъ.

	Отъ странство въ кгр.	Отъ Турция въ кгр.	Стойность въ левове.
Кафе	74000	15600	85000
Захарь	610500	17000	175000
Оризъ	82000	110000	55000
Сапунъ	161000	—	100000
Вжжета	24000	10500	30000
Масло дървено	22000	92000	92000
Манифактура	—	—	110000
Памучна прежда	—	—	90000
Ромъ	29000	—	13000
Желѣзо	29100	82000	35000
Кибритъ, каси	210	—	6000
Бобъ, фасулъ	930000	127000	55000
Бакамъ, дърво за боя	5000	—	2000
Бира, каси	70	—	1500
Книга амбалажна	17000	5000	6500
Конякъ въ варели	8000	—	10000
Гвоздеи	37000	8000	15000
Торби праздни кжса	38000	12000	22000
Картофи	29000	17000	7000
Сѣра	34000	—	9000
Конякъ, каси	85	—	2000
Стафиди сухи	—	184000	45000
Сапунъ	—	181000	42000
Жито	—	4200000	800000
Свѣщи	2700	1900	5000
Газъ, петролъ	110000	192000	52000
			Всичко 1865000

Деде-Агачъ. Тоя градъ е съвсѣмъ новъ; сѫществуването му е прѣдизвикано отъ търговскитѣ нужди на страната. Прѣди 27—28 години, слѣдъ като се построи желѣзно-пѫтниятъ клонъ отъ Кулели-Бургасъ по долината на Марица, търговцитѣ отъ Еносъ прѣнесли своитѣ контори въ това пусто мѣсто около станцията, и по тоя начинъ полека-лека се създалъ сегашниятъ градъ. Въ сравнително късо врѣме отъ 2—3 хана и нѣколко врѣменни постройки Деде-Агачъ днесъ има изгледа на малъкъ, но твърдѣ строенъ градъ съ повече отъ 5000 жители. Въ административно отношение той остави задъ себе си старитѣ градове и стана центъръ на единъ санджакъ.

Единственото значение на Деде-Агачъ е въ неговата вносна и особено въ износната му търговия. Прѣзъ него се внасятъ всички колониялни и други стоки за Одринския вилаетъ, а житата отъ Тракийската равнина — отъ Балкана на югъ — сѫ минавали, пъкъ и още минаватъ прѣзъ това пристанище, както ще се види отъ приложенитѣ по-нататъкъ статистически данни.

За осигуряване търговското положение на Деде-Агачъ е направено доста нѣщо.

За отстранение поне отчасти неудобството отъ нѣмане на сгодно пристанище, правителството е построило едно малко прикритие колкото за корабитѣ съ платна и варкитѣ. Параходитѣ все още спиратъ далечъ отъ брѣга, а въ случай на буря тѣ съвсѣмъ и не се отбиватъ въ Деде-Агачъ.

Въ скоби трѣбва да отбѣлѣжа, че прѣди 5—6 години германски капиталисти сѫ изучвали условията за построяване на едно широко пристанище прѣдъ града.

Отъ друга страна, управлението на източнитѣ желѣзници е построило прѣдъ самото прикритие 7—8 голѣми магазии по такъвъ начинъ, че житото, като се разтоваря отъ една страна отъ вагона, отъ другата страна може да се сипва по трѫби право въ кораба или въ варката.

Отъ трета страна чуждестранитѣ параходни дружества сѫ включили въ своитѣ пѫтни разписания и пристанището на Деде-Агачъ, а въ града сѫ установили свои параходни агенства, титуляритѣ на които сѫ и консулски агенти на съотвѣтнитѣ държави.

При все туй отъ нѣколко години насамъ въ Деде-Агачъ нѣма прѣжното търговско оживение, когато, прѣзъ есенния сезонъ особено, шумътъ и пищенето на трeновeтѣ денонощно не сѫ спирали. Откриването на линията Ямболъ—Бургасъ и отвличането на една часть отъ износа на житата прѣзъ нашето пристанище сѫ нанесли голѣмъ ударъ на Деде-Агачъ; а когато миналата година се сключиха първитѣ контракти за оттеглюване на ориенталцитѣ отъ България, страхътъ за съвършения упадъкъ е билъ голѣмъ въ Деде-Агачъ. Не по-малко важна, ако и врѣменна, причина за сегашния застой въ търговията е слабата реколта изъ мѣстата, които изнасяха житата си прѣзъ това пристанище.

Статистическитѣ данни за вносната и износната търговия и за движението на корабитѣ въ Деде-Агачъ за 1897. и 1898. г. сѫ заети отъ бюлетина на френската търговска камара въ Цариградъ и сѫ съобщени отъ лице, познато мене, което, като агентъ на едно параходно дружество, има всичката възможность да държи точна смѣтка за всичко, що става въ пристанището.

Ето тия данни:

Вносъ за 1897—25988000 килограма за 8680800 лева; за 1898—19279500 килограма за 6523700 лева.

Износъ за 1897—32952730 килограма за 6670000 лева; за 1898—16805400 килограми за 5187900 лева.

Отъ сравнението на таблицата за вноса излиза, че прѣзъ 1898. г. той се е намалилъ съ 6715·5 тона въ сравнение съ вноса за 1897. г.

Това намаление произтича отъ слѣдната разлика въ повече и по-малко на отдѣлнитѣ по-важни стоки:

Внесено е повече:

Алкоолъ	444	тона
Кафе	109	"
Оризъ	333	"
Захарь	391	"

Внесено е по-малко:

Петролъ	371	тона
Брашно	179	"
Сапунъ	362	"
Соль	1488	"
Каменни вѫглища	7031	"

А отъ сравнение на таблицата за износа излиза, че прѣзъ 1898. г. той се е намалилъ съ 16120 тона, което съставя половината отъ износа за 1897. година.

Единствениятъ артикулъ, на който износътъ е въ повече, е ячмикътъ съ 4405 тона, когато напротивъ износа на слѣднитѣ стоки е чувствително намаленъ:

Канарийно сѣме	510	тона
Овесъ	93	"
Анасонъ	124	"
Пшеница	15729	"
Ленено сѣме	83	"
Царевица	362	"
Сусамъ	597	"
Ръжь	1588	"

Таблица за търговското движение въ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1898. год.

По мѣстопроизхождение внесенитѣ стоки се разпрѣдѣлятъ така:

Австро-Унгария.

	килограми	левове
Алкоолъ	408000	148000
Кибритъ	179000	90000
Стомана	5000	13000
Кафе	217000	175000
Памучна прежда	4000	10000
Дрогерия и бои	34000	25000
Желѣзария	18500	4000
Сачми	7000	3500
Растителни масла	46000	28000
Спиртни напитки	125500	45000
Манифактура	21000	25000
Картофи	1000	100
Черенъ пиперъ	7000	5000
Хартия	145000	36000
Дребна желѣзария	36000	17000
Оризъ	16000	3500
Захарь	2096000	713000
Стъклария	45000	11000
Разни	121000	57100
Всичко	3532000	1404200

Англия.

	килограми	левове
Памучна прежда	26000	55000
Каменни вжглища	1810000	61500
Манифактура	10000	12000
Разни стоки	8000	12000
Всичко . .	1854000	140500

България.

	килограми	левове
Дървенъ материялъ	763000	185000
Манифактура	11500	15000
Всичко . .	774500	200000

Белгия.

	килограми	левове
Стипца	17000	2500
Стомана	6000	15000
Свѣщи	32000	30000
Циментъ	10000	500
Дрогерия и бои	7000	3000
Желѣзария	421000	79000
Парижки шила	45000	12000
Sulfate de fer	16000	900
Ламарина	32000	7000
Стъкла за прозорци	39000	80000
Разни стоки	29000	15000
Всичко . .	654000	244900

Германия.

	килограми	левове
Стомана	2000	5000
Памучна прежда	6500	18000
Желѣзария	130500	21000
Манифактура	2000	4000
Хартия	2000	500
Дребна желѣзария	2000	1500
Оризъ	5000	1100
Sulfate de fer	5000	300
Разни	34000	23000
Всичко . .	189000	69400

Гърция.

	килограми	левове
Растителни масла	10000	11000
Спиртни напитки	55000	35000
Маслини	36000	10800
Вино	111000	38000
Всичко . .	212000	94000

Индия.

	килограми	левове
Оризъ	876000	193000
Нови празднн човали	181000	90000
Всичко . .	1057000	283000

Италия.

	килограми	левове
Кафе	342000	274000
Обработени кожи	13000	28000
Памучна прежда	11500	25000
Сиджимъ	40000	52000
Сачми	25000	11500
Спиртни напитки	3000	4000
Манифактура	6000	8000
Черенъ пиперъ	31000	19000
Хартия	2000	500
Тѣстени произведения	6000	2500
Дребна желѣзария	1000	800
Оризъ	35000	9500
Разни	4000	8000
Всичко . .	519500	442800

Ромъния.

	килограми	левове
Ячмикъ	13500	5000
Петролъ	702000	78000
Всичко . .	715500	83000

Русия.

	килограми	левове
Алкоолъ	131000	51000
Петролъ	1005000	150000
Всичко . .	1136000	201000

Турция и Египетъ.

	килограми	левове
Памучна прежда	262000	330000
Брашно	434000	100000
Растителни масла	371000	375000
Фасулъ	120000	18000
Царевица	96000	7000
Ячмикъ	269000	30000
Маслини	4000	1200
Пиперъ червенъ	36000	14000
Тѣстени произведения	56000	17000
Сухо грозде	483000	125000
Сапунъ	906000	272000
Сусамъ	816000	326000
Соль	3038000	245000
Обработенъ тютюнъ	163000	815000
Вино	244000	84000
Разни	836000	379500
Всичко . .	8134000	3138700

Франция.

	килограми	левове
Стипца	11000	1600
Свѣщи	2000	2500
Кафе	32000	29000
Циментъ	130000	5500
Дрогерия и бои	6000	3000
Брашно	8500	2200
Желѣзария	73000	12000
Сачми	10000	4000
Растителни масла	134000	87000
Спиртни напитки	12000	10000
Картофи	8000	300
Тѣстени произведения	6000	2500
Дробна желѣзария	1000	800
Оризъ	2000	700
Sulfate de fer	7000	400
Сапунъ	7000	2000
Разни	80500	71700
Всичко	525000	235200

По мѣстоназначение изнесенитѣ прѣзъ 1898 год. стоки и се разпрѣдѣлятъ така:

Австрия.

	килограми	левове
Вълна	8000	8000
Кожи	167000	234000
Разни	28000	15000
Всичко	203000	257000

Англия.

	килограми	левове
Канарийно сѣме	660000	80000
Ленено сѣме	144000	32000
Дънери	10000	3000
Кости	4206000	505000
Всичко	5020000	620000

Белгия.

	килограми	левове
Канарийно сѣме	80000	9600
Овесъ	480000	53000
Кожи	275000	33000
Всичко	835000	95600

Гърция.

	килограми	левове
Пшеница	3743000	749000
Метли	11400	4000
Ячмикъ	10000	1200
Кожи	1500	2000
Разни	5000	3500
Всичко	3770900	759700

Германия.

	килограми	левове
Канарийно сѣме	48000	5800
Парцали	37000	2000
Кости	515000	31000
Кожи необработени	96500	136000
Ръжь	76000	9000
Тютюнъ необработенъ	73500	85000
Разни	9000	5000
Всичко . .	855000	273800

Италия.

	килограми	левове
Анасонъ	5000	1600
Пашкули	62500	625000
Сланутъкъ	6000	1100
Всичко . .	73500	627700

Русия.

	килограми	левове
Сусамъ	105000	33000

Съединенитѣ Щати.

	килограми	левове
Кожи необработени	53500	44000

Турция и Египетъ.

	килограми	левове
Пшеница	1594000	319000
Метли	185000	38000
Пашкули	10000	100000
Сирене	31000	40000
Вълна	101000	101000
Царевица	254000	23000
Ячмикъ	926000	111000
Слама	206000	7000
Тютюнъ необработенъ	257000	180000
Паламудъ (valonée)	757000	61000
Вино	40000	20000
Разни	85000	45000
Всичко . .	4446000	1045000

Франция.

	килограми	левове
Канарийно сѣме	86000	10300
Анасонъ	275000	88000
Миндали	4000	7500
Овесъ	162000	17800
Пшеница	367000	66000
Пашкули	80000	800000
Ленено сѣме	21000	5000
Дънери	59000	20000
Дървенъ материалъ	180000	60000
Просо	35000	3000
Необработени кожи	139500	84000
Сланутъкъ	13500	2500
Коприна	6500	260000
Разни	15000	8000
Всичко . .	1443500	1432100

Таблица за търговското движение въ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1901 год.

№ по редъ	Износъ		
	Видъ на стоката	Килограми	Левове
1	Апасонъ	195000	70000
2	Канарийно сѣме	321000	45000
3	Миндали	63000	35000
4	Овесъ	6733000	807000
5	Метли	548000	110000
6	Жито	17138000	2570000
7	Черва солени	15000	38000
8	Дървенъ материалъ за мобили	149000	74000
9	" "	1200000	220000
10	Парцали	26000	5000
11	Пашкули	111000	1330000
12	Дребъ отъ пашкули	16000	80000
13	Мѣдь стара	8000	12000
14	Восъкъ	4000	12000
15	Рога	40000	20000
16	Каплуджа	756000	60000
17	Сирене	367000	350000
18	Сѣме отъ тиква	382000	17000
19	" " ленъ	17000	6000
20	" " синапъ	36000	28000
21	Ластици стари	6000	4000
22	Фасулъ	81000	105000
23	Вълна	146000	175000
24	Манифактура мѣстна	78000	390000
25	Царевица	58009000	6380000
26	Просо	2143000	171000
27	Орѣхи	77000	15000
28	Кости	2000	1500
29	Ячмикъ	1538000	180000
30	Кожи разни	716000	2150000
31	Риба солена	168000	110000
32	Ръжь	1430000	170000
33	Сѣме отъ метли	180000	11000
34	Трици	632000	63000
35	Точена коприна (soie grège)	4200	185000
36	Оризъ	67000	12000
37	Тютюнъ на листа	778000	1550000
38	Бурчакъ	433000	55000
39	Вино	207000	40000
40	Паламудъ	1308000	260000
41	Желѣзо старо	38000	76000
42	Разни	475000	150000
	Всичко	96641200	18142500

Таблица за търговокото движение въ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1901 год.

№ по редъ	Вносъ		
	Видъ на стоката	Килограми	Левове
1	Кола (Amidon)	77000	40000
2	Кислота тригия	6000	8000
3	Спиртъ	518000	181000
4	Кибритъ	586000	235000
5	Стипца	39000	7000
6	Дървенъ материалъ	3203000	140000
7	Бакамъ (bois de campêche)	1200	3000
8	Свѣщи	37000	40000
9	Кафе	695000	695000
10	Варь и циментъ	118000	25000
11	Вжжета и връвь	47000	50000
12	Памукъ, прежда	477000	860000
13	Дрогерия и бои	65000	129000
14	Кьоселета и кожени работи	27000	67000
15	Вакса	31000	12000
16	Гвоздеи	274000	70000
17	Брашна	966000	290000
18	Желѣзария	719000	215000
19	Плодове разни	298000	75000
20	Сачми и олово	87000	35000
21	Катранъ	22000	3500
22	Дървени масла	836000	585000
23	Вжглища каменни	4521000	135000
24	Течности разни	183000	190000
25	Манифактура	90000	451000
26	Камени воденични	41000	45000
27	Маслини	17000	5000
28	Пиперъ черенъ	45000	50000
29	„ червенъ	47000	52000
30	Книга бѣла и пр.	148000	59000
31	„ цигарена	11000	7000
32	Петролъ	4399000	440000
33	Риба солена	21000	15000
34	Желѣзария (quincaillerie)	8000	16000
35	Стафиди и сухи смокини	417000	208000
36	Оризъ	2530000	510000
37	Торби праздни нови	168000	84000
38	Сапунъ	186300	120000
39	Соль	6972000	497000
40	Захарь	2066000	516000
41	Кофи цинкови	33000	20000
42	Сусамъ	529000	212000
43	Синъ камъкъ	32000	2500
44	Сѣра	21000	6500
45	Тютюнъ изработенъ	377000	1510000
46	Стъклария	86000	35000
47	Стъкла за прозорци	116000	244000
48	Вино	58000	6000
49	Грънчарски издѣлия	58000	7000
50	Разни	593000	220000
	Всичко	33202500	9728500

Таблица за износа отъ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1901 год.

№ по редъ	Видъ на стоката	Германия		Англия	
		Килограми	Левове	Килограми	Левове
1	Канарийно сѣме (Alpiste)	67000	9000	154000	22000
2	Парцали	26000	5000	—	—
3	Ластици (вехти)	6000	4000	—	—
4	Синапово сѣме	15000	13000	—	—
5	Просо	400000	32000	—	—
6	Царевица	5009000	550000	8000000	880000
7	Кости	20000	1500	—	—
8	Кожи	200000	600000	—	—
9	Ръжь	1430000	170000	—	—
10	Трици	300000	30000	—	—
11	Тютюнъ (листа)	82000	160000	—	—
12	Паламудъ	40000	8000	—	—
13	Мѣдь стара	8000	12000	—	—
14	Каплуджа	—	—	756000	600000
15	Ячмикъ	—	—	1538000	180000
16	Сѣме отъ метли	—	—	100000	7000
17	Миндали	—	—	—	—
18	Черва солени	—	—	—	—
19	Орѣхи	—	—	—	—
20	Жито	—	—	—	—
21	Овесъ	—	—	—	—
22	Анасонъ	—	—	—	—
23	Орѣхово дърво	—	—	—	—
24	Пашкули	—	—	—	—
25	Рога	—	—	—	—
26	Дребъ пашкули	—	—	—	—
27	Ленено сѣме	—	—	—	—
28	Коприна точена	—	—	—	—
29	Вино	—	—	—	—
30	Бурчакъ	—	—	—	—
31	Желѣзо старо	—	—	—	—
32	Метли	—	—	—	—
33	Фасулъ	—	—	—	—
34	Риба солена	—	—	—	—
35	Дървенъ материалъ	—	—	—	—
36	Восъкъ	—	—	—	—
37	Сирене	—	—	—	—
38	Сѣме отъ тикви	—	—	—	—
39	Вълна	—	—	—	—
40	Манифактура мѣстна	—	—	—	—
41	Оризъ	—	—	—	—
42	Разни	20000	14000	5000	3000
	Всичко	7623000	1608500	10553000	1692000

по количество и стойность отдѣлно по държави.

Австро-Унгария		Белгия		Холандия	
Килограми	Левове	Килограми	Левове	Килограми	Левове
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	19000000	2090000	16000000	1760000
—	—	—	—	—	—
200000	600000	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
120000	240000	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	80000	4000	—	—
14000	10000	—	—	—	—
15000	38000	—	—	—	—
77000	15000	—	—	—	—
—	—	6138000	920000	—	—
—	—	—	—	6433000	771000
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
8000	4000	—	—	—	—
434000	907000	25218000	3014000	22433000	2531000

Таблица за износа отъ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1901 год.

№ по редъ	Видъ на стоката	Съединени Щати (Америка)		Франция	
		Килограми	Левове	Килограми	Левове
1	Канарийно сѣме (Alpiste) . .	—	—	100000	14000
2	Парцали	—	—	—	—
3	Ластици (вехти)	—	—	—	—
4	Синапово сѣме	—	—	21000	15000
5	Просо	—	—	200000	16000
6	Царевица	—	—	—	—
7	Кости	—	—	—	—
8	Кожи	166000	500000	150000	450000
9	Ръжь	—	—	—	—
10	Трици	—	—	332000	33000
11	Тютюнъ листа	—	—	—	—
12	Паламудъ	—	—	—	—
13	Мѣдь стара	—	—	—	—
14	Каплуджа	—	—	—	—
15	Ячмикъ	—	—	—	—
16	Сѣме отъ метли	—	—	—	—
17	Миндали	—	—	49000	25000
18	Черва солени	—	—	—	—
19	Орѣхи	—	—	—	—
20	Жито	—	—	—	—
21	Овесъ	—	—	300000	36000
22	Анасонъ	—	—	195000	70000
23	Орѣхово дърво	—	—	149000	74000
24	Пашкули	—	—	40000	480000
25	Рога	—	—	40000	20000
26	Дребъ отъ пашкули	—	—	16000	80000
27	Ленено сѣме	—	—	17000	6000
28	Коприна точена	—	—	4200	185000
29	Вино	—	—	100000	20000
30	Бурчакъ	—	—	433000	55000
31	Желѣзо старо	—	—	20000	40000
32	Метли	—	—	—	—
33	Фасулъ	—	—	—	—
34	Риба солена	—	—	—	—
35	Дървенъ материалъ	—	—	—	—
36	Восъкъ	—	—	—	—
37	Сирене	—	—	—	—
38	Сѣме отъ тикви	—	—	—	—
39	Вълна	—	—	—	—
40	Манифактура мѣстна	—	—	—	—
41	Оризъ	—	—	—	—
42	Разни	—	—	150000	30000
	Всичко .	166000	500000	2316200	1649000

по количество и стойность отдѣлно по държави.

Гърция		Италия		Турция и Египетъ	
Килограми	Левове	Килограми	Левове	Килограми	Левове
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	1543000	123000	—	—
—	—	10000000	1100000	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	576000	1150000
—	—	—	—	1268000	252000
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
8000000	1200000	—	—	3000000	450000
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	60000	720000	11000	130000
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	107000	20000
—	—	—	—	—	—
—	—	18000	36000	—	—
200000	20000	—	—	348000	90000
81000	105000	—	—	—	—
168000	110000	—	—	—	—
—	—	—	—	1200000	220000
—	—	—	—	4000	12000
—	—	—	—	367000	350000
—	—	—	—	82000	17000
—	—	—	—	146000	175000
—	—	—	—	78000	390000
—	—	—	—	67000	12000
3000	3000	7000	4000	282000	92000
8452000	1438000	11628000	1983000	7536000	3360000

Таблица за търговокото движение въ порта Деде-Агачъ прѣзъ 1902 год.

Вносъ

	килограми	левове
Тергнена кислота	6000	8000
Кола (amidon)	16000	8000
Сапунъ	343000	121000
Кибритъ	148000	59000
Сгипца	44900	8300
Бакамъ (Campéche)	18000	4500
Жито	290000	30000
Анасонъ	8200	5000
Амониакъ	800	1000
Свѣщи	43000	43000
Сждове емайлирани	6500	9500
Кафе	595000	595000
Прежда памучна	176000	353000
Варь и циментъ	341000	20000
Лимони и портокали	255000	90000
Пашкули	1850	18500
Кожи работени	35400	89000
Гвоздеи	315900	110700
Вжжета	34800	35000
Дрогерия и бои	46500	92000
Вакса	29300	11500
Тамянъ и пр.	2000	1500
Калай	13200	46200
Брашно	615000	185000
Желѣзария	783000	157000
Плодове разни	147000	74000
Тенеке	65000	26000
Сачми	101000	38000
Масла разни	553000	387000
Фасулъ	1100	200
Течности разни	146000	97800
Оловена кислота (litharge)	1500	1500
Манифактура	117200	587000
Макарони	14000	8000
Мебели	1800	2000
Машини	17000	8200
Нафталинъ	38000	11500
Маслини	110000	33000
Пиперъ, черъ и червенъ	82000	82000
Книга	265000	106000
„ цигарена	15500	23500
Сирище (présure)	4500	13000
Петролъ	2412000	241000
Камъни мелнични	6500	1500
Лопати	20000	6000
Риба солена	42000	62000
Сждове и пр. (Quincaillerie)	13600	27500
Оризъ	2293000	460000
Стафиди и смокини сухи	261000	53000
Сапунъ	792000	475000
Соль	4390000	307000
Захарь	2397000	599000
Сачикабрусъ (Sulfate de fer)	29000	4100
Торби празднн	280000	140000
Сусамъ	1302000	522000
Сѣра	36000	10000
Тютюнъ въ листа	249000	995000
Терге	6000	6000
Стъкла за прозорци	187000	47000
Стъклария	69200	27000
Вино и оцетъ	208000	208000
Цинкъ	34000	24000
Материалъ дървенъ	4903000	490000
Паламудъ	5400	600
Всичко	25784250	8296100

По мѣстопроизхождение внесенитѣ прѣзъ 1902 год. стоки се разпрѣдѣлятъ, както слѣдва:

Австрия.

	килограми	левове
Стипца	8300	1500
Спиртъ	298000	105000
Тергиена кислота	6000	8000
Кибритъ	140000	56000
Кола (Amidon)	12000	6000
Гвоздеи	68000	24000
Кафе	547000	547000
Прежда памучна	42000	85000
Дрогерия и бой	27000	54000
Вакса	23000	9000
Желѣзария	76000	15000
Сачми	47000	18000
Масла разни	62000	43000
Течности разни	38000	28000
Манифактура	60000	301000
Сѫдове и пр. (Quincaillarie)	6300	13000
Книга	220000	88000
„ цигарена	3500	5500
Захарь	2385000	596000
Стъклария	54000	21000
Калай	12000	42000
Вѫжета	9800	10000
Тенеке	41000	17000
Кожи сурови (разни)	7000	17000
Машини	17000	8200
Сирище	4500	13000
Тамянъ и пр.	2000	1500
Всичко	4216400	2132700

Белгия.

	килограми	левове
Свѣщи	33000	33000
Желѣзария	98000	20000
Всичко	131000	53000

Германия.

	килограми	левове
Стипца	10200	1800
Кола (Amidon)	4000	2000
Гвоздеи	246000	86000
Дрогерия и бои	6000	11500
Желѣзария	609000	122000
Дребна желѣзария (Quincaillerie)	4000	8000
Книга	15000	6000
Стъклария	15000	6500
Стъкла за прозорци	185000	47000
Течности разни	1000	800
Вакса	1300	500
Тенеке	24000	9500
Сѫдове емайлирани	6500	9500
Нафталинъ	38000	11500
Всичко	1165000	322600

Франция.

	килограми	левове
Стипца	5400	1000
Свѣщи	10000	10000
Бакамъ (Campêche)	18000	4500
Кафе	18000	18500
Дрогерия и бои	11000	22000
Варь и цементъ	341000	20000
Кожи разни	8400	9000
Масла растителни разни	151000	106000
Течности разни	36000	23000
Манифактура	1200	6000
Пиперъ черъ	12000	12000
Книги цигареви	2500	4000
Сапунъ	62000	37000
Гвоздеи	1900	700
Съчикъбрусъ	14000	2100
Тергиена кислота	1500	1500
Стъклария	200	100
Всичко	689100	277400

Англия.

	килограми	левове
Стипца	21000	4000
Прежда памучна	27000	54000
Амониакъ	800	1000
Манифактура	26000	130000
Цинкъ	34000	24000
Съчикъбрусъ (Sulfate de fer)	15000	2000
Сѣра	36000	10000
Калай	1200	4200
Книга цигарева	9500	14000
Дребна желѣзария (Quincaillerie)	3300	6500
Лопати	20000	6000
Всичко	193800	255700

Индия.

	килограми	левове
Торби праздни	280000	140000
Оризъ	2140000	430000
Всичко	2420000	570000

Гърция.

	килограми	левове
Течности разни	36000	23000
Масла разни	20000	14000
Маслини	50000	15000
Всичко	106000	52000

България.

	килограми	левове
Материалъ дървенъ	4903000	490000

Русия.

	килограми	левове
Спиртъ	45000	16000
Петролъ	2412000	241000
Захарь	12000	3000
Всичко	2469000	260000

Италия.

	килограми	левове
Кибритъ	8000	3000
Прежда памучна	85000	170000
Кафе	30000	30000
Кожи разни	25000	63000
Вължета	25000	25000
Вакса	5000	2000
Дрогерия и бои	2500	5000
Сачми	54000	20000
Течности разни	35000	23000
Манифактура	30000	150000
Пиперъ черъ	20000	20000
Оризъ	153000	30000
Макарони и пр.	14000	8000
Книга	30000	12000
Всичко	516500	561000

Турция и *Египетъ.*

	килограми	левове
Прежда памучна	22000	44000
Лимони и портокали	255000	90000
Плодове разни	147000	74000
Брашно	615000	185000
Масла растителни разни	320000	224000
Пиперъ червенъ	50000	50000
Риба солена	42000	62000
Стафиди и смокини	261000	53000
Сапунъ	730000	438000
Соль	4390000	307000
Сусамъ	1302000	522000
Тютюнъ на листа	249000	995000
Вино, оцетъ	206000	208000
Фасулъ	1100	200
Мебели	1800	2000
Пашкули	1850	18500
Паламудъ	5400	600
Маслини	60000	18000
Жито	290000	30000
Анасонъ	8200	5000
Камъни мелнични	6500	1500
Терге	6000	6000
Всичко	8971850	3333800

Износъ

	килограми	левове
Анасонъ	156000	94000
Канарийно сѣме (Alpiste)	574000	68000
Миндали (бадеми)	2800	1400
Овесъ	3989000	399000
Масло	47000	10500
Жито	21918000	2190000
Метли	389000	98000
Вурета праздни	107000	12000
Черва солени	15000	30000
Дърво дрѣново	64000	7000
Дървенъ материалъ	4853760	485000
Орѣхови трупове	443000	222000
Мѣдь стара	2800	4000
Рога	45300	9000
Парцали	44500	8800
Пашкули	110000	1101000
Дребъ отъ пашкули	9600	48000
Каучукъ старъ	2000	1400

	килограми	левове
Восъкъ	3000	5400
Вжжета	1200	1800
Прежда памучна	500	900
Гвоздеи	10000	3500
Сандъци праздни	14000	2000
Лимецъ	346000	30000
Желѣзария	10000	20000
Разни	3000	15000
Сирене	37000	37000
Сѣме отъ тиква	23000	11500
„ „ ленъ	72000	22000
„ „ синапъ	44000	22000
„ „ метли	148000	14800
Фасулъ	5600	1100
Масло, маслинено	10000	13000
Локумъ	4000	6300
Вълна	48000	38000
Мебели	2500	2000
Просо	279000	19500
Царевица	18551300	1667700
Манифатура мѣстна	76000	380000
Орѣхи	28500	28000
Кожи разни	450000	1352000
Книга	1400	600
Риба солена	22000	22000
Камъни, мелпични	1600	200
Козина	50000	40000
Маслини	15000	10000
Ячмикъ	2639000	210000
Кости	434500	30000
Коприна точена	800	44000
Ръжь	1473000	118000
Трици	150000	12000
Торби праздни	2000	1000
Оризъ	18000	3600
Тютюнъ въ листа	1042000	2084000
Терга (tartre)	8400	8400
Бурчакъ	92000	9200
Вино	68000	7000
Паламудъ	841000	84300
Всичко	59798060	11166400

По мѣстоназначение изнесенитѣ прѣзъ 1902 год. стоки се разпрѣдѣлятъ както слѣдва:

Англия

	килограми	левове
Канарийно сѣме (Alpiste)	83000	10000
Овесъ	1087000	108000
Орѣхови трупове	200000	100000
Парцали	33000	6000
Лимецъ	346000	30000
Сѣме отъ метли	70000	7000
Царевица	11980000	1077000
Ячмикъ	1235000	98000
Ръжь	320000	26000
Тютюнъ въ листа	350000	700000
Всичко	15704000	2162000

Австрия.

	килограми	левове
Черва солени	15000	30000
Орѣхи	11000	11000
Кожи разни	131000	393000
Тютюнъ въ листа	692000	1384000
Всичко	849000	1818000

Германия.

	килограми	левове
Канарийно сѣме (Alpiste)	30000	3600
Овесъ	270000	27000
Жито	442000	44000
Орѣхови трупове	48000	24000
Восъкъ	2500	4500
Парцали	11500	2300
Каучукъ старъ	2000	1400
Сѣме синапово	12000	6000
Царевица	1013000	92000
Орѣхи	17000	17500
Кости	434500	30000
Кожи разни	79000	237000
Ячмикъ	645000	52000
Ръжь	148000	11800
Трици	50000	4000
Сѣме отъ метли	36000	3600
Паламудъ	63000	6300
Мѣдь стара	2800	4000
Всичко	3306300	571000

Холандия.

	килограми	левове
Овесъ	560000	56000
Жито	1143000	114000
Царевица	1120300	100000
Просо	65000	4500
Ръжъ	310000	24800
Всичко	3198300	299300

Франция.

	килограми	левове
Канарийно сѣме (Alpiste)	180000	22000
Анасонъ	156000	94000
Миндали	2800	1400
Овесъ	1045000	105000
Орѣхови трупове	195000	98000
Пашкули	41600	416000
Рога	45300	9000
Дребъ отъ пашкули	9600	48000
Сѣме отъ синапъ	32000	16000
„ „ ленъ	72000	22000
Просо	110000	7700
Кожи разни	64000	19200
Козина	50000	40000
Коприна точена	800	44000
Терга (tartre)	8400	8400
Вино	38000	4000
Бурчакъ	50000	5000
Разни	3000	15000
Всичко	2103500	974700

Италия.

	килограми	левове
Канарийно сѣме (Alpiste)	40000	4800
Царевица	1225000	110200
Всичко	1265000	115000

Белгия.

	килограми	левове
Канаринйо сѣме (Alpiste)	241000	28000
Овесъ	1027000	103000
Жито	7765000	776000
Сѣме отъ метли	42000	4200
Царевица	3165000	384000
Просо	104000	7300
Ръжь	695000	56000
Трици	100000	8000
Бурчакъ	42000	4200
Всичко	13181000	1370700

Гърция.

	килограми	лдвове
Жито	6507000	650000
Метли връзки	189000	48000
Царевица	48000	4500
Ячмикъ	53000	4300
Риба солена	14000	14000
Всичко	6811000	720800

Съединени Щати.

	килограми	левове
Кожи разни	176000	530000

Турция и Египетъ.

	килограми	левове
Жито	6061000	606000
Метли	200000	50000
Вжжета	1200	1800
Пашкули	68500	685000
Восъкъ	500	900
Сирене	37000	37000
Сѣме отъ тикви	23000	11500
Вълна	48000	38000
Оризъ	18000	3600
Вино	30000	3000
Паламудъ	778000	75000
Манифактура мѣстна	76000	380000
Масло	4700	10500
Бурета праздни	107000	12000
Прежда памучна	500	900
Гвоздеи	10000	3500
Сандъци праздни	14000	2000
Желѣзария	10000	2000
Фасулъ	5600	1100
Масло маслинено	10000	13000
Локумъ	4000	6300
Мебели	2500	2000
Камъни мелнични	1600	200
Торби праздни	2000	1000
Книга	1400	600
Риба солена	8000	8000
Маслини	15000	10000
Ячмикъ	706000	56000
Материалъ дървенъ	4853760	485000
Дърво дрѣново	64000	7000
Всичко	13161260	2512900

Износъ на жива стока.

Волове за Архипегала	2626
Овце „ „	2879

Таблица за движението на корабитѣ въ порта Деде-Агачъ.

Означенитѣ по-горѣ стоки за 1898. г. сж били прѣнесени отъ параходитѣ на слѣднитѣ дружества:

Параходни дружества	Тонове	
	Вносъ	Износъ
Австрийски Лоидъ	4906	715
Messageries Maritimes	426	1009
Fraissinet	101	820
Хаджи Даудъ	1711	2022
П. Панталеонъ	1276	3231
Deustche Levante	672	1388
Английски нередовни	2566	5980
Florio Rubattino	—	20
Кораби съ платна	7614	1620
Всичко .	19272	16805

Всички почти показани по-горѣ параходи прѣнасятъ и пѫтници. Тѣ редовно посѣщаватъ Деде-Агачъ.

Слѣднитѣ данни показватъ движението на параходитѣ въ сѫщото пристанище прѣзъ 1897, 1898, 1901 и 1902 год.

Знаме	Параходи		Кораби		Всичко		Тонажъ				Всичко	
							на параходитѣ		на корабитѣ			
	1897	1898	1897	1898	1897	1898	1897	1898	1897	1898	1897	1898
Турско	39	66	779	788	818	854	18873	36804	8452	8913	27325	45717
Английско	32	9	—	—	32	9	13116	9565	—	—	13116	9565
Австриско	104	101	—	—	104	101	112708	109181	—	—	112708	109181
Френско	38	38	—	—	38	38	50759	52854	—	—	50759	52854
Германско	4	20	—	—	4	20	4775	26643	—	—	4775	26643
Гръцко	33	51	10	43	43	94	8544	10237	147	2529	8691	12766
Ромънско	28	—	—	—	28	—	4045	—	—	—	4045	—
Италиянско . . .	1	2	5	4	6	6	317	2857	80	59	397	2916
Самоско	—	—	5	13	5	13	—	—	50	311	50	311
Всичко .	279	287	799	848	1078	1135	213137	248141	8729	11812	221866	259953

Знаме	Параходи		Кораби		Всичко		Тонажъ	
	1901	1902	1901	1902	1901	1902	1901	1902
Турско	68	71	996	1049	1064	1120	?	50437
Английско	33	23	—	—	33	23	41978	26325
Австрийско	102	104	—	—	102	104	25405	124875
Френско	28	11	—	—	28	11	116774	18915
Германско	20	29	—	—	20	29	36622	38263
Гръцко	59	56	33	33	92	89	16394	19401
Испанско	—	2	—	—	—	2	—	2090
Италиянско	2	3	4	4	6	7	2589	4637
Самоско	—	—	7	1	7	1	107	390
Норвежско	3	2	—	—	3	2	45261	2134
Руско	4	2	—	—	4	2	3335	2675
Всичко .	319	303	1040	1087	1359	1390	288460	290142

Порто Лагосъ. Подъ името Порто Лагосъ или Кара-Агачъ е извѣстенъ заливътъ, който се намира срѣщу островъ Тасосъ и служи за пристанище на Гюмуржинското поле. Самото пристанище не е населено мѣсто: освѣнъ митнишкия пунктъ и нѣколко сгради на параходнитѣ агентства, друго нищо нѣма. Заливътъ е свързанъ съ двѣ шосета: едното отъ Гюмурджина се свръшва на източ. страна въ пристанището Мумбая, а другото отъ Скече — въ Порто Лагосъ. Прѣзъ първото се изнасятъ житнитѣ произведения отъ Гюмурджина, а прѣзъ второто повече се внасятъ стокитѣ, които идатъ отъ странство. Скечекскитѣ и гюмурджински тютюни се изнасятъ почти изключително прѣзъ Кавала, дѣто е най-голѣмото стоварище на тая стока.

За движението на корабитѣ въ Порто Лагосъ прѣзъ 1891 г. притежавамъ слѣднитѣ данни, заети отъ официалния календаръ:

Знаме на параходитѣ и корабитѣ	Количество	Тонажъ
Турско	305	29,054
Гръцко	119	12,853
Австрийско	68	67,371
Английско	80	19,779
Самоско	2	17
Всичко .	574	129,074

Имамъ основание да вѣрвамъ, че прокарването на желѣзницата Солунъ—Деде-Агачъ не е измѣнило прѣжния трафикъ на транспортитѣ прѣзъ Порто Лагосъ. Споредъ отзивитѣ отъ компетентни лица даже намаляването на тарифитѣ отъ управлението на поменатитѣ желѣзници не е указало особенно влияние върху прѣжния редъ.

Гюмурджина. Отъ сѣверната страна на града се издига Карлъкътъ, а отъ останалитѣ три страни къмъ морето се протакатъ почти равни хълмове, които образуватъ Гюмурджинското поле. При такива околности градътъ се на-

мира като потъналъ въ дупка; той се вижда при пѫтувание съ желѣзницата, само когато се доближи човѣкъ съвсѣмъ близу до него.

Станцията на желѣзницата е около 2 км. далечъ отъ града. Съ своитѣ тѣсни, криви и мрачни улици и съ нзикитѣ кѫщи и дукяни Гюмурджина прѣдставя типъ на първобитенъ турски градъ; само въ християнската махала се срѣща тукъ-тамѣ по нѣкоя хубава кѫща. Вѫтрѣ въ града още сѫ запазени стѣнитѣ отъ староврѣменната крѣпость; тамъ е сега еврейската махала. Единственото нѣщо, съ което може да се похвали градътъ, то е хубавата балканска вода, която слиза отъ Карлъка.

Гюмурджина е търговскиятъ центъръ за района отъ полето и за родопскитѣ мѣста, дори до Кърджали. Послѣднитѣ отъ тамъ купуватъ жито, брашно, колониялни и други стоки. Прѣзъ пристанището Мумбая отъ Гюмурджина се изнасятъ земнитѣ произведения на Гюмурджинското поле.

Скече. Градътъ се прѣсича отъ рѣката, която раздѣля върховетѣ Чалъ Тепе и Карлъкъ. Съ своитѣ прави и широки улици, съ стройнитѣ и солидни постройки Скече напомня изведнажъ благосъстоянието на неговитѣ жители.

Въ търговско отношение Скече има най-главно значение като стоварище на изнасяния тютюнъ отъ Гюмурджинския санджакъ. Значението му за вѫтрѣшната търговия е незначително: отъ него купуватъ потрѣбнитѣ стоки само Ахѫ-Челебийската и отчасти Дарѫ-Деренската каза.

9. Занаяти и гурбетчилъкъ.

Упадъкътъ на занаятитѣ изобщо въ държавитѣ на Балканския п.-овъ е общеизвѣстенъ фактъ. Но докато мѣстото на упадналитѣ и изчезнали занаяти въ нѣкои държави се заима отъ зараждаещата се национална индустрия, въ Турция това още не се забѣлѣзва.

Било е врѣме, когато занаятитѣ все сѫ били въ по-добро състояние изобщо въ Туция и въ Одринския вилаетъ въ особеность. Сега тѣ сѫ изгубили не само отъ своето значение, като отдѣлни корпорации въ свързка съ политическото и административно устройство на държавата; но главно тѣ сѫ изгубили отъ економическото си значение и сега влачатъ едно жалко сѫществуване.

Въ вилаета сега наброяватъ повече отъ 20 еснафа, въ които работятъ всички народности. Християнскиятъ елементъ участвува съ най-голѣмъ контингентъ въ тѣхъ.

Занаятитѣ, упражнявани въ градоветѣ, сѫ общеизвѣстни; а отъ ония, упражнявани въ селата, по-важни сѫ слѣднитѣ:

1) Абаджии и терзии. Тѣ сѫ ахѫ-челебийскитѣ българи, които отъ септемврия до юлия странствуватъ изъ родопскитѣ села и градове и изъ Мала-Азия, за да шиятъ дрѣхи повече на мухамеданското население. Въ врѣме на тѣхното отсѫтствие отъ кѫщи женитѣ приготовятъ отъ донесената отъ мѫжетѣ вълна извѣстнитѣ родопски аби и шаеци, които се ползуватъ съ добро име измежду мухамеданскитѣ жители въ Родопитѣ. Количеството на приготвенитѣ аби прѣзъ 1897 год. е 250,000 м., и прѣзъ 1898 год. — 210,000 м.; а това на шаяцитѣ за сѫщитѣ години е 56,000 и 58,000 метра.

Тия абаджии и терзии заслужватъ нашето внимание още и поради това, че въ Гюмурджина и Скече, двѣтѣ най-важни точки отъ тоя край, тѣ съставятъ ядката на нашата народность, макаръ и да нѣматъ тамъ постоянното си мѣстожителство.

2) Дюлгери. Една часть отъ тѣхъ сѫ пакъ ахѫ-челебийци, а друга малгарски българи. Първитѣ забикалятъ Родопитѣ, а вторитѣ минаватъ и въ Мала Азия.

3) Гурбетчии. Тукъ спадатъ всички безъ опрѣдѣлено занятие, които дохождатъ въ България повече като надничари. Най-голѣмата часть отъ тѣхъ, около 2—3 х. души, сж отъ Лозенградския санджакъ.

4) Вжглищари. Дървени вжглища се произвождатъ навсѣкждѣ въ вилаета за мѣстно употрѣбение. Но освѣнъ тѣхъ произвожда се едно голѣмо количество — повече отъ 30 мил. оки — въ Странджа пл. за внасяне въ Царигадъ.

Освѣнъ сжществуещитѣ сега еснафи имало и нѣколко други, които сж изчезнали, такива сж: ибришимджии, сърмакеши, кюрчии, джелепи и хавлиджии.

Първитѣ два занаята упражнявали арменци, гърци и евреи, а останалитѣ — българи. Кюрчиитѣ сж били повече отъ Охридъ, джелепитѣ отъ Копривщица, а хавлиджиитѣ отъ Пирдопъ.

Джелепитѣ, както се спомена и на друго мѣсто, сж били най-богати и най-влиятелни отъ всички еснафи. Тѣ сж се занимавали съ прѣкарване на овце за Цариградъ.

Хавлиджиитѣ сж били отъ Пирдопъ и отъ тѣхъ имало 50—60 сѣмейства и около 200 души ергени. Въ особенъ ханъ тѣ приготвятъ разни видове кърпи за лице и за баня.

Отъ сжществуещитѣ сега градски еснафи абаджийскиятъ е почти изцѣло въ ржцѣтѣ на българитѣ. Въ другитѣ еснафи тѣ може да иматъ участие пропорционално съ количеството имъ.

V. Съобщения.

Съобщенията въ Одринския вилаетъ сж желѣзнопжтни и шосейни. Върху еднитѣ и другитѣ правителството обръща голѣмо внимание.

Желѣзници.

При Кулели-Бургасъ на ю. отъ Одринъ отъ главната ориенталска линия се отдѣля единъ клонъ за Д.-Агачъ, който отъ 1894. г. се скопчува съ македонскитѣ линии при Солунъ. Послѣдната линия, извѣстна подъ названието: Jonction Salonique — Dédé-Agatch, като стратегическа, съдържа още единъ малъкъ клонъ между послѣднитѣ станции прѣдъ Деде-Агачъ, Фере — на Ориенталската и Бодама — на съединителната линии. Този малъкъ клонъ е прокаранъ прѣзъ планинитѣ, които се спущатъ къмъ морето и отстои отъ послѣдното на около 30 км. разстояние.

Правителствениятъ надзоръ върху линията е доста силенъ: всѣки по-важенъ мостъ и всѣки тунелъ се пази отъ войници или стражари.

Освѣнъ тоя надзоръ върху линията другъ не по-малко силенъ се упражнява отъ страна на правителството върху подвижния материалъ като вагони, локомотиви и пр., които влизатъ въ България. Тоя контролъ е наложенъ отъ 1885. г., отъ деня на Съединението. Едно султанско ираде запрѣщава да се държатъ въ България повече отъ около 350 вагона — толкова, колкото сж се намѣрили на 6/IX. 1885. г. — и установява една контролна комисия, която за сега се състои само отъ единъ офицеръ съ чинъ юзбашия. Послѣдниятъ има подъ своя команда десетина души войници въ Одринъ и единъ чаушъ съ толкова още войници въ Мустафа-Паша. Вагонитѣ на всѣки пристигналъ и отпжтувалъ отъ и за България тренъ се прѣброяватъ отъ войницитѣ, а офицерътъ държи постоянна равносмѣтка. Той има право да откачи отъ трена вагони, когато количеството на находещитѣ се такива въ България прѣвишава позволеното отъ ирадето.

Въ извънредни случаи разрѣшение за вкарване повече вагони въ България, и то за единъ срокъ отъ петь дена, може да се получи по ходатайството на одринската инспекция отъ корпусния командиръ.

Относително службата по желѣзницитѣ считамъ за нуждно да отбѣлѣжа още, че одринската телеграфна станция е централна и че поради туй съобщението както между станциитѣ въ България, тъй и между послѣднитѣ и Цариградъ става чрѣзъ Одринъ. Тая практика безъ съмнѣние ще да съдържа извѣстни неудобства за българската държава и особенно за военно врѣме; толкова повече, че управлението на изт. желѣзници располага съ свой шифъръ.

Шосета.

За поддържане на старитѣ пѫтища и за построяване на нови шосета турското правителство полага особени грижи отъ нѣколко врѣме насамъ. При по-нататъшното описание на строещитѣ се сега шосета това ще се констатира най-нагледно.

Подраздѣление на пѫтищата въ Турция на държавни, окрѫжни и пр. не сѫществува. Тукъ всички пѫтища сѫ държавни, защото административното управление е единствената компетентна по въпроса власть. По самото си естество пѫтищата въ Турция заслужва да се подраздѣлятъ на шосейни, коларски и конски. Първитѣ се поддържатъ и правятъ съ сумитѣ, които се събиратъ отъ населението — по 16 гр. на човѣкъ или 4 дневна работа — а останалитѣ се намиратъ въ състоянието, въ което сѫ били прорѣзани въ самото начало. Шосейнитѣ пѫтища иматъ 6 м. ширина, а останалитѣ неопрѣдѣлено.

Слѣдъ тия прѣдварителни бѣлѣжки, азъ ще пристѫпа къмъ описанието на самитѣ пѫтища.

1) *Одринъ—границата.* По-важнитѣ пѫтища, които свързватъ нашата граница съ Одринъ сѫ слѣднитѣ:

а) Одринъ—М.-Паша,

б) Одринъ—Татаръ-Кьой,

в) Одринъ—Урумъ-Бегли,

г) Одринъ—Голѣмъ-Дервентъ.

Освѣнъ тия пѫтища има една цѣла мрѣжа отъ междуселски пѫтища, които съединяватъ Одринъ съ границата и главнитѣ пѫтища помежду имъ.

Тукъ слѣдва подробното описание на шосето Одринъ—Мустафа-Паша и междуселскитѣ пѫтища и кратки бѣлѣжки за останалитѣ три главни пѫтища:

а) *Мустафа-Паша—Одринъ.* Отъ границата до станцията Мустафа-Паша шосето има около $^{3}/_{4}$ часъ и толкова отъ станцията до града. Първата часть азъ не съмъ видѣлъ; но прѣзъ втората миналъ съмъ пѣша, въ началото на 1899. г. За тая часть и изобщо за поддържане на шосето до Одринъ сѫ положени голѣми старания, които заслужватъ особено внимание. Наводненията отъ р. Марица, които се простиратъ на $^{1}/_{2}$ часъ далечъ отъ коритото ѝ, сѫ заставили правителството да издигне шосето отъ обикновеното ниво 1—2 м. по-високо и да построи отъ станцията до Мустафа-Паша 8 желѣзни и 7 дървени моста, широки отъ 16—18 стѫпки. Нѣкои отъ тия мостове сѫ дълги до 60 разкрача. Основитѣ и на еднитѣ, и на другитѣ сѫ отъ дѣланъ камъкъ и сѫ доста здрави. При все това нѣкои отъ дървенитѣ въ основитѣ, отъ странитѣ, сѫ разтурени отъ наводненията. Отъ тѣзи сѫщитѣ наводнения и пѫтьтъ е пострадалъ чувствително на много мѣста, но сега е вече поправенъ.

Шосето отъ Мустафа-Паша за Одринъ излиза отъ ю.-и. страна на града, минава между казармитѣ и болницата и се изкачва на хълма, върху който е построена послѣдната. Отъ тукъ се разстила една хубава гледка: на западъ — постоянно снишаещитѣ се родопски възвишения и Мустафа-Пашанското поле. Първитѣ омиватъ своитѣ послѣдни краища въ Марица, а второто, потънало въ растителность, е раздѣлено на двѣ отъ струитѣ на Марица. Отъ тука единъ лучъ отъ надежда и въ сѫщото врѣме единъ неприятенъ дисонансъ внася въ душата изгледътъ на бѣлеещитѣ се наши карантинни бараки,

които напомнятъ едно вълиюще нарушение на природното и политическо разположение на тая страна . . . . . На изтокъ вълнообразно се издигатъ редъ хълмове, които въ сѣверната часть образуватъ границата.

Шосето скоро напуща тоя хълмъ, за да слѣзе пакъ въ долината на р. Марица и послѣ да се възкачи пакъ отново въ вълнообразната хълмиста повръхность. Наблизу до града, когато се напуща първиятъ хълмъ, минава се прѣзъ единъ желѣзенъ мостъ, подобенъ на описанитѣ по-горѣ, направенъ върху Левка-Дере. Това е по-скоро единъ дъждовенъ потокъ, отколкото сѫщинска рѣка. Но понеже той събира водитѣ отъ много голи хълмове въ дъждовно врѣме, пороятъ бива страшенъ: шосето на едно разстояние отъ около 100 м. е било всѣкога отвличано, а мостътъ тежко поврѣжданъ. Като става дума за мостове, изложени на поврѣди, въ скоби заслужва да се отбѣлѣжи вториятъ мостъ на р. Тунджа до края на самия Одринъ, който мостъ е извѣстенъ подъ името Михалъ кюпрю. Тоя е послѣдниятъ мостъ, по който минава шосето отъ Мустафа-Паша за Одринъ. Михалъ кюпрю собствено се състои отъ два моста: единиятъ и другиятъ сѫ доста поврѣдени отъ наводненията прѣзъ 1897 г. Отъ тѣхъ вториятъ е съвсѣмъ разнебитенъ: калдъръмътъ е отвлѣченъ и сега се минава по дървена постилка не особено солидна.

Тия двѣ точки, мостоветѣ на Левка-Дере и на Тунджа, прѣдставятъ найслабото мѣсто на това шосе, което инакъ въ всѣко отношение е отлично. Подиръ $1\frac{1}{2}$ ч. пѫть Мустафа-Пашенското поле се свръшва съ приближаването на източнитѣ хълмове и на послѣднитѣ разклонения на Родопитѣ до самия брѣгъ на р. Марица. Тукъ на самото шосе се намира единъ карауленъ домъ, въ който живѣятъ стражари и единъ ханъ. Тъкмо отсрѣща върху послѣдния родопски хълмъ и до самата р. Марица се намиратъ стари землени редути, изоставени за сега. Това мѣсто не ще да е безъ значение за прѣхода отъ Мустафа-Паша въ Одринъ, защото отъ тукъ дори до послѣдния градъ долината, що се образува отъ коритото на рѣката, е твърдѣ тѣсна, и се командува и отъ двѣтѣ страни отъ съсѣднитѣ височини. Тая долина, широка отъ 1 до 2 км., при едно малко наводнение съвсѣмъ изчезва подъ водитѣ на Марица, която прави прѣхода още по-мѫченъ.

Нѣкждѣ около срѣдата на пѫтя между два хълма тече малка вада, а на отсрѣщния брѣгъ на р. Марица е турското село Юрушъ. Прѣди петь вѣка тая мѣстность е била гробницата на южното славянство, извѣстна подъ името Сърбъ-Сандъги.

Легендата за това поражение е оставила дълбоки слѣди у народа, защото отъ единъ простъ българинъ отъ Мустафа-Паша азъ слушахъ, че въ врѣме на сражението конетѣ плавали до шия въ кръвь. Тъмни спомени и свѣтли надежди възбужда тая мѣстность. . . . .

Около $\frac{3}{4}$ часъ далечъ отъ Одринъ долината на р. Марица се свършва. Хълмоветѣ и отъ двата брѣга, слѣдъ като омиватъ още единъ и послѣденъ пѫть подножията си въ нейнитѣ води, взиматъ противоположно направление: къмъ изтокъ и западъ, и по тоя начинъ разтварятъ Одринското поле. Въ послѣдната тая точка — вратата на туй поле — заслужва да се отбѣлѣжатъ въздигнатитѣ още прѣди врѣме укрѣпления.

По цѣлото протежение на шосето отъ Мустафа-Паша до Одринъ освѣнъ показанитѣ мостове има още около 40 други по-малки, прѣдназначени за дъждовната вода. Тѣ сѫ доста здрави: основата имъ е каменна, а сводътъ тухленъ.

б) *Одринъ—Татаръ-Кьой.*

в) *Одринъ—Урумъ-Бегли.*

г) *Одринъ—Голѣмъ-Дервентъ*

Подробни свѣдѣния за тия пѫтища ми липсватъ.

Всичко, което зная за тѣхъ, се заключава въ слѣдното: тѣзи пѫтища сѫ достѫпни за кола, протакатъ се по хълмиста и незалѣсена почва, която

къмъ нашата граница добива по-стърменъ наклонъ, обръща се на мѣста въ лѣсиста и като черноземъ въ дъждовно врѣме е много кална. Тѣ сѫ нешосирани, иматъ различна, но достатъчна ширина, а разстоянието имъ отъ Одринъ до границата варира между 6 и 7 часа.

Междуселски пѫтища. Междуселскитѣ пѫтища въ клина мѣжду рѣкитѣ Марица и Тунджа слѣдватъ три главни направления:

а) Одринъ—Карахадъръ,
б) Одринъ—Юскюдаръ,
в) Одринъ—Михаличъ.

Въ споменатитѣ села се събиратъ пѫтищата отъ граничнитѣ села отъ ю. поли на Сакаръ планина. Отъ Одринъ до тия села разстоянието варира между 5—6 часа. Пѫтьтъ минава прѣзъ ребрата на невисоки и незалѣсени хълмове.

а) *Одринъ—Карахадъръ.* Той пѫть минава покрай арменскитѣ гробища и укрѣплението Хадърълъкъ и държи височинитѣ надъ р. Марица. Разстоянието 1 часъ далечъ отъ града и това между с. Дуванджово и Карахадъръ е пѣсъчливо, а останалото е черноземъ. Пѫтьтъ минава прѣзъ селата: Кемалъ, 3 часа отъ града, състоеще отъ 60 български кѫщи, Дуванджово, 1 часъ по-нататъкъ, и стига въ Кара-Хадъръ още за 1 часъ. Послѣдното село състои отъ 45 български кѫщи и е 1 часъ далечъ отъ Мустафа-Паша. Отъ с. Кемалъ слиза се за $^1/_2$ часъ на шосето Одринъ—Мустафа-Паша.

б) *Одринъ—Юскюдаръ.* Тоя пѫть върви по срѣдата на възвишенията между двѣтѣ рѣки. Въ лозята близу при укрѣпленията той се раздѣля отъ първия и прѣзъ селата Екмекчи-Кьой, Ахъръ-Кьой, състоеще отъ 46 турски кѫщи, стига въ Юскюдаръ за около $4^1/_2$ часа. Послѣдното село е нахийски центъръ и състои отъ около 250 гръцки кѫщи.

в) *Одринъ—Михаличъ.* Тоя пѫть върви по възвишенията откъмъ р. Тунджа. Той минава покрай казармитѣ, прѣсича лозята и прѣзъ селата Карабулутъ, 2 часа далечъ, състоеще отъ 18 турски кѫщи, Возгачъ, състоеще отъ 48 български и 3 турски кѫщи, Сокюмъ, състоеще отъ 18 турски кѫщи. Тия села отстоятъ по на $^1/_2$ часъ едно отъ друго. Слѣдъ 1 часъ пѫть отъ с. Сокюмъ стига се въ с. Михаличъ, състоеще отъ 66 български и 6 турски кѫщи. Отъ това село до Дервишка-Могила на границата се отива за около 2 часа. Дервишка-Могила състои отъ 180 български кѫщи.

Междуселски пѫтища на лѣвия брѣгъ на Тунджа. Всички пѫтища, които водятъ отъ Одринъ къмъ границата на и. отъ Тунджа, сѫ коларски и нешосирани. По-извѣстни отъ тѣхъ сѫ слѣднитѣ:

а) Одринъ—Караюсуфъ—Татарлари—Вайсалъ,
б) Татарлари—Кара-Амза,
в) Кара-Юсуфъ—Сули-Оглу—Кара-Амза.

а) *Одринъ—Кара-Юсуфъ—Татарларъ—Вайсалъ.* Тоя пѫть минава прѣзъ одринскитѣ лозя; на $1^1/_2$ часъ срѣща Кара-Юсуфската рѣка и едноименното село, което състои отъ 36 български кѫщи, $^1/_2$ часъ по-далечъ пѫтьтъ прѣсича Лозянската (Муселимска) рѣка, а по-нататъкъ, слѣдъ като прѣмине покрай мерата на ортакчийскитѣ лозя, прѣсича Кавакъ-Дере и Кривата рѣка, и прѣди да влѣзе въ с. Еджели (Едже-Султанъ), състоеще отъ 39 турски кѫщи, минава едноименната рѣка. Отъ Лозянската рѣка до с. Еджели има около 3 часа. Отъ това село до Татарлари, което състои отъ 138 български и 4 турски кѫщи, остава още $1^1/_4$—$1^1/_2$ часъ и не се срѣща никаква рѣка. Отъ тукъ пѫтьтъ минава прѣзъ лозята и за 3 часа достига въ с. Вайсалъ, състоеще отъ 88 турски и 29 български кѫщи.

Тоя пѫть минава прѣзъ невисоки и незалѣсени хълмове до с. Татарлари, а отъ тамъ нататъкъ пѫтьтъ е равенъ и на мѣста залѣсенъ. Почвата отъ Кара-

Юсуфъ до Еджели е черноземъ и въ дъждовно врѣме пжтьтъ става много каленъ; останалото разстояние е пѣсъчливо и по-лесно проходимо въ дъждовно врѣме.

б) *Татарлари—Кара-Амза.* Разстоянието между тѣзи двѣ села е около 3—3 $^1/_2$ часа. Пжтьтъ прѣсича голѣмата и малка рѣка, които по-долу образуватъ Хасъ-Дере и минава прѣзъ пѣсъчлива и на мѣста залѣсена почва. С. Кара-Амза състои отъ 80 български и 40 турски кжщи. То се намира въ Лозенградската каза и свързва Одринъ съ двата пжтя, които водятъ отъ Лозенградъ къмъ границата, както слѣдва:

Лозенградъ—Петра—Полосъ—Кара-Амза—границата и

Лозенградъ—Ереклеръ—Девлетли-Агачъ—Малкочъ—Кайбиларъ.

Описанието за първия пжть слѣдва нататъкъ, а за втория ми липсватъ свѣдѣния. За него зная само, че свързването му съ Кара-Амза става въ с. Девлетли-Агачъ.

в) *Кара-Юсуфъ—Сули-Оглу—Кара-Амза.* Отъ казаното по-горѣ се знае, че разстоянието между Одринъ и Кара-Юсуфъ е около 1 $^1/_2$ часъ. Отъ тукъ пжтьтъ се отбива на ю. отъ оня за Татарларъ—Вайсалъ и $^1/_2$ часъ по-нататъкъ, близу до Гюре-Чешме, която има изобилна вода, е Лозянската (Мюселимска) рѣка, върху която е построенъ дървенъ мостъ съ каменни основи. Между тая чешма и чифлика Хаджи-Умуръ има още 1 $^1/_2$ часъ. Това разстояние се прѣсича отъ Кривата рѣка, върху която има каменънъ мостъ, извѣстенъ подъ името Ханъмъ кюпри, и Еджелийската рѣка, която тече покрай чифлика. Отъ тука до с. Гечкинлий има още 1 $^1/_2$ часъ и близу при селото се минава едноименната рѣка. 1 часъ по-нататъкъ е село Сули-Оглу, прѣзъ което тече едноименна рѣка. До тука пжтьтъ държи и. направление, а къмъ Кара-Амза, за дѣто достига за 3 часа, държи с.-и. направление и не минава никаква рѣка. Отъ Одринъ до Сули-Оглу пжтьтъ върви по незалѣсени хълмове, а отъ тамъ до Кара-Амза прѣзъ кория. На това разстояние пжтьтъ само между Гюре-Чешме и Сули-Оглу е на мѣста повече или по-малко каленъ, а останалата часть е пѣсъчлива и по-лесно проходима въ дъждовно врѣме.

2) *Лозенградъ—границата.* Отъ града пжтьтъ минава покрай западното укрѣпление, прѣсича голитѣ височини, които сж на с. и близу при тѣхъ, на 1 часъ, минава прѣзъ с. Раклица, състоеще отъ 82 български кжщи. По-нататъкъ пжтьтъ минава прѣзъ невисоки хълмове, докато слѣзе въ долината на р. Теке-Дере, която минава безъ мостъ. Отъ тукъ се захваща изкачването къмъ с. Петра, състоеще отъ 10 турски и 350 гърцки кжщи, въ което се стига за още 2 часа, като се минава близу при него прѣзъ неголѣма кория. Отъ Петра пжтьтъ слѣдва реброто на възвишението и за 2 часа достига въ с. Полосъ, състоеще отъ 20 български и 160 гърцки кжщи. При това село има сжщо не голѣма кория и развалини отъ стара крѣпость. Като слѣдва все ребрата на възвишенията, покрай които тече Теке-Дере, за 1 $^1/_2$ часъ пжтьтъ достига прѣзъ залѣсени мѣста въ с. Кара-Амза. Отъ това село до границата се минава около 3 $^1/_2$—4 часа прѣзъ залѣсено пространство.

Отъ Кара-Амза до Девлетли-Агачъ има около 3 $^1/_2$ часа, а отъ тамъ до Каибиларъ се стига за още 2 часа.

3) *Одринъ—Черно-Море.* Главното шосе минава прѣзъ гр. Хавса, с. Хасъ-Кьой, Лозенградъ, и достига до Малко-Търново. Отъ тука до крайната точка на Черното море—Инияда — това шосе още не е захванато, но скоро и неговиятъ редъ ще дойде. Отъ Лозенградъ нататъкъ то ще се строи по указанията на генералния щабъ.

Освѣнъ тоя пжть, има и другъ коларски, който безъ да забикаля прѣзъ Хавса, отъ Одринъ излиза на Хасъ-Кьой и тамъ се слива съ шосето, както е показано по-горѣ. За тоя пжть ще спомена мимоходомъ, че държи около 25 км., отбива се при одринскитѣ лозя отъ шосето, върви на сѣверъ отъ него и минава прѣзъ единъ чифликъ и с. Сюгютли-Дере, състоеще отъ 65 турски

кѫщи, за да излѣзе на Хасъ-Кьой. Пѫтьтъ върви по вълнообразна мѣстность, не е много стърменъ, но въ дъждовно врѣме е почти непроходимъ отъ каль. По него, съ изключение на единъ каменень мостъ при горѣпоменатото село, други мостове нѣма, ако и да се срѣщатъ тукъ-тамѣ вади, които въ дъждовно врѣме ще да образуватъ голѣми порои.

Шосето отъ Одринъ до Хавса държи около 20 км. На разстояние 8 км. отъ Одринъ минава се р. Скендеръ-Дере, върху единъ мостъ, който е въ изправность. Тукъ се намира ханъ и карауленъ домъ. До тука пѫтьтъ върви по равна повръхность, а нататъкъ се изкачва по единъ редъ невисоки и съвсѣмъ незалѣсени вълнообразни възвишения, които достигатъ до Странджа планина. Постилката на шосето е отъ чуканъ камъкъ, здраво набитъ и неподлежещъ почти никѫдѣ на голѣми поврѣждания.

Пѫтьтъ отъ Хавса до Хасъ-Кьой ще да държи около 15 км., минава прѣзъ българското село Османли, състоеще отъ 100 български кѫщи. До м. септемврия 1899. г. той не бѣше шосиранъ. Тоя пѫть е билъ захванатъ наскоро подиръ освободителната война: трасето бѣ готово, мостоветѣ за поройна вода създадени, желѣзата до тѣхъ стърчеха, и едвамъ подиръ 15—16 години се захвана довършването му. Прѣдприятието за тая работа струва 2650 л. т.

Отъ тукъ до Лозенградъ пѫтьтъ е шосиранъ, държи около 35 км., но до прѣди двѣ години не бѣ навсѣкѫдѣ въ изправность. Едноврѣменно съ довършването на токо що споменатия пѫть прѣзъ лѣтото на 1899 г. се захванаха и поправкитѣ на тоя пѫть, които струватъ 1750 л. т. Пѫтьтъ държи юго-западно направление, минава прѣзъ селата: Късълджа Муселимъ, състоеще отъ 100 мухамедански кѫщи, Ениджия — отъ 380 български кѫщи и Кара Хадъръ — отъ 35 турски и 165 български кѫщи. Близу при Хасъ-Кьой има единъ здравъ каменень мость и другъ единъ дървенъ на срѣдъ пѫтя. Освѣнъ тѣхъ, има и други около 15 дървени моста, които сѫ прѣдназначени за поройна вода.

Въ Лозенградъ пѫтьтъ влиза отъ ю.-източната му страна, а като излѣзе отъ града взима сѣверно направление, минава покрай източно укрѣпление и се намира подъ огъня и на двѣтѣ укрѣпления на едно разстояние отъ около 5 км., до като завие на изтокъ. На с.-западъ отъ пѫтя на около 5—8 км. отъ града — споредъ доближаването или отдалечаването на отдѣлнитѣ ѝ върхове — се протака една планинска верига, която държи направление отъ з. къмъ и., до сливането ѝ съ Странджа планина. Тая верига, състоеща отъ отдѣлни голи и невисоки върхове съ стръмни иназѫбени скали, които напомнятъ развалинитѣ на срѣдно-вѣковнитѣ замъци, внасятъ единъ дивъ, но приятенъ дисонансъ въ нѣжната и зелена растителность, съ която е обкрѫженъ Лозенградъ.

Шосето слѣдъ като напуща Лозенградската долина, извива на изтокъ, възкачва се на възвишението, въ което е построено едното укрѣпление и слиза въ потока Шейтанъ Дере. Отъ тукъ се изкачва отново по равнината, която раздѣля водитѣ на тоя потокъ и тия на Чати Дере и около $^1/_4$ часъ отъ него достига селото Кору-Кьой, състоеще отъ 70 български кѫщи. До тука има около 12 км. Отъ Кору-Кьой пѫтьтъ върви изъ неособенни стръмни възвишения, които при все туй образуватъ водораздѣлната линия между водитѣ за Черно и Бѣло море. Слѣдъ други 12 км. достига се с. Дере-Кьой, българско село отъ 200 кѫщи, отъ дѣто пѫтьтъ захваща полека-лека да се издига, като върви изъ странитѣ на високи планини, които се спущатъ перпендикулярно къмъ морето. Близу до Малко Търново — за дѣто се достига за 15 км., или всичко отъ Лозенградъ за около 40 км. — пѫтьтъ захваща да става равенъ, когато влиза въ една долина, която води къмъ самия градъ. Мѣстата около това шосе, отъ Кору-Кьой нататъкъ, ставатъ все повече и повече лѣсисти. Шосето по своята солидность въ протежението на 40 км. заслужва особенно внимание: върху него има около 60 моста за рѣчна и поройна вода.

Както казахъ и по-горѣ, шосето свърша до тая точка, но прѣдполага се скоро да се свърши до Инияда, като се прокара прѣзъ Самоковъ, или пъкъ отъ тукъ се построи особенъ клонъ за Инияда.

4) *Лозенградъ — Цариградъ.* Тоя пѫть излиза отъ ю.-и. часть на Лозенградъ и държи на едно разтояние отъ $^1/_2$ часъ почти сѫщото направление. Тукъ слѣдъ като прѣсича р. Буюкъ Дере, върху която има слабъ дървенъ мостъ, извива съвсѣмъ на и. и въ това направление достига за 3—3$^1/_2$ часа до Скопо (Юскюбъ), дѣто една малка вода прѣсича самото село. Отъ тукъ пѫтьтъ взима право ю.-и. направление, минава прѣзъ с. Иена, и прѣди да достигне до Бунаръ-Хасаръ още за 3—3$^1/_2$ часа, прѣсича широкитѣ долини, прѣзъ които текатъ потоцитѣ: Куртъ Дереси и Монастиръ Дереси.

Върху първия има старъ каменeнъ мостъ, а върху втория дървенъ такъвъ. Въ Бунаръ Хисаръ пѫтьтъ се разклонява на двѣ: единиятъ, който слѣдва направлението къмъ Цариградъ, а другиятъ, който прѣзъ Люле Бургазъ достига Хайреболъ, а отъ тамъ се разклонява въ разни направления.

Пѫтьтъ отъ Бунаръ Хисаръ за Виза се отклонява пакъ повече къмъ и., минава прѣзъ с. Теке и прѣзъ потока, който слиза отъ къмъ с. Скепасто, изкачва се върху едно равно възвишение, отъ което слиза, за да мине потока Соуджакъ Дереси. Отъ тукъ се захваща ново изкачване и ново слизане въ долината, която води за Виза. Тоя пѫть държи около 4—4$^1/_2$ часа и мѣстата прѣзъ които минава той, съ малки изключения, сѫ гористи. Върху потоцитѣ не сѫществува никакъвъ мостъ. Потоцитѣ и възвишенията иматъ направление отъ с. къмъ ю.; долинитѣ, които образуватъ послѣднитѣ, сѫ доста открити, съ изключение на ония, които се приближаватъ къмъ Виза.

Отъ тукъ до Сарай пѫтьтъ е почти равенъ: има само едно слабо изкачване — до с. Едиль Кьой и отъ тамъ нататъкъ едно само такъво слизане. За да се избѣгнатъ блатливитѣ мѣста, които се намиратъ въ първата половина, и изкачванията по стръмности, пѫтьтъ забикаля доста много изъ политѣ на послѣднитѣ, като държи ту и., ту ю.-и. направление. Пѫтьтъ минава за 4$^1/_2$ до 5 часа прѣзъ съвсѣмъ голи, назалѣсени и необработени мѣста, и близу при Сарай прѣсича р. Ергене.

Отъ Сарай прѣзъ селата Иени Кьой и Кющемиръ се отива въ Силиврия за около 11—12 часа. Близу до Сарай се минава Галата Дереси, слѣдъ туй р. Манука, нѣколко потока, които текатъ въ Чорлу Дереси и най-сетнѣ послѣдния. Всички тия потоци и рѣки се вливатъ въ р. Ергене и сѫ лишени отъ мостове. Пѫтьтъ слѣдва ю.-и. направление, минава прѣзъ неособено стръмни възвишения и наблизу до Сарай захваща да се отбива по-далечъ отъ общия гребенъ на Странджа планина, който почти слѣдваше паралелно до тука. Пѫтьтъ минава прѣзъ слабо засѣлени и незалѣсени мѣста: голѣмитѣ лѣсове сѫ замѣстени почти изключително съ храсталакъ.

Отъ Силиврия нататъкъ, както се каза и въ началото, пѫтьтъ слѣдва морския брѣгъ и достига Цариградъ.

Цѣлиятъ пѫть е достѫпенъ за кола. Почвата му е почти навсѣкждѣ пѣсъчлива и каменнста, съ изключение на една малка часть отъ пѫтя между Лозенградъ и Скопо и тоя между Виза и Сарай, дѣто въ дъждовно врѣме кальта е по-голѣма.

5) *Бунаръ Хисаръ—Хайреболъ.* Както казахъ и по-горѣ, тоя пѫть се разклонява отъ правия пѫть, който слиза отъ Лозенградъ за Силиврия и Цариградъ. Той минава прѣзъ Люле Бургазъ и достига до Хайреболъ, отъ дѣто се разклонява къмъ Родосто, Малгара и Узунъ-Кюпри.

Пѫтьтъ до Люле Бургазъ държи почти перпендикулярно направление отъ с. къмъ ю. и минава прѣзъ с. с. Янджикларъ и Колибитѣ. Потоцитѣ Куртъ Дере и Буюкъ Дере, които пѫтьтъ отъ Скопо за Виза на нѣколко мѣста прѣсича, държатъ направление отъ с. къмъ ю. и се прѣсичатъ на нѣколко мѣста,

безъ мостове, отъ пѫтя за Люле Бургазъ. Тѣзи потоци събиратъ водитѣ си близу до града, който остава отъ лѣвата имъ страна. Пѫтьтъ минава прѣзъ невисоки възвишения, незалѣсени и достига до Люле Бургазъ за 6—6 $^1/_2$ часа.

Пѫтьтъ отъ послѣдния градъ за Хайреболъ измѣнява направлението си къмъ ю.-з. Като прѣмине дървения мость върху рѣката, близу до града, изкачва се леко върху възвишението, по което върви до долината на р. Ергене, която минава на обикновенъ дървенъ мостъ. Отъ тука се захваща леко изкачване върху съвсѣмъ низки възвишения, по които пѫтьтъ слѣдва, като минава с. с. Кючукъ Кара Карли, нахийски центъръ, и Лахана, за да слѣзе въ долината на Коджа Дереси, която минава и слѣдъ туй прѣзъ едно леко изкачване, достига Хайреболъ за около 6 часа. Възвишенията, които слѣдватъ тоя пѫть сѫ сѫщо низки и незалѣсени. Отъ далечъ тѣ се сливатъ и прѣдставатъ едно широко и голо поле.

6) *Одринъ—Цариградъ.* Тоя важенъ нѣкога пѫть е отдавна и съвсѣмъ изгубилъ прѣжното си значение. Дори прѣди построяването на желѣзния пѫть пѫтуването и прѣнасянето на стокитѣ сѫ ставали повече прѣзъ Родосто и Еносъ. По тая причина и още поради рѣдкостьта на населението въ южния край на Одринския вилаетъ, тоя пѫть е съвсѣмъ запустѣлъ. За поправяне на трасето и на мостоветѣ отъ Баба-Ески нататъкъ не се полагатъ никакви грижи: мостоветѣ на много мѣста сѫ почти на срутване.

Тоя пѫть минава прѣзъ Хавса, Баба-Ески, Чорлу, Силиврия и достига по край брѣга на морето до Цариградъ.

Пѫтьтъ до Хавса е извѣстенъ отъ по-горното описание, а отъ тамъ до Баба-Ески той се поддържа, защото пѫтницитѣ отъ Одринъ до тоя градъ и обратно прѣдпочитатъ тоя пѫть отъ желѣзницата, поради ефтиния прѣносъ. Отъ Баба-Ески нататъкъ по-право би било, ако се каже, че пѫтьтъ е въ състояние на обикновенъ коларски пѫть.

7) *Одринъ—Родосто.* Слѣдъ прокарването на желѣзния пѫть за Цариградъ, независимо отъ сѫществуещитѣ до тогава пѫтища, се е открилъ още единъ по-кѫсъ пѫть чрѣзъ станцията Мурадли, отъ дѣто до Родосто оставатъ само 22 километра. Правителството обрѣща голѣмо внимание на тоя пѫть, защото той служи за прѣнасяне на войска и на военни материали отъ Европа за Мала-Азия. Прѣзъ лѣтото на 1899 год. поправката на шосето и построяването на нови желѣзни мостове се отдаде на търгъ, и работитѣ се започнаха изведнажъ, за да бѫдатъ свършени слѣдното лѣто.

Други пѫтища отъ Одринъ за Родосто има още два: единиятъ прѣзъ Хавса—Баба-Ески—Люле-Бургасъ—Кара-Карлѫ отъ Хайреболската каза и другиятъ прѣзъ Узунь-Кюпри—Кешанъ—Малгара. Първиятъ отъ Люле-Бургасъ нататъкъ е обикновенъ коларски пѫть, а за втория се даватъ повече подробности въ слѣднитѣ редове.

8) *Одринъ—Галиполи.* Тоя пѫть по всичкото си протежение до Кешанъ държи южно направление, а отъ тамъ извива малко на западъ. Отъ Одринъ пѫтьтъ върви по цариградското шосе около 1 часъ разстояние, а отъ тукъ се отбива изъ невисоки хълмове до слизането въ долината на р. Сазлѫ-Дере, която се минава на дървенъ мостъ, за да мине за 3 $^1/_2$—4 часа прѣзъ смѣсеното село Каракасъмъ, състоеще отъ 140 турски и 100 български кѫщи. Отъ тукъ пѫтьтъ слѣдва все подобни хълмообразни възвишения минава за около 1 часъ прѣзъ турското село Елчили, състоеще отъ 95 кѫщи и за още 1 часъ достига турското село Съгърджали, състоеще отъ 50 кѫщи. Тукъ пѫтьтъ най-вече се доближава до течението на р. Марица, но наскоро го напуща, за да прѣмине възвишенията, които раздѣлятъ тая рѣка отъ р. Ергене. Послѣдната рѣка се минава на голѣмъ каменен мостъ, по който се стига въ гр. Узунъ-Кюпри още за около 3 часа. Тъй че цѣлиятъ пѫть отъ Одринъ до тукъ има около 9 часа. Той минава по съвсѣмъ гола, незалѣсена

мѣстность, почвата на която по нѣкждѣ е доста мочурлива. Цѣлиятъ пжть е коларски и не се лишава отъ калъ дори при слаби дъждове.

Отъ Узунъ-Кюпри до Кешанъ пжтьтъ слѣдва сжщото направление и до грьцкото село Малтепе, състоеще отъ 100 кжщи, върви по вълнообразни, невисоки и незалѣсени хълмове. На 3 часа отъ града отстои гърцкото село Кавалджи-Кьой, което има 80 кжщи. До тукъ пжтьтъ е поправянъ, но при все туй въ дъждовно врѣме става много каленъ, и колата сж принудени да вър-тятъ отъ страни. Отъ тукъ до Малтепе има още 4 часа, минаватъ се нѣколко притока на р. Ергене безъ мостове, и пжтьтъ е съвсѣмъ неправенъ. Поради слабия наклонъ на възвишенията, дъждовната вода на много мѣста образува мжчнопроходими локви. С. Малтепе е въ подножието на върхъ Яйля, върху който по неособено стръменъ наклонъ за около $^1/_2$ часъ пжтьтъ се изкачва и върху ребрата му минава прѣзъ гърцкото село Паша-Игидъ (Бешаитъ), състояще отъ 220 кжщи, за да слѣзе подъ сжщия наклонъ още за 1—1$^1/_2$ часъ въ Кешанъ. Отъ Малтепе до града пжтьтъ е поправянъ и е въ по-добро състоение, отколкото тоя при Узунъ-Кюпри. Върху рѣкитѣ, които текатъ близу до Кешанъ има два моста: единиятъ върху каменна основа съ дървенъ покривъ, а другиятъ цѣлъ камененъ съ три свода. На това протежение само върхъ Яйля е слабо залѣсенъ.

Отъ Кешанъ до Галиполи се отива още за 12—13 часа по правенъ пжть, върху който сж построени три каменни и около 12 дървени моста. Отъ града до р. Бегликъ-кюпри, върху която е единиятъ отъ каменнитѣ мостове, минава се по равно почти поле за 3 часа, а тукъ се захваща едно стръмно изкачване по Кору-Дагскитѣ планини, върховетѣ на които пжтьтъ слѣдва дори до с. Дорханъ. Тоя пжть държи около 3 часа и минава прѣзъ гжсти гори. За още 3 часа стига се въ с. Кавакъ по съвсѣмъ равно поле, а отъ тукъ за 4 часа отива се въ Галиполи прѣзъ неособено стръмни възвишения, които сж слабо залѣсени. Единъ часъ прѣдъ града, на пай-тѣсното мѣсто на полуострова сж построени укрѣпленията, които бранятъ прѣхода отъ Бѣлото море въ Мраморното.

Напослѣдъкъ и тоя пжть е обърналъ вниманието на правителството, защото поправянето му отъ Узунъ-Кюпри до Кешанъ прѣзъ 1899 г. е дадено на прѣдприимачъ. Тоя пжть ще бжде шосиранъ, и върху него ще има каменни и желѣзни мостове.

9) *Одринъ—Деде-Агачъ.* Тоя пжть по цѣлото си протежение държи направление отъ с. къмъ ю. Отъ Одринъ като мине моста на Марица отъ дѣсно, пжтьтъ взима южно направление и достига до Ахъръ-Кьой, турско село, за 2 часа; минава по-нататъкъ прѣзъ село Инъ-Оглу за 1 часъ; прѣзъ села Клисели, Шахинча и Умуръ-Бей, сжщо турски села, и достига въ Урли, смѣсено село, за други 2 часа. Тукъ наблизу е първата станция отъ Одринъ. До тукъ пжтьтъ слѣдва изключително течението на Марица и желѣзния пжть, отъ които много малко се отдалечава, и минава по съвършено равна по-връхность. По-нататъкъ пжтьтъ се отбива къмъ з. прѣскача възвишенията, които се спущатъ на и. къмъ рѣката и безъ да срѣща нѣкакви стръмни мжчнотии, достига по незалѣсена и сравнително обработена повръхность още за 2 часа до Демотика. Тъй че цѣлиятъ пжть отъ Одринъ до Демотика държи около 6$^1/_2$—7 часа. Той е въ състоянието на обикновенъ нешосиранъ, коларски пжть, съ изключение на едно нищожно разстояние отсамъ Демотика, лишенъ е отъ мостове и прѣзъ дъждовно врѣме е мжчнопроходимъ, особенно до с. Урли.

Отъ тукъ до Софули пжтьтъ слѣдва изключително долината на р. Марица и никакъ не се отдалечава отъ желѣзния пжть. На това протежение пжтьтъ минава прѣзъ села Кара-Бейли, турско, и Салтикъ-Кьой, гърцко, за 1 часъ Мандра, сжщо гърцко за 1 часъ, и отъ тукъ за 1$^1/_2$ часъ достига въ Софули.

Отъ казаното се вижда, че това разстояние се минава за около 5 часа. Тоя пжть на много мѣста е запазилъ добри остатъци отъ шосирана настилка. Мостътъ върху Късълъ Дели близу до Демотика е отъ каменна основа и дървена покривка, каквито сж и останалитѣ нѣколко моста; изобщо тѣ всички сж доста слаби, за да издържатъ голѣми тежести. Било поради шосираната настилка, било поради самата почва тоя пжть е леснопроходимъ въ дъждовно врѣме.

Отъ Суфули за Фере пжтьтъ минава прѣзъ села Кара-Бунаръ, гръцко, и Сейменли, турско, за 3 часа. До тука той държи сжщото направление, все по край желѣзния пжть. Тукъ-тамѣ се забѣлѣзватъ слѣди отъ каменна настилка: въ по-голѣмата часть той е съвсѣмъ изоставенъ и прилича по-скоро на обикновенъ коларски пжть, какъвто си е въ сжщность отъ Сейменли дори до Деде-Агачъ. Между горнитѣ двѣ села на едно разстояние отъ $^1/_2$—$^3/_4$ часъ помежду имъ се намиратъ турскитѣ села Окуфъ (Вакъвъ) и Чумлекчи-Кьой. Отъ с. Сейменли пжтьтъ влиза въ вжтрѣшностьта на крайбрѣжнитѣ възвишения и прѣзъ с. Коюнъ-Иери, турско, до бълг. с. Теке върви за 1 часъ, по съвсѣмъ слабъ наклонъ. Наклонътъ става по-чувствителенъ, прѣди да се достигне послѣдното село, и слѣдва до върха надъ него. Слѣдъ като оставя гребена на тоя върхъ, пжтьтъ слиза надолу, за да се изкачва отново по другъ върхъ, задъ който се намира турското село Саранли, отстоеще на 1 часъ отъ Теке. Отъ тукъ нататъкъ захваща се вече слизането въ долината на р. Марица и още за 1 ч. стига се до Фере. Тоя пжть минава прѣзъ незалѣсени мѣста, когато приближава до Фере; останалата часть отъ него минава или прѣзъ сжщински лѣсове, или покрай тѣхъ, дори по-нататъкъ отъ Софули къмъ Демотика. Софулийската долина е единственото мѣсто по линията Одринъ—Деде-Агачъ, дѣто погледатъ е очарованъ отъ разкошна разтителность: отъ едната страна хубави гори, отъ друга разкошни черничеви градини, лозя, бостани и ниви. Хубавата зеленина бие силно въ очи съ контраста, що прѣдставятъ голитѣ, незалѣсени и слабо обработени хълмове отъ лѣвия брѣгъ на р. Марица.

Отъ Фере за Деде-Агачъ пжтьтъ, слѣдъ като измине залѣсенитѣ хълмове около гърцко-българското с. Урумджикъ, слиза въ крайморската равнина и покрай Лдженскитѣ бани стига въ Деде-Агачъ за $4^1/_2$—5 часа. Пространството отъ послѣдната часть на пжтя, отъ Урумджикъ за Деде-Агачъ, е добрѣ обработено и не прѣдставя голѣми удобства за минаване въ дъждовно врѣме, било поради пълно отсжтствие на мостове, било поради калната почва.

10) *Одринъ — Орта Кьой — Кушу Кавакъ — Гюмурджина.* Пжтьтъ отъ Одринъ до Орта Кьой е шосиранъ, върви все по течението на р. Арда и освѣнъ незначителнитѣ възвишения, които се срѣщатъ при послѣдния градъ, останалата часть отъ пжтя върви по равна повръхность. Разстоянието между тия два града е $7^1/_2$—8 часа и за протоцитѣ отъ поройна вода на р. Арда има 8 каменни моста.

Отъ Одринъ по на $^3/_4$ часъ едно отъ друго отстоятъ селата Кара-Агачъ, станция на желѣзницата за града, Чорекъ-Кьой, състоеще отъ 250 гърцки кжщи, Доуджарасъ (Доганджа-и-Ерзъ), състоеще отъ 215 тур. и 50 бълг. кжщи. По-нататъкъ пжтьтъ минава за $1^1/_4$ ч. прѣзъ с. Кьормуть, състоеще отъ 52 турски кжщи, за $1^3/_4$ ч. прѣзъ Сарж-Хъдъръ, състоеще отъ 30 тур. и 50 бълг. кжщи и за 1 ч. покрай с. Ченгелли, състоеще отъ 40 тур. кжщи. Отъ тукъ нататъкъ се минава прѣзъ възвишенията и за $1^1/_4$ ч. се стига въ Орта Кьой.

Отъ тукъ нататъкъ не ми е извѣстно, прѣзъ кои села минува строещето се шосе. Обаче зная положително, че прѣзъ лѣтото на 1899 год. трасето до Кушу Кавакъ бѣ цѣло довършено, и че само на едно разстояние отъ около 10 км. липсваха мостове за поройната вода.

Отъ Кушу Кавакъ нататъкъ се работи дѣятелно въ нѣколко точки, но пълното довършване, ако и да се очакваше прѣзъ 1900 г., не вѣрвамъ да е

станало, поради нѣкой технически несгоди. Широчината на това шосе на мѣста е 3 м., а наклонътъ му достига 13%.

11) *Цариградъ—Силиврия—Родосто—Малгара—Кешанъ—Фере—Гюмурджина.* Тоя пѫть, както се каза и по-горѣ, се отдѣля отъ другия пѫть за Цариградъ при Силиврия, държи почти изключително западно направление, прѣсича нѣколко малки рѣки и потоци, върху които тукъ-тамѣ се намиратъ жалки остатъци отъ стари каменни мостове.

На едно разстояние отъ около 4½—5 часа пѫтьтъ слѣдва по низки хълмове морския брѣгъ, отъ който се отдѣля, като изпуща единъ клонъ за гр. Ерекли на морето. Слѣдъ това разклонение пѫтьтъ слиза въ долината на една малка рѣка, за да се изкачи отново пакъ по хълмове съ слабъ наклонъ до турското село Умурджа. Отъ тукъ нататъкъ къмъ село Селвили наклонътъ става по-стръменъ. Разстоянието до тукъ се минава за 2½ часа. По-нататъкъ по сѫщия наклонъ стига се за 2½—3 часа въ с. Кюприджe, дѣто се минава втора долина съ малка рѣка. Тукъ тоя пѫть се слива съ идещия отъ Чорлу, приближава се къмъ морския брѣгъ отново и по невисоки хълмове достига за 3 часа до Родосто. Мѣстностьта, прѣзъ която минава пѫтьтъ, е мочурлива, въ дъждовно врѣме мѫчнопроходима, незалѣсена и слабо обработена.

Отъ Родосто нататъкъ пѫтьтъ съвсѣмъ напуща морския брѣгъ, слѣдва все сѫщото направление къмъ з. и върви по хълмиста, по цѣлото протежение почти незалѣсена повръхность. Потоцитѣ, които на мѣста прѣсича, не прѣдставятъ никакво неудобство за минаване и поради това, съ изключение на два каменни моста близу до гр. Малгара, други мостове нѣма. До послѣдния градъ пѫтьтъ минава за 11—12 часа прѣзъ турскитѣ села Айнарджикъ, състоеще отъ 100 кѫщи, Девели, състоеще отъ 30 кѫщи, и Керманъ, състоеще отъ 40 кѫщи.

Отъ Малгара пѫтьтъ слиза въ долината, която се образува отъ възвишенията между тоя градъ и Кешанъ. Съ изключение на едно залѣсено пространство отъ ½ часъ близу до с. Булгаръ Кьой, състоеще отъ 400 български кѫщи, пѫтьтъ по цѣлото си протежение отъ 4—4½ часа е съвсѣмъ незалѣсенъ. Пѫтьтъ минава прѣзъ казаното по-горѣ село, а отъ двѣтѣ му страни оставатъ още нѣколко български села. Отъ Кешанъ за Ипсала пѫтьтъ минава по плоски и почти незалѣсени хълмове, прѣсича Коруджи-Кьой, състоеще отъ 120 гръцки кѫщи и за 4½—5 часа стига въ Ипсала, нахийски центъръ, състоещъ отъ 400 гръцки кѫщи, отъ дѣто съ салъ се минава Марица за Фере.

Цѣлиятъ пѫть отъ Родосто до Ипсала е обикновенъ коларски, оставенъ отъ врѣме на послѣдната война, когато рускитѣ войски сѫ поправили една часть между Кешанъ и Малгара. Дъждовно и зимно врѣме пѫтьтъ е мѫчнопроходимъ.

Отъ Фере, за да се излѣзе на Гюмурджинското поле, необходимо е да се прѣминатъ приморскитѣ разклонения на Родопитѣ. Прѣходътъ на послѣднитѣ е най-мѫченъ въ тая часть на пѫтя отъ дѣсния брѣгъ на р. Марица, едно поради стръмностьта на мѣстата, които има да се минаватъ, и главно поради първобитното състояние на самия пѫть дори до Скече.

Двѣ главни разклонения на тоя пѫть водятъ къмъ Гюмурджинското поле:

I. Фере—Деде-Агачъ—Макри—Марония—Гюмурджина, и

II. Фере—Шаинларъ—Дервентъ—Хърка—Калайджи Дере—Шапхана—Ирджанъ—Гюмурджина.

Тия два клона иматъ това общо между себе си, че разстоянието имъ е почти равно.

а) Първиятъ пѫть прѣдставя извѣстни сгоди надъ втория по това, че като минава покрай морския брѣгъ, той е на едно голѣмо протежение почти равенъ и че отъ Деде-Агачъ до Макри сѫществува единъ правенъ пѫть, върху който сѫ построени 15 моста.

Тоя пѫть държи и. направление и само близу при града при едно изкачване той се отдалечава отъ морския брѣгъ. Въ останалата си часть пѫтьтъ е почти равенъ, залѣсенъ и държи около $2^1/_2$—3 ч. Марки е смѣсенъ градецъ, състоещъ отъ 80 турски и 100 гръцки кѫщи, и най-главниятъ му поминъкъ се състои въ маслиновитѣ дървета и изкарвания зейтинъ.

Отъ Макри, слѣдъ като се слѣзе пакъ на морския брѣгъ, минава се рѣката, която изтича отъ Каранлъкъ-Дере, отъ дѣто се открива едно почти равно поле, прѣсичано въ 4—5 точки отъ планински потоци. Слѣдъ 3 часа пѫть равното пространство се свършва; пѫтьтъ се отбива къмъ с. и влиза въ долината на единъ потокъ, за да се изкачва по стърменъ наклонъ къмъ върхъ Френкъ-Бунаръ, противоположната страна на който на слизане къмъ Марония е не по-малко стръмна. Тая часть отъ пѫтя, която държи около 3 часа до Марония, е най-мѫчната за минаване не само за кола, но и за товаренъ добитъкъ.

Отъ Марония наклонътъ намалява чувствително, и пѫтьтъ, прѣсича двѣ долини, раздѣлени отъ едно ребро на върхъ Яшъклъкъ и прорѣзани отъ два планински потока. При втория потокъ пѫтьтъ прѣсича с. Хаджиларъ, забикаля прѣзъ ребрата на върхъ Ярдъмли-Тепе и достига въ с. Ярдъмли за около 3 часа. И разстоянието между с. Хаджиларъ и Ярдъмли не е лишено отъ мѫчнотии, но сравнително съ първитѣ тѣ не сѫ тъй голѣми. Близу при послѣдното село прѣминава прѣзъ р. Ярдъмли-Дере и отъ тукъ нататъкъ се разтила Гюмурджинското поле. Въ Гюмурджина се достига още за 3 часа, слѣдъ като се мине прѣзъ селото Догандджа.

Въ послѣдната си часть пѫтьтъ се движи по обработени пространства, прѣрѣзани тукъ-тамъ отъ вади, които особено въ дъждовно врѣме го правятъ каленъ.

б) За пѫтя отъ Фере за с. Шаинларъ се говори на друго мѣсто. Отъ Шаинларъ нататъкъ пѫтьтъ възвива покрай политѣ на послѣднитѣ приморски възвишения, влиза въ долината на Бодамската рѣка, и слѣдва нейното течение и това на сѣвернитѣ ѝ притоци дори до с. Хърка. Отъ Шаинларъ до помѣнатата долина има 1 цѣлъ часъ пѫть, който е съвсѣмъ равенъ, а останалото пространство до с. Хърка, което се минава за около 5 часа, е заето отъ височинитѣ, които се спущатъ къмъ морето, и по тая причина пѫтьтъ постоянно се изкачва на горѣ и е стърменъ. При все туй минаването съ кола е възможно. Отъ с. Хърка до с. Калайджи-Дере, поради стръмниятъ наклонъ на гребена, що има да се минава, движението на кола е съвсѣмъ мѫчно. Това разстояние се минава за около $1^1/_2$—2 часа. Отъ Калайджи-Дере пѫтьтъ постоянно слиза надолу, движението на кола дори до Гюмурджина е възможно. Отъ това село до Гюмурджина оставатъ още около 7 часа разстояние, което се разпрѣдѣля така: отъ Калайджи-Дере до с. Шапчи-Ханъ $1^1/_2$ часъ, отъ тамъ до Ирджанъ още 2 часа, а до Гюмурджина още $3^1/_2$ часа. При Ирджанъ минава се безъ мостъ едноименната рѣка, която по-долу се казва Ярдъмли-Дере, а по-нататъкъ къмъ Гюмурджина нейниятъ притокъ. До с. Шапчи-Ханъ пѫтьтъ минава прѣзъ лѣсисти пространства, които къмъ Гюмурджина не се виждатъ вече.

Отъ Гюмурджина се отдѣлятъ единъ шосиранъ пѫть къмъ пристанището Порто-Логосъ. Той държи около $4^1/_2$—5 часа, върви по равна повръхность, и е снабденъ съ нови каменни и желѣзни мостове.

Отъ Гюмурджина за Скече пѫтьтъ държи изключително и. направление и върви все край политѣ на Карлъкъ. Това е простъ коларски пѫть, на който съвсѣмъ липсватъ мостове, ако и да прѣсича нѣколко планински потоци и р. Куру-Чай, които въ дъждовно врѣме правятъ прѣхода мѫченъ. Тоя пѫть минава за $3^1/_2$—4 часа прѣзъ с. Нарли-Кьой при р. Куру-Чай; $^1/_2$ часъ по-нататъкъ е Яси-Кьой, а отъ тукъ още за $3^1/_2$—4 часа се достига въ Скече.

На това разстояние пжтьтъ се прѣсича отъ една староврѣменна стѣна, която се спуща отъ планинскитѣ подножия къмъ езерото Бору-Гьоль.

Отъ Скече се отдѣля единъ шосиранъ пжть къмъ Порто-Лагосъ, дѣто достига за $4^1/_2$—5 часа.

Пространството, прѣзъ което се движи пжтьтъ, не е лишено отъ приятни за окото гледки. Карлъкъ, често прорѣзванъ отъ планинскитѣ потоци и рѣки, се простира по цѣлото протежение, като издига стръмно своитѣ залѣсени върхове, които се оглеждатъ въ бистритѣ води на Бѣлото море и Бору-Гьолъ и подаватъ ржка на срѣщнитѣ височини отъ островитѣ Тасосъ и Самотраки. Между тия великани се простира Гюмурджинското поле, покрито съ старателно обработени ниви и ливади.

12) *Скече—Райково.* Отъ града пжтьтъ се изкачва по дѣсния брѣгъ на рѣката по възвишението на Чалъ-Тепе. Около $^1/_2$ ч. далечъ пжтьтъ се издига на почтителна височина, отъ която се разтила на всички страни една отъ най-очарователнитѣ гледки: единъ манастиръ близко до пжтя и два отсрѣща съ своитѣ бѣли стѣни правятъ приятенъ сюрпризъ за окото всрѣдъ разкошната зеленина, измежду която въ подножието стърчатъ голитѣ канари, що се омиватъ отъ рѣката. По-нататъкъ къмъ с. единъ прѣзъ други надпрѣварятъ се по височина и дива планинска хубость разклоненията на Карлъкъ. Само единъ погледъ на ю. и, картината съвършено се измѣнява: въ подножието се разстила отъ двѣтѣ страни на рѣката градъ Скече съ нови, красиви и солидни постройки; 5 часа по-нататъкъ е морето съ пристанището Порто-Логосъ а между града и морето се простира Скеченското поле, което пълни съ прочутия си тютюнъ половината отъ града — депозититѣ, прѣдназначени за сортироване и продажба на тютюна. Рѣдко природата е съединявала на такъво малко разстояние най-противоположнитѣ контрасти: дивата непристжпность, плодородното и равно поле и обширното море тукъ сж едно до друго.

Слѣдъ изкачването, за което бѣ дума въ началото, пжтьтъ слиза въ долината на рѣката. Долината е много тѣсна, брѣговетѣ на рѣката сж скалисти, и за отваряне на пжтя необходимо е да се разбиватъ канаритѣ. По тая причина шосираниятъ пжть се спира до височината. Около 1 часъ по-нататъкъ се върви по течението на рѣката, която се минава безъ мостъ. Отъ тукъ пжтьтъ се отбива на и. и за около 2 часа слѣдва течението на притока отъ Скеченската рѣка. На това разстояние се намиратъ четири каменни моста. Като напуща въпросния притокъ, за $^1/_2$ часъ пжтьтъ се изкачва по слабъ наклонъ до с. Мустафчево. По-нататъкъ пжтьтъ слѣдва ребрата на възвишенията, които дѣлятъ водитѣ на р. Куру-Чай отъ Скеченската рѣка, и минава за 2 часа прѣзъ с. Шаинъ и за още 1 часъ прѣзъ с. Алмалж. Отъ Мустафчево до послѣдното село пжтьтъ е шосиранъ; а отъ него по конски пжть се минава прѣзъ върхъ Елидже, на височината на който има стражарска кула. Разстоянието прѣзъ тоя върхъ държи около 2 часа, и за прокарване на шосето необходимо е да се разбиватъ скалитѣ. На слизане отъ върха захваща пакъ шосираниятъ пжть, който на 1 часъ далечъ минава върху каменень мостъ р. Арда, покрай която сж разположени четири хана, и по-надалечъ с. Паласъ. 2 часа далечъ отъ това село се намира с. Алами-Дере. Отъ тукъ за 2 часа — по шосиранъ пжть се отива въ Райково и за $2^1/_2$ часа по конски пжть — въ Устово.

По течението на р. Кара-Дере върви коларскиятъ пжть отъ Пашмаклж прѣзъ Райково, Устово и излиза на Ири-Дере.

А конскиятъ пжть отъ с. Устово се изкачва по стърменъ наклонъ за $2^1/_2$ часа на с. въ с. Левочево, и отъ тамъ слиза за 3—$3^1/_2$ часа въ гр. Чепелари.

Както се вижда отъ изложеното по-горѣ, за довършване на тоя пжть оставатъ още най-мжчнитѣ работи — разбиване на скалитѣ.

Пжтьтъ трѣбваше да бжде готовъ прѣзъ 1900 год., но като имамъ прѣдъ видъ условията, при които се работи той, мисля, че и до сега е недовършенъ.

Селата, прѣзъ които минава пѫтьтъ, съ изключение на Устово и Райково, сѫ всички помашки.

13) *Скече—Смилянъ—Устово.* Тоя пѫть до с. Мустафчево слѣдва направлението на новия шосеенъ пѫть, за който се говори по-горѣ. Недалечъ отъ поменатото село, близу до устието на единъ отъ притоцитѣ на Скеченската рѣка, пѫтьтъ се отбива на лѣво и се изкачва по едно стърмно бърдо. Отъ десно на това бърдо остава с. Мустафчево и новиятъ шосеенъ пѫть, отъ лѣво — притокътъ, за който по-горѣ се спомена, а самото бърдо раздѣля водитѣ на Скеченската рѣка и на р. Куру-Чай. Слѣдъ като достигне върха, пѫтьтъ държи с. направление и все по реброто му минава прѣзъ село Гьокче-Бунаръ и достига въ с. Пашавикъ за около $2^1/_4$ часа отъ раздѣлната точка.

Отъ тукъ се захваща едно стърмно слизане на и. и за около $^3/_4$ часъ се достига с. Вълканово. По-нататъкъ пѫтьтъ измѣнява направлението си къмъ с.-з., прѣсича за около 1 часъ двѣ възвишения и долинитѣ имъ, прѣзъ които текатъ притоцитѣ на Куру-Чай, и се изкачва по стърменъ и лѫкатушенъ пѫть за още единъ часъ на друго бърдо, отъ което се слиза по слабъ наклонъ въ долината, която раздѣля послѣдното бърдо отъ онова, върху което се намира с. Демирджикъ. Отъ поменатото по-горѣ бърдо за около $^3/_4$ часъ се достига въ селото.

Отъ това село нататъкъ пѫтьтъ държи с. направление, минава по страната на бърдото, върху което се намира с. Демирджикъ, до прѣсичането на една неголѣма планинска равнина, която се достига за около 2 часа и която раздѣля притоцитѣ на р. Арда отъ тия на Куру-Чай. Пѫтьтъ прѣзъ тая равнина се отбива къмъ с.-з., прѣсича я за около $^1/_2$ часъ и отъ тамъ слиза по лѫкатушенъ и стърменъ наклонъ въ р. Буюкъ-Дере за около $^3/_4$ часа. По-нататъкъ все по течението на рѣката и по сѫщото направление по равна мѣстность пѫтьтъ достига за $^1/_2$ часъ с. Еносъ-Дере, слѣдъ като се мине близу при самото село поменатата по-горѣ рѣка.

Отъ Еносъ-Дере до Смилянъ оставатъ още около 3 часа. Пѫтьтъ измѣнява често направлението си отъ с.-и. къмъ с.-з. Съ изключение на едно малко пространство отъ $^1/_4$—$^1/_2$ часъ по-нататъкъ отъ с. Еносъ-Дере, което е равно пространство, бидейки покрай течението на р. Буюкъ-Дере, всичкиятъ останалъ пѫть е гористъ и стърменъ. Между казаното село и Смилянъ трѣбва да се прѣминатъ двѣ планински бърда, които се раздѣлятъ отъ р. Куртъ-Дере.

Гр. Смилянъ се намира на лѣвия брѣгъ на р. Арда, която се минава по старъ каменень мостъ.

Отъ Смилянъ нататъкъ слѣдъ $^1/_4$ часъ къмъ и. пѫтьтъ напуща брѣга на р. Арда, за да се изкачи по с. посока на съсѣдния върхъ. Слѣдъ това изкачване, което трае повече отъ $^1/_2$ часъ, слиза по слабъ наклонъ за още $^1/_2$ часъ въ с. Чокманово. По-нататъкъ слѣдъ едно кратковрѣменно изкачване отъ нѣколко минути, минава се прѣзъ прохода на височинитѣ, които раздѣлятъ р. Арда отъ притока ѝ Кара-Дере. Подиръ $^1/_2$ часъ пѫть, отъ който половината е съвсѣмъ стърменъ, слиза се въ долината на послѣдния притокъ, слѣдъ като се мине прѣзъ една махала на с. Райково. По-нататъкъ пѫтьтъ прѣсича Кара-Дере и по течението ѝ за $^3/_4$ часъ достига въ Устово.

Съ изключение на разстоянието между послѣднитѣ двѣ села, дѣто сѫществува единъ новъ правенъ пѫть, който се продължава до Пашмакли, административенъ центръ на Ахѫ-Челебийската каза, цѣлиятъ останалъ пѫть е достѫпенъ само за крака на мулето. Мѫчнотията за съобщение прѣзъ тоя пѫть произхожда не само отъ стръмностьта, но и отъ тѣснотата му, която на мѣста едва позволява свободното разминуване на два натоварени добитъка.

Всички села, прѣзъ които минава пѫтьтъ до Смилянъ, сѫ все помашки.

Отъ изложеното до тука се вижда, че пѫтьтъ отъ точката на раздѣляне отъ шосето до Смилянъ има около $12^1/_2$ часа. Къмъ тѣхъ трѣбва да се при-

бавятъ около $3^1/_2$ часа за разстоянието отъ Скече до тая точка; тъй че цѣлиятъ пжть отъ Скече до Устово прѣзъ Смилянъ има около $18^1/_2$ часа.

14) *Гюмурджина — Ири-Дере.* Пжтьтъ за Ири-Дере излиза отъ с. страна на Гюмурджина и държи сжщата посока. Около $^1/_2$ часъ отъ града отстои възвишението, по което се изкачва пжтьтъ. То се намира между двата притока на Гюмурджинската рѣка, които събиратъ водитѣ си на ю. отъ града. Изкачването по това възвишение, наклонътъ на което не е отъ мжчнитѣ, държи около $1^1/_4$ часъ до развалинитѣ на една стара крѣпость. Около 1 часъ по нататъкъ пжтьтъ слѣдва хребета на това възвишение почти безъ наклонъ, слѣдъ което за $^1/_2$ часъ слиза по съвсѣмъ слабъ наклонъ въ долината на единъ отъ притоцитѣ, за които се спомена по-горѣ, а именно лѣвия, въ мѣстностьта Арабаджи ханъ. Отъ тукъ по долината на сжщия притокъ се захваща ново стръмно и лжкатушно изкачване, което държи около 1 часъ до върха, що раздѣля притоцитѣ на р. Арда отъ ония, които текатъ направо въ Бѣло море прѣзъ Гюмурджинско поле. По-нататъкъ слиза се по̀ на долу по стърменъ наклонъ за $^1/_2$ часъ въ долината на притоцитѣ, които образуватъ р. Къзълъ-Аачъ, която по̀ на с. се влива въ притока на р. Арда, Сюютли-Дере. Слѣдъ 1 часъ почти равенъ пжть изъ долината на притоцитѣ, за които се спомена по-горѣ, се стига въ мѣстностьта Иени-ханъ. Отъ тукъ до с. Хатибъ-Ооларъ има още около $1^1/_4$. Пжтьтъ прѣсича двѣтѣ рѣки Къзълъ-Аачъ и Сюютлю-Дере и два хълма съ слабъ наклонъ: първиятъ държи около $^1/_4$ ч. и изпълня пространството между мѣстностьта Иени-Ханъ и първата рѣка, а вториятъ — между тая рѣка и Сюютлю-Дере, въ долината на която се слиза за около $^3/_4$ часъ. Село Хатибъ-Ооларъ се намира на височината на другъ невисокъ хълмъ, и въ него се достига за още $^1/_4$ часъ. Отъ тукъ слѣдъ ново изкачване и слизане, пжтьтъ минава покрай с. Кирли и за $1^1/_4$ часъ се стига, все прѣзъ неравна повръхность при слабъ наклонъ въ с. Янъкларъ. Отъ тукъ до с. Ерекли има още 2 часа. За да се достигне до него, слиза се въ долината на единъ отъ притоцитѣ на Сюютлю-Дере, който минава близу до послѣдното село и отъ тамъ по стърменъ наклонъ, който трае около $^1/_2$ часъ, се стига въ селото. Отъ с. Ерикли до с. Гьолджикъ има още 1 ч. пжть, който минава по гребъна и ребрата на сжщото възвишение. По-нататъкъ пжтьтъ слиза въ долината на р. Дерментъ-Дере, притокъ на Сюютлю-Дере, която долина слѣдва около $2^1/_2$ часа до с. Сърдъ. Отъ тукъ до Ири-Дере остава още $1^1/_2$ часъ пжть, който се изкачва на възвишението, що раздѣля водитѣ на токо що спомѣнатата рѣка отъ ония на ближнитѣ южни притоци отъ Арда.

Цѣлиятъ тоя пжть е достжпенъ само за мулета и изобщо е доста тѣсенъ, на мѣста дори разминаването е мжчно. Дължината му отъ Гюмурджина до Ири-Дере, както се вижда отъ изложеното по-горѣ, не е по-малка отъ 15 часа и не ще да надминава дори при слабъ ходъ 17 часа. Мостове почти не сжществуватъ: тукъ-тамѣ се срѣщатъ остатъци отъ нѣкогашни такива. Водитѣ, които прѣсичатъ пжтя, въ обикновено врѣме не прѣдставятъ мжчнотия за минаване; отъ тѣхъ само Сюютлю-Дере е по-голѣма, и то въ дъждовно врѣме.

Мѣстностьта по цѣлото продължение на пжтя е населена изключително съ мухамеданско население.

15) *Кърджали — Местанли — Гюмурджина.* За тоя пжть нищо друго не ми е извѣстно, освѣнъ нѣколко кратки бѣлѣжки за начина на строението и състоянието на трасето, които сж изложени въ § за пжтя Одринъ-Орта-Кйой — Кушу-Кавакъ — Гюмурджина.

На тоя пжть при гр. Кърджали е построенъ мостъ върху р. Арда, по дробноститѣ за който слѣдватъ по-долу: мостътъ е дългъ 190—200 м., има 18 отверстия; на двата брѣга отъ странитѣ има каменни подпори. Постройката е струвала 4000 л. т. и е открита на 11/X 1899. Отъ тогава не се мина единъ мѣсецъ, и наводненията отнесоха отъ дѣсната страна повече

отъ 50 м. Това се дължи не само на стихийната сила, която влачи много голѣми камъни, откъртени въ врѣме на буря отъ крайбрѣжнитѣ стръмнини, но още и на обстоятелството, че тая часть е била много слабо прикрѣпена върху една скала. За солидното ѝ поправяне сѫ нуждни не по малко отъ 2000 л. т. Мостътъ се правѝ по стопански начинъ подъ надзора на офицери отъ инжинернитѣ войски.

16) *Бешъ Тепе — р. Арда — Одринъ.* Тоя пѫть може да има повече стратегическо значение, защото чрѣзъ гр. Орта-Кьой, който отстои на 6—6 $^1/_2$ часа отъ пограничното село Селбюкюмъ, нашата граница значително се приближава до тритѣ важни пѫтища, които водятъ за Гюмурджина, Одринъ и Демотика къмъ Цариградъ и къмъ Деде Агачъ.

Отъ Куртъ-Кьой-Калеси — стари развалини отъ крѣпость — прѣзъ с. с. Куртъ-Кьой, състоеще отъ 105 бъл. кѫщи, прѣзъ Ййляджикъ — отъ 52 гърц. кѫщи, Гьолджикъ — отъ 64 гърц. кѫщи и Бекташли — отъ 105 гърц. кѫщи, за 6—6 $^1/_2$ ч. се слиза въ коритото на р. Арда на и. отъ Орта-Кьой. На това разстояние само между с. с. Ййляджикъ и Гьолджикъ — около 1 часъ — се срѣщатъ мѫчнотии за минаване на кола; останалиятъ пѫть минава прѣзъ възвишения съ слабъ наклонъ, и затова движението за кола е по-лесно.

Отъ с. Гьолджикъ прѣзъ с. Деве-Дере, р. Арда и Хухла за 2 $^1/_2$—3 часа се отива въ Орта-Кьой. Мѣстностьта е планинска, но съ нѣкой несгоди пѫтьтъ е достѫпенъ за кола.

Отъ точката при с. Бекташли р. Арда е вече въ Одринската равнина. Тукъ въ обикновено състояние тя не прѣдставя мѫчнотии за газене, но пѣсъчливото ѝ дъно прави мѫчнодостѫпенъ прохода ѝ за кола.

По течението ѝ и отъ двѣтѣ страни има добри пѫтища.

Дѣсниятъ е шосеенъ и води отъ Одринъ прѣзъ Орта-Кьой, Кушу-Кавакъ за Гюмурджина. За него се говори въ особенъ параграфъ.

Лѣвиятъ е коларски и извожда за 6 $^1/_2$—7 часа на височинитѣ при с. Марашъ срѣщу одринскитѣ укрѣпления и отъ двѣтѣ страни на Марица.

Пѫтьтъ минава все по течението на р. Арда, по политѣ на крайбрѣжнитѣ възвишения и прѣсича слѣднитѣ села: отъ Бекташли за $^1/_2$ ч. се отбива въ турското село Сарѫ-Яръ, състоеще отъ 85 кѫщи, отъ тамъ за $^3/_4$ ч. въ смѣсеното село Кумарли, състоеще отъ 25 турски и 150 български кѫщи, за 1 $^1/_4$ ч. — въ друго смѣсено село Дели Елесъ, състоеще отъ 30 тур. и 45 бъл. кѫщи; а по на $^1/_2$ ч. разстояние едно отъ друго отстоятъ селата: Садърли, състоеще отъ 85 тур. кѫщи, Кулакли, — отъ 10 тур. и 20 бъл. кѫщи и Инчели — отъ 35 тур. кѫщи; отъ тукъ до с. Марашъ остава още $^3/_4$ ч., а до Одринъ — още около 1 ч., слѣдъ като се мине р. Марица или Арда съ салъ. Върху р. Арда $^1/_4$ ч. далечъ отъ селото се намира мостътъ на желѣзнопѫтната линия.

На з. отъ с. Селбюкюмъ къмъ нашата граница и с. Небиль Кьой има другъ пѫть, който, ако и да прѣдставя нѣкой мѫчнотии за кола, все е достѫпенъ за тѣхъ.

17) *Орта-Кьой—Демотика.* Тоя пѫть държи около 7 $^1/_2$—8 часа, и отъ Орта-Кьой до с. Караджа-Али е простъ коларски, а отъ тамъ до Демотика е шосиранъ.

Като се мине мостътъ на малката рѣка близу при града, пѫтьтъ върви около 1 $^1/_4$ часъ прѣзъ неособено стръмни възвишения, за да слѣзе въ долината на притока на р. Арда, на другата страна на който се намира с. Буфъ, което има 30 турски и 20 български кѫщи. Слѣдъ $^3/_4$ часа пѫть изъ тая долина захваща се едно изкачване на върха, който раздѣля водитѣ на Арда отъ тия на Кързлъ-Дели, слѣдъ което се слиза за 1 $^1/_2$ часъ въ с. Емлединъ, състоеще отъ 60 гръцки кѫщи. Близу до това село тече р. Кързлъ-Дели, покрай която пѫтьтъ върви дори до Демотика. Отъ тука до с. Караджа-

Али, състоеще отъ 60 турски кѫщи, има около 1 часъ. Отъ това село нататъкъ, както се каза по-горѣ, захваща шосираниятъ пѫть, на който по на $^{3}/_{4}$ разстояние отстоятъ селата: Дели-Мусли (Муса) Кьой, състоеще отъ 30 турски кѫщи, и Кади-Кьой, отъ 220 гръцки кѫщи. Отъ това село до Демотика оставатъ още 2 часа, а на срѣдата се намира с. Булгаръ-Кьой, състоеще отъ 120 гръцки кѫщи.

Изъ пѫтя отъ Емлединъ до града пѫтьтъ се прѣсича отъ много потоци, които се изтичатъ въ р. Къзълъ-Дели и не прѣчатъ на съобщенията. Изобщо тоя пѫть, ако и не напълно шосиранъ, е доста удобенъ дори въ дъждовно врѣме.

Освѣнъ съ тоя пѫть Орта-Кьой е свързанъ съ Демотишката каза чрѣзъ другъ коларски пѫть, който достига до с. Голѣмъ-Дервентъ.

Тоя пѫть държи 8—9 часа съ направление отъ с. къмъ ю. На излизане отъ Орта-Кьой, слѣдъ като се мине моста, за който се спомена по-горѣ, прѣминава се прѣзъ двѣ съ слабъ наклонъ възвишения, върху първото отъ които се намиратъ Орта-Кьойскитѣ лозя, и за 2 часа се стига въ с. Акъ-Аланъ, състоеще отъ 15 турски кѫщи. На $^{1}/_{2}$ часъ разстояние задъ нѣколко хълма се намира село Халачли, състоеще отъ 20 български кѫщи, недалечъ отъ което се намира р. Къзълъ-Дели. На срѣщната страна на рѣката и на $^{1}/_{2}$ часъ далечъ отъ с. Халачли се намира с. Гьокче-Бунаръ, близу до устието на р. Шейтанъ-Кюприси въ казаната по-горѣ рѣка. И двѣтѣ тия рѣки безъ особена мѫчнотия се бродятъ безъ мостъ. Слѣдъ като се прѣмине послѣдната рѣка, пѫтьтъ възлиза върху гребена на едно възвишение, което върви близко и паралелно съ тая рѣка, дори по с. Малъкъ-Дервентъ, въ което се стига още за 3 часа, слѣдъ като се прѣмине още единъ пѫть р. Шейтанъ-Кюприси. Селото Малъкъ-Дервентъ състои отъ 173 български кѫщи. Отъ тукъ до с. Голѣмъ-Дервентъ има още 3 часа. На 1 часъ разстояние пѫтьтъ върви паралелно съ втората рѣка, а останалото разстояние е паралелно на единъ отъ нейнитѣ притоци. Голѣмъ-Дервентъ състои отъ 80 турски и 300 български кѫщи.

Цѣлиятъ тоя пѫть прѣминава прѣзъ възвишенията, които слизатъ на ю. отъ Орта-Кьой и прѣзъ разклоненията на Коджа-Яйля. Разстоянието отъ Орта-Кьой до Гьокче-Бунаръ е на мѣста залѣсено, а онова отъ тамъ до с. Голѣмъ-Дервентъ е цѣло потънало въ лѣсове.

На з. отъ тоя пѫть се простиратъ отъ с. къмъ ю. единъ редъ върхове съ Коджа-Яйля на чело, които не се прѣсичатъ отъ никакъвъ коларски пѫть.

На и. се намиратъ разклоненията на тия върхове, които достигатъ до р. Марица. Въ това пространство всички междуселски пѫтища сѫ коларски. Два отъ тѣхъ излизатъ отъ с. Малъкъ-Дервентъ: единиятъ отива къмъ Демотика за 6 часа и минава прѣзъ селата Кара-Клисе, състоеще отъ 125 български кѫщи и Киречъ-Кьой — отъ 80 гръцки кѫщи; а другиятъ — къмъ с. Мандра върху пѫтя за Софули за $5^{1}/_{2}$ часа, като минава прѣзъ с. с. Каяджикъ, състоеще отъ 180 български кѫщи, Башъ-Клисе — отъ 80 български кѫщи и Ахрянъ-Бунаръ отъ 50 турски кѫщи.

3. Телеграфъ и поща.

Подиръ Цариградъ, въ Одринъ най-напрѣдъ е въведена телеграфната служба. Още прѣди 45 години тия два града сѫ съединени съ телеграфна жица. Сега въ Одринския вилаетъ се намиратъ 49 телеграфни и 43 пощенски станции.

Шесть отъ телеграфнитѣ станции сѫ военни и се намиратъ въ Лозенградския санджакъ въ слѣднитѣ пунктове: Василико, Граматиково, Конакъ, Ковчазъ, Малкочъ и Дере-Кьой.

Останалитѣ 43 телеграфни и пощенски станции се намиратъ по една въ всѣки казалийски градъ и въ слѣднитѣ нахийски и други центрове: по една на гаритѣ въ Одринъ и Мустафа-Паша; въ с. Долащъръ, Егри-Деренска каза; на пристанището Порто-Лагосъ, Скеченска каза; въ с. Гьокъ-Тепе, Малко-Търновска каза; въ с. Сарай, Визенска каза; на пристанището Инияда, Ахтополска каза; въ гр. Фере, Деде-Агачска каза; въ с. Инсала, Софулийска каза, и въ гр. Ерекли, Родостенска каза.

Слѣднитѣ телеграфни станции отъ Рупчоската каза, която е отдѣлена отъ Одринския вилаетъ, не влизатъ въ горното число и ги отбѣлѣзвамъ само за свѣдѣние; тѣ се намиратъ въ селата: Барутина, Кара-Булакъ и Дьовленъ.

Турската телеграфо-пощенска администрация се задоволява само съ обикновената служба. На тая администрация и до сега не сѫ познати: вѫтрѣшнитѣ и международни записи, международнитѣ пощенски колети, спестовнитѣ каси и пр. Освѣнъ това тя не се ползува съ голѣмо довѣрие прѣдъ населението.

По тия причини австрийскитѣ пощенски писалища, които се намиратъ въ Одринъ и въ приморскитѣ градове, дѣто спиратъ тѣхнитѣ параходи събиратъ почти цѣлата кореспонденция за странство.

Долната таблица показва количеството на прѣнесенитѣ частни и официални телеграми и посилки прѣзъ 1891 год.

Санджаци	Телеграми	Писма
Одрински	96107	392449
Лозенградски	42182	127211
Деде-Агачски	29508	106008
Гюмурджински	32563	51146
Галиполски	12762	15860
Родостенски	32418	64410
Всичко	245540	757084

Отъ горната таблица се вижда съвсѣмъ слабого телеграфо-пощенско движение. Като се има прѣдъ видъ количеството на населението въ вилаета, излиза, че на по-малко отъ трима се пада една телеграма и на по-малко отъ единъ житель — едно писмо.

VI. Управление.

По-долу слѣдва изложението на отдѣлнитѣ клонове отъ управлението, като администрация, финансово вѣдомство, правосѫдие и пр.

Администрация.

Турската административна система въ сегашното ѝ състояние е дѣло на послѣдната половина на тоя вѣкъ. Прѣдишната административна система носи всецѣло отпечатъка на една военна държава. Професорътъ въ юридическия факултетъ въ Цариградъ, Ибрахимъ Хакѫ, въ съчинението си по административно право е посветилъ на турската администрация единъ кратъкъ исторически прѣгледъ, прѣводътъ на който слѣдва въ долнитѣ редове:

„При образуването на турското царство отдѣлнитѣ области по реда на завладяването имъ сѫ били управлявани отъ санджакскитѣ бегове, по чинъ равни на полковници, и отъ субашиитѣ. Управлението на първия новосъставенъ вилаетъ било повѣрено на прѣстолонаслѣдника Сулейманъ паша. Имѣющитѣ титлата бейлеръ бей били държавни съвѣтници и сановници отъ висшето управление. Слѣдъ завладяването на Европейска Турция имало е само двама такива произведени въ везирски чинъ съ три опашки[1]): единиятъ гл. управитель на всичкитѣ вилаети отъ Европейска Турция, а другиятъ такъвъ за вилаетитѣ отъ Азиятска Турция. Административниятъ центъръ на първия е билъ въ началото въ София, а отсетнѣ — въ Битоля; а тоя на втория — въ началото въ Ангора, а отсетнѣ въ Кютахия. Бейлеръ бейтъ въ военно врѣме билъ висшиятъ командиръ на всички военни сили отъ управляванитѣ отъ него области, а въ мирно врѣме той е управлявалъ направо окрѫга, въ който се намиралъ неговиятъ административенъ центъръ, и надзиравалъ санджакскитѣ бейове, които управлявали отдѣлни окрѫзи отъ областьта. Съ течение на врѣмето болшинството отъ тия санджакски бейове били произведени въ везирски чинъ съ три опашки и по този начинъ мнозина отъ тѣхъ се приравнили по чинъ на двамата висши управители въ държавата. Въ врѣмето на Султанъ Муратъ III станало ново административно дѣление, при което старитѣ окрѫзи били прѣвърнати въ области и на бившитѣ тѣхни управители била дадена титлата бейлеръ бей. За първитѣ двама бейлеръ бейовци били запазени първенството и висшето командуване на войскитѣ. Новитѣ области били раздѣлени на нови окрѫзи, управлявани или отъ везири съ двѣ и три опашки, или отъ мютесилими, или отъ войводи. Нѣкой отъ тѣзи управители имали и помощници, аяни, които били мѣстни жители и добивали длъжностьта по изборъ, по наслѣдство или по назначение.

„На су-башиитѣ било възложено управлението на нѣкой градове, командуването на спахиитѣ, надзорътъ на немусулманскитѣ общини и избранитѣ отъ тѣхъ коджабашии, които събиратъ даждията; а кадиитѣ сѫ раздавали правосѫдие и сѫ надзиравали градскитѣ работи.

„Съ раздаване на висшитѣ сановници и чиновницитѣ правото на ползуване върху голѣма часть отъ земята на управлението се дало особена форма. Споредъ получаванитѣ годишни приходи участъцитѣ отъ даваната въ ползуване земя се раздѣля на хасъ, зеаметь и тимаръ. Земитѣ, които давали повече отъ 100 х. аспри годишенъ приходъ, наричали се „хасъ“. Притежаванитѣ отъ султанитѣ и отъ членоветѣ на царската фамилия земи „хасъ“ били управлявани отъ особени чиновници „емини“. Островъ Кипъръ съставялъ „хасъ“ на великия везиръ и е билъ управляванъ отъ единъ неговъ помощникъ, събирачъ на приходитѣ. Островитѣ отъ Архипелага съставяли „хасъ“ на Капуданъ паша (началника на марината) и били управлявани отъ единъ войвода. Още 22 други санджакски „хаса“ били подарени отъ султанитѣ въ пожизненно ползуване. Бейлеръ бейовцитѣ се поддържали отъ „хаса“, образуванъ отъ санджакътъ, въ който тѣ имали сѣдалището си, отъ разни „хасове“ изъ другитѣ санджаци отъ тѣхната административна область и отъ събирания въ мирно врѣме данъкъ. Тоя данъкъ въ врѣме на война се събиралъ въ двоенъ размѣръ.

„Заеметитѣ“ били установявани отъ участъцитѣ, които давали отъ 2—100 х. аспри годишенъ приходъ, и били давани въ ползуване на висшитѣ чиновници отъ палата, отъ централното управление и отъ провинциитѣ. Тѣзи чиновници имали най-малко чинъ на ходжи. И тия участъци били управлявани отъ емини, но за избѣгване на тѣхнитѣ злоупотрѣбления при събиране на даждията прибѣгнало се къмъ отдаване послѣднитѣ на откупъ.

[1]) Прѣдъ тия висши сановници носили сѫ извѣстни дръжки, на които имало окачени една, двѣ и три опашки, споредъ степеньта на везира.

Тимаритѣ били давани на спахиитѣ и подобнитѣ тѣмъ. Годишниятъ имъ приходъ не е прѣвишавалъ 20 х. аспри. Освѣнъ спахиитѣ тимари сж получавали пазителитѣ на нѣкой крѣпости и старитѣ дворцови служители. Притежателитѣ на такива тимари се числили въ войската и за това били длъжни да живѣятъ въ своитѣ участъци, да управляватъ повѣренитѣ тѣмъ села и да се подчиняватъ въ врѣме на война на су-башиитѣ, алай бейоветѣ и областнитѣ паши.

„При раздаване на участъцитѣ: хасъ, зеаметъ и тимаръ държавата е прѣхвърлѣла своитѣ владѣлчески права на респективнитѣ лица. Послѣднитѣ се ползували отъ правата да събиратъ десетъка отъ притежаванитѣ съ тапия земи, налозитѣ отъ продаденитѣ и наслѣдени имоти и да търсятъ и издирватъ останалитѣ безъ наслѣдникъ имоти. Едни отъ земитѣ хасъ се давали на пожизненно ползуване, а други били съ свързка съ изпълнението на нѣкоя длъжность. Лицата, които притежавали участъци заеметъ били лишавани отъ тѣхъ само слѣдъ извършване на нѣкое прѣстжпление. Тимаритѣ, като дадени въ пожизненно владѣние, били наслѣдствени, а при нѣмане на наслѣдникъ тимарътъ е минавалъ на най-стария отъ подчиненитѣ войници. Ползуещитѣ се съ тия привилегии полагали всички грижи и старания за развитие на земледѣлието и скотовъдството и за благоденствието на населението въ мѣстноститѣ, които били повѣрени на тѣхното управление, защото самитѣ тѣ били свързани съ тия мѣстности.

„Притежателитѣ на участъцитѣ хасъ и зеаметъ били задължени сами да участуватъ въ войнитѣ и да довождатъ съ себе си за всѣки 5 х. аспри годишенъ приходъ, по единъ всадникъ, въоржженъ на тѣхни разноски; а притежателитѣ на тимари — да довождатъ съ себе си за всѣки 3 х. аспри годишенъ приходъ по единъ въоржженъ всадникъ. Благодарение на туй, че всички напълно изпълнявали това правило, държавната кавалерия, съставена отъ спахии и всадници, възлизала въ врѣме на султанъ Сулеманъ Кануни, на 200 х. добрѣ обучени и въоржжени войници.

„Съ течение на врѣмето захванали да раздаватъ тимаритѣ не по достоинство, и много отъ тѣхъ били дадени на лица, които нѣмали постоянно мѣстожителство въ участъцитѣ. Съ това се разстроилъ закониятъ редъ. Слѣдъ развращението и слабостьта на яничеритѣ, и спахиитѣ изгубили прѣжната си организация. По тая причина султанъ Мустафа III не е могълъ да изкара на бойното поле дори 20 х. души спахии и всадници. Раздаването пъкъ зеаметитѣ на недостойни лица е компрометирало отдаването даждията на откупъ. Поради намалението срока на службата на 3 и 1 година, бейлеръ бейовцитѣ и другитѣ чиновници направили съвсѣмъ обикновени явления злоупотрѣбленията съ цѣль за обогатяване, мятежитѣ и подкупитѣ. Това положение показало необходимостьта отъ замисляванитѣ и изпълнени реформи отъ султанитѣ Селимъ III и Махмудъ II.

„Изложената до тука административна система е имала и своитѣ изключения, които се наричали юртюлюкъ и оджаклъкъ. Десетъкътъ, военниятъ данъкъ, таксата отъ теглене на пашкули и митарственитѣ налози сж били отстжпвани или срѣщу общитѣ разходи на извѣстна мѣстность, или срѣщу заплатитѣ на нейнитѣ пазители. По нѣкога юртюлюкътъ е билъ даванъ пожизнено и наслѣдствено на нѣкое видно лице срѣщу задължението да пази извѣстна мѣстность. Отъ послѣдния слѣдъ разваляние на обществения строй е произлѣзълъ дере бейлика.

„Пазителитѣ на нѣкой крѣпости, погранichнитѣ бейове и арсеналътъ имали своитѣ юртюлюци. Погранichнитѣ юртюлюци на персийската граница били дадени отъ султанъ Селимъ I на нѣкой критски първенци. Въ нѣкой вилаети нѣмало привилигирувани земи, и приходитѣ слѣдъ изваждане на мѣстнитѣ разходи били внасяни въ царската хазна. Именъ и Египетъ се придържали

отъ тоя редъ, а приходитѣ отъ Хеджазъ, Мека и Медина заедно съ управлението сж били прѣдоставени съ царскиферманъ на нѣкой мѣстенъ първенецъ.

„Управлението на Тунисъ, Триполи и на островитѣ различавало още повече. Измежду началницитѣ на отдѣлнитѣ войскови групи, оджаци, се избиралъ единъ прѣдсѣдатель подъ името да'и[1]), утвърдяванъ въ длъжностьта отъ централното управление, който се считалъ за управитель на областьта. Тия войскови групи били извѣстни подъ името западни оджаци. Въ послѣднитѣ години отъ сжществуването на старата административна система даалиитѣ не допущали никаква намѣса въ управлението имъ.

„Влашката и Богданска области, които се считали за привилигирувани, били управлявани отъ фенерскитѣ знатни фамилии, назначавани най-напрѣдъ за петгодишенъ, а по-сетнѣ за седемгодишенъ периодъ. По вжтрѣшното си управление тѣ се считали за полунезависими".

Отъ горното изложение на турския професоръ слѣдва, че старата турска административна система е произхождала отъ нуждитѣ на една военна държава, каквато е била отъ начало Турция и че реформитѣ на султанъ Мухмуда, унищожили само системата на управление, а задържали съ малки измѣнения административното дѣление съ различнитѣ административни единици. Това колкото се отнася до външната форма на управлението, а качествата на персонала твърдѣ малко сж се измѣнили.

За подготвяне на послѣдния вѣковетѣ сж създали традиция, която има и днесъ своето значение. Високитѣ постове и днесъ, както и въ старо врѣме, се даватъ на знатни първенци; но послѣднитѣ, до като достигнатъ до тѣхъ, трѣбва да минатъ, макаръ и въ кратъкъ срокъ, цѣла школа. Въ Цариградъ както и въ провинцията, онѣзи, които се посвещаватъ на държавни служби, още отъ дѣтски години посѣщаватъ разнитѣ канцеларии, за да се запознаятъ съ реда въ тѣхъ. Кандидатитѣ постепенно се повишаватъ по граждански чинъ и служба, при което протекцията има не по-малко значение отъ способноститѣ. На това се дължатъ двѣ важни, но противоположни качества на турския чиновникъ: опирайки се на своята протекция, той тъпче брутално законитѣ, върши всѣкакви произволи и взима рушвети; съ една рѣчь, въ нравствено отношение той не всѣкога прѣдставя единъ що-годѣ съвършенъ типъ. Но отъ друга страна, благодарение на тая методична и постепенна подготовка, турскиятъ чиновникъ може да се похвали отъ гледището на турскитѣ държавни идеи съ пълно разбиране на възложената нему длъжность. Когато се говори за страданията на християнскитѣ народи, напраздно се натяква на личноститѣ: между послѣднитѣ и държавнитѣ идеи, които въ продължение на петь вѣка сж ржководили турския държавенъ животъ и сж станали плъть отъ плътьта и кръвъ и кръвьта на турския народъ — между тия двѣ понятия трѣбва да се прави разлика. Мнозина турски чиновници, взети като частни лица, не сж лишени дори отъ добродѣтели, на които би имало защо да се позавиди; обаче тия сжщитѣ лица, като управители било по заповѣдь отъ висшето началство, било вслѣдствие на тѣхнитѣ чувства и идеи, попадатъ въ грѣшки, които дълбоко оскърбяватъ човѣшкото чувство. Благодарение на тая система турското управление може да се похвали съ цѣла редица администратори и държавни мжже, каквито сж за централното управление нашитѣ Кюприли, Фуадъ, Али и Махмудъ, а за провинциалното: Мидхатъ, Хафъзъ, Зихни, Арифъ, и други тѣмъ подобни отъ послѣдни години.

Каквито и да сж заслугитѣ на тая школа за приготвяне на пригоденъ за държавната машина персоналъ, отъ широкото гледище на прогреса и държавното консолидиране тая школа, като крайно рутинерска, е принесла на

[1]) Въ народнитѣ ни пѣсни терминътъ даали ще да произлиза отъ названието на тоя видъ управители, както и останалитѣ други термини.

Турция повече врѣда отколкото полза. Какви прѣвъзходни резултати щѣще да даде тая школа, ако тия, които постѫпваха въ нея, имаха извѣстна теоритическа подготовка по държавнитѣ науки и ако биха могли, вмѣсто слѣпо да подражаватъ своитѣ учители, да хвърлятъ чрѣзъ науката и прогреса нова свѣтлина върху старитѣ уроци! Послѣдното условие съвсѣмъ лицсва на турския чиновникъ. Сегашниятъ великъ везиръ, Халилъ Рафатъ паша, биографията на когото е помѣстена въ официалния календаръ (салнаме) за 1307. год. на Битолския вилаетъ, е достигналъ тоя си чинъ, като се е движилъ съ търпение по иерахическата стълба въ продължение на десетки години отъ длъжностьта на простъ писарь въ Неврокопъ нагорѣ. Пишещия тия редове познава единъ жандармерийски майоръ неграмотенъ и единъ жандармерийски генералъ, тоя отъ Одринъ, безъ никакво образование, и двамата произведени въ офицерски чинъ отъ стражари. Чини ми се, че не ще да е невѣроятно твърдението, какво освѣнъ горнитѣ ще се намиратъ и други висши и низши чиновници отъ тоя типъ.

За попълнение на тая празднота поне въ администрацията основано е въ Цариградъ наскоро слѣдъ възцаряването на сегашния султанъ една гимназия съ три висши класа. Това училище носи името Гражданско училище и се брои отъ висшитѣ държавни училища. Въ него се прѣподаватъ първоначални познания отъ държавни науки съ прѣдпочитане на административно право. Свършившитѣ се командируватъ за 3 години на занятие въ разнитѣ канцеларии на вилаетскитѣ и санджакски управления, слѣдъ което се назначаватъ на вакантни длъжности за каймаками.

Друга една причина за нравствения упадъкъ на турския чиновникъ произхожда отъ финансовитѣ мѫчнотии: заплатитѣ на дребното чиновничество, отдѣлно взети и въ сравнение съ тия на висшето, сѫ съвсѣмъ низки. И то би било все пакъ поносимо, ако тия, макаръ дребни заплати се даваха на врѣме: съ изключение на чиновницитѣ по просвѣщението, които се плащатъ отъ особенъ данъкъ, и тия отъ митницитѣ и отъ земледѣлческитѣ каси, които се плащатъ отъ приходитѣ, всички останали чиновници едва виждатъ заплатата си прѣзъ байрама. Покрай създадената традиция за вземане рушветъ, това е друга важна причина за неустояване срѣщу подобно изкушение.

Отъ изложеното до тука слѣдва, че обикновениятъ типъ на турски чиновникъ е: неподвиженъ, неподатливъ къмъ нововъведения и съ малко скрупули за своята служебна дѣятелность човѣкъ.

* * *

Сегашната висша административна единица е вилаетътъ, който се раздѣля на санджаци, тѣзи — на кази, а казитѣ на нахии и общини. Нахията не сѫществува навсѣкѫдѣ; тя е създадена отъ особенитѣ географически и други условия на извѣстна мѣстность.

Всѣко село съставя по една или повече общини. Въ по-голѣмитѣ села съ смѣсено население всѣко изповѣдание и всѣка народность съставятъ отдѣлна община.

Вилаетътъ се управлява отъ валия, санджакътъ — отъ мютесарифъ, казата — отъ каймакамъ, нахията отъ мюдиръ и общината — отъ мухтаръ.

Началникътъ по своето значение е централната фигура въ управлението на всѣка административна единица: неговитѣ заповѣди, често съвсѣмъ произволни, се простиратъ върху всички клонове на управлението, безъ да се исключатъ и сѫдилищата. Едно поради това, и друго вслѣдствие неразбиране принципа за раздѣляне на властитѣ населението всѣкога и за всичко се обрѫща къмъ валията, мютесарифа и пр., увѣрено, че неговата резолюция за прѣпращане на прошението по принадлежность струва повече отъ прѣдписанията на самия законъ. Дори прошенията до прокурора за прѣстѫпления отъ общъ характеръ

се подаватъ на респективнитѣ административни управители. Това понятие у населението за простора на административната власть доста ясно очъртава самия режимъ, който отгорѣ до долу е всецѣло личенъ, и на който законитѣ служатъ само за покривало.

Централното управление на вилаета е раздѣлено на слѣднитѣ главни отдѣления: за политическитѣ работи, за финанситѣ, за данъцитѣ, за канцеларията, за просвѣщението, за недвижимата собственость, за вакъфитѣ, за граждавското състояние, за сѫдебната полиция и за жандармерията; освѣнъ тѣхъ въ зависимость отъ администрацията сѫ: земледѣлческитѣ и търговски камари, земледѣлческитѣ каси, горскитѣ управления и инжинерното отдѣление.

Изборнитѣ учрѣждения, като административни съвѣти, кметства, комисии за настаняване мухаджиритѣ и пр., сѫ сѫщо подъ видомството на административнитѣ власти.

Въ низшитѣ административни единици се намиратъ сътвѣтни на горнитѣ служби. Нѣкои отъ тѣхъ се изпълняватъ отъ отдѣлни чиновници, други сѫ възложени по нѣколко на едного, а трети, каквото е отдѣлението за политическитѣ работи и нѣкои други не сѫществуватъ никакъ.

Въ всѣки вилаетски градъ има по единъ директоръ на политическитѣ работи или драгоманъ, който е посрѣдникъ между консулското тѣло и валията. Той присѫтствува въ тържественитѣ приеми, придружава валията въ официялнитѣ му визити и му служи за прѣводачъ.

Началникътъ на финансовото отдѣление и подвѣдомственитѣ нему въ провинцията чиновници сѫ длъжни да бдатъ за съблюдението на финансовитѣ закони и за разходване на сумитѣ, прѣдвидени въ разходния бюджетъ, споредъ законното имъ назначение.

Началникътъ на отдѣлението за данъцитѣ се грижи за наврѣменното събиране на данъцитѣ чрѣзъ подвѣдомственитѣ му органи. За дѣятелностьта на чиновницитѣ отъ тия двѣ отдѣления ще се говори въ отдѣла за данъцитѣ.

Началникътъ на канциларията ита подъ своето вѣдомство архивата и регистратурата. Това отдѣление заслужва двѣ обяснителни думи, защото ако има учрѣждение въ турция, което при сравнително лека работа да е останало на точката на замръзване, то е именно това отдѣление. Архивата и до сега се пази въ торби, окачени безъ редъ надъ главата на писаритѣ. Тѣ стоятъ тамъ почти за форма, защото не всѣкога се намира извѣстна прѣписка, която е имала нещастието да остане по-дълго врѣме неизпълнена, за да минава отъ торба въ торба, до като стане въ дъното на нѣкоя такъво достояние на молцитѣ. Регистратурата заслужва не повече похвали било поради недобросъвѣстно скриване на прошения отъ извѣстенъ характеръ, било поради нехайното имъ изгубване. Работата въ това отдѣление е до неимовѣрность забъркана, а поради това населението губи и врѣме, и пари за подновяване и търсене на прошенията, безъ които работитѣ се спиратъ още на първата стѫпка.

Върху началника на отдѣлението за просвѣщение е възложено върховното управление на всички държавни турски училища, надзора надъ училищата на другитѣ народи, и прибиране и разходване на съотвѣтния данъкъ. Надзорътъ надъ първитѣ е ефективенъ и прѣмъ, защото учителскиятъ персоналъ е направо нему подчиненъ. Колкото за вторитѣ, тоя надзоръ се ограничава въ издаване позволителни за отваряне на нови училища слѣдъ като се добиятъ рѣшение отъ административния съвѣтъ и заповѣдь отъ административния началникъ, въ утвърждение на програмитѣ и въ наблюдаване да се не допущатъ въ училищата работи, непрѣдвидени и запрѣтени отъ властитѣ. За гърцкитѣ училища тоя надзвръ е съвсѣмъ слабъ. Освѣнъ това на отдѣлението, за което става дума, сѫ възложени надзорътъ надъ печатницитѣ, библиотекитѣ и театритѣ и цензурата на печатното слово, книгитѣ и

театралнитѣ пиеси. Цензурата е прѣдварителна. Прѣзъ нея минаватъ и всички книги, които сѫ заловени въ митницитѣ при влизане въ Турция.

При това отдѣление се намира съвѣтъ, състоещъ отъ членове, избрани отъ властьта измежду разнитѣ народности. Дѣятелностьта на тоя съвѣтъ се свожда къмъ нула, защото той се избира само за изпълнение буквата на закона и защото членоветѣ му рѣдко знаятъ своя изборъ, както впрочемъ става съ всички изборни учрѣждения, съ изключение на кметствата и административнитѣ съвѣти.

Отдѣлението за недвижима собственость се занимава съ издаване на крѣпостни актове за продадени и наслѣдени имоти. Самата продажба се извърша прѣдъ административния съвѣтъ въ пълното му засѣдание.

На касиеритѣ на вакъфитѣ — така се наричатъ тѣ — е възложено да управляватъ, поправятъ и продаватъ свободнитѣ вакъфски имоти и да контролиратъ смѣткитѣ на мютевелиитѣ — управители на вакъвски имоти. Поставенитѣ на тия длъжности поради самия държавенъ строй и други причини сѫ далечъ отъ точното изпълнение на длъжностьта, а тамъ се вършатъ крупни злоупотрѣбления.

Отдѣлението за гражданско състояние се завежда отъ единъ началникъ. На това отдѣление се възлага отбѣлѣзването на ражданията, умиранията и женитбитѣ, и издаването на пѫтнитѣ тескерета за вѫтрѣшно пѫтуване и паспорти за въ странство. Отбѣлѣзванията за гражданското състояние ставатъ единъ пѫть прѣзъ годината, и даннитѣ за тѣхъ се доставляватъ отъ духовнитѣ лица на респективнитѣ изповѣдания: свещеници, имами и пр. Това отдѣление е въ свързка съ отдѣлението за данъцитѣ и това за недвижимата собственость.

На полицейското отдѣление е възложено прѣдварителното изслѣдване на обвиняемитѣ и задържанието имъ подъ стража. Поради послѣдното право полицията е станала страшилище за всѣкиго въ Турция, който попадне въ ноктитѣ ѝ. Нейната власть е безгранична. Тя се е разширила за смѣтка на правата на сѫдебнитѣ органи. Турската полиция държи въ свои рѫцѣ ключоветѣ отъ затвора: тя не само арестува по заповѣдь на административния началникъ или по свое усмотрение, но и не пуска на свобода онѣзи, които сѫ оправдани по сѫдъ и които въ нейнитѣ очи сѫ неблагонадежни. Изятието на административнитѣ чиновници отъ подсѫдностьта на общитѣ сѫдилища и подчинението на нѣкой чиновници отъ правосѫдието на административната власть, както ще се обясни на друго мѣсто, сѫ създали такава аномалия въ управлението, че липсва всѣка гаранция за лична свобода, неприкосновеность и правосѫдие.

Въ това отдѣление се завожда и тайната полиция. Колкото първата е малочисленна по своя съставъ, толкова агентитѣ на послѣдната изобилуватъ навсѣкѫдѣ. Обаче при всичката строга бдителность на турската полиция, пишещиятъ тия редове е ималъ въ разстояние на 3 години не единъ случай, за да се убѣди, колко слабо е подготвенъ персоналътъ, върху който е възложена една толкова сложна задача.

Върху жандармерията, която въ Одринския вилаетъ се намира подъ командата на единъ генералъ, за когото стана дума по-горѣ, е възложено пазенето на вѫтрѣшния редъ и спокойствие. На нея е възложено и събирането на даждията изъ селата. Далечъ бихъ се отвлѣкълъ отъ настоещата си тема, ако така да описвамъ подробно злоупотрѣбленията съ власть отъ страна на жандармерията и нейнитѣ началници. Полицията и жандармерията — това е бичътъ за населението, и особено селското. Тѣ се хранятъ върху гърба на населението, изтезаватъ го, безчестятъ го и въ много случаи създаватъ измислени прѣстѫпления, за да взематъ въ видъ на рушветъ и послѣдния залакъ отъ устата му. Назначени да пазятъ мира и тишината, тѣ сѫ истински

разорители на държавата, когато излѣзатъ ужъ да гонятъ разбойници. Въ такива случай тѣ отъ една страна тероризиратъ и ограбватъ мѣстното население, а отъ друга страна взиматъ своя дѣлъ и отъ плячката на разбойницитѣ, съ които се намиратъ въ постоянни сношения и ги покровителствуватъ.

По-долу слѣдва таблицата за количеството и разпрѣдѣлението на жандармерията по санджаци.

Но прѣди това заслужва да спомена, че турското правителство или не е испълнило или много рано е забравило своитѣ обѣщания отъ 1896 г. за допущане 10% христиани въ състава на жандармерията. Въ Одринския вилаетъ може да се каже, че християни жандарми почти се не срѣщатъ. Върху 400—500 души жандарми, на които има право християнското население, едва ли то е прѣдставено съ $^{1}/_{10}$ отъ това число.

Ето таблицата, за която споменахъ по-горѣ:

Длъжности	Дружини							Всичко
	I Одринска	II Лозенградска	III Родостенска	IV Галиполска	V Деде-Агачска	VI Гюмурджинска	VII Подвижна	
Конна жандармерия.								
Командиръ	1	—	—	—	—	—	—	1
Дружинни командири (майори)	1	1	1	1	1	1	1	7
Ковчежникъ	1	—	—	—	—	—	-	1
Дружинни писари	1	1	1	1	1	1	1	7
Ротни командири (капитани)	9	8	5	5	4	8	3	42
Поручици	9	8	5	5	4	8	3	42
Подпоручици	9	8	5	5	4	8	3	42
I-ви фелтфебели	—	1	1	1	1	1	3	8
Фелтфебели	11	8	7	6	5	6	18	61
Старши унтеръ-офицери	—	1	1	1	1	1	3	8
Унтеръ-офицери	22	16	14	12	10	11	36	121
Редници	108	76	47	34	37	39	229	570
Всичко	172	128	87	71	68	84	300	910
Пѣхотна жандармерия.								
I-ви фелтфебели	9	7	4	4	3	7	—	34
Фелтфебели	21	14	11	7	6	16	—	75
Старши унтеръ-офицери	9	7	4	4	3	7	—	34
Унтеръ-офицери	42	28	22	14	12	32	—	150
Редници	293	208	164	118	93	227	—	1103
Всичко	374	264	205	147	117	289	—	[illegible]
А всичко	546	392	292	218	185	373	300	2306

Земледѣлческитѣ и търговски камари сѫ създадени не толкова, за да попълнятъ една нужда въ живота, колкото за реклама прѣдъ външния свѣтъ, да се каже, че даже въ това отношение законътъ е изпълненъ и че правителството се грижи и за материалното благосъстояние на поданицитѣ си. Ако цариградската камара въ сравнение съ камаритѣ на другитѣ народности едва може да се похвали съ нѣщо съвѣстно, то за провинциалнитѣ остава всѣки самъ да сѫди.

Освѣнъ въ Одринъ, такива камари сѫществуватъ, разбира се, само номинално и въ други нѣкои търговски градове въ вилиета. При тѣхъ фигурира единъ съвѣтъ отъ мѣстни търговци, назначени отъ властьта, които нито се интересуватъ, нито има защо да се интересуватъ за хода на камарата. По настоящемъ, единствената сириозна работа на одринската камара е да издава свидѣтелства за задграничния износъ и да събира такситѣ отъ тѣхъ. Освѣнъ това тя събира свѣдѣния за пазарнитѣ цѣни, които не прѣдставятъ особенна гаранция за точность. Обмислюването на въпроси отъ мѣстенъ търговски характеръ и вземане рѣшения по тѣхъ сѫ нѣща неизвѣстни поне за одринската камара.

За земледѣлческитѣ каси азъ споменахъ въ отдѣла за земледѣлието. Тукъ заслужва да допълня, че клонове отъ тия каси се намиратъ въ всѣки казалийски градъ и че при тѣхъ има единъ съвѣтъ отъ избрани граждани.

Горскитѣ управления сѫществуватъ изъ мѣста, дѣто надзорътъ става необходимъ по фискални причини. Въ вилиета има богати гори както въ Родопитѣ, тъй и въ Странджа, но строителниятъ материалъ още се прѣнася и ще се прѣнася отъ Бѣлево. Само въ Странджа, както отбѣлѣзахъ на своето мѣсто, сѐ произвождатъ вѫглища, които се изнасятъ за Цариградъ. На персонала отъ горскитѣ управления липсватъ и познания и желание за правилното експлоатиране на горитѣ.

Персоналътъ на инжинерното отдѣление се състои отъ единъ главенъ инженеръ, единъ неговъ помощникъ, четирма провинциални инженери, и десетъ кондуктори, разпрѣдѣлени въ вилиета. Отъ това се вижда, че не всѣки санджакъ има по единъ титуляренъ инженеръ. Персоналътъ въ това отдѣление се комплектува или отъ чужденци — каквито сѫ двамата въ одринския вилиетъ — или отъ мѣстни подданици, свършили инженерната школа въ Цариградъ, или пъкъ отъ практиканти. Подготовката на свършившитѣ цариградската школа не ще да е до тамъ солидна, защото въ това училище се приниматъ ученици съ IV. кл. образование. Извършената отъ тоя персоналъ работа — построенитѣ и поправени пѫтища — съотвѣтствува отчасти на тѣхнитѣ сили и отчасти на употрѣбенитѣ материални срѣдства: въ това отношение достатъчно ще бѫде да се припомни нѣколкогодишното протакане постройката на такива важни за правителството пѫтища, каквито сѫ тия прѣзъ Родопитѣ за нашата граница и на моста върху Арда, при Кърджали, който повече по технически причини не можа да прѣживѣе нито мѣсецъ слѣдъ откриването му. Това отдѣление дѣйствува подъ заповѣдитѣ на административния началникъ, който туря въ дѣйствие рѣшенията на административния съвѣтъ и специалната комисия за съобщенията.

Мимоходомъ заслужва да се споменатъ нѣколкото комисии, които дѣйствуватъ или самостоятелно или като съвѣщателни тѣла при споменатитѣ до тука отдѣления. Такива комисии се намиратъ при централното управление, а нѣкои отъ тѣхъ и при останалитѣ такива въ вилиета. Тѣ сѫ: 1) комисия за имотитѣ на цивилната листа, 2) за събиране на данъцитѣ, 3) за настаняване на мухаджиритѣ, 4) за пѫтищата и съобщенията, 5) за гражданското състояние и 6) за военнитѣ транспорти.

Повечето отъ тия комисии се намиратъ подъ номиналното прѣдсѣдателство на валията и се състоятъ отъ чиновници по съотвѣтнитѣ вѣдомства. Само въ състава на комисията за настаняване на мухаджиритѣ и на тая за военнитѣ транспорти влизатъ и мѣстни граждани, назначавани отъ властьта.

Комисията за имотитѣ на цивилната листа се намира подъ вѣдомството на съотвѣтното министерство и подъ прѣдсѣдателството на валията, за което той получава отдѣлна заплата отъ 50 л. т. въ мѣсеца. Чини ми се, че отъ всички европейски вилиети, цивилната листа разполага съ най-вече имоти въ Одринския вилиетъ: обширни полета и пространни гори сѫ притежание

на тая листа. Пейнитѣ чиновници непрѣстанно засвояватъ обществената и държавна собственость. Миналото лѣто стана засвояването на самоковскитѣ желѣзни руди, които, прѣдполага се, да се експлоатиратъ по стапански начинъ. Цивилната листа се ползува отъ десетъка и отъ разнитѣ берии, получавани отъ езера и пр., които се намиратъ въ нейно владѣние. Засѣляването нѣкои мухаджири върху празднитѣ пространства, притежавани отъ тая листа, става за увеличение на приходитѣ ѝ.

Комисията за настаняване на мухаджиритѣ се намира подъ вѣдомството на върховната такава въ Цариградъ. Въ състава ѝ влизатъ въ Одринъ осъмь души членове включително прѣдсѣдателя-валията, а въ вилаета отъ 4—6 души. Членоветѣ се избиратъ измежду турскитѣ първенци отъ властьта. Срѣдствата и дѣятелностьта на тия комисии сѫ изложени въ отдѣла за емиграцията.

Освѣнъ изброенитѣ до тука отдѣления при гражданското управление, възъ основа на султанско ираде отъ 1896. г. се създадоха два нови института: помощници на административнитѣ началници и инспектори по разнитѣ отрасли на управлението.

На тѣзи инстатути и на нѣколко общи фрази, които съдържаше споменатото ираде, се даде громкото название *„реформи на европейскитѣ вилаети"*. Обаче още въ началото, никой не можеше да повѣрва, че ползата отъ новитѣ институти ще отиде по-далечъ отъ частния интересъ на нѣколко десетки християни — бюрократи отъ турски калъпъ. Нѣколкогодишната практика нагледно доказа това.

Помощницитѣ сѫ почти изключително християни и прѣимуществено гърци и арменци: въ Одринския вилаетъ гърци има 8 души включително помощника на валията въ Одринъ, католици — трима; арменци — двама помощници и двама каймаками (помощницитѣ на послѣднитѣ двама сѫ турци) и единъ българинъ.

Самото наименувание доста ясно опрѣдѣля и функциитѣ имъ въ управлението. Обаче повечето отъ тѣхъ сѫ неграмотни по турски, та и да биха искали да сторятъ нѣщо, нѣматъ тая възможность. Но независимо отъ това, тѣ не сѫ допуснати до управлението и нѣматъ рѣшително никакво значение за християнския елементъ, който въ повече случаи скубатъ наравно съ чиновницитѣ отъ турско произхождение. Едното и другото се вижда отъ туй, че на много мѣста тѣзи помощници стоятъ като кукли въ канцелариитѣ, или грамотнитѣ отъ тѣхъ се занимаватъ съ дребни работи, като попълняване съ френски текстъ задграничнитѣ паспорти и пр.; и че въ отсѫтствие на началника, тѣ никога не се допущатъ да замѣстватъ послѣдния.

Азъ не познавамъ всички помощници отъ одринския вилаетъ; но за тоя, който занимава тоя постъ въ централното управление и поради туй повече или по-малко може да се счита за прѣдставитель на своитѣ колеги отъ провинцията, могалъ бихъ да кажа нѣколко думи. Одринскиятъ помощникъ на валията е цариградски гръкъ, остарѣлъ въ изтриване праха на турскитѣ канцеларии, които сѫ изтрили и неговата християнска физиономия и неговата християнска душа. Догматътъ му на човѣкъ и вѣренъ служитель е, че имало единъ Богъ на небето и единъ султанъ на земята. Обаче нито старинитѣ му, нито неговиятъ богъ му бъркатъ да държи едно доста скандалиозно поведение. Колкото се отнася до неговия султанъ, той не иска да знае дори, че неговиятъ вѣренъ служитель се поддава и самъ търси най-дребнитѣ бакшиши отъ своитѣ братя по вѣра и народность. Помощникътъ на Одринския валия за обѣщанитѣ и неизпълнени услуги търси, отъ селенина една кокошка или кошница яйца, а отъ градската вдовица чифтъ чорапи, или долна риза. Да проси и да се унижава човѣкъ за такива дребни работи, слѣдъ като има една редовно плащана заплата отъ 40 л. т. — защото за висшитѣ чиновници има всѣкога пари въ касата — значи да има *манията* на рушветъ! . . . А на тия помощници се

добрѣ плаща: тоя при централното управление получава 40 л. т., ония при санджацитѣ — 27 л. т., а останалитѣ при казитѣ отъ 12—15 л. т.

Но да се упрекаватъ само личноститѣ, би значило да не се знае добрѣ сѫщностьта на работата. При настоещата система на управление и най-добросъвѣстниятъ човѣкъ мѫчно би могълъ да направи нѣщо полезно. Прѣди нѣколко врѣме единъ интелигентенъ помощникъ, достоенъ за по-добра участь, като се оплакваше за своето положение, справедливо забѣлѣжи, че би било по-добрѣ за държавата, ако съ паритѣ, които се даватъ на новитѣ чиновници, се усилѣше жандармерията, за да прѣслѣдва разбойницитѣ! Може би, тоя е единствениятъ човѣкъ, който съзнателно, съ признанието си да изкупува голѣмото възнаграждение. При сегашната система на управление, която е източникъ на всички злини, не могатъ да вирѣятъ по-други служители, дори, когато тѣ сѫ призвани съ видимо добри намѣрения.....

Въ инспекторския институтъ се числятъ инспектори по администрацията, финансовитѣ управления и правосѫдието. Тѣхното положение малко различава отъ това на помощницитѣ: тѣ иматъ по-голѣма възможность да вникватъ въ дѣлата на управлението. Обаче отъ една страна несигурностьта на личното имъ положение, отъ друга поставянето на административнитѣ чиновници подъ подсѫдностьта на административната власть и разширението правата на послѣдната въ ущърбъ на сѫдебната власть, съставятъ непрѣодолима прѣграда за правилното функциониране на тия инспектори. По-ревностнитѣ отъ тѣхъ могатъ да се утѣшаватъ само съ случайнитѣ си рапорти.

Отъ изложеното до тука, и отъ това което има да се каже по-нататъкъ ще стане ясно, че новитѣ институти, за които става тукъ дума, сѫ само тежесть за държавния бюджетъ, безъ да принасятъ най-малката полза за християнското население.

Изборни учрѣждения.

1) *Административни съвѣти.* Тѣзи съвѣти се състоятъ при всѣка административна единица отъ най-малката до най-висшата и се прѣдставатъ отъ административния началникъ. Въ тѣхъ засѣдаватъ членове по право и по изборъ. Между първитѣ сѫ кадията, началникътъ на финансовото отдѣление, помощникътъ на административния началникъ, началникътъ на канцеларията, мюфтията и началницитѣ на немусулманскитѣ общини. Тукъ трѣбва да отбѣлѣжа, че въ административния съвѣтъ при централното управление, както и при останалитѣ провинциални управления, прѣдставени сѫ чрѣзъ религиознитѣ началници само гърцитѣ, арменцитѣ, евреитѣ и българитѣ католици. Въ одринския съвѣтъ послѣднитѣ се прѣдставятъ отъ епископа Петковъ, макаръ тѣхното число въ сравнение съ това на православнитѣ българи и да е незабѣлѣзано. Само православнитѣ българи не се прѣдставятъ отъ своитѣ духовни началници.

Изборнитѣ членове възъ основа на ирадето отъ 1896 г. сѫ шесть за съвѣта при централното управление и четирима при останалитѣ. Половината отъ тия членове трѣбва всѣкога да бѫдатъ немусюлмани, като се запазватъ правата на меншествата.

Половината отъ състава на изборнитѣ членове се промѣнява всѣки двѣ години, а самиятъ изборъ става по слѣдния начинъ: членоветѣ по право избиратъ кандидати въ троенъ размѣръ отъ потрѣбното число съ запазване съразмѣрностьта на прѣдставителството между мусулманския и немусулмански елементъ, както и между разнитѣ народности отъ послѣдния елементъ.

По тоя списъкъ съвѣтътъ на по-низшитѣ на една степень административни единици прави избора. Измежду двойното число отъ потрѣбнитѣ членове, които сѫ придобили вишегласие, административниятъ началникъ самъ избира полови-

ната, които прѣдставя за утвърждение по иерархически рѣдъ на по-висшия началникъ: членоветѣ отъ съвѣта при централното управление се утвърдяватъ въ длъжность отъ великия везиръ, а останалитѣ съотвѣтствено отъ валията, мютесарифа и каймакама.

Право на избираемость иматъ всички почтени турски подданици, навършили 30 годишна възрасть и отговорящи на слѣдния имущественъ цензъ: избиратъ се въ съвѣта при централното управление ония, които плащатъ не по-малко отъ 500 гр. държавни даждия, и въ тоя при санджакскитѣ и казалийскитѣ управления, които плащатъ не по-малко отъ 150 гр. Членството въ съвѣта е почетна длъжность и безъ никакво възнаграждение.

По прѣдназначението си и по широтата на своята компетентность, административнитѣ съвѣти на пръвъ погледъ правятъ впечатление на малки парламенти. Законътъ имъ прѣдоставя право да разискватъ всички въпроси, които се отнасятъ до администрацията, данъцитѣ, търговията, земледѣлието, съобщенията, просвѣщението, благотворителнитѣ и богоугодни заведения и пр. Обаче това добро впечатление изведнажъ става противоположно, щомъ се обърне внимание на слѣдното: 1) на безграничната власть на прѣдсѣдателя, гарантирана нему отъ чл. 81 отъ закона за вилиетитѣ; 2) на несразмѣрностьта въ прѣдставителството между мусулманския и немусулманския елементъ: въ санджацитѣ и казитѣ първиятъ всѣкога разполага съ 6-7 мѣста срѣщу 3-4 за втория; 3) на прѣобладаещето влияние, що има турскиятъ елементъ поради участието въ съвѣта на 4-5 души чиновници и поради незнаянето литературно официялния езикъ отъ членоветѣ немусулмани, и 4) на начина, по който става изборътъ на четиримата или шестима изборни членове. Поради изложеното административнитѣ съвѣти едва ли могатъ да запазятъ не своята активна дѣятелность, а своето право на свободно изказване съвѣщателенъ гласъ. Ето защо тия съвѣти по качеството си не надминаватъ системата на управление, която ги поддържа. Очевидно тѣ сѫ създадени, за да може да се каже на заинтересуванитѣ, че и въ това отношение прѣдписанията на закона сѫ изпълнени .....

На административния съвѣтъ при централното управление на вилиета е прѣдоставена и сѫдебна функция: по настоящемъ подъ прѣдсѣдателството на помощника на одринския валия сѫществува единъ административенъ сѫдъ за чиновницитѣ. Въ състава му влизатъ единъ слѣдователь и единъ прокуроръ, двама членове: единиятъ турчинъ, другиятъ евреинъ. Компетентностьта на тоя сѫдъ се отнася до прѣстѫпленията на чиновницитѣ при изпълнение на служебнитѣ длъжности и до оплакванията на населението отъ тѣхъ.

Изваждането на послѣднитѣ отъ подсѫдностьта на общитѣ сѫдилища не е безцѣлно: то прави отъ чиновницитѣ инертни машини въ рѫцѣтѣ на валията и има грамадни послѣдствия изобщо за управлението и за спокойствието на населението. Излишно е да казвамъ, че тоя сѫдъ и рѣшението му сѫ всецѣло въ зависимость отъ волята на валията. Когато по-малкиятъ изпълнява една беззаконна заповѣдь, или надѣвайки се на силнитѣ си покровители, върши за своя интересъ беззаконни дѣйствия, нѣма защо да се бои отъ отговорность, когато знае, че негови сѫдии сѫ собственитѣ му началници или покровители и че самото сѫдене става въ мрака на четиритѣ канцеларски стѣни. Пишещиятъ тия редове знае случаи, когато подкрѣпени съ данни обвинения въ рушветъ и незаконно арестуване противъ административни чиновници сѫ били оставяни безъ послѣдствие по заповѣдь на валията.

Отъ изложеното до тукъ става явно, че отговорностьта на чиновницитѣ въ Турция вслѣдствие особената за тѣхъ подсѫдимость е само фиктивна; слѣдователно просторътъ за злоупотрѣбенията на всѣкиго е толкова по-широкъ, колкото е по-силно покровителството, съ което извѣстенъ чиновникъ се ползува.

Такива сѫ послѣдствията отъ тая особена подсѫдность и отъ създаването на тоя административенъ сѫдъ.

Градски кметства. Върху грижитѣ на градскитѣ кметства е прѣдоставена широка дѣятелность относително благоустройството, реда, обществената полза и здраве. Всѣко отъ тѣхъ се грижи споредъ силитѣ и срѣдствата, съ които разполага; а еднитѣ и другитѣ сѫ съвсѣмъ скромни, за да не се каже нищожни. Отъ градоветѣ въ Одринския вилаетъ, за които се вижда да е направено нѣщо, заслужва да се отбѣлѣжатъ Деде-Агачъ, Скече и Лозенградъ. Подобренията на останалитѣ градове, които се отнасятъ повече до домостроителството, се дължатъ на частната инициатива на отдѣлнитѣ собственици.

Градскитѣ кметства въ вилаетския и въ санджакскитѣ градове се състоятъ отъ по десеть души, а въ казалийскитѣ — отъ по шесть души включително кмета. Законътъ за градскитѣ кметства прѣдвижда слѣднитѣ изборни формалности. Въ началото на мѣсецъ декемврия се съставя изборна комисия отъ по двама прѣдставители отъ всѣка махала, прѣдставени въ кметството отъ респективнитѣ духовни служители. Тая комисия въ съставъ не по-малко отъ 20 души и подъ прѣдсѣдателството на кмета съставя списъка на гражданитѣ, които иматъ избирателно право и право на избираемость. Прѣдвижда се публикуване на списъка и обтжжване на нередовноститѣ прѣдъ тоя съставъ и прѣдъ окрѫжния сѫдъ. Когато приготвителнитѣ формалности се свършатъ, отъ 1-и февруария се пущатъ въ особена урна избирателнитѣ бюлетини, подписани отъ избирателя. Изборътъ трае до 10-и февруария, когато се прѣброяватъ бюлетинитѣ. Утвърдяването на избранитѣ става отъ административния съвѣтъ при централното управление.

Избирателно право иматъ всички турски подданици съ установено въ мѣстото на избора мѣстожителство, които сѫ навършили 25 години и плащатъ не по-малко отъ 50 гр. данъци, а право на избираемость иматъ онѣзи, които освѣнъ горнитѣ условия знаятъ говоримия турски езикъ и плащатъ не по-малко отъ 150 гр. данъци

Нѐ всички приведени по-горѣ формалности по избора се изпълняватъ въ Одринския вилаетъ. А останалитѣ вилаети страдатъ повече въ това отношение, защото все пакъ въ Одринския вилаетъ повече се запазватъ формалноститѣ на закона. Ето защо изборитѣ за градски кметства носятъ повече или по-малко изключителния характеръ на административни назначения.

Отъ изложеното по-горѣ се види ясно, че било поради състава, било поради начина на избора, изборнитѣ учрѣждения сѫ толкова изкълчени, че тѣ едва ли биха могли да носятъ това название. Болшинството отъ членоветѣ е всѣкога гарантирано за турцитѣ: фактически законътъ излиза отъ прѣдположението, че болшинството на всѣкждѣ е турско и се стреми по единъ своеобразенъ начинъ да гарантира прѣдставителството на немусулманскитѣ елементи, наречени „меншества". Но и това единствено условие не е спазено за българитѣ: до като една шепа евреи или българо католици се прѣдставятъ безпрѣпятствено отъ своитѣ духовни началници, намъ това не е допуснато, ако и да имаме едно 200 хилядно население.

Отъ друга страна начина, по който би трѣбвало да ставатъ изборитѣ — а тѣ сѫ далечъ дори отъ ония минимални прѣдписания на закона — имъ придава всецѣло характера на административни назначения. Съ това не искамъ да кажа, че въ изборнитѣ учрѣждения попадатъ лица, които би прѣдавали интереситѣ на своитѣ еднородци. Несъмнѣнно е, обаче, че въ тѣхъ не могатъ да се изберать лицата, които би имали минималния куражецъ да защищаватъ по-опорито тия интереси, въпрѣки системата, която прави тая защита не всѣкога полезна.

Приходи и разходи на вилаета.

Приходитѣ на вилаета се състоятъ отъ слѣднитѣ данъци: десетъкъ, емлякъ, данъкъ върху занятията, воененъ данъкъ, бегликъ, пѫтна повинность и разни други берии.

Десетъкътъ се събира по извѣстния начинъ чрѣзъ отдаване на откупъ. Подлежатъ на десетъкъ въ натура всички земни и градински произведения съ изключение: 1) на одринскитѣ лозя, които се облагатъ съ поземеленъ налогъ въ размѣръ 15, 12 и 8 гр. на донумъ, 2) градинскитѣ произведения и бостанитѣ, десетъкътъ отъ които се събира въ пари по оцѣнение на кметствата и административнитѣ съвѣти. Десетъкътъ отъ султанскитѣ домени и отъ вакъфскитѣ имоти не влизатъ въ държавното съкровище: първиятъ е въ полза на цивилната листа, а вториятъ — въ полза на мютевелиитѣ отъ извѣстни джамии. Заедно съ десетъка се събиратъ още двѣ други даждия: за усилване капитала на земледѣлческитѣ каси въ размѣръ 2 % и за просвѣщението въ размѣръ 1½ %. И едното, и другото се внасятъ въ земледѣлческитѣ каси. Послѣдното остава на разположение на съотвѣтното вѣдомство, съ което е гарантирано редовното поддържане на държавнитѣ училища.

Продаването на десетъка става на публиченъ търгъ отъ мѣстния административенъ съвѣтъ. Продажбата се протака прѣзъ м. юлия и дори прѣзъ августъ. Купувачи сѫ повече правителственитѣ доставщици, които по околенъ пѫть уреждатъ смѣткитѣ си чрѣзъ прихващане. При такива условия естествено е, тѣ да се явяватъ съ най-високи цѣни, а слѣдователно и съ чрѣзмѣрни взискания. Често първоначалнитѣ прѣкупувачи прѣпродаватъ на други по едно или по нѣколко села. За участие въ търга се иска гаранция въ размѣръ отъ 25 % и задължение за пропорционално изплащане на стойностьта въ разстояние на петь месеца. Просрочването се натоварва съ лихва, а неизправното изплащане се строго прѣслѣдва по граждански редъ. Тъй че държавното съкровище много малко губи отъ тоя данъкъ.

Да изброявамъ тукъ злоупотрѣбенията съ десетъка считамъ за излишно.

Самото турско правителство никога не е отказвало тия злоупотрѣбения. Прѣзъ 1896. год. въ извѣстния „Проектъ за реформи въ европейскитѣ вилаети" то усвои по принципъ системата на поземелния налогъ и разпореди да се приложи тя въ една каза отъ всѣки вилаетъ. Въ Одринския вилаетъ тя е приложена въ Баба-Ескийската каза при слѣднитѣ крайно несгодни за населението условия: земята е раздѣлена на три категории: първата плаща 2 гр. на донумъ, втората — 1½ гр., а третата, въ която влизатъ и ливадитѣ, плаща 1 гр.; опрѣдѣленъ е горниятъ размѣръ, защото въ финансовото министерство смѣтали да получатъ сѫщата сума, която сѫ получавали отъ десетъка. Обаче, както е извѣстно, отъ 3—4 години насамъ реколтата е била унищожавана ту отъ наводнения, ту отъ суша. Дори тая година, поземелниятъ данъкъ се събира насила, макаръ населението и да е изложено на гладъ. По тая причина тая система е окончателно разорила Баба-Ескийската каза, която сравнително бѣ една отъ най-заможнитѣ кази. Това нагледно се вижда отъ слѣднитѣ данни, които имамъ отъ достовѣренъ източникъ: 1) населението отъ тая каза е дало недобори прѣзъ 1897. г. 35 %, за 1898. г. 45 % и за 1899. г. 75 %, 2) количеството на дребния добитъкъ — вѣроятно продаденъ за изплащане на данъцитѣ — е значително намалѣлъ въ тая каза, когато въ други при режима на десетъка се е увеличилъ и 3) самото вилаетско управление въ съзнание на горнитѣ факти само е ходатайствувало за повръщане на старата система прѣзъ текущата година; но това ходатайство е останало безъ послѣдствие.

Емлякъ. На тоя данъкъ сѫ подложени всички покрити имоти, съ изключение на султанскитѣ домени и богоугоднитѣ и благотворителнитѣ заве-

дения и завѣщанитѣ тѣмъ имоти, за които има специално ираде. Сгради, които служатъ за собствено употрѣбление, се облагатъ съ $^1/_2$ гр. %, когато стойностьта на имота не надминава 20000 гр., и 1 %, когато е по-горѣ отъ тая цифра. Имоти, дадени подъ наемъ плащатъ безразлично по 1 %. Контролътъ за поправени и нови постройки и оцѣнението имъ се върши всѣка година отъ една комисия, състоеща отъ чиновници и двама избрани отъ кметството членове. Оцѣнението е извънредно пристрастно: имотитѣ на християнитѣ, сравнително съ тия на турцитѣ, се оцѣняватъ всѣкога по-скѫпо и се облагатъ съ по-тежки данъци. Недоборитѣ отъ тоя данъкъ не прѣвишаватъ 10 %; тѣ се записватъ въ прихода за слѣдната година.

Данъкътъ върху занятията (темету). И тоя данъкъ се опрѣдѣля отъ комисии. Приходитѣ се облагатъ съ 5 %. Размѣрътъ на тоя данъкъ варира между 15—1000 гр. Отъ плащане тоя данъкъ се освобождаватъ чуждитѣ подданици, които се ползуватъ отъ капитулациитѣ, и земледѣлцитѣ съ изключение на слугитѣ.

Военниятъ данъкъ се събира отъ немусулманскитѣ народности въ размѣръ не по-малко отъ 37$^1/_2$ гр. на мѫжъ. Слѣдъ прѣсмѣтване общата сума, която една община или махала трѣбва да плати, облага се за цѣлата сума колективната единица, а не всѣко лице по отдѣлно. Поради това махалата плаща и за отсѫтствуещи и неизправни данъкоплатци, и съкровището нищо не губи. Наложената сума махалата разпрѣдѣля, разбира се, не всѣкога справедливо, споредъ състоянието на отдѣлнитѣ лица, при което се взима въ внимание, само възрастнитѣ да се облагатъ

Бегликъ. Съ тоя данъкъ се облагатъ овце, кози и свине въ размѣръ по 5 гр. на глава. Укриването е почти невъзможно, а изплащането на данъка е много редовно и се събира до м. юния отъ продажбата на вълна и ягнета.

Пѫтна повинность. Тя се събира по 16 гр. на човѣкъ или по 4-дневна работа. Паритѣ се депозиратъ въ земледѣлческитѣ каси. Като се сравнятъ сумитѣ, които се получаватъ отъ тоя данъкъ, съ ония, които се разходватъ за пѫтищата, ще се види най-нагледно, че голѣма часть отъ тия суми отива за попълняване недоимъка по общия бюджетъ.

Даждията, съ които е натоварено населението не се ограничаватъ съ изброенитѣ до тука. Вънъ отъ тѣхъ има непоименувани даждия, които турскитѣ управници събиратъ подъ видъ на доброволни пожертвувания за нѣкои специални държавни нужди. Размѣрътъ на тия принудителни контрибуции — ще кажа азъ — най-ясно ще се види отъ туй, че отъ 1897 г. насамъ независимо отъ реквизицията прѣзъ гръцко-турската война, останала неизплатена отъ правителството, събрани сѫ суми за критскитѣ бѣжанци, за вдовицитѣ и сирачетата на падналитѣ прѣзъ войната войници, за въоружение и за военни постройки, като казарми, складове и пр. Отдѣлнитѣ суми, получени отъ тия контрибуции не ми сѫ извѣстни, но зная, че само корпусното управление въ Одринъ струва 15000 л. т. и че сега постоянно се строятъ тукъ казарма, тамъ складъ и пр.

Всички даждия съ изключение на десетъка се събиратъ отъ специални бирници, назначени отъ махалата. За редовностьта на смѣткитѣ отговаря махалата прѣдъ правителството. Тъй че злоупотрѣбленията на бирницитѣ се отразяватъ само върху интереса на махалата, а не върху тоя на съкровището.[1])

Строгостьта, съ която става събирането на даждията, се разбира отъ постояннитѣ и належащи нужди на правителството. Турската финансова година захваща отъ м. мартъ, а даждията почти се изплащатъ 3—4 мѣсеца по

[1]) Великиятъ везиръ Кючукъ Саидъ Паша отмѣни тая мѣрка прѣзъ 1901 година. Сега бирницитѣ се назначаватъ отъ властьта, и махалата или селото е освободено отъ отговорность въ случай на злоупотрѣбение. Това е една похвална мѣрка.

късно, безъ да се обръща внимание на съразмѣрното изплащане въ течение на цѣлата година. Нѣщо повече дори: имало е случаи, когато сѫ били събирани даждия прѣзъ ноемврия и декемврия срѣщу тия отъ идещата финансова година. Доста ясно илюстриратъ тая строгость слѣднитѣ мѣрки на властьта въ Одринъ: нарочна стража, поставена на мостоветѣ и въ други точки въ нѣкои сѫботни дни, обира недѣлната плата на бѣднитѣ работници, когато се връщатъ у дома. Миналата година въ Одринския затворъ всрѣдъ зима имаше около 300—400 души затворени за даждия, и то тъкмо прѣзъ праздницитѣ. Нѣколко души отъ тѣхъ умрѣха отъ студъ и гладъ, а другитѣ бидоха освободени, слѣдъ като всѣка община внесе извѣстна сума, събрана като помощь измежду цейнитѣ членове.

Приходитѣ отъ изброенитѣ до тука данъци и отъ разнитѣ други берии, както и разходитѣ за вилаета сѫ показани въ златни грошове въ слѣдната таблица, заета отъ официалния календарь:

	Санджаци						
Приходъ	Одрински	Лозенградски	Деде-Агачски	Гюмурджински	Родостенски	Галиполски	Всичко
Отъ емлякъ	2738474	1408654	881686	2230590	1255062	1133007	9647473
„ данъкъ върху занятията	1889256	1008387	562822	1593190	833338	776521	6663814
„ воененъ данъкъ	2573496	1752408	706637	701080	1150035	1277356	8161012
„ бегликъ	2769140	2184190	1321691	3840920	1182165	911085	12209191
„ серчимъ	58400	87280	20532	2640	13315	18540	200707
„ десетъкъ	10424261	5178776	2460490	5532046	5305983	3107807	323093[illegible]3
„ „ отстѫпенъ	322000	250000	—	—	—	—	572000
„ дадени подъ наемъ държавни имоти	17635	29922	4975	12900	17871	4300	87603
Отъ разни налози	333505	116835	118917	141418	88778	53812	853265
„ горитѣ	53500	584285	45000	90000	93500	38000	904285
„ минитѣ	18950	4624	3000	4000	250	25000	55824
„ такси по емляка и нотариални актове	301475	220000	202000	320000	200000	150000	1393475
„ сѫдебни берии	280000	214946	100000	248000	160000	101500	1104446
„ разни приходи	215400	89522	62325	161615	104000	75014	707871
Всичко	21995492	13129829	6490075	14878694	10404297	7971942	74870329
Разходъ							
За шерийскитѣ сѫдилища	163044	124236	66900	134100	113400	113400	715080
„ администрацията	1232434	470060	283570	461720	317312	277040	3042136
„ общитѣ сѫдилища	947656	359352	161476	259000	181920	152132	2061536
„ горското управление	69300	74400	17400	61800	36600	25200	284700
„ миннитѣ управления	16800	—	—	—	—	—	16800
„ финансов. управления	719643	334472	191010	415116	200010	199080	2059361
„ лични заплати	406338	25763	17813	12804	67080	219685	749483
„ разни дългове	164963	2216	4875	3137	7692	4945	187828
„ жандармерията	1687859	884359	397361	716915	474678	468397	4629569
„ полицията	300980	69296	69246	49084	60176	49084	597866
Всичко	5709017	2344154	1209651	2113676	1458898	1508963	14314359

Правосѫдие.

Правосѫдието въ Турция е двойно: едно, което се раздава отъ шерийскитѣ, а друго отъ общитѣ сѫдилища. Компетентностьта на първитѣ се ограничава главно въ наслѣдственитѣ правоотношения.

По отношение подготовката на персонала за сѫдилищата Турция и слѣдъ 30—40 годишенъ периодъ отъ сѫществуване на сегашното сѫдебно устройство, едва се е помѣстила отъ старото си мѣсто. Голѣма часть отъ сѫдебнитѣ чиновници сѫ или безъ юридическо образование, прости практиканти, или сѫ чалмалии ходжи, които може би добрѣ познаватъ догмитѣ на мусулманското право, но не и принципитѣ на съврѣменното гражданско, търговско и углавно право. Като се вземе прѣдъ видъ, че турскитѣ сѫдилища включително апелативнитѣ, състоятъ отъ единъ прѣдседатель, който е коронень сѫдия и отъ по двама избрани отъ административния съвѣтъ граждани, които още по-малко разбиратъ отъ закони, а въ повечето случаи сѫ неграмотни по турски, ще се разбере, колко вѣщо и справедливо се придагатъ законитѣ. Самитѣ членове, които сѫ тамъ за охрана интереситѣ на населението, ставатъ несъзнателно орѫдия на всевъзможни произволи, които прѣдседательтъ, като по-вѣщъ отъ тѣхъ, облича въ законна форма.

Като отбѣлѣзахъ лошото състояние на турскитѣ сѫдилища по казанитѣ причини, азъ считамъ за излишно да се спирамъ по-подробно и върху другъ редъ все такива причини, произходещи отъ религиозното пристрастие и слабостьта на турския чиновникъ къмъ рушвета.

При това стечение на неблагоприятни за турското правосѫдие причини все биха се намѣрили чиновници, които съвѣстно да изпълнятъ дълга си. Срѣщу послѣднитѣ, или по добрѣ срѣщу самия законъ се е поставила злата воля на едно правителство, което иска да подчини всичко, включително и сѫдилищата, на своята воля. Султанскитѣ ирадета, които иматъ сила на законъ и поради това отмѣняватъ сѫществуещитѣ закони, сѫ внесли голѣма анархия въ сѫдоустройството и правосѫдието, по слѣднитѣ причини:

1) Съ тия ирадета административнитѣ чиновници и особено валията сѫ издигнати надъ всички други власти. Валията е въ постоянна прѣписка съ Илдъза и държи сѫдбата на всички чиновници въ рѫцѣтѣ си. Ни единъ политически или какъвто и да е другъ процесъ, въ който административниятъ началникъ е заинтересуванъ, не се рѣшава безъ указанията и мнѣнието на послѣдния.

2) Съ тия ирадета ограничена е компетентностьта на сѫдебнитѣ органи, както се вижда отъ слѣдната на гледъ дребна промѣна. Споредъ закона директорътъ на затвора е чиновникъ отъ сѫдебното вѣдомство, а споредъ извѣстно ираде той е административенъ чиновникъ и получава заповѣди и отъ администрацията. За характера на послѣднитѣ заповѣди азъ споменахъ въ отдѣла за полицията. Важното въ случая е туй, че отъ една страна заповѣдитѣ, дадени на директора на затвора отъ административната власть, не могатъ се отмѣни отъ никой сѫдебенъ органъ, и че отъ друга страна, като административенъ чиновникъ, директорътъ е подсѫденъ на административния сѫдъ, и слѣдователно на чиновника, който му е далъ заповѣдьта за едно незаконно арестуване. Пишещия тия редове е ималъ случая да чуе отъ устата на двама сѫдебни чиновници — единъ прокуроръ и единъ прѣдсѣдатель — оплаквания, че при направената ревизия на затвора, тѣ не могли да освободятъ незаконно арестуванитѣ, защото заповѣдьта за арестуването имъ произхождала не отъ сѫдебнитѣ органи, а отъ полицията и валията, и че тѣ не могли да теглятъ на сѫдъ директора на затвора, защото въ случая той е дѣйствувалъ като административенъ чиновникъ и е билъ подсѫденъ на административния сѫдъ.

Ясно е, че при такъво лишение на гражданитѣ отъ срѣдства за защита срѣщу беззаконията на чиновницитѣ и дума не може да става за лична свобода и неприкосновеность.

VII. Военно дѣло.

Съставъ и териториално дѣление на II корпусъ.

Гр. Одринъ е центъръ на II армейски корпусъ, който има слѣдния съставъ въ военно врѣме: единъ корпусъ дѣйствуеща армия, два корпуса резервна и единъ корпусъ милиция. Тоя съставъ отъ военни сили се комплектува отъ Одринския вилаетъ и отъ слѣднитѣ мало-азиятски административни единици: санджака Каля-и-Султание (на Дарданелитѣ) и вилеятитѣ Худавендгяръ, Коня, Адана и Айдинъ.

Както основа за военното териториялно раздѣление на Турция служатъ кадритѣ на резервнитѣ единици. Споредъ закона отъ 1887 г. въ военния окрѫгъ на една дружина се прѣдполага да има 7000 души мухамедани отъ 20—40 годишна възрасть.

Военното териториално раздѣление на II корпусъ споредъ официалния календаръ за 1898/99 г., е слѣдното:

Дивизия.	Бригади.	Полкове.	Дружини:
5. Одринъ.	9. Одринъ.	17. Одринъ.	I. Одринъ, II. Демотика, III. Фере, IV. Гюмурджина.
		18. Кърджали	I. Кърджалий. II. Пашмакли, III. Е.-Дере, IV. К.-Кавакъ.
	10. Одринъ.	19. Галиполи	I. Галиполи, II. Родосто, III. Л. Бургасъ, IV. Лозенградъ.
		20. Каля-и-Султание.	I. К.-и-Султание, II. Байрамичъ, III. Бига, IV. Едремидъ.
6. Бандарма.	11. Бали-Кесре.	21. Бандарма.	I. Бандарма, II. Гюнанъ, III. Баликесре, IV. Кебсудъ.
		22. Сома.	I. Сома, II. Сандарги, III. Бергама, IV. Дикили.
	12. Кютахия.	23. Кютахия.	I. Кютахия, II. Таушанлж, III. Ески-Шехиръ, IV. С.-Гази.
		24. Семавъ.	I. Семавъ, II. Демирджи, III. Кюдусъ, IV. Амадъ.
7. Кара-Хисаръ.	13. К.-Хисаръ.	25. Кара-Хисаръ.	I. К.-Хисаръ, II. Санджа, III. Сандъклж, IV. Булюв-ед-динъ
		26. Ашакъ.	I. Ашакъ, II. Токмакъ, III. Чалъ, IV. Хаврикъ.
	14. Спарта.	27. Спарта.	I. Спарта, II. Егридиръ, III. Бурдуръ, IV. Олу-Борлу.
		28. Акъ Шехиръ.	I. Акъ-Шехиръ, II. Илвачъ, III. Илгънъ, IV. Бейшехри.
8. Коня.	15. Коня.	29. Коня.	I. Коня, II. Селле, III. Акъ-Сарай, IV. Кочъ Хисаръ.
		30. Караманъ.	I. Караманъ, II. Ерекли, III. Сейди-Шехри, IV. Бузкиръ.
	16. Анталия.	31. Анталия.	I. Анталия, II. Аксеки, III. Елмалж, IV. Мекри.
		32. Селефке.	I. Селефке, II. Арменакъ, III. Алайе, IV. Анамуръ.

Щабъ на корпуса.

На чело на II корпусъ се намира маршала Арифъ паша, който, заедно съ това, изпълнява и длъжностьта замѣстникъ на одринския валия.

Щабътъ на корпуса се раздѣля на двѣ: собствено щабъ на корпуса и интенданство на корпуса.

Собствено щабътъ на корпуса се намира подъ управлението на началника на щаба и се дѣли на двѣ отдѣления.

Първото отдѣление споредъ официалния календаръ за 1898/99 год. се намира подъ управлението на бригадния генералъ Рющди паша, а въ състава му се числятъ: единъ полковникъ, единъ подполковникъ, единъ помощникъ майоръ (колъ агаси), двама капитани, и двама поручици. Въ канцеларията на това отдѣление се намиратъ още четирма писари, отъ които двама практиканти.

Второто отдѣление отъ щаба се намира подъ управлението на полковника Джевдетъ бей съ единъ полковникъ капитанъ. Това отдѣление се подраздѣля на слѣднитѣ четири секции: въ състава на първата — за персонала — влизатъ четирима граждански чиновници и двама практиканти, въ състава на втората — за набора и дѣйствуещата войска — влизатъ петима граждански чиновници и шесть практиканти; въ състава на третата секция — за резервнитѣ войски — влизатъ: четирима граждански чиновници и петима практиканти; въ състава на четвъртата секция — за кореспонденцията — влизатъ двама граждански чиновници. Началницитѣ на всички тия секции сѫ граждански чиновници.

Интенданството на корпуса се дѣли на четири отдѣления. То се намира подъ управлението на бригадния генералъ Кемалъ паша, който има за съвѣт-

ници главния ветеринаренъ лѣкаръ съ чинъ полковникъ и прѣдсѣдателя на контролната комисия съ сжщия чинъ.

Въ първото отдѣление — за счетоводството — има единъ капитанъ, единъ поручикъ и 15 души граждански чиновници. Подъ вѣдомството на сжщото отдѣление се намира и корпусната каса, въ която работятъ трима граждански чиновници: единъ касиеръ, единъ помощникъ, единъ писарь и шестима практиканти.

Въ второто отдѣление — за храната и фуража — служатъ единъ помощникъ майоръ (колъ агаси), единъ капитанъ, 11 граждански чиновници и шестима практиканти. Въ третото отдѣление — за облѣклото — има двама помощници майора, шестима граждански чиновници, и трима практиканти. Въ четвъртото отдѣление — за военнитѣ помѣщения и болници — има единъ помощникъ майоръ, единъ капитанъ и двама граждански чиновници, отъ които единътъ началникъ, другиятъ неговъ помощникъ. Всѣко отъ първитѣ три отдѣления има по единъ началникъ и двама помощници, взети отъ гражданскитѣ чиновници.

Комисии за построяване на укрѣпленията.

Двѣ такива комисии сжществуватъ въ вилаета: едната въ Одринъ, другата въ Лозенградъ. Първата състои отъ единъ прѣдсѣдатель полковникъ, и петима членове, отъ които единъ подполковникъ, двама майори, и двама помощници майори. Втората състои отъ единъ прѣдсѣдатель подполковникъ и трима членове, отъ които двама майори и единъ помощникъ майоръ.

Офицерство.

Въ сегашното си състояние офицерскиятъ корпусъ прави впечатление съ контраста въ възрастьта. Покрай старитѣ офицери минали отдавна прѣдѣлната възрасть, голѣма часть отъ тѣхъ добили чиновetѣ си въ огъня на сраженията, се забѣлѣзватъ вече съвсѣмъ млади офицери, възпитаници на военнитѣ училища.

Първитѣ сж доста извѣстни, но послѣднитѣ заслужватъ нѣколко обяснителни думи.

Тѣзи млади офицери напущатъ училището съ праздни мечтания за осжществение на младотурскитѣ идеи. Слѣдъ едно по-близко съприкосновение съ грубата дѣйствителность една часть отъ тѣхъ изпада въ най-низко лакейство за повишение и добиване протекция, а друга потъва въ пиянство и разпуснатъ животъ. Рѣдко сж характеритѣ, които се удържатъ въ рамкитѣ на сериозенъ и полезенъ трудъ и слѣдъ напущане училището. По тоя начинъ болшинството отъ младитѣ офицери, разклатени въ вѣрата на тѣхнитѣ стари другари, неусвоили и незамѣстили съ нищо ново тая праздпота, струва ми се, не сж тъй пригоденъ материалъ, плещитѣ на който да могатъ да изнесатъ тежкитѣ задачи, що прѣдстоятъ на турския офицеръ, като началникъ на единъ войникъ, нелишенъ отъ храбрость.

За честь на турския офицерски корпусъ, заслужва да отбѣлѣжа благитѣ и почти бащински обноски на турския офицеръ спрѣмо войника. Тия обноски сж създали една особена връзка между началници и подчинени.

Турскиятъ оберъ-офицеръ получава много скромна заплата, която се брои въ грошове; и при това той всѣкога има закъснѣли заплати за получаване. Ако не би било продоволствието, размѣрътъ на което е въ зависимость отъ чина му, сжществуването на турския оберъ-офицеръ би било едва възможно. При все туй, висшитѣ офицери сж богато възнаградени, било по заплата, било по продоволствие. Послѣднитѣ получаватъ възнаграждение, което далечъ надминава геометрическата пропорция; напр.: единъ генералъ получава само про-

доволствие за 20—40 л. т., стойностьта на което може да получи всѣкога, когато поиска отъ подрядчика.

Набори.

Младежитѣ, подлежещи на военна служба, сѫ раздѣлени на двѣ категории: въ първата влизатъ всички, които нѣматъ причини за облекчение, а въ втората онѣзи, които иматъ такива причини. Първата категория се подраздѣля още на двѣ части: въ първата (тертиб-и-евелъ) влизатъ ония, които при теглене на жребието сѫ изтеглили отъ № 1 до числото, което се изисква за попълняне състава на дѣйствуещата войска. Останалитѣ младежи влизатъ въ втората категория (тертиб-и-сани). Тия отъ първата часть служатъ по три или повече години, а ония отъ втората — само 6—9 мѣсеца.

Наборътъ прѣзъ 1891/92 година е далъ слѣдния резултатъ въ Одринския вилиетъ:

Санджаци	Кази	Доброволци	Взети въ войската за попълнение на състава	Взети по II категория	Взети по I категория	
					II часть	I часть
Одрински	Одринска	5	27	—	35	144
	Димотишка	—	3	35	8	31
	Узунъ-Кюприйска	—	7	47	22	78
	Хавсенска	—	4	29	15	48
	Мустафа-Пашенска	—	9	22	8	29
	Кърджалийска	—	7	87	23	18
	Орта-Кьойска	—	—	—	23	80
Лозенградски	Лозенградска	—	—	54	23	88
	Баба-Ескийска	—	—	26	19	70
	Люле-Бургаска	—	9	12	7	27
	Визенска	—	11	51	27	95
	Мидийска	—	—	3	—	2
	Малко-Търновска	—	—	—	4	17
	Ахтополска	—	—	3	—	4
Гюмурджински	Гюмурджинска	—	—	319	65	229
	Ахѫ-Челебийска	—	12	75	15	55
	Султанъ-Иерийска	—	9	74	22	78
	Егри-Деренска	—	14	111	33	116
	Скеченска	—	5	—	25	90
	Дарѫ-Деренска	—	21	85	16	57
	Рупчоска	—	—	—	19	68
Деде-Агачски	Деде-Агачска	—	24	22	18	73
	Софулийска	—	15	4	18	65
	Еноска	—	4	19	5	18
Родостенски	Родостенска	2	15	43	35	127
	Чорленска	—	12	28	14	51
	Малгарска	—	7	35	28	99
	Хайреболска	1	20	50	24	88
Галиполски	Галиполска	—	7	16	13	49
	Едже-Абадска	—	—	6	2	11
	Кешанска	—	—	—	12	47
	Шаръ-Кьойска	1	5	7	4	18
	Всичко	9	247	1283	580	2071

Сѫдържание на войската.

Войницитѣ отъ II корпусъ изобщо сѫ по-добрѣ гледани отколкото ония отъ III-ия.

Храната е здрава и достатъчна. Въ Одринъ, Мустафа-Паша, Кърджали и Орта-Кьой хлѣбътъ се приготвя въ военнитѣ фурни отъ брашно, смлѣно въ една отъ одринскитѣ фабрики. Житото се дава отъ военното управление и подъ надзора на особени офицери се меле брашното. Въ Одринъ се харчатъ всѣки день около 130—140 човала, а въ Мустафа-Паша около 70—80 чувала брашно отъ 65 оки единиятъ чувалъ. Брашното за Орта-Кьой и Кърджали се прѣнася отъ Одринъ.

Въ Лозенградъ хлѣбътъ се приготвя въ брашнената фабрика на Додопуло, съ когото военното управление има условие срѣщу получено отъ него 80 оки жито да дава 100 оки хлѣбъ, който да съдържа 75 % пшеница, 20 % ръжь и 5 % царевица. Хлѣбътъ е повече отъ добъръ. При фабриката на Додопуло има машини за мѣсене и двѣ голѣми фурни, които би могли да изкарватъ до 20000 оки хлѣбъ въ денонощие. Въ първитѣ дни на 1899. г., когато посѣтихъ Лозенградъ, приготвяха само 2100 оки въ 2800 сомуна, всѣки по 300 драма.

Месото и другитѣ хранителни продукти се доставятъ чрѣзъ прѣдприемачи. Месото въ Одринъ се коли въ общата салхана слѣдъ щателенъ прѣгледъ отъ ветеринарния лѣкарь. Всѣки день почти азъ съмъ ималъ случай да виждамъ месото при прѣнасянето му за казармата и мога да утвърдя, че то е доста добро.

Конетѣ се хранатъ съ овесъ и слама, които се доставятъ чрѣзъ прѣдприемачи. Сключенъ е контрактъ за доставяне 8 мил. килогр. слама прѣзъ 1899/900 по $7^1/_2$ пари само за одринския гарнизонъ.

Прѣхраната на останалата войска въ вилаета по всѣка вѣроятность ще да става по сѫщия начинъ и при сѫщитѣ условия.

Навсѣкждѣ въ вилаета, дѣто азъ имахъ случай да ида: Лозенградъ, Мустафа-Паша, Деде-Агачъ, Гюмурджина и Скече, видѣхъ, че и на облѣклото на войницитѣ се обрѫща не по-малко внимание: истина е, че дрѣхитѣ не тъй добрѣ имъ лѣгатъ, но пъкъ и не сж тъй одърпани и парцаливи, както обикновено се виждатъ войницитѣ отъ III корпусъ.

При всичкото добро желание на управляещитѣ да гледатъ добрѣ войската, финансовитѣ затруднения отъ врѣме на врѣме докарватъ пъленъ прѣломъ на тоя редъ. Поради недостатъчно изплащане на прѣдприемачитѣ, послѣднитѣ не единъ пѫть сѫ се отказвали да доставятъ потрѣбнитѣ продукти. Положително ми е извѣстно, че прѣзъ рамазана на 1899 г. 4-5 нощи подъ редъ войницитѣ стоеха въ тъмно въ казармитѣ по нѣмане на петролъ. А такива примѣри не липсватъ и относително всички други продукти.

Заплатата на войницитѣ въ размѣръ на едно меджидие на мѣсеца, равно на повече отъ 4 лева, имъ се дава едва по единъ пѫть въ годината и не всѣкога напълно.

Тия финансови мѫчнотии дълбоко сѫ се отразили и върху дисциплината на войницитѣ.

По отношение на дисциплината извѣстно е, че турскиятъ войникъ е далечъ отъ онова съвършенство, къмъ което се стремятъ армиитѣ на другитѣ държави. Нѣщо повече дори: турскиятъ войникъ е по-долу отъ обикновеното равнище: бунтове въ казармитѣ поради отсѫтствие на храна; нощни кражби изъ градоветѣ; продаване контрабанда тютюнъ; водене на цѣли сражения съ стражаритѣ на режията и груби обноски по публичнитѣ мѣста — сѫ нѣща обикновени въ Турция. Въ края на 1899 год. г-жата на единъ консулъ въ Одринъ бѣ обидена всрѣдъ пазара отъ войници.

Това печално състояние се дължи отъ една страна на финансовитѣ затруднения, а отъ друга — на хлабавостьта на началницитѣ.

Послѣдното условие много влияе върху дисциплината на турския войникъ. Като най-добъръ примѣръ за това служи бившиятъ дивизионенъ генералъ въ Лозенградъ, Бекиръ паша, черкезинъ по произхождение, който съ енергия и строгость е вкаралъ войницитѣ си въ нормалния пѫть. Бекиръ паша е показалъ рѣдъкъ примѣръ на мусулманска строгость: той далъ бакшишъ на една българска мома, която съ сърпа си е оставила на мѣстото единъ отъ тримата войници, които нападнали нея и двѣтѣ ѝ другарки на нивата. Това поведение на пашата въ случая е подѣйствувало магически на войницитѣ му.

При всички лоши условия, въ които е поставенъ турскиятъ войникъ, той още е запазилъ ония боеви качества, които въ миналото сѫ го направили господарь на обширни земи. Лишенъ отъ идеята за отечество, турскиятъ войникъ пламенно поддържа своя духъ съ религиознитѣ си вѣрвания, за които и мре.

Военни транспорти.

Возарскитѣ части въ Одринъ извършватъ всичкия прѣносъ отъ и за станцията и околнитѣ мѣста. Тѣ състоятъ отъ воловски и конски кола. Тѣхниятъ съставъ не ми е извѣстенъ, но числото имъ ще да е доста голѣмо.

По-голѣмата часть отъ военнитѣ транспорти се извръшватъ по желѣзницата. Установениятъ отъ управлението на желѣзницитѣ редъ е, всички транспорти да се извръшватъ въ прѣдплата. Поради оскѫдностьта въ срѣдства тоя редъ е причинявалъ голѣми мѫчнотии на военното управление въ много извънредни случаи. Така, положително ми е извѣстно, че прѣзъ 1899 г. на два пѫти биде отказано прѣнасянето на войници безъ прѣдплата, и то по единъ извънредно грубъ начинъ: прѣзъ м. май или юния бѣ, когато около 900 души войници трѣбаше да заминатъ за Деде-Агачъ; специалниятъ тренъ бѣ приготвенъ, войницитѣ, въ пълна походна готовность, бѣха заели мѣстата си; но трѣбаше да ги напуснатъ и да се върнатъ въ казармитѣ. Това се повтори пакъ подиръ обѣдъ. Цѣлия день напраздно се водиха прѣговори между инспектора на желѣзницитѣ и маршала. Привечеръ послѣдниятъ самъ ходи на гарата, и на другия день, като заплатили трена, войницитѣ заминаха за Деде-Агачъ. По-късно тоя случай пакъ се повтори.

Щабове и офицерски съставъ на резервнитѣ единици.

Центърътъ на дивизионнитѣ, бригаднитѣ, полкови и дружинни щабове е показанъ по-горѣ при военното териториално дѣление на II корпусъ.

Резервнитѣ девизии се командуватъ отъ дивизионни генерали, бригадитѣ — отъ бригадни генерали, полковетѣ — отъ полковници или подполковници — наспоредъ това, дали полкътъ има № лихо или тъкмо число, и най-послѣ дружинитѣ се командуватъ отъ майори.

Висшето командуване е навсѣкждѣ пълно. Полкови командири липсватъ — тъй поне прѣдполагамъ, защото не сѫ посочени нито имената, нито длъжностьта въ официалния календарь — за полковетѣ № 17 — одрински, № 19 — галиполски, № 27 — спартански и № 30 — карамански. Дружиннитѣ командири никѫдѣ не липсватъ, а количеството на останалитѣ оберофицери не е извѣстно, понеже не сѫ показани нито имената, нито числото имъ.

Дивизиитѣ се командуватъ отъ слѣднитѣ лица: V дивизия — Шефкетъ паша, VI дивизия — Юмеръ Нешетъ паша, VII дивизия — Ахмедъ Лютфи паша и VIII дивизия — Тефикъ Сами паша.

Бригадитѣ се командуватъ отъ — бригаднитѣ генерали: IX бригада — Хюсеинъ Кямилъ паша, X — Мехмедъ Решидъ паша, XI — Исмаилъ паша,

XII — Али Риза паша, XIII — Мехмедъ Садикъ паша, XIV — Ибрахимъ паша, XV — Мехмедъ Теки паша, XVI — Хюсеинъ паша.

При всѣко дивизионно управление има по единъ щабъ, въ състава на който влизатъ по петима офицери, съ изключение на щаба отъ VIII дивизия, при който сѫ показани само четирима офицери. Последнитѣ двама офицери, които се броятъ при дивизионнитѣ щабове, сѫ всѣкога командирувани при щабоветѣ на съотвѣтнитѣ бригади. Щабътъ на V дивизия състои отъ единъ началникъ — майоръ и четирма членове, отъ които единъ капитанъ, двама поручици и единъ подпоручикъ. Щабътъ на VI дивизия състои отъ единъ началникъ, помощникъ майоръ, двама капитани, и двама поручици, отъ които единъ капитанъ и единъ поручикъ за бригаднитѣ щабове. Щабътъ на VII дивизия състои отъ единъ началникъ помощникъ майоръ, единъ капитанъ и трима поручици. Щабътъ на XIII дивизия състои отъ единъ началникъ подполковникъ, двама капитани и единъ поручикъ. Единъ отъ капитанитѣ е командированъ при XVI бригада, а за щаба на XV бригада нѣма офицеръ.

Военни училища.

Въ всѣки вилаетски центъръ има по една военна гимназия, една прогимназия и едно основно училище.

Въ военната гимназия прѣзъ 1898/99 година е имало единъ директоръ майоръ, единъ лѣкарь помощникъ майоръ, единъ писарь счетоводитель, единъ имамъ, трима надзиратели съ чинове капитанъ, поручикъ и подпоручикъ, и 9 души учители, отъ които единъ помощникъ майоръ, двама капитани, единъ поручикъ, четирима подпоручици и единъ непоказанъ. Числото на ученицитѣ прѣзъ сѫщата година не е показано, но прѣзъ 1896/97 г. то е възлизало на 331 ученикъ.

Въ военната прогимназия прѣзъ 1898/99 г. е имало единъ директоръ, чинътъ му не е показанъ, десеть души учители, отъ които единъ майоръ, двама помощници майори, единъ поручикъ, шесть други граждански и трима надзиратели съ чинъ единъ капитанъ и двама поручици. Числото на ученицитѣ прѣзъ 1896/97 е възлизало на 400 ученика.

Въ първоначалното училище се числятъ единъ директоръ и петима учители. Числото на ученицитѣ е неизвѣстно.

Държавни сгради.

Държавнитѣ сгради, като укрѣпления, складове, казарми и пр., по градове се разпрѣдѣлятъ, както слѣдва:

Одринъ. Градътъ е заобиколенъ отъ 24 укрѣпления, отъ които двѣ съвсѣмъ изоставени. Постройката на укрѣпленията около града е започната още прѣди руско-турската война; въ 1881 год. съ царско ираде е установена особена комисия, която да прѣработи и усъвършенствува първия планъ, а по-дѣятелно е работено отъ 1885 г. насамъ. Отъ тия укрѣпления шесть се намиратъ на дѣсния брѣгъ на Марица край желѣзнопѫтната линия; десеть сѫ между лѣвия брѣгъ на Марица и дѣсния на Тунджа, върху възвишенията отъ къмъ и. страна; тѣ образуватъ единъ полукрѫгъ, иматъ прѣдназначение да бранятъ града отъ къмъ с. и и. страни; двѣ укрѣпления сѫ на с. отъ града край самата Тунджа, а останалитѣ шесть се намиратъ по височинитѣ въ клина, който се образува отъ Марица и Тунджа. Послѣднитѣ укрѣпления бранятъ течението на двѣтѣ рѣки. Въорѫжението на тия укрѣпления е захванато отъ двѣ години насамъ. Прѣнесена е критската крѣпостна артилерия, но и тя не ще да е достатъчна.

За складове служатъ двѣ специални помѣщения извънъ града около Тунджа и нѣколко развалени джамии въ града или отдѣления отъ голѣмитѣ джамии като Султанъ Баязитъ, Ючъ Шерефели и пр.

Пространството между махалата Сръкъ-Мейданъ и р. Тунджа е заето отъ казарми. Тѣ състоятъ отъ много сгради отъ разна голѣмина и солидность, както сж описани по-долу:

1) Срѣщу моста на Тунджа къмъ лозята е пѣхотинската казарма, която е двуетажна, и е построена веднага подиръ послѣдната война. Тя има около 200 м. дължина и споредъ автора на салнамето събирала 14 баталиона, или около 11.000 души.

2) Срѣщу тая казарма на брѣга на Тунджа е артилерийската, която събира два полка войска. Къмъ нея се отнасятъ и оборитѣ за коне, които сж на брой 14; осъмь отъ тѣхъ събиратъ 2400 коня.

3) По-надолу отъ тая казарма къмъ града, все край рѣката сж кавалерийскитѣ казарми 6 на брой, въ долния етажъ на които се помѣщаватъ конетѣ, а въ горния войницитѣ. Освѣнъ тѣхъ само на единъ етажъ и само за кавалерийски войници и офицери има още двѣ казарми.

Въ срѣдата на тѣзи казарми се намира военната джамия.

Освѣнъ тѣхъ въ града се намиратъ още слѣднитѣ:

4) Една новопостроена двуетажна и неособено голѣма казарма при моста, Сарачхане. Въ нея се помѣщава и канцеларията на нѣкоя войскова часть.

5) Стариятъ ханъ Айше Каджнъ, е прѣвърнатъ на артилерийска казарма въ която се побира не по-малко отъ единъ полкъ войници.

При гарата на Кара-Агачъ се намиратъ още слѣднитѣ казарми:

6) На дѣсно отъ гарата до самия желѣзенъ пжть има двѣ отдѣления за единъ баталионъ и единъ оборъ за около 100 коня. Тѣ сж стари, керпичени и полусрутени сгради.

7) По-долу отъ тѣхъ, срѣщу едно отъ укрѣпленията, има една двуетажна и солидна казарма, дълга 140 метра, която първоначално е била построена за болница.

Военни управления.

1) Прѣзъ лѣтото на 1899 год. на 19 августъ стана тържественото откриване на новото корпусно управление, което е построено съ помощитѣ на населението и струва 15.000 л. т. То се намира задъ джамията Ючъ Шерефели. Изхарчената за постройката сума доста ясно говори за голѣмината и солидностьта му, при все че комисаритѣ по постройката сж успѣли да скжтатъ по нѣщо, за да построятъ и за себе си по нѣкоя кжща.

2) Старото корпусно управление се намира на върха на възвишението задъ джамията Султанъ Селимъ. То състои отъ редъ низки едноетажни постройки, въ срѣдата на които има широкъ дворъ.

3) Близу при Михалъ Кюпри се намира щабътъ на инжинернитѣ войски съ казарма за около 100 души и оборъ за толкова коне.

Болници. Одринъ. На височината, при лозята, надъ пѣхотинскитѣ и други казарми, е построена дивизионната болница — двуетажна и солидна сграда, която събира 1200 легла. Тя има слѣдния персоналъ двама полковници, четирма подполковници, двама майори, двама капитани и единъ подпоручикъ — всичко 11 лѣкари, четирма аптекари, сжщо офицери отъ разни чинове, 7 души хирурзи, двама писари и двама имами.

Освѣнъ тая военна болница тукъ му е мѣстото да изброя и другитѣ граждански болници, както слѣдва:

а) Въ една стара сграда въ околноститѣ на Султанъ Селимъ се помѣщава болницата на кметството.

б) По горѣ отъ нея къмъ края на града се намира болницата на католическата мисия. Тя е двуетажна, неособено голѣма и солидна сграда.

в) Въ махалата Илдъръмъ въ една стара сграда се помѣщава болницата на гръцката община.

И тритѣ тия граждански болници не ще да побиратъ повече отъ 200 легла.

Мустафа-Паша. Градътъ е разположенъ отъ двѣтѣ страни на р. Марица. Само една малка часть отъ него се намира на дѣсния брѣгъ и тя отъ послѣдното наводнение насамъ е намалѣла още повече, поради прѣселяването на 30—40 сѣмейства близу при станцията, дѣто сѫ образували малко село. Двѣтѣ части на града сѫ скачени съ голѣмъ камененъ мость, варденъ отъ двѣтѣ страни отъ войници. На лѣвия брѣгъ на Марица при моста се намиратъ правителственитѣ учрѣждения и телеграфътъ. Другата часть на града, която се намира на тоя брѣгъ, е разположена на равнината покрай Марица и на единъ невисокъ хълмъ. Прѣзъ срѣдата на тая часть протича една малка рѣка, която прави голѣми пакости прѣзъ поройни дъждове.

На юго-изтокъ до самия градъ, и отъ двѣтѣ страни на шосето отъ границата за Одринъ, се намиратъ казармитѣ, които захващатъ едно голѣмо пространство: тѣ сѫ разположени върху подножието на единъ невисокъ хълмъ и върху самия хълмъ. Въ сѫщность, тѣ сѫ малки бараки отъ плетъ и калъ, на брой повече отъ 50. По-нагорѣ отъ двѣтѣ страни на шосето, се намиратъ една доста голѣма джамия и дивизионното управление — и двѣтѣ каменни и солидни постройки. На върха на хълма е построена дивизионната болница, размѣрътъ и вмѣстимостьта на която сѫ сѫщитѣ както и на одринската. Персоналътъ ѝ се състои отъ трима лѣкари съ чинъ майоръ, помощникъ майоръ и капитанъ, трима аптекари, четирма хирурзи, единъ писаръ, единъ имамъ и трима служещи.

Складъ. Въ дъното на една долчинка, тамъ дѣто се свършватъ казармитѣ, стърчи гърмоотводъ, поставенъ по всѣка вѣроятность върху складъ отъ припаси.

Въ града и околностьта никакви укрѣпления не сѫществуватъ.

Въ Орта-Кьой е построена нова каменна казарма за единъ баталионъ войници.

Въ Кърджали има една казарма и една болница. Размѣрътъ имъ точно не ми е извѣстенъ. Персоналътъ на болницата състои отъ трима лѣкари: единъ подполковникъ, единъ майоръ, единъ помощникъ майоръ, трима хирурзи, единъ писарь, единъ имамъ и двама служещи.

Въ Демотика има: 1) кавалерийски казарми съ конюшни, въ които квартируватъ два полка кавалерия, 2) складъ за принадлежности на запаса.

Въ Узунъ-Кюпри има кавалерийски казарми съ конюшни и болница, голѣмината на които не ми е извѣстна; но въ всѣки случай тѣ не сѫ значителни.

Лозенградъ. Разположение на града. Лозенградъ е вториятъ укрѣпенъ лагеръ за турцитѣ. За тѣхъ той е най-силната опора на дѣсното имъ крило. Ето защо отъ 7—8 години насамъ тѣ непрѣстанно работятъ върху укрѣпяването на града.

На с. отъ града на 1/2 часъ разстояние има двѣ нови укрѣпления, построени на двѣтѣ възвишения, които се спущатъ отъ с. къмъ ю. и върху които по-долу е построенъ градътъ. Пространството между тѣзи укрѣпления е цѣло засѣто съ лозя и е прорѣзано отъ пѫтя, който води за Малко-Търново.

Казармитѣ сѫ на източното поле край града, и сѫ построени по слѣдния редъ: болница, двѣ сгради за артилерия и кавалерия и пѣхотна казарма. Отъ тѣхъ първата и послѣдната сграда сѫ каменни, двуетажни, доста солидни и скорошни постройки, а останалитѣ сѫ вехти отъ плеть и калъ и почти рухнали.

При сѫществуещия складъ за вещитѣ на запаса на 19 августъ 1899 г. тържествено е откритъ единъ новъ, който се намира между казармитѣ и източното укрѣпление.

Болници. Освѣнъ военната болница, за която споменахъ по-горѣ, на западния край на града се намира и една гражданска болница. Персоналътъ на военната болница се състои отъ трима лѣкари: единъ подполковникъ, единъ майоръ и единъ помощникъ майоръ, трима аптекари, единъ писарь, единъ имамъ и единъ служещъ.

Въ Деде-Агачъ близу до новата станция и на морския брѣгъ се намиратъ двѣ нови и каменни казарми за пѣхота.

Въ Фере има една двуетажна доста голѣма казарма, въ която се помѣщава пѣхота и която е отъ по-старитѣ сгради.

Въ кои градове отъ Родостенския и Галиполския санджакъ има казарми и други сгради не ми е извѣстно.

Въ Гюмурджинския санджакъ само въ слѣднитѣ пунктове ми е извѣстно, че сѫществуватъ държавни сгради:

Въ Гюмурджина въ срѣдата на града, има една вехта казарма, която събира около 1000 души войници. На източния край на града се намира градската болница, която не събира повече отъ 50 легла.

Въ Скече — една градска болница, единъ складъ за вещи на запаса и единъ за военни припаси.

Въ Пашмакли — една частна кѫща, прѣвърната въ казарма, и единъ складъ за военни припаси.

Въ с. Левочево, срѣщу Чепеларе, — сѫщо казарма.

Въ Дарж-Дере — единъ складъ за вещи за запаса и една казарма.

VIII. Емиграция.

Населението на Одринския вилѣтъ е било изложено на извѣстни периодически движения, прѣдизвикани отъ войнитѣ на Русия. Настѫпванията на рускитѣ войски сѫ пропѫждали мухамеданското население къмъ Цариградъ, а тѣхнитѣ отстѫпвания сѫ принуждавали българското население да търси спасението си въ напущане на старитѣ огнища.

Извѣстно е, че цѣли села изъ Варненския окрѫгъ сѫ заети отъ прѣселенци българи изъ Одринско, емигрирали прѣзъ послѣдната война. Турското правителство е противно на изсѣлванията на неговитѣ подданици. Миналата година съ много мѫчни ходатайства се позволи да минатъ четири сѣмейства отъ узунъ-кюприйскитѣ села въ България. Мѫчнотиитѣ, които посрѣщнаха 80 сѣмейства отъ лозенградското село Кавакли за прѣселяването имъ въ България, сѫ доста прѣсни. Обаче тѣ, застрашавани отъ глада, надвиха съ своето опорство и мѫчнотиитѣ отъ турска страна, и увѣщанията, които имъ се даваха отъ насъ. Тазгодишниятъ гладъ бѣ причина за ново масово прѣселяване въ България подиръ първото прѣзъ войната, съ тая само разлика, че тазгодишното по своитѣ размѣри е съвсѣмъ нищожно въ сравнение съ другото.

Емиграцията на турското население не се е спрѣла и днесъ. Слѣдъ войната тя е била най-усилена: само въ Одринъ, слѣдъ оттеглянето на рускитѣ

войски, имало е около 50—60 хиляди мухаджири, по-голѣмата часть отъ които отпослѣ е била установена въ Одринско.

Турското правителство гледа на мухаджирския въпросъ съ подобаещата сериозность, като се стреми да извлѣче отъ него всичката политическа и економическа полза. Съзнанието на тая полза е проникнало и въ по-широкитѣ кръгове, защото азъ съмъ срѣщалъ статии въ турскитѣ вѣстници, въ които зрѣло се обсѫжда тоя въпросъ.

Благодарение на това мухаджиритѣ се настаняватъ повече покрай нашата граница, въ Галиполския санджакъ и въ празднитѣ пространства изъ южната часть на вилаета, за да се удовлетворятъ стратагическитѣ и економически нужди. Мухаджирскитѣ комисии, въ състава на които влизатъ чиновници и избрани отъ властьта граждани турци, отпущатъ на мухаджиритѣ при настаняването имъ безплатно земя, градиво отъ държавнитѣ гори и извѣстна сума пари за обзавеждане. Тъй заселенитѣ мухаджири не всѣкога оставатъ въ опрѣдѣленитѣ за тѣхъ земи, особено когато тѣ трѣбва да разораватъ необработена земя: въ такъвъ случай тѣ прѣдпочитатъ да се загнѣздятъ въ или близу до нѣкое християнско село, земитѣ на което заграбватъ.

Мухаджиритѣ сравнително съ останалото население сѫ въ по-добро състояние. Тѣ донасятъ съ себе си извѣстенъ капиталъ отъ имотитѣ, които продаватъ у насъ, покѫщнината си и добитъка; въ Турция получаватъ всички материални улеснения и помощи; а извънъ това тѣ иматъ широкъ просторъ за грабежъ. Тъй поставени, тѣ сѫ по-свободни отъ мѣстнитѣ свои едновѣрци и сѫ въ по-малка зависимость отъ християнитѣ; а това имъ дава покрай политическото надмощие и извѣстно економическо прѣдимство надъ послѣднитѣ. Това положение на мухаджиритѣ се отразява злѣ върху спокойствието и поминъка на нашитѣ еднородци и едновѣрци въ Одринско и изобщо въ цѣла Турция.

Тоя въпросъ има и друга една важна страна, която заслужва вниманието на българското общество: мухаджиритѣ при изсѣляването си изнасятъ крупни количества пари срѣщу продаденитѣ имъ имоти. Като се знае привързаностьта на нашия българинъ къмъ земята и лакомията му да владѣе повече такава, лесно се обяснява задължаването му, за да откупува срѣщу тежки лихви мухаджирската земя. А извѣстно е, че тия продажби ставатъ всѣкога при нормални условия и дори съ извѣстни улеснения. Ето какъ не само капиталитѣ на нашитѣ земледѣлчески каси се изнасятъ навънъ, но което е още по-лошо: нашиятъ селянинъ пропада въ рѫцѣтѣ на безжалостни лихвари, за да натъпче мухаджирскитѣ джебове съ пари, съ които по-лесно да се тероризиратъ нашитѣ братя въ Турско.

Улесненията при продаване на мухаджирскитѣ имоти сѫ създали единъ особенъ родъ посрѣдници, които продаватъ изоставенитѣ имоти и слѣдъ това дохождатъ да дирятъ тѣхнитѣ притежатели въ Турско. Съ пълномощия за продаване, завѣрени отъ нашето одринско агентство работата изведнажъ се свърша. На пишещия тия редове сѫ извѣстни маса случаи, при които притежателитѣ на такива имоти сѫ били изгубили дори спомена за тѣхнитѣ владѣлчески права.

Азъ отбѣлѣзвамъ тоя фактъ и мисля, че едно правителство все би намѣрило сгодни срѣдства, чрѣзъ които, като запази съотвѣтствуещата буква на берлинския договоръ, да запази двойнитѣ народни интереси: тия на населението въ Княжеството и ония на нашитѣ еднородци въ Турско.

IX. Просвѣщение.

Всички народности отъ вилаета иматъ своитѣ училища. По-долу слѣдватъ свѣдѣнията за училищата на всѣка народность, като се обърща особено внимание на нашитѣ такива.

Български училища.

Всички наши училища въ Турско се намиратъ подъ вѣдомството на екзархията, въ името на която и сѫществуватъ прѣдъ властьта. Назначаванието на учителитѣ е въ зависимость отъ плащането на заплатитѣ имъ: учителитѣ плащани отъ екзархията се назначаватъ отъ нея или отъ съотвѣтнитѣ митрополити. Много отъ училищата въ Одринския вилаетъ, както казахъ и на друго мѣсто, се подържатъ отъ мѣстнитѣ общини изцѣло, или съ една малка екзархийска помощь. Инспекторската длъжность въ вилаета се изпълнява отъ единъ инспекторъ. Освѣнъ него съ такива права се ползуватъ и главнитѣ учители въ казалийскитѣ градове по отношение на училищата, които се намиратъ въ казата.

Даннитѣ, които ще изложа по-долу, сѫ заети отъ публикуванитѣ до сега статистически свѣдѣния и отъ нѣкои непубликувани още, които азъ притежавамъ отъ Одринъ.

А. Класни училища.

Кази	1886/87							1898/99						
	Училища	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко	Училища	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
Одринска	3	8	1	9	123	10	133	2	13	4	17	114	46	160
Муст.-Пашенска . .	1	1	—	1	18	—	18	1	6	1	7	69	20	89
Лозенградска	2	3	1	4	44	4	48	1	4	—	4	73	16	89
Бунаръ Хисар. нахия	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	3	9	1	10
М.-Търновска . . .	1	2	–	2	14	—	14	1	2	—	2	38	—	38
Д.-Агачска	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	4	23	5	28
Ахѫ-Челебийска . .	3	2	—	2	25	—	25	2	6	1	7	28	3	31
Кешанска	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	2	8	—	8
Всичко .	10	16	2	18	224	14	238	10	39	7	46	362	91	453

Числото на класнитѣ училища въ вилаета, ако и да е едно и сѫщо за 86/87 и 98/99 г., но все има извѣстенъ успѣхъ, и то: 1) защото одринското

класно училище е въздигнато въ педагогическа гимназия, която носи името на благодѣтеля си д-ръ П. Беронъ, 2) защото сѫ открити три класни училища въ съвсѣмъ нови мѣста като Бунаръ Хисаръ, Деде Агачъ и кешанското село Булгаръ-Кьой и 3) защото намаляването числото на училищата въ нѣкои мѣста нѣма особено значение за общия успѣхъ на дѣлото; тукъ спадатъ: свещеническото училище, прѣмѣстено отъ Одринъ въ Цариградъ като духовна семинария, едно дѣвическо училище въ Лозенградъ, закрито поради сливането му съ мѫжкото, и едно училище отъ Ахѫ-Челебийската каза въ с. Горно Райково, закрито съвсѣмъ, види се, по нѣмане достатъчно ученици прѣзъ тая година.

Ако се сѫди по даннитѣ за послѣднитѣ години, излиза, че успѣхътъ ще да е билъ равномѣренъ, и слѣдователно и за въ бѫдеще при нормални условия ще можемъ да се надѣваме на извѣстни увеличения. Слѣдната таблица показва това най-нагледно:

Години	Училища	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
1893/94	11	11	3	14	241	50	291
1895/96	7	17	3	20	269	71	340
1896/97	8	33	4	37	375	76	451
1898/99	10	39	7	46	362	91	453

По числото на класоветѣ споменатитѣ училища се разпрѣдѣлятъ както слѣдва. Въ Одринъ има една една мѫжка педагогическа гимназия — „Д-ръ П. Беронъ“ и едно женско петокласно „Касърово“ училище; въ Мустафа Паша Устово, Деде Агачъ и Лозенградъ — по едно трикласно смѣсено; въ Долно Райково едно двукласно мѫжко; и въ Бунаръ Хисаръ, Малко Търново, Булгаръ Кьой — по едно класно училище съ единъ само класъ.

Направениятъ успѣхъ по-ясно изпѫква въ числото на учителитѣ и ученицитѣ. Числото на учителитѣ е $2^1/_2$ пѫти по голѣмо отъ онова прѣзъ 1886/87: учителскиятъ персоналъ на всѣкѫдѣ е нараснал, съ изключение на Лозенградъ, дѣто въ класното прѣподаване взиматъ участие и учителитѣ отъ първоначалнитѣ училища.

Като се извадятъ 55 ученика отъ свещеническото училище, сега прѣмѣстено въ Цариградъ, ще излѣзе, че и числото на ученицитѣ се е увеличило $2^1/_2$ пѫти — 183 срѣщу 452. Навсѣкѫдѣ почти числото на ученицитѣ се е удвоило, а въ Мустафа-Паша то е повече отъ 4 пѫти по-голѣмо. За забѣлѣзване е, че се сългежда по-голѣмъ прогресъ въ посѣщение на училището отъ страна на момичетата, отъ колкото отъ тая на момчетата.

Прѣзъ 1898/99. г. въ мѫжката гимназия „Д-ръ П. Беронъ“ сѫ прѣподавали 12 учители на 114 ученика, разпрѣдѣлени по класове, както слѣдва: I кл. — 16,

II—21, III—23, IV—20, V—11, VI—15 и въ VII—8. Отъ тѣхъ 4 напуснали прѣзъ годината. По мѣсторождението си ученицитѣ се разпрѣдѣлятъ така: отъ Одринската каза сѫ 17, отъ Лозенградската — 14, отъ М.-Търновската — 10, отъ Софулийската — 10, отъ Мустафа-Пашенската — 8, отъ Ахѫ-Челебийската — 6, отъ Димотишката и Орта-Кьойската — по 5, отъ Узунъ-Кюприйската — 4, отъ Кешанската — 3, отъ Деде-Агачската и Скеченската — по 2, отъ Хавсенската и Баба-Ескийската — по 1, или отъ Одринския вилаетъ всичко 93 ученика. Освѣнъ тѣхъ има 4 отъ Чаталджанската каза, Цариградски вилаетъ, по двама отъ вилаетитѣ Солунски, Битолски и Косовски, и 11 ученика отъ Княжеството.

Сегашната гимназия е обърната отъ IV кл. училище въ такава прѣзъ 1896/97. година, а прѣзъ мин. 1898/99. тя даде първия си випускъ, отъ който излѣзоха съ зрѣлостенъ изпитъ 8 ученика.

Възъ основа на статистикитѣ за 1893/94, 95/96, 96/97, 97/98 и 98/99 г. трѣбва да констатирамъ два противоположни факта: 1) отрадния, че общото число на ученицитѣ се е увеличило за послѣднитѣ три години, т. е., че гимназията е могла вече да постигне една отъ цѣлитѣ си: да стане центъръ за нашето просвѣщение въ Одринско — срѣщу 101 ученикъ прѣзъ 93/94. г., 90 прѣзъ 95/96, за 1896/97. имаме 141 ученикъ, и 2) печалния, че въ послѣднитѣ три години числото на ученицитѣ постоянно спада: срѣщу 141 ученикъ прѣзъ 96/97. год. и 133 прѣзъ 97/98, прѣзъ 98/99. имаме само 114 ученика. Причината за тоя регресъ трѣбвало би да се отдаде най-напрѣдъ на економическия упадъкъ въ страната; но върху него все ще да иматъ своето влияние и общинскитѣ недоразумѣния въ Одринъ и нѣкои други градове.

При гимназията има и пансионъ, въ който е имало 93 ученика. Отъ тѣхъ само 33 сѫ били стипендиянти, а останалитѣ сѫ плащали пълна или часть отъ опрѣдѣлената такса.

По вѫтрѣшния редъ, по добритѣ отношения между учители и ученици, по съревнувание между послѣднитѣ къмъ саморазвитие, одринската гимназия прави отлично впечатление. Свършившитѣ прѣзъ 1899 година правѣха впечатление съ своето пълно разбиране на задачитѣ, които ги очакватъ въ живота. А тая традиция, вѣрвамъ, ще се запази за дълго врѣме тамъ. Неодавна бѣ — въ 1897. г. — когато поради външни подстрекателства, единъ силенъ бунтъ бѣ избухналъ; но благодарение на тактичностьта на бившия директоръ г-на Т. К. Танева лошитѣ спомени отъ тоя бунтъ сѫ замѣстени отъ една пълна прѣданность на ученицитѣ къмъ тѣхнитѣ учители. Като се сѫди отъ горното, има се надежда, че гимназията ще удовлетвори успѣшно задачитѣ, що й прѣдстоятъ за събуждане националния духъ на българина въ Одринско.

Гимназията и пансионътъ се намиратъ въ махалата Кале и се помѣщаватъ въ кѫщи, зети подъ наемъ съ изключение на една, дѣто се прѣдполага да се строи, съ сумитѣ завѣщани отъ покойния благодѣтель д-ръ П. Беронъ, бѫдещето здание за гимназия и пансионъ. Тая кѫща е купена прѣди 3—4 години отъ одринската митрополия. Плановетѣ за построяване на гимназията върху това мѣсто сѫ вече приготвени и нуждниятъферманъ слѣдъ много мѫчнотии е издаденъ. При все туй азъ считамъ за нуждно да се спра върху тоя въпросъ, за да установя, че не е било и не е тамъ мѣстото, за да се строи нашата гимназия. Азъ твърдя това по слѣднитѣ причини. Притежаваното сега мѣсто е съвсѣмъ недостатъчно за цѣльта; разширяването и закрѫгляването не е възможно, защото го заграждатъ отъ тритѣ страни малки кѫщици, за откупването на които се искатъ баснословни цѣни, а отъ четвъртата страна се намира една баня, вонята на която се раз-

простира по цѣлата махала. Както на махалата, тъй и на самото мѣсто липсвать всички хигиенични условия: махалата е на най-низкото мѣсто, сравнително доста близу до р. Тунджа, съ гжсто застроени кжщи, съ тѣсни, криви и кални улици, а мѣстото, както казвать, ще да е било нѣкога махаленско купище. Осъмь метра сж изкопани за основитѣ, и вмѣсто здрава почва, още излиза боклукъ. Ясно е, че, при тия условия, цѣлата почва, върху която ще се строи гимназията, е пълна съ миязми и зараза независимо отъ заразата, що се разнася изъ въздуха отъ съсѣдната баня. Мѣстото бидейки толкова близу до края на града, се намира въ съсѣдство съ улици, жителитѣ на които сж съ съмнително нравствено поведение. Най-послѣ поради гнилостьта на почвата само въ основитѣ ще трѣбва да се положать нѣколко десетки хиляди лева.

Независимо отъ изложеното до тука има една по-важна причина, заради която ще трѣбва да се сжжалява: ние изоставихме една здрава българска махала — Каика — да бжде погръчвана, и прѣдпочетохме Калето, види се, за да побългаряваме гърцитѣ отъ тая махала. Всички, които познавать Одринъ, едногласно утвърдявать, че на Каика трѣбваше да се построи нашата гимназия и по хигиенически, и по економически, и по национални съображения. Махалата е на най-високото мѣсто на града, надъ джамията Султанъ Селимъ, и на постояненъ чистъ въздухъ; тамъ щѣше да се намѣрать мѣста много по-пространни, за по-низка цѣна; и постройката щѣше да струва по-ефтино; най-послѣ и главно влиянието на гимназията щѣше силно да се чувствува върху махалата, която сигурно щѣше да остане цѣла и незаразена за насъ, а не както е сега — чиститѣ българи, записани въ правителственитѣ списъци като такива, да странять отъ българската черква и да отивать въ гръцката.

Турци, гърци и дори евреи имать въ Одринъ свои училища на много добри мѣста и въ центра на града. Чудно е наистина, какъ ние останахме по-назадъ дори отъ евреитѣ, когато по-добри мѣста отъ сегашното и въ центра не сж липсували, ако непрѣмѣнно се е считало за необходимо да бждемъ и ние въ чужди за насъ квартали. . . .

Женското „Касърово" V класно училище прѣзъ сжщата година е имало: три учителки и единъ учитель редовни, и нѣкои прѣдмѣти, заети отъ учителитѣ при гимназията. Слѣдвали сж 46 ученички, разпрѣдѣлени по класове, както слѣдва: въ I кл. — 14, въ II—10, въ III—11, и въ IV—11. По мѣсторождението си ученичкитѣ се разпрѣдѣлять така: 22 отъ Одринъ, 5 отъ Демотика, по 4 отъ Лозенградъ и отъ Ахж-Челебийско, 2 отъ Мустафа-Паша, по 1 отъ Узунъ-Кюпри и Малко-Търново, 2 отъ Солунския вилаеть, и 5 отъ България. Прѣзъ текущата година за пръвъ пжть се откри V кл., и тая година ще свърши първиятъ випускъ на петокласни ученички отъ това училище.

Благодарение на тая мѣрка и V кл. училище ще заеме сжщото онова мѣсто за образованието на женския полъ въ тоя край, каквото има гимназията за мжжкия; но за сега то много полека върви и дори има регресъ въ сравнение съ най-прѣднитѣ години, както това се забѣлѣзва отъ слѣднитѣ цифри: прѣзъ 1893/94 год. — когато училището е било III кл. — имало е 38 ученички, прѣзъ 95/96 — при IV кл. училище — имало е 56, прѣзъ 96/97 — 58, прѣзъ 97/98 — 44, а прѣзъ 98/99 — само 46 ученички.

При училището има и пансионъ съ 34 ученички. Отъ тѣхъ 22 сж били пълни стипендиянтки, а останалитѣ съ пълна или непълна такса.

Училището се помѣщава въ собствено здание, а пансионътъ е въ наета кѫща.

Училището и пансионътъ могатъ да се похвалятъ съ редъ, чистота и трудолюбие, за постигане на което не се жали трудъ отъ учителки и учители.

Успѣхътъ на казалийскитѣ класни училища се изразява въ слѣдното: Числото на ученицитѣ въ Мустафа-Паша за послѣднитѣ четири години е почти еднакво; разликата произхожда, само като се сравнатъ тия числа съ това отъ 93/94 г. когато е имало само 41 ученикъ. Въ числото на ученичкитѣ само за послѣдната година има чувствително увеличение: то се е почти удвоило.

Въ Лозенградъ числото на ученицитѣ прѣзъ 93/94. е по-малко отъ онова прѣзъ 86/87. — 26 срѣщу 44, но прѣзъ послѣднитѣ четири години то се силно повдигна — почти въ троенъ размѣръ: въ 95/96. е имало 75 ученика, 96/97. — 90, а въ 98/99. — само 73. Класоветѣ още отъ началото сѫ били много слабо посѣщавани отъ момичетата: тѣхното число, за послѣднитѣ години се върти всѣкога около цифрата 7. Само прѣзъ 98/99. год. то се покачило на 16 — цифра не до тамъ съразмѣрна съ количеството на нашето население въ тоя край. Мустафа-Пашенската каза въ това отношение надминава Лозенградската.

Въ Бунаръ-Хисаръ е откритъ единъ класъ само прѣзъ 1898/99. год., и кой знае, дали и него нѣма да постигне участьта на нѣкои класни училища въ Ахѫ-Челебийско.

Въ Малко-Търновската каза само прѣзъ 98/99. има увеличение въ числото на ученицитѣ: 25—26 прѣзъ прѣжнитѣ години срѣщу 38 прѣзъ послѣдната. Момичета тамъ не посѣщаватъ класоветѣ.

Въ Деде-Агачъ числото на ученицитѣ се е увеличавало много скоро: имало е 9 ученика прѣзъ 93/94, 15 прѣзъ 95/96, 30 прѣзъ 96/97. и 28 прѣзъ 98/99, между които и 5 ученички, каквито прѣзъ другитѣ години не е имало. Училището се посѣщава отъ градскитѣ дѣца и повечето отъ дѣца отъ околнитѣ села, и като такъво, то е тъкмо на мѣстото си за оня край.

Двѣ класни училища отъ по единъ класъ, които сѫ сѫществували прѣзъ 93/94. год. въ скеченскитѣ села Габрово и Ени-Кьой, още тогазъ се закриха, види се, по недостатъчность на ученици. Прѣзъ тая година тѣ сѫ имали по 4 и 7 ученика.

И училищата отъ Ахѫ-Челебийската каза нѣматъ много повече и постоянни ученици, поради което и редовното имъ сѫществуване не е съвсѣмъ сигурно.

Класътъ въ Малгарското село Булгаръ-Кьой, съ 8 ученика е откритъ прѣзъ послѣдната година. Желателно би било, класното училище въ тоя край да закрѣпне и се развие, защото нашитѣ задачи въ Родостенския санджакъ едва сега се откриватъ.

Б. Първоначални училища.

Състоянието на тия училища прѣзъ 1898/99 год. въ сравнение съ това прѣзъ 86/87 г. се изразява въ долнитѣ таблици, едната по кази, другата по санджаци.

Санджаци и кази	1886/87									
	Училища				Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
	Мжжски	Дѣвически	Смѣсени	Всичко						
Одрински санджакъ:										
Одринска каза	4	4	—	8	6	4	10	127	79	206
Мустафа-Пашенска каза .	17	—	—	17	22	—	22	491	—	491
Орта-Кьойска каза . . .	3	—	—	3	3	—	3	113	—	113
Демотишка каза	4	1	—	5	4	1	5	118	35	153
Узунъ-Кюприйска каза .	5	—	—	5	5	—	5	235	—	235
Всичко .	33	5	—	38	40	5	45	1084	114	1198
Лозенградски санджакъ:										
Лозенградска каза . . .	18	1	—	19	21	1	22	840	52	892
Малко-Търновска каза . .	14	—	—	14	15	—	15	572	—	572
Баба-Ескийска каза . .	3	—	—	3	3	—	3	64	—	64
Люле-Бургаска „ . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Всичко .	35	1	—	36	39	1	40	1476	52	1528
Деде-Агачски санджакъ:										
Деде-Агачска каза . . .	14	1	—	15	14	1	15	436	30	466
Софулийска „ . . .	6	—	—	6	6	—	6	173	—	173
Всичко .	20	1	—	21	20	1	21	609	30	639
Гюмурджински санджакъ:										
Гюмурджинска каза . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Скеченска каза	2	—	—	2	2	—	2	178	—	178
Ахж-Челебийска каза . .	20	2	—	22	19	2	21	1341	86	1427
Дарж-Деренска „ . .	1	1	—	2	1	1	2	45	28	73
Всичко .	23	3	—	26	22	3	25	1564	114	1678
Родостенски санджакъ:										
Малгарска каза	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Галиполски санджакъ:										
Кешанска каза	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Рекапитулация

Санджаци:	Мжжски	Дѣвически	Смѣсени	Всичко	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
Одрински	33	5	—	38	40	5	45	1084	114	1198
Лозенградски	35	1	—	36	39	1	40	1476	52	1528
Деде-Агачски	20	1	—	21	20	1	21	609	30	639
Гюмурджински	23	3	—	26	22	3	25	1564	114	1678
Родостенски	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Галиполски	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Всичко въ вилаета .	111	10	—	121	121	10	131	4733	310	5043

Санджаци и кази	1893/94									
	Училища									
	Мжжски	Дѣвически	Смѣсени	Всичко	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
Одрински санджакъ:										
Одринска каза	3	—	6	9	9	5	14	251	233	484
Мустафа-Пашенска каза .	11	1	1	13	17	3	20	625	92	717
Орта-Кьойска каза . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Демотишка каза	1	1	—	2	1	1	2	17	16	33
Узунъ-Кюприйска каза .	3	1	—	4	4	1	5	140	34	174
Всичко .	18	3	7	28	31	10	41	1033	375	1408
Лозенградски санджакъ:										
Лозенградска каза . . .	11	2	7	20	21	3	24	929	167	1096
Малко-Търновска каза .	4	1	—	5	9	1	10	317	119	436
Баба-Ескийска каза . .	3	—	—	3	3	—	3	72	—	72
Люле-Бургаска „ . .	1	—	—	1	1	—	1	30	—	30
Всичко .	19	3	7	29	34	4	38	1348	286	1634
Деде-Агачски санджакъ:										
Деде-Агачска каза . . .	9	—	3	12	14	—	14	431	29	460
Софулийска каза	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Всичко .	9	—	3	12	14	—	14	431	29	460
Гюмурджински санджакъ:										
Гюмурджинска каза . .	5	—	2	7	7	—	7	315	12	327
Скеченска каза	1	—	1	2	3	—	3	126	2	128
Ахж-Челебийска каза . .	2	—	10	12	14	—	14	618	267	885
Даръ-Деренска „ . .	—	—	1	1	2	—	2	52	24	76
Всичко .	8	—	14	22	26	—	26	1111	305	1416
Родостенски санджакъ:										
Малгарска каза	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Галиполски санджакъ:										
Кешанска каза	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Рекапитулация

Санджаци:	Мжжски	Дѣвически	Смѣсени	Всичко	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
Одрински	18	3	7	28	31	10	41	1033	375	1408
Лозенградски	19	3	7	29	34	4	38	1348	286	1634
Деде-Агачски	9	—	3	12	14	—	14	431	29	460
Гюмурджински	8	—	14	22	26	—	26	1111	305	1416
Родостенски	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Галиполски	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Всичко въ вилаета .	51	6	31	91	105	14	119	3923	995	4918

Санджаци и кази	1898/99									
	Училища									
	Мжжски	Дѣвически	Смѣсени	Всичко	Учители	Учителки	Всичко	Момчета	Момичета	Всичко
Одрински санджакъ:										
Одринска каза	9	--	10	19	20	6	26	496	191	687
Мустафа-Пашанска каза .	10	—	8	18	18	2	20	457	157	614
Орта-Кьойска каза . . .	7	—	1	8	8	—	8	250	10	260
Демотишка каза	--	—	4	4	4	1	5	92	53	145
Узунъ-Кюприйска каза .	3	—	2	5	5	1	6	322	53	375
Всичко .	29	--	20	49	55	10	65	1617	464	2081
Лозенградски санджакъ:										
Лозенградска каза . . .	8	—	15	23	28	6	34	1043	372	1415
Малко-Търновска каза .	7	1	13	21	22	2	24	827	299	1126
Баба-Ескийска каза . .	2	—	—	2	2	—	2	75	—	75
Люле-Бургаска „ . .	—	—	—	—	—	—	—	--	—	—
Всичко .	17	1	28	46	52	8	60	1945	671	2616
Деде-Агачски санджакъ:										
Деде-Агачска каза . . .	4	1	9	14	12	5	17	545	162	707
Софулийска „ . . .	4	—	3	7	4	2	6	224	45	269
Всичко .	8	1	12	21	16	7	23	769	207	976
Гюмурджински санджакъ:										
Гюмурджинска каза . .	5	—	4	9	8	3	11	412	56	468
Скеченска каза	—	—	2	2	3	1	4	162	29	191
Ахж-Челебийска каза . .	1	—	17	18	28	1	29	744	403	1147
Дарж-Деренска „ . .	—	--	1	1	2	1	3	46	34	80
Всичко .	6	—	24	30	41	6	47	1364	522	1886
Родостенски санджакъ:										
Малгарска каза	2	—	2	4	4	—	4	137	26	163
Галиполски санджакъ:										
Кешанска каза	—	—	1	1	1	1	2	158	20	178
Рекапитулация										
Санджаци:										
Одрински	29	—	20	49	55	10	65	1617	464	2081
Лозенградски	17	1	28	46	52	8	60	1945	671	2616
Деде-Агачски	8	1	12	21	19	7	26	769	207	976
Гюмурджински	6	—	24	30	41	6	47	1364	522	1886
Родостенски	2	—	2	4	4	—	4	187	26	163
Галиполски	—	—	1	1	1	1	2	158	20	178
Всичко въ вилаета .	62	2	87	151	172	32	204	5990	1910	7900

Успѣхътъ въ нашитѣ първоначални училища за периода отъ 1886/87. до 1898/99. бие въ очи съ своята крайна неравномѣрность. Даннитѣ, които ще приведа и които говорятъ въ потвърждение на казаното по-горѣ, сѫ заети отъ календарчето „Д-ръ П. Беронъ“ за 1899. г. Тѣ сѫ за всички училища и учители, класни и първоначални. Това, чини ми се, много не ще да ми побърка, да изтъкна необяснимия съ нищо фактъ, че само за четири години нашитѣ първоначални училища сѫ се намалили повече отъ два пѫти: 65 училища и 96 учители прѣзъ 1890/91. срѣщу 121 училище и 131 учитель прѣзъ 1886/87. Твърдението ми, че успѣхътъ се е намалилъ на повече отъ два пѫти се основава на това, че статистическитѣ свѣдѣния за училищата въ Одринската и Гюмурджинска каза прѣзъ 1886/87. г. липсватъ. Ето даннитѣ, за които споменахъ по-горѣ:

Години	Училища	Учители
1890/91	65	96
91/92	75	115
92/93	80	133
93/94	98	144
94/95	126	153
95/96	140	180
96/97	149	190
97/98	158	219

Утѣшително е, че слѣдъ четири сухи години, настѫпватъ четири плодородни: ако отъ 1886/87. до 1900/91. нашитѣ първоначални училища сѫ вървѣли назадъ, то отъ тая дата до 93/94. тѣ се стремително повдигатъ до първото положение, а отъ тогазъ насамъ безспорно вървятъ напрѣдъ. Нѣщо повече дори: откриването на училища въ Малгарската и Кешанската кази е едно отъ важнитѣ особености, съ които послѣдниятъ периодъ се отличава отъ другитѣ, защото тия училища, колкото и да сѫ скромни сега, може и трѣбва да се считатъ като аванпостъ за свѣстяването на трудолюбивитѣ и доста бодри наши единородци по брѣговетѣ на Мраморното море.

Заслужва да се отбѣлѣжи още и тоя отраденъ фактъ, че числото на ученичкитѣ въпрѣки посочения вече регресъ се е увеличавало повече отъ удовлетворително: отъ 310 ученички прѣзъ 86/87, 995 прѣзъ 93/94, имало е 1910 прѣзъ 98/99. Това увеличение въ размѣръ по-голѣмъ отъ 6 пѫти не се забѣлѣжва за ученицитѣ, нито пъкъ е пропорционално съ числото на ученичкитѣ отъ класнитѣ училища. Послѣдното ще да се длъжи на това обстоятелство, че нашитѣ дѣвически класни училища се пълнятъ съ момичета не отъ селата, но отъ градоветѣ; а извѣстно е, че повечето и по-голѣми градове въ Одринския вилаетъ не сѫ населени съ българи.

Констатираниятъ до тука успѣхъ още не означава, че ние сме достигнали желаемото съвършенство. Долнитѣ сравнения ще покажатъ това най-нагледно.

Спорѣдъ моитѣ прѣсмѣтания въ цѣлия вилаетъ има не по-малко отъ 245 населени мѣста подъ вѣдомството на екзархията. Ако се сравни това число съ числото на основнитѣ училища прѣзъ 98/99, излиза, че на около 2 такива мѣста се пада по едно училище; а това показва, че въ вилаета има още широко

поле за работа по отваряне на училища, особено като се вземе прѣдъ видъ, че има още български села, които сѫ подъ чуждо духовно вѣдомство.

На друго мѣсто азъ прѣсмѣтамъ българското население въ вилаета на около 200.0000 души. Ако сравнимъ това число съ числото на основнитѣ училища прѣзъ 98/99. излиза, че срѣдно на около 1300 души се пада по едно училище. Въ Княжеството сѫщото съотношение се изразява въ едно училище на 825 души.

Сравнено първото число съ това на учителитѣ дава: 1 учитель на 1000 души, когато въ Княжеството се пада 1 учитель на 390 души.

Като се сравни числото на училищата съ числото на ученицитѣ, излиза, че срѣдно на всѣко училище се падатъ по 52·30 ученика. Въ това отношение Одринскиятъ вилаетъ се приближава къмъ околиитѣ отъ Княжеството, които иматъ най-малко ученици въ едно училище.

Сравнението между числото на ученицитѣ и това на учителитѣ дава 38·7 ученика на единъ учитель, съ което почти се доближаваме до сѫщото съотношение отъ Княжеството.

Най-сетнѣ, като сравнимъ числото на българското население съ това на ученицитѣ, получаваме на 25·4 души по 1 ученикъ, когато въ Княжеството 1 ученикъ се пада само на 9·64 жители.

По-долу слѣдва таблицата съ подробно сравнение, каза по каза: 1) между населенитѣ съ българи мѣста подъ вѣдомството на екзархията съ числото на училищата прѣзъ 1898/99 год., и 2) между числото на ученицитѣ за сѫщата година и броя на българското население, което признава екзархията.

Санджаци	Кази	На колко мѣста, населени съ екзархисти, се пада едно училище	На колко жители екзархисти се пада единъ ученикъ
Одрински	Одринска	1 1/4	14
	Мустафа-Пашенска	1 2/3	24
	Орта-Кьойска	3 1/3	13
	Демотишка	1	13
	Узунъ-Кюприйска	1	18
Лозенградски	Лозенградска	1	19
	Малко-Търновска	1	15
	Баба-Ескийска	1 1/2	21
Деде-Агачски	Деде-Агачка	2/3	18
	Софулийска	1 1/5	26
Гюмурджински	Гюмурджинска	3	14
	Скеченска	1	9
	Ахъ-Челебийска	4/5	9
	Дарѫ-Деренска	1	8
Родостенски	Малгарска	3	21
Галиполски	Кешанска	4	9

Отъ сравненията въ горната таблица излиза, че Деде-Агачската, Ахж-Челебийската, Скеченската, Демотишката и Узунъ-Кюприйската каза заиматъ първо мѣсто по броя на училищата. Въ тия кази всѣко населено мѣсто има свое училище или пъкъ едно такъво има повече отъ едно училище. Това е отраденъ фактъ. Напротивъ, Кешанската, Орта-Кьойската, Гюмурджинската и Малгарската кази стоятъ най-долу. Това показва, че нашитѣ усилия трѣбва да бждатъ устремени къмъ отваряне на нови училища въ тия кази. Въ бждещата си дѣятелность заслужва да обърнемъ особено внимание на Хавсенската и Ахтополската каза, въ които нѣма ни едно българско училище, при все, че въ първата каза има 8 села подъ екзархийско вѣдомство, а въ втората 6 села.

Нашата дѣятелность би трѣбвало да вземе още по-широки размѣри, ако сравнѣхме числото на училищата съ населенитѣ отъ българи мѣста изобщо. Въ такъвъ случай намъ прѣдстои голѣма борба въ Одринската, Узунъ-Кюприйската, Лозенградската, Визенската, Еноската и нѣкои други кази, въ които нашата черковна дѣятелность още не е завършена.

Като се сравни числото на ученицитѣ съ това на населението, излиза, че родопскитѣ мѣста, а именно казитѣ: Дарж-Деренска, Ахж-Челебийска и Скеченска изпращатъ най-вече ученици въ училищата. Тѣзи кази почти се приближаватъ до околиитѣ въ Княжеството, въ които се пада 1 ученикъ на най-малко жители. Въ това отношение остава много да се работи въ Малгарската и Мустафа-Пашенска каза, дѣто съотношението е извънредно слабо.

На края на тия сравнения заслужва да се отбѣлѣжи неравномѣрностьта въ развитието на учебното дѣло въ нѣкои кази, въ които разни неблагоприятни причини, като междуособни раздори, неприязненни отношения на властьта и пр., спъватъ напрѣдъка. Между тия кази заслужва да се споменатъ:

1) Одринската каза, въ която числото на ученицитѣ не съотвѣтствува на това на училищата. Прѣзъ годинитѣ 93/94, 95/96, 96/97 и 98/99 е имало училища 9, 13, 10 и 19, а ученици — 484, 693, 685 и 687. Прѣзъ послѣднитѣ двѣ години училищата, ако и да сж се увеличили двойно, ученицитѣ си оставатъ все въ сжщия размѣръ.

2) Въ Мустафа-Пашенската каза и числото на училищата, и това на ученицитѣ е било въ постоянно колебание прѣзъ поменатитѣ по-горѣ години: училища е имало 13, 16, 15, 13, а ученици — 717, 632, 692, 614. Горнитѣ цифри показватъ, че по числото на ученицитѣ тая каза върви назадъ.

3) Въ Лозенградската каза числото на училищата, ако и да се колебае, но числото на ученицитѣ показва постояненъ напрѣдъкъ, както се види отъ слѣднитѣ цифри: училища е имало 20, 24, 28, 23, а ученици — 1096, 1331, 1377, 1415.

4) Малко-Търновската каза прѣдставя най-голѣми колебания: училища е имало 5, 17, 9, 21, а ученици — 436, 877, 604, 1126.

5) Гюмурджинската каза прѣдставя сжщитѣ колебания като Малко-Търновската: училища е имало 7, 13, 12, 9, а ученици — 327, 666, 506 и 468.

Черковно дѣло.

Въ черковно отношение вилаетътъ съставя една епархия, която се намира подъ управлението на Н. В. Прѣподобие архимандритъ Софроний. Въ нѣкои градове отъ епархията има архиерейски намѣстници, а именно въ Мустафа-Паша, Лозенградъ, Демотика, Узунъ-Кюпри, Деде Агачъ, Гюмурджина, Скече, Ахж-Челеби, Дарж-Дере, с. Драбишна, Орта-Кйойско, с. Теслимъ, Малгарско. Намѣстницитѣ въ Скече, Дарж-Дере и с. Драбишна сж граждански лица, а намѣстникътъ въ с. Теслимъ не се намира вече тамъ, защото още миналата година биде отстраненъ отъ властьта.

Въ цѣлия вилаетъ прѣзъ 1899 година е имало всичко 180 български черкви, 20 параклиса и 220 свещеника.

Послѣднитѣ десетина години отъ нашата черковна дѣятелность се отличаватъ съ особенъ успѣхъ, както се види отъ слѣднитѣ данни за селата, които сѫ признали вѣдомството на екзархия отъ м. октомврия 1890 г. до м. ноемврия 1898 г., а именно:

Въ	Одринска каза	4 села.
„	Мустафа-Пашенската каза . .	1 „
„	Демотишката каза	4 „
„	Орта-Кьойската каза	5 „
„	Узунъ-Кюприйската каза . .	3 „
„	Деде-Агачската каза	5 „
„	Софулийската „	7 „
„	Лозенградската „	5 „
„	Гюмурджинската „	17 „
„	Ахѫ-Челебийската каза . . .	6 „
„	Малгарската каза	5 „
„	Кешанската „	1 „
	Всичко . .	63 села.

Това мирно завладяване на повече отъ 60 български села или части отъ тѣхъ заслужва жертвитѣ, които сѫ направени отъ екзархията, и трудоветѣ, що сѫ положени отъ управляещия епархията и отъ всичкитѣ негови сподвижници. Тоя успѣхъ говори въ честь на неговитѣ автори, на които има още що да се пожелае, понеже тѣхната мисия, както имахъ случая да отбѣлѣжа на друго мѣсто, не е още напълно свършена: цѣли села въ Одринската и други кази още се намиратъ подъ чуждо духовно вѣдомство, а на други мѣста нашето дѣло не стои тъй добрѣ, както се изисква — едно поради противодѣйствията на властьта, а друго поради нашата вѫтрѣшна наредба и раздори.

Качеството ми на едногодишенъ наблюдатель на работитѣ въ Одринско ми налага длъжностьта да покажа мѣстата, дѣто нашето дѣло не стои на желаемата висота, като сѫщеврѣменно посоча и причинитѣ за това.

Въ това отношение Одринъ стои на първо мѣсто. Голѣмото значение на тоя градъ за насъ ме заставя да кажа нѣкоя дума и за неговото минало и за сегашното му.

Прѣди освободителната война, и дори много по-рано, стремежътъ за консолидиране на нашата народность въ Одринъ не е липсвалъ. Тоя стремежъ се дължи на отдѣлни лица и на нѣкои еснафи.

Между първитѣ заслужва да се спомене единъ родолюбивъ и влиятеленъ българинъ въ Одринъ, по име Найденъ Кръстевичъ. Кръстевичъ е билъ богатъ търговецъ на овце, джелепинъ, и се ползувалъ съ голѣмо влияние и въ гръцката община и прѣдъ властьта. Той умрѣлъ много по-рано отъ официалното повдигание на черковния въпросъ, но прѣзъ живота си, като бездѣтенъ, не забравилъ своитѣ еднородци; на тѣхъ той завѣщалъ двѣтѣ си кѫщи: едната за мѫжко, а другата за дѣвическо училище. Той оставилъ и нѣкакво завѣщание, но за него нищо не се знае, защото и изпълнительтъ на завѣщанието и втората жена на покойния сѫ били гърци. Едната отъ кѫщитѣ нѣкога е била училище, а сега служи за параклисъ, а другата е завладѣна отъ стари врѣмена отъ гръцката община. Отъ надписа на сегашния параклисъ и отъ оня, който ще приведа по-долу, се види, че покойниятъ Найденъ Кръстевичъ е схващалъ значението на подаръцитѣ, що е правилъ на своитѣ еднородци. Вториятъ отъ надписитѣ, за които споменахъ е една мраморна плоча, поставена надъ чешмата въ гръцката черква на Балъкъ-Пазаръ между нашата мѫжка и гръцката дѣвическа гимназия.

Ето тия надписи тъй както сѫ:

п л: и: к:
ѡ воспоминаніи и спа сеніи душевномъ, новосостависа сіе славенноболгарское училище съ иждивеніемъ ѿ родолюбиваго общества и џелепскаго настоатели же, надзиратели и попечители должни да будутъ чада й внуцы ихъ, всегда убо трудитиса ѡ просвѣщеніи славено — болгарскомъ язы́цѣ. 1851: октоврия 10

1857 благословенъ градый во има господне и/вріи 30

„покойнй Найденъ Крустовичъ
ро́домъ бо́лгаринъ Коприв́щенецъ
ча́до въ живо́татъ сво́й неима́
повѣле́ніетому за спо́менъ стана́
ѿ имѣ́ніетому исто́чникъ соградиха
настоя́телитему М: Н. С. заплатиха
1853 Іуніа 14

(изображение на три овни)[1])

Братіе; помяну́вайте мертвите
понеже ѿ гробищата са . . . ните.

Другъ такъвъ родолюбецъ отъ Одринъ е Я. Касъровъ, който спечелилъ богатството си въ Ромъния и подарилъ една кѫща и около 50000 лева въ пари. На негово име е нарѣчена и дѣвическата гимназия.

Всички изчезнали сега еснафи сѫ сѫщо крѣпили българщината. Между тѣхъ на първо мѣсто е билъ джелепскиятъ еснафъ, който ималъ свои прѣдставители въ много градове. Но тия еснафи изгубиха най-напрѣдъ своето значение като политически единици при стария административенъ строй, а посетнѣ и тѣ самитѣ въ силата на новитѣ условия изчезнаха.

Съ измирането на старитѣ водители, които по причинитѣ, изложени на друго мѣсто, не сѫ могли да оставятъ слѣдъ себе си достойни замѣстници, и съ изпадането на еснафитѣ здравото укрѣпване на българщината въ Одринъ много е изгубило. Истина е, че прѣзъ черковната борба и по-сетнѣ прѣзъ врѣме на руската окупация е била развита извѣстна дѣятелность; но и едната, и другата се дължи на външна инициятива: никой одринчанинъ нито тогава, нито сега не се е издигналъ надъ останалитѣ си съграждани съ своя авторитетъ, както това е на много мѣста. Въ отсѫтствието на такива водители, въ липсването на смѣли и съзнателни борци и въ слабия интересъ къмъ общественитѣ работи се крие постоянната и всегдашна причина за нашата слабость въ Одринъ. Въ отстранението на тая причина, мисля, е нашиятъ висши интересъ.

За жалость, голѣмата централизация на нашето дѣло въ рѫцѣтѣ на нѣкои духовни началници и стремежътъ на послѣднитѣ да се забикалятъ въ епархиялнитѣ съвѣти съ послушни граждани — сѫ съвсѣмъ противни на споме-

[1]) Въ Одринъ и на други мѣста изъ вилаета има обичай да се поставя върху надгробнитѣ плочи по едно изображение което прѣдставя занаята на умрѣлия; тъй напр.: върху гробоветѣ на джелепи и овчари има овни, върху ония на земледѣлци — впрегнато въ волове рало, върху тоя на терзии — ножици и т. н.

натия по-горѣ интересъ. Нѣщо повече дори: подобна дѣятелность прѣдизвиква вѫтрѣшни раздори и парализиране на нашитѣ и тъй слаби сили. Единъ погледъ изобщо върху състоянието на нашето дѣло въ нѣкои градове отъ Македония, дѣто гражданитѣ юнашки се борятъ срѣщу толкова противодѣйствуещи фактори и върху нѣкои градове, дѣто гражданитѣ още се намиратъ подъ извѣстна опека за своитѣ обществени работи, ясно показва между другото, къмъ какво трѣбва да бѫдатъ насочени нашитѣ дѣйствия. Истина е, че отъ единъ духовенъ началникъ не зависи всичко за приготвяне на съзнателни граждани, но не по-малко е вѣрно, че съ своитѣ дѣла несъзнателно той може да отбие тая страна на обществената дѣятелность отъ естественото ѝ развитие. Врѣме е вече, мисля, да се държи смѣтка не само за количеството на извършената работа, но и за нейното качество.

Причината, за която говорихъ до тука, ми се видѣ извънредно важна. Това ме застави да прѣкѫсна общото изложение, което въ слѣднитѣ редове продължавамъ.

Оттеглянето на рускитѣ войски отъ Одринъ се послѣдва съ единъ бързъ упадъкъ на нашето училищно и черковно дѣло. Строгостьта на властитѣ, гръцкитѣ интриги и особено споменътъ за невинно загиналитѣ въ Одринъ масса българи на бѣсилката и въ затвора въ врѣме на възстанието направили по-слабитѣ наши еднородци да потърсятъ спасение въ гъркоманството. Въ тоя страхъ се крие причината, за дѣто прѣзъ 1886/87. г. въ 4 мѫжки и въ 4 дѣвически училища е имало около 200 ученика, когато по моитѣ достовѣрни свѣдѣния, само въ двѣ училища отъ махалитѣ на дѣсния брѣгъ на Тунджа е имало прѣди и наскоро слѣдъ войната толкова, ако не и повече ученици. И тая наша загуба трѣбва да се припише въ активъ на гърцизма, който е завладѣлъ голѣма часть отъ нашитѣ позиции въ всички махали, дѣто има българско население. Да плачемъ върху безвъзвратнитѣ загуби е излишна работа, но да вземемъ на врѣме съотвѣтни мѣрки срѣщу едно ново зло, що ни застрашава, е наша повелителна длъжность. А такъво едно зло отъ 3—4 годинъ насамъ захваща отново да подѣжда нашия успѣхъ въ Одринъ. То най-нагледно се констатира отъ слѣднитѣ данни, заети отъ училищнитѣ статистики:

Прѣзъ 1893/94 г. тамъ е имало 6 първоначални училища, 11 учители и учителки и 425 ученици.

Прѣзъ 1895/96 г. — 4 училища 13 учители и учителки и 515 ученици.

Прѣзъ 1896/97 г. — 4 училища, 12 учители и учителки и 425 ученици.

Прѣзъ 1898/99 г. — 4 училища, 11 учители и учителки и 373 ученици.

Назадъкътъ прѣзъ тия години говори самъ за себе си, а неговата, ако не единствена, но безсъмнѣнно доста важна причина се крие и въ недоволството у една часть отъ одринскитѣ жители отъ управляещия епархията, Н. В. Прѣподобие архимандритъ Софроний.

Захванатата прѣди нѣколко години борба, ако и не всѣкога оправдана, е била съвсѣмъ ожесточена, за да държи и до день днешенъ двѣтѣ страни въ нетърпимо положение. Съ налагане тригодишно запрѣщение на единъ свещеникъ отъ махалата Каикъ, съ арестуване на други и съ отстранение отъ града на трети, сега борбата изглежда утихнала; но това още неозначава желаемия миръ и подобрение. Напротивъ, една часть отъ недоволнитѣ се е оттеглила въ извѣстната българска пасивна опозиция, а другата начело съ наказания свещеникъ прѣминала въ гръкоманство. И понеже тоя свещеникъ се ползува съ особенно влияние и въ града и въ околията, не може да се прѣдвиди, да ли загубитѣ, що е прѣтърпѣло нашето дѣло въ Одринъ, ще се ограничатъ съ досегашнитѣ. Въ всѣки случай българскиятъ инатъ, разнообразнитѣ врѫзки на свещеника съ населението и изкушението — да чете послѣдния изъ кѫщитѣ на своитѣ енорияши по славянски — сѫ причини,

които не могатъ да не породятъ сериозни опасения и за въ бѫдеще. Като оставимъ на страна тия частни случаи, които сѫ доста характерни, изобщо може да се каже, че съ по-малко деспотизъмъ и съ повече благость и тактъ единъ духовенъ началникъ сигурно ще спечели сърцата, за да ги направлява съ по-малко неприятности и съ по-голѣмъ успѣхъ къмъ общото добро.

Азъ и на друго мѣсто отбѣлѣжихъ, че гърцитѣ въ Одринъ се чувствуватъ въ господствуеще положение спрѣмо останалитѣ християнски народи: търговия, банкерство, свободни професии и изобщо цѣлиятъ общественъ животъ е въ тѣхни рѫцѣ. Ако намъ е мѫчно да отнемемъ изгубенитѣ си позиции, то грѣхота ще бѫде да отстѫпваме още и нови.

Освѣнъ изложенитѣ до тука причини има и друга една не по-малко важна, а тя е прѣслѣдванията на нашитѣ черкви, нашитѣ училища и нашитѣ еднородци.

Параклисътъ, въ който се черкуватъ нашитѣ ученици, отъ двѣ години насамъ е затворенъ. Ферманътъ, исканъ на врѣме, още не дохожда. И това става въ сѫщото врѣме, когато католицитѣ градятъ цѣли черкви безъ никакво прѣдварително позволение.

Затварянето на учителитѣ и маса селяни, което продължава отъ една година насамъ, е още прѣсно, за да има нужда да се изброява подробно.

Орта-Кьойския каймакаминъ прави всички възможни прѣчки на българитѣ въ с. Драбишна, а черквата стои затворена отъ 3 години насамъ, защото една нищожна часть патриархисти искатъ това.

Въ Мустафа-Паша извѣстниятъ каймакаминъ Изетъ бей се стреми съвсѣмъ да унищожи общината и да вземе чрѣзъ довѣрени нему лица и училищата въ рѫката си. Той успѣ да събори едно отъ градскитѣ училища подъ прѣдлогъ, че било вехто, едно за да види, дали дѣйствително нѣма скрити пушки въ него, и друго, за да изтощи материално общината. Мѣстнитѣ раздори каймакаминътъ изкусно раздухва: гражданитѣ сѫ раздѣлени на махали, и когато еднитѣ правятъ училище, другитѣ се нагърбятъ съ построяване на черква. Ако въ основата на тия не по силитѣ на мустафа-пашинци постройки лѣжеше благородната страна на съревнуванието трѣбва само да се чудимъ на тѣхния куражъ. За жалость, тѣ сѫ много раздѣлени по между си, а нѣкои отъ тѣхъ възбуждатъ само съжаление.

Въ Деде-Агачъ отдавна е рѣшено да се построи черква и училище. Спорътъ между българитѣ отъ града и тия отъ една съсѣдна махала, която е вънъ отъ града, за дѣ да се построятъ черквата и училището е дошълъ до тамъ, че нѣкои сѫ се отнели дори до властитѣ по тоя въпросъ. Нашето търговско агенство, се е намѣсило въ тоя въпросъ, но той не е по-малко заплетенъ слѣдъ това.

Въ Кешанско и Малгарско, дѣто дѣлото е въ началото си, властьта не прѣстава да прѣчи: прѣзъ 1899 г. биде отстраненъ отъ с. Теслимъ архиерейския намѣстникъ, а нѣкои учители влачиха изъ Малгара и Кешанъ подъ прѣдлогъ, че не сѫ изпълнили прѣдписанията на закона за просвѣщението.

Въ Гюмурджина имаше параклисъ, който отъ 1896 г. до лани е три пѫти откриванъ и закриванъ. Жално е, че въ Гюмурджина по-отрано не се е открило училище, отъ каквото има настоятелна нужда. Въ града ние нѣмаме многочисленно население, което да дава достатъчно число ученици, но селата отъ околията сѫ голѣми и богати, та биха могли да изпращатъ дѣцата си въ класното училище, когато би се отворило такова. Училището въ Гюмурджина отъ една страна би било полезно на селата, а отъ друга би затвърдило повече нашето положение въ града. Заслужва да се направи нѣщо за тая цѣль при по-благоприятни врѣмена

Немога да се не спра върху обичая да се уславятъ и свещеницитѣ сѫщо тъй, както учителитѣ въ гюмурджинскитѣ села. Тоя обичай се отразява доста

злѣ както върху дѣлото, така и върху нравствената страна на духовенството, и би било желателно да се направатъ поне опити за замѣняване на сегашния редъ съ постоянно служене на всѣки свещеникъ въ извѣстна енория.

Въ Скече, колкото злѣ е поставено нашето дѣло отъ страна на властьта, толкова здраво е прѣгърнато то отъ тамошнитѣ наши еднородци. Прѣзъ 1896 г. съ волни пожертвувания е купена била една скромна кѫща, въ която се намира параклисътъ. Пристигналиятъ тамъ намѣстникъ е билъ изгоненъ отъ властьта, вслѣдствие на което прѣхвърлили собственностьта на кѫщата на негово име, за да го направатъ, по тоя начинъ, мѣстенъ гражданинъ. Повторно завърналиятъ се въ собствената си кѫща намѣстникъ е билъ отново изгоненъ, и отъ 1897 г. той вече отсѫтствува отъ срѣдата на своето паство, което бѣ направило толкова жертви за него. Параклисътъ, нѣма съмнѣние, стои все затворенъ и до днесъ въпрѣки неоднократнитѣ заявления на мѣстнитѣ българи. Гърцитѣ не сѫ чужди за тия мѫчнотии, правени на нашето дѣло; тѣ не само интригуватъ прѣдъ властьта, но си служатъ и съ бойкотизма по отношение бѣднитѣ работници изъ тютюневитѣ складове. Утѣшително е, че българинътъ отъ тоя край не се прѣвива и прѣдъ това опасно орѫжие — бойкотизма.

Католически училища.

А. *Българо-католически.* Български училища има само въ Одринъ. Тѣ сѫ:
1) Извѣстната мѫжка гимназия на монаситѣ въскресенци,
2) Едно духовно училище при станцията Кара-Агачъ и
3) Една дѣвическа гимназия.

По прѣподаванитѣ прѣдмети, мѫжката гимназия не може да се сравни съ нашитѣ гимназии; но тя прѣвъзходствува нашитѣ съ туй, че свършившитѣ тая гимназия усвояватъ добрѣ френския езикъ. Тя брои повече отъ 120—130 ученици отъ разни народности, отъ които около 80 сѫ пансионери. Послѣднитѣ сѫ почти изключително българи отъ Одринско и най-вече отъ Княжеството — отъ Стара-Загора, Пловдивъ, Ямболъ и пр.

Пансионската такса е 400 лева, при които трѣбва да се прибавятъ още и други за разни училищни разходи.

Тая гимназия, ако и да е отворена за пропагандиране на католицизма, но съвсѣмъ малцина свършивши сѫ станали католици. При все туй много неприятно ми е било да слушамъ малкитѣ дѣца отъ тая гимназия да укоряватъ вѣрата на бащитѣ си, за да хвалятъ оная, за която чуждитѣ мисионери имъ внушаватъ, че води право въ рая. . . .

Въ духовното училище се възпитаватъ българчета отъ разни страни. Всички сѫ посветени на духовно звание. Тѣхното число е около 50—60.

Дѣвическата гимназия се намира подъ управлението на загребскитѣ сестри и подъ покровителството на Австрия. Прѣподаванията въ тая гимназия сѫ толкова слаби, че тя по-скоро би трѣбвало да се нарече училище за приготовяне на салонни дами: езицитѣ френски и нѣмски, рисуване и музика изпълнятъ по-голѣмата часть отъ програмата. Освѣнъ 30—40 пансионерки, които плащатъ по 500 лева, има и около 30 бѣдни момичета като въ сиропиталище.

Б. *Френски училища.* Такива училища въ Одринъ има двѣ: едното първоначално и класно въ Кара-Агачъ, а другото пакъ такова въ града. Първото е мѫжко и има около 50 ученика, а второто — дѣвическо и има около 90 ученички, повече арменки и гъркини.

Поради голѣмото изобилие на мисионерски училища въ Одринъ, френскиятъ езикъ е твърдѣ много разпространенъ измежду гражданитѣ.

В. *Армено-католишки* училища има двѣ въ Родосто, едно мѫжко съ 30 ученика, а другото дѣвическо съ 20 ученички.

Турски училища.

А. *Класни училища.* Класнитѣ училища въ Турция се дѣлятъ на пълни гимназии и класни училища.

По една пълна гимназия има въ всѣки санджакски центъръ, а класни училища — въ всѣки градъ, дѣто количеството на мухамеданското население допуща това.

По уредбата си, по учителския съставъ и по прѣподаванитѣ прѣдмети само гимназиитѣ могатъ да дадатъ едно по-систематично срѣдно образование. Класнитѣ училища сѫ прѣдназначени да дадатъ на ученицитѣ първоначални познания по свѣтскитѣ прѣдмети, да продължатъ изучването на корана, изобщо да ги направятъ що-годѣ грамотни.

Отъ гимназиитѣ въ вилаета одринската трѣбва да се вземе за образцова въ всѣко отношение. Програмата на тая гимназия е слѣдната:

I. Класъ.

1. Законъ Божи. — Коранъ и шерийски задачи по прилагането на религиозни заповѣди и молитви.
2. Арабски езикъ. — Арабска грамматика съ упражнения, арабска читанка и правописъ.
3. Турски езикъ. — Читанка, правописъ, изучване изустъ думи (арабски и персийски, които се срѣщатъ изъ текста) и кратки правила по езика.
4. Аритметика. — Четиритѣ дѣйствия, десетични дроби и задачи.
5. География. — Начални понятия отъ география и общи познания отъ петьтѣ части на свѣта.
6. Естествознание. — Понятия за въздуха, огъня, земното кълбо и др.
7. Краснописание.
8. Рисувание.

II. Класъ.

1. Законъ Божи. — Продължение отъ I-та година.
2. Арабски езикъ. — Довършва се грамматиката, продължение отъ арабска читанка и правописъ.
3. Персийски езикъ. — Кратки правила по езика и изустъ думи.
4. Турски езикъ. — Подробни правила по езика, читанка и правописъ.
5. Аритметика. — Прости дроби. Мѣрки и задачи.
6. География. — Кратка всеобща география, продължение отъ I-та година.
7. История. — Ислямска история.
8. Краснописание.
9. Рисувание.

III. Класъ.

1. Законъ Божи. — Продължение отъ II-та година.
2. Арабски езикъ. — Арабски синтаксисъ.
3. Персийски езикъ. — Правила по езика, съставяне и прѣвождане прѣдложения.
4. Турски езикъ. — Синтаксисъ, читанка и правописъ.
5. Френски езикъ. — Четене, правописъ, спрѣгане на спомагателни глаголи, съставяне прѣдложения и краснописание.
6. Аритметика. — Пропорции, повдигане въ степень и извличане коренъ, задачи.
7. Геометрия. — Практическа геометрия.
8. Естествознание. — Земя. Познания върху минерали и др.
9. География. — Пространна турска география.

10. История. — Османска история.
11. Краснописание.
12. Рисуване.

IV. Класъ.

1. Законъ Божи. — Богословие: доказване религиознитѣ задължения. — Качествата и дѣйствията Божии. Мюслюманско духовно право: отъ началото на книгата, наречена „Таххаре“ до абдестъ (ablution) споредъ имамина Ханифе.
2. Арабски езикъ. — Довършване арабски синтаксисъ и теми.
3. Персийски езикъ. — Четене и приложение отъ „Гюлистанъ“ и прѣводъ.
4. Турски езикъ. — Правила за писмописане, четене и изучване изустъ частни писма.
5. Френски езикъ. — Правописни правила, съставяне прѣдложения и краснописание.
6. Аритметика. — Теория.
7. Счетоводство. — Практически смѣтания и упражнения.
8. Геометрия. — Планиметрия.
9. Естествознание. — Познания върху земледѣлие, зоология, индустрия и търговия.
10. География. — Пространна всеобща география.
11. История. — Стара и срѣдна всеобща история.
12. Краснописание.
13. Рисуване.

V. Класъ.

1. Законъ Божи. — Богословие: ангели и 4-тѣ свещенни книги (Евангелие, старий завѣтъ, Псалтиръ и Коранъ). Доказване пророчеството на Мухамеда и понятие за другитѣ пророци. Мюслюманско духовно право: отъ книгата за молитви до молитвата за мѫченици.
2. Арабски езикъ. — Прѣвождане и приложение по арабски езикъ и логика.
3. Турски езикъ. — Стилистика, писма, читанка и изучване думи (арабски и персийски).
4. Френски езикъ. — Правила, прѣвождане, правописъ и теми за разговоръ.
5. География. — Довършване пространната всеобща география.
6. История. — Нова история.
7. Аритметика. — Довършване теоритическата аритметика.
8. Естествознание. — Кратки понятия по топлина, пѫтешествие, зоология, ботаника, геология, минералогия, по състоянието на въздуха, водата и по хигиената.
9. Счетоводство. — Най-употрѣбителнитѣ търговски операции, по-главнитѣ търговски книги и търговска история.
10. Геометрия. — Планиметрия, приложения и измѣрвания.
11. Алгебра. — Рѣшаване уравнения отъ първа степень, въпроси и задачи.
12. Краснописание.
13. Рисуване.

VI. Класъ.

1. Законъ Божи. — Богословие: бѫдещиятъ свѣтъ и животътъ тамъ. Мюслюманско духовно право: отъ книгата Зекиятъ до края на поклоничество (Хаджилъкъ).
2. Етика.
3. Литература. — Правилата за стила, изкуство за благозвучие, корреспонденции, писма и теми.

4. Официална кореспонденция. — Различни прошения, записки, писма, резулирване писма, протоколи, съчинение на рапорти, отчети и др.

5. Френски езикъ. — Правила, правописъ, изустъ думи, прѣвождане и теми.

6. Алгебра. — Рѣшаване уравнения отъ втора степень, логаритми, сложна лихва и др.

7. Геометрия. — Сферическа геометрия.

8. Арабски езикъ. — Продължение отъ миналата година на прѣвождане и анализъ.

9. География. — Пространна османска география.

10. История. — Пространна „ история.

11. Физика. — Въведение, течности, газове, топлина, въздушно състояние и акустика.

12. Химия. — Неорганическа Химия.

13. Естествена история. — Зоология, анатомия, физиология.

14. Закони. — Кратки познания по опрѣдѣленията и раздѣленията на правото, общо и административно право, управлението на вилаети и общини, призивъ за набори, закони по министерствата на общитѣ сгради, финанситѣ и полицията.

15. Хигиена. — Микроби, храни и др.

VII. Класъ.

1. Законъ Божи. — Мюслюманско духовно право: отъ книгата за вѣнчанието до края на книгата „Фераизъ“.

2. Литература. — Продължение отъ миналата година.

3. Официална кореспонденция. — Продължение отъ миналата година.

4. История. — Отоманска история; продължение отъ миналата година.

5. Арабски езикъ. — Продължение прѣводи и приложения.

6. Френски езикъ. — Устни и писмени упражнения.

7. Тригонометрия. — Праволинейна тригонометрия.

8. География. — Културна география.

9. Козмография. — Общъ прѣгледъ, фази на слънцето, опрѣдѣление на врѣмето, фази на луната, закони на общата привлѣкателность, познания за планети и комети.

10. Механика. — Познания отъ равновѣсие, лостъ, паралели, скрипци, наклонна плоскость, движение и сила.

11. Физика. — Свѣтлина, акустика и електричество.

12. Химия. — Метали и органическа химия.

13. Естествена история. — Ботаника, минералогия, наука за раздѣлението на земята.

14. Закони. — Сѫдоустройство, сборъ закони, углавно право, общо международно право, углавно и гражданско сѫдопроизводство, търговско право и морска търговия.

15. Политическа економия. — Начала отъ политическа економия.

Забѣлѣжка. Изучването на единъ отъ езицитѣ български или гръцки е задължително отъ V кл. нагорѣ. Гимнастиката е въведена по 2 часа седмично.

При сѫщата гимназия има и пансионъ, който може да се похвали съ вѫтрѣшната чистота и съ добрата храна. Прѣзъ 1896/97. г. въ него е имало 140 пансионера, отъ които 120 турци и 20 християни. Отъ 120-тѣхъ турци 80 сѫ били самоподръжници а 40 стипендиянти, а отъ 20 християни 17 сѫ били самоподръжници и 3 стипендиянти.

Заслужва да се отбѣлѣжи туй, че не по-малко отъ 50—60 ученика отъ тая гимназия сѫ отъ Южна България. Въ военната гимназия има сѫщо доста ученици отъ Южна България, но тѣхното число не ми е извѣстно.

Слѣднитѣ данни, заети отъ официалния календаръ на министерството на просвѣщението, който съдържа училищната статистика за цѣлата държава, показватъ числото на гимназиитѣ и класнитѣ училища съ учителския персонелъ и ученицитѣ въ тѣхъ прѣзъ 1896/97. година.

Санджаци и кази	Пълни гимназии					Класни училища		
	Училища	Учители	Ученици мухамедани	Ученици немухамедани	Всичко	Училища	Учители	Ученици
Одрински санджакъ:								
Одринска каза	1	16	165	32	197	3	18	[1])320
Мустафа-Пашенска каза	—	—	—	—	—	1	3	62
Кърджалийска каза	—	—	—	—	—	1	2	47
Узунъ-Кюприйска каза	—	—	—	—	—	1	1	72
Демотишка каза	—	—	—	—	—	1	2	43
Всичко .	1	16	165	32	197	7	26	544
Лозенградски санджакъ:								
Лозенградска каза	1	8	86	16	102	—	—	—
Люле-Бургаска „	—	—	—	—	—	1	1	44
Визенска каза	—	—	—	—	—	1	2	23
Баба-Ескийска каза	—	—	—	—	—	1	2	27
Всичко .	1	8	86	16	102	3	5	94
Деде-Агачски санджакъ:								
Деде-Агачска каза	1	8	35	10	45	—	—	—
Ференска нахия	—	—	—	—	—	1	2	36
Ипсалска „	—	—	—	—	—	1	1	42
Всичко .	1	8	35	10	45	2	3	78
Гюмурджински санджакъ:								
Гюмурджинска каза	1	7	56	13	69	—	—	—
Скеченска каза	—	—	—	—	—	1	3	102
Султанъ-Иерийска каза	—	—	—	—	—	1	1	35
Ахъ-Челебийска „	—	—	—	—	—	1	2	44
Егри-Деренска „	—	—	—	—	—	1	1	38
Даръ-Деренска „	—	—	—	—	—	1	1	34
Всичко .	1	7	56	13	69	5	8	253
Родостенски санджакъ:								
Родостенска каза	1	6	100	11	111	—	—	—
Чорленска „	—	—	—	—	—	1	2	37
Малгарска „	—	—	—	—	—	1	1	63
Хайреболска „	—	—	—	—	—	1	1	23
Всичко .	1	6	100	11	111	3	4	123
Галиполски санджакъ:								
Галиполска каза	1	7	87	5	92	—	—	—
Кешанска „	—	—	—	—	—	1	2	37
Шаръ-кйойска каза	—	—	—	—	—	1	1	33
Всичко .	1	7	87	5	92	2	3	70

[1]) Въ тая графа влизатъ: а) 1 дѣвическо училище, 4 учителки и 93 ученички, б) 1 занаятчийско училище, 9 учители и 120 ученика.

Санджаци:	Пълни гимназии					Класни училища			Всичко		
	Училища	Учители	Ученици мухамедани	Ученици немухамедани	Всичко	Училища	Учители	Ученици	Училища	Учители	Ученици
Одрински	1	16	165	32	197	7	26	544	8	42	741
Лозенградски	1	8	86	16	102	3	5	94	4	13	196
Деде-Агачски	1	8	35	10	45	2	3	78	3	11	123
Гюмурджински . . .	1	7	56	13	69	5	8	253	6	15	322
Родостенски	1	6	100	11	111	3	4	123	4	10	234
Галиполски	1	7	87	5	92	2	3	70	3	10	162
Всичко .	6	52	529	87	616	22	49	¹)1162	28	101	1778

Освѣнъ тѣзи свѣтски училища въ вилаета има и медресета, въ които се прѣподаватъ само духовни прѣдмети. Нѣкой ходжа събира ученици въ джамийската ограда и самъ ръководи всички класове. Слѣднитѣ данни за медресетата, учителския персоналъ и ученицитѣ въ тѣхъ, сѫ заети отъ сѫщия календаръ и се отнасятъ къмъ сѫщата учебна година като горнитѣ:

Санджаци	Кази	Училища	Учители	Ученици	Всичко ученици въ санджака
Одрински	Одринска	23	23	946	
	Кърджалийска	1	1	10	956
Лозенградски	Лозенградска	1	1	7	—
	Визенска	1	1	10	17
Гюмюрджински	Гюмурджинска	7	7	540	—
	Скеченска	4	4	236	—
	Ахѫ-Челебийска	1	1	41	—
	Егри-Деренска	5	5	392	—
	Дарѫ-Деренска	4	4	145	1354
Малгарски	Малгарска	1	1	10	10
Галиполски	Галиполска	1	1	10	10
	Всичко въ вилаета .	49	49	2347	2347

Отъ сравнението на послѣднитѣ двѣ таблици излиза, че въ вилаета духовното образование има още голѣма прѣднина прѣдъ свѣтското: на 1·3 ученикъ отъ медресетата се пада единъ ученикъ отъ класнитѣ училища.

Б. *Първоначални училища.* За първоначалнитѣ училища въ вилаета липсватъ каквито и да сѫ свѣдѣния. Въ тѣзи училища не сѫ въведени никакви подобрения и сѫ вънъ отъ всѣкакъвъ контролъ: между влажнитѣ стѣни на нѣкое теке или въ джамийското прѣдградие нѣкой ходжа събира махаленскитѣ или селски дѣца, за да ги учи да четатъ и изучаватъ на изустъ

¹) Въ това число ще да влизатъ и ученици немухамедани, които не сѫ показани отдѣлно, види се поради незначителното имъ количество.

корана. Това не съставя особена мжчнотия за дѣцата, слѣдъ като изучатъ арабската азбука; но едно поради начина на прѣподаването, а друго поради арабската и турска етимология ученицитѣ не могатъ нито да четатъ друга книга, нито да пишатъ, колкото и да се учатъ въ тия училища.

Въ устройството на тия училища ще да се крие една отъ най-важнитѣ причини за прѣодоляване на духовното образование надъ свѣтското измежду турцитѣ.

Въ поменатия по-горѣ календаръ сж означени още и сумитѣ, израсходвани отъ въцаряването на сегашния султанъ до 1896/97. год. за поправяне и построяване на турски училища. Поради интереса, що прѣдставятъ тия данни, азъ ги излагамъ по-долу:

Санджаци	Кази	Число на построенитѣ или поправени училища.	Стойность въ гр. на постройкитѣ или поправкитѣ.	Всичко въ санджака.	
				Училища	Стойность
Одрински	Одринска	3	1214200	—	—
	Узунъ-Кюприйска	36	73500	—	—
	Димотишка	2	140000	—	—
	Кърджалийска	2	45000	—	—
	Хавсенска	9	?	52	1472700
Гюмурджински	Гюмурджинска	3	603000	—	—
	Султанъ-Иерийска	1	13000	—	—
	Егри-Деренска	2	42000	—	—
	Дарж "	4	38050	—	—
	Ахж-Челебийска	8	28200	—	—
	Скеченска	40	609000	58	1333250
Деде-Агачски	Деде-Агачка	2	50000	—	—
	Софулийска	?	?	—	—
	Еноска	?	?	2	50000
Галиполски	Галиполска	10	248500	—	—
	Кешанска	?	?	10	248500
Родостенски	Родостенска	12	225000	—	—
	Малгарска	2	53000	—	—
	Хайреболска	1	44000	—	—
	Чорленска	9	35700	24	357700
Лозенградски	Лозенградска	1	?	—	—
	Баба-Ескийска	1	?	—	—
	Визенска	1	4700	—	—
	Люле-Бургаска	10	20000	13	24700
	Всичко въ вилаета	—	—	159	3486850

Къмъ горната сума слѣдва да се прибаватъ и 768940 гр., изразходвани за построяване на джамии и училища въ разни мѣста, които спадатъ въ султанскитѣ домени, та цѣлата сума, изразходвана за училища и джамии, отъ въцаряването на сегашния султанъ до 1896/97, възлиза на 4,255,790 гроша или около 1 мил. лева.

Училища на другитѣ народности.

За останалитѣ училища въ вилаета нѣма никакви данни.

Гърцитѣ иматъ една мѫжка и една дѣвическа гимназии и други класни и първоначални училища изъ вилаета.

Въ духовно отношение гърцитѣ иматъ въ вилаета деветъ митрополитски сѣдалища въ слѣднитѣ градове: Одринъ, Орта-Кьой, Демотика, Деде-Агачъ, Родосто, Мирефте, Галиполи, Гюмурджина и Скече.

Арменски училища има въ Одринъ, Родосто и Галиполи.

Еврейски училища има въ Одринъ и Гюмурджина. Алианцата е изразходвала доста голѣми суми за подържане на тия училища въ Одринъ; ней се дължи постройката на едно обширно и хубаво училище, въ най-добрата часть на града. Отъ друга страна съ субсидията оставена отъ вдовицата на баронъ Хирша, устроена е една безплатна ученическа трапезария, въ която се дава скроменъ обѣдъ на около 500 бѣдни дѣца.

Вѣстници. Въ Одринъ се издаватъ слѣднитѣ вѣстници: официалниятъ турски вѣстникъ „Едирне", отъ който има отдѣлни издания на български и гръцки. Българското издание е съвсѣмъ неграмотно. Освѣнъ тѣхъ излиза още и единъ неофициаленъ гръцки вѣстникъ.

Печатници. Въ Одринъ има шесть печатници: едната вилаетска съ разни букви, втората на католическата мисия съ български и френски букви, двѣ други сѫ само съ гърцки и други букви, една само съ турски и една съ еврейски и френски букви.

X. Вмѣсто заключение.

Съ горнитѣ редове азъ завършихъ изложението за Одринския вилаетъ, но остава ми да изложа още двѣ мои мисли, които сѫ плодъ на нѣколко годишното ми наблюдаване условията, при които се развива нашиятъ народъ въ Турция.

Първата ми мисъль се отнася до приготвяне на хора за свободнитѣ професии и особено за адвокатство.

Никой другъ не чувствува по-голѣма нужда отъ почтенъ и довѣренъ адвокатъ като българина отъ Турско. Тая нужда ясно съзиратъ дори проститѣ селяни, които прѣзъ врѣме на служенето ми въ Битоля и Одринъ не единъ пѫть сѫ ми говорили върху нея. Чини ми се, че е излишно да се спирамъ повече върху тая очевидность.

Въпросъ може да е, само какъ да се сдобиемъ съ такива хора.

На първи погледъ се прѣдставя, че това би било възможно, ако хората свършатъ юрдическия факултетъ въ Цариградъ. За постѫпване въ тоя факултетъ е потрѣбно едно отъ слѣднитѣ двѣ условия: 1) или завършенъ курсъ на нѣкоя турска гимназия или цариградския лицей, което дава право на постѫпване безъ изпитъ, или 2) солидно познаване на турския езикъ и държене изпитъ, когато първото условие липсва нѣкому.

Като имамъ прѣдъ видъ непрѣодолимитѣ спънки, които самъ съмъ изпиталъ прѣди нѣколко години, намирамъ, че второто условие е съвсѣмъ непригодно за цѣльта.

Първото же условие, колкото и да е цѣлесъобразно, но до сега не е дало никакви резултати, и то защото българитѣ неохотно постѫпватъ въ турскитѣ гимназии, и защото обрѫщатъ внимание само на тѣхнитѣ лоши страни, каквито отъ наше общо гледище не липсватъ.

Остава слѣдователно да се избере едно отъ слѣдните двѣ положения: 1) или да се изпратятъ въ Турция хора, които сѫ получили своето юридическо образование въ странство, или пъкъ 2) да се подготвятъ такива въ самата страна и на собствени наши срѣдства.

Мнозина гърци, възпитаници на атинския университетъ, адвокатствуватъ въ Турция, слѣдъ като сѫ посветили по 2—3 години врѣме подиръ завръщането си отъ Атина за изучване на турския езикъ. Добиване на адвокатска практика въ Турция по тоя начинъ е възможно само за гърцитѣ, защото тѣ по-лесно отъ насъ прѣнасятъ жертвитѣ, що се искатъ отъ свободнитѣ професии, и защото сѫ принудени да сторятъ това по нѣмане доходни мѣста въ свободна Гърция, както ги има за насъ въ свободна България.

Единственото цѣлесъобразно срѣдство за удовлетворение на тая насѫщна потрѣбность за нашия частенъ и общественъ животъ въ Турция, остава въ подготвяне на хора съ юридическо образование въ специаленъ и отъ насъ откритъ курсъ.

Тая мисъль на първъ погледъ може да се види невъзможна поради това, че правителството ще откаже позволението си за откриване на курса, че свършившитѣ пакъ ще бѫдатъ недостатъчно подготвени по езика и че тѣ не ще могатъ да практикуватъ, като непризнати отъ държавата за юристи.

Обаче отстранението на тия мѫчнотии не е невъзможно. Първата се отстранява сама по себе си чрѣзъ сливането на тоя курсъ съ една отъ гимназиитѣ и прѣимуществено съ солунската. Втората се отстранява като се продължи и усили изучването на турския езикъ въ тоя курсъ и като се прѣподаватъ всички прѣдмѣти на турски езикъ, за което ученицитѣ, свършили гимназиитѣ, все иматъ за първото поне врѣме достатъчна подготовка. Третата же прѣчка съвсѣмъ не сѫществува, защото споредъ турския законъ изисква се практитуването въ единъ градъ най-малко на петима адвотаки съ юридическо образование, за да нѣматъ право лишенитѣ отъ това образование да се явяватъ прѣдъ сѫдилищата въ тоя градъ. А такъво число адвокати, които да отговарятъ на ценза, нѣма не само въ малкитѣ, но и въ всички вилаетски градове, съ изключение може би на Солунъ.

Ако слѣдователно ние се рѣшимъ да откриемъ единъ такъвъ специаленъ курсъ отъ 2—3 години съ добрѣ подготвенъ професорски персоналъ, какъвто би се намѣрилъ въ Цариградъ и между арменцитѣ и турцитѣ, увѣренъ съмъ, че съ това ще се удовлетвори оная насѫщна нужда, за която споменахъ въ началото.

Истина е, че подготовката на свършившитѣ може да е скромна, но никой не може да се съмнѣва въ трудолюбието на бѫдещитѣ наши адвокати, които съ тия си качества ще запълнятъ наскоро това, що би имъ не достигало. Азъ дори вѣрвамъ, че тѣ още на първо врѣме ще взематъ връхъ надъ своитѣ колеги, повечето отъ които сѫ хора безъ образование.

Само съ тоя курсъ ние ще можемъ да дадемъ на нашитѣ еднородци вѣрни и честни защитници прѣдъ сѫдилищата и на нашитѣ политически интереси прѣданни застѫпници прѣдъ властитѣ. Независимо отъ това на младитѣ и жедни за служене на своя народъ сили ние ще откриемъ една нова и полезна кариера, която ще задържи хората въ Турция и ще спре тоя постояненъ напливъ на интелигентни сили въ България по недостатъкъ на работа въ родното мѣсто.

Въпросътъ, ако и повърхностно разгледанъ до тука, чини ми се, е доста сериозенъ, за да се обсѫди и отъ компетентнитѣ мѣста и лица.

Втората ми мисъль се отнася до дѣятелностьта на нашитѣ търговски агентства.

Моето тригодишно служене въ тия агентства ми дава право да констатиратъ нѣколко праздноти въ дѣятелностьта имъ.

Първата отъ тия праздноти произхожда отъ отсѫтствието на едно редовно и систематично изучване на района, въ който се намира сѣдалището на извѣстно агентство. Онѣзи, които сѫ имали достѫпъ въ министерството на външнитѣ работи, знаятъ, че освѣнъ случайнитѣ рапорти нищо друго не е постѫпило до сега отъ нѣкои наши агентства. Не отказвамъ значението на тия рапорти, но не мога да не утвърдя, че характерътъ на послѣднитѣ показва доста ясно и занятието на тѣхнитѣ автори. Нашитѣ търговски агентства иматъ една по-широка мисия, която произтича отъ мисията на България въ Балканския полуостровъ: всестранното изучване на Турция е една отъ найважнитѣ длъжности на нашитѣ агентства. Въ това отношение особено много има да се пожелае на нашитѣ агентства въ Тракия.

Втората праздната въ дѣятелностьта на нашитѣ агентства произхожда отъ отдалечаването на тѣхнитѣ титуляри отъ мѣстнитѣ българи.

Нашитѣ политически и нравствени длъжности ни налагатъ да направимъ отъ агентствата въ Турция въ свързка съ сѫществуещитѣ тамъ черковно-училищни власти центъръ за обществената дѣятелность, което по никой начинъ не може да се постигне, щомъ нашитѣ обноски спрѣмо мѣстнитѣ хора сѫ далечъо тъ оная задушевность, която българинътъ, униженъ прѣзъ петь вѣка, толкова ламти да намѣри у своитѣ видни хора. Високомѣрието, надмѣнностьта и дори прѣзирането на послѣднитѣ оскърбяватъ твърдѣ много чувствата на сънародницитѣ ни въ Турско и ги отдалечаватъ отъ тамъ, дѣто тѣ трѣбва да бѫдатъ най-близко . . . .

Като говоря за отговорноститѣ не мога да мина съ мълчание и централното управление. Отъ една страна вѫтрѣшното разстройсто, което подѣжда държавния организъмъ, а отъ друга по-голѣмото или по-малко желание на нашитѣ правителства да си устрояватъ партия, когато сѫ на власть, отбивали сѫ послѣднитѣ отъ прѣкитѣ задачи на нашата външна политика. Вслѣдствие на това у рѫководещитѣ ни крѫгове липсва една установена идея за работитѣ въ Турско и главно за направлението, което ние трѣбва да държимъ спрѣмо нашитѣ и чужди фактори въ тая страна. Благодарение на това никога не е била установена една пълна хармония нито въ дѣятелностьта на нашитѣ агенти помежду имъ, нито между тия послѣднитѣ и междў духовната наша власть: едни отъ агентитѣ сѫ се присламчували къмъ всѣко ново правителство и сѫ успѣвали до толкова да завъртятъ ума на нашитѣ министри, че сѫ получавали пълна възможность да прѣобърщатъ гърцитѣ въ българи, а найсъбуденитѣ българи, върху плещитѣ на които почива всичката сегашна борба, сѫ отдавали на анатема; други, свили се въ своята чурупка, оставятъ се по течението на капризитѣ, които сѫ свойствени на нѣкои отъ нашитѣ духовни началници; а послѣднитѣ, кѫсогледи за да видатъ голѣмото течение, което кипи около тѣхъ, борятъ се за възтържествуването на свойтѣ дребни прищѣвки. Отъ какъ сѫ създадени агентствата до 19 февруария 1900 промѣниха се четирима министри на външнитѣ работи, но не само подобрения не се направиха, а се направи обратното за дипломатическата и агентска служба: нѣкои чиновници, за които всички досегашни министри сѫ били убѣдени, че не отговарятъ на назначението си и до сега оставатъ на мѣстата си, за да считатъ, че най-голѣмата имъ заслуга се състои въ увеличение числото на изходещитѣ номера било съ трупане на дребнави рапорти, било съ завеждане и визитѣ на паспортитѣ заедно съ писмата въ изходещия дневникъ....

Само съ двѣ срѣдства тая служба ще може да се постави въ редъ: 1) съ изпращане изъ агентствата най-способнитѣ наши хора, които освѣнъ солид-

ната подготовка, да притежаватъ и схващането всички задачи на агентствата и въодушевлението да се посветятъ на тия задачи; 2) съ насочване дѣятелностьта на тия хора върху опрѣдѣлена цѣль и направление и съ изискване отъ тѣхъ редовни периодически рапорти върху въпроситѣ, които могатъ да интересуватъ нашата държава.

Нашата политическа слабость е извѣстна, срѣщу тая слабость обаче трѣбва да противопоставимъ силата на българския езикъ и на българската енергия, за да можемъ по тоя начинъ да избѣгнемъ поне грѣшкитѣ, които още повече ни отслабватъ.

Въ бѫдещето на нашия народъ българската дипломация има своето почетно мѣсто, но тя трѣбва съ повече достоинство да го владѣе.

София, май 1900 год.

Списъкъ

на населенитѣ мѣста въ Одринския вилаетъ съ означение разстоянието и пособата имъ отъ казалийския центъръ и броя на кѫщитѣ по вѣра, домашенъ езикъ и духовно вѣдомство.

---

1. Ч. означава, колко часа далечъ отъ центъра.
2. С. „ въ сѣверна посока „ „
3. Ю. „ „ южна „ „ „
4. И. „ „ източна „ „ „
5. З. „ „ западна „ „ „
6. СИ, СЗ, ЮИ и пр. означаватъ сѣверо-източна, сѣверо-западна и пр.
7. Мт. означава мухамедано-турски кѫщи.
8. Мб. „ „ български кѫщи.
9. Мц. „ „ цигански кѫщи.
9. Пбе. „ православно-българо-екзархийски кѫщи.
10. Пбп. „ „ „ патриархистски кѫщи.
10. Пбу. „ „ „ униатски кѫщи.
10. Пб. „ „ български кѫщи неизвѣстно отъ кое духовно вѣдомство.
11. Пг. означава православно-гърцки кѫщи.
12. Па. „ „ арнаутски кѫщи.
13. Е. „ евреиски кѫщи.
14. А. „ арменски кѫщи.
15. Разни, католишки и протестантски, сѫ дадени изцѣло.

Одрински санджакъ.

Одринска каза.

1. Градъ Одринъ, 5727 мт., 1016 пбп., 634 пбе., 8 бълг.-униати, 2429 пг. 14 протестанти отъ разна народность, 140 католици отъ разни народности, 1736 евреи, 616 арменци.
2. Село Авариз (нахия Юскюдаръ), 1½ ч. с., 80 мт., 38 пбе.
3. Село Абдюлъ-Керимъ, 26 мт.
4. „ Азатли (Асътли, нахия Ада), 3 ч. с.; 102 пбе., 18 бълг.-униати.
5. Село Акъ-Бунаръ (нахия Юскюдаръ), 2½ ч.; сз.; 6 мт.
6. Село Акче-Ибрахимъ-Чифлиги (нахия Ада), 4½ ч. ююи.; 52 мт., 80 пбп.
7. Село Армутлукъ (вж. 38).
   „ Арнаутъ-кьой (нахия Чоке), 1½ ч. си.; 31 пбп.
8. Село Ахъръ-кьой (нахия Юскюдаръ, до с. Михаличъ), 1 ч.; 46 мт.
9. Село Ахъръ-кьой (нахия Ада), 1½ ч. ю.; 242 мт.
10. Село Берекетъ (нахия Юскюдаръ. Между с. Хаджи-кьой и Хасъ-кьой, вж. 51—52), 3 ч. с.; 43 мт.
11. Село Босна-кьой (нахия Ада), 1 ч. ю.; 293 пбп.
12. Село Боюнли 4 ч. сси.; 8 мт., 80 пбе.

13. Село Будакъ (Беданъ) Доганджа (нахия Юскюдаръ, до с. Михаличъ), 3 ч.; 79 пбе.
14. Село Бунянъ-Хамидъ (нахия Чоке, вж. 105—106), 5 ч.; 24 мт.
15. Село Буюкъ-Дьолюкъ (нахия Юскюдаръ, вж. 19—20), 3½ ч. с.; 73 мт.
16. Село Вайсалъ (Вейсалъ, нахия Чоке), 4. ч. си.; 88 мт., 29 пбе.
17. Село Възгашъ (Узгачъ, нахия Юскюдаръ), 1½ ч. сз.; 3 мт., 48 пбе.
18. Село Възгашъ, 3 ч. юз.; 26 мт.
19. „ Гердели (нахия Чоке), 5 ч. сси.; 11 мт., 73 пбе.
Село Голѣмъ-Дьолюкъ (вж. 15).
20. „ Голѣмъ-Исманзча (нахия Юскюдаръ, вж. 40—41), 3 ч. ссз.; 60 мт., 22 пбп.
21. Село Гьонлюдже (нахия Юскюдаръ), 4 ч. с.; 10 мт., 14 пбе.
22. Село Гюмеръ-Баба (нахия Чоке, вж. 66—67), 2 ч.; 23 мт.
23. Село Даръ-Уль-Хаиръ (Даръ-Юрли, нахия Юскюдаръ), 4½ ч. ю.; 57 мт.
24. Село Деирменъ-Иени-кьой (нахия Юскюдаръ), 2½ ч. с.; 74 пбе.
25. Село Демиръ-Денъ Ташъ или нахия Ада, покрай ж.-пжт. станция), 1 ч. ю.; 92 мт., 92 пбе.
26. Село Демиръ-кьой (нахия Чоке), 4 ч. с.; 91 мт.
27. Село Дойранъ (нахия Ада), 3½ ч. с.; 90 мт.
„ Домбай (99).
28. „ Дуганджа-и-Ереъ-Доуджаларъ (нахия Ада) 3 ч. ю.; 215 мт., 49 пбе.
29. Село Дюдюкчи-Иени-кьой (нахия Ада), 3 ч. юю.; 70 пбп.
30. Село Дьонъ-(Донъ) кьой (нахия Чоке, вж. 88—89), 41 мт.
31. Село Евджилеръ (нахия Юскюдаръ), 3½ ч. сз.; 72 мт.
32. Село Едже-Султанъ (нахия Ада, вж. 113—114), 3½ ю.; 39 мт.
33. Село Екмекчи-кьой (нахия Юскюдаръ), 2 ч. сз.; 5 мт.
34. Село Елчили (нахия Ада), 3½ ч. юз.; 94 мт., 7 пбп.
35. Село Емиръ-Бей, 3 ч. юз.; 89 мт.
36. „ Емирли (нахия Ада), 2 ч. юз.; 69 мт.
37. „ Ениси-кьой (нахия Юскюдаръ, вж. 40—41), 3 ч. с.; 43 мт.
38. Село Есери-Султанъ (Армутлукъ, нахия Юскюдаръ, вж. 6—7), 4 ч.; 58 мт.
39. Село Иель-Бургасъ (нахия Ада вж. 111—112), 3½ ч. ю.; 60 мт.
40. Село Иине-Оолу (Инъ-Оглу Ада, нахийски центъръ), 3 ч. юз.; 103 мт.
Село Инеси-кьой (вж. 37).
„ Исмаилча-Кебиръ (вж. 20).
41. „ Кадънъ-кьой (нахия Юскюдаръ), 2½ ч. сз.; 4 мт., 52 пбп.
42. Село Каикъ-кьой, 4½ ч. сз.; 120 пбе.
43. „ Кайпа (нахия Чоке, вж. 49—50), 2½ ч. си.; 23 мт., 18 пбп.
44. Село Калканъ-Сюютъ (Чоке, на границата), 5½ ч. сси.; 34 мт.
45. Село Кара-Агачъ (Ада, Одр. ж.-п. станция), ¾ ч. ююз.; 28 пбп., 392 пг.
46. Село Кара-Булутъ (нахия Юскюдаръ), 2 ч. сз.; 18 мт.
47. Село Кара-Исманча (нахия Юскюдаръ) 3 ч. сз.; 3 мт.
48. Кара-Касъмъ (нахия Ада), 3½ ч. ююи.; 144 мт., 102 пбп.
49. Село Кара-Юсуфъ (нахия Чоке), 2 ч. си.; 36 пбе.
Село Каяна (вж. 43).
50. „ Кемалъ (нахия Юскюдаръ), 2½ ч. сз.; 60 пбе.
51. Село Киречли-Хасъ-кьой (?) 3½ ч.; 5 мт., 21 пбп.
Село Киречликъ (вж. 10).
52. „ Клисели (нахия Ада), 3 ч. ю.; 115 мт.
53. „ Кулакли (?) 4 ч. юз.; 70 мт.
54. „ Кьоръ-Юмидъ (— Мутъ, нахия Ада), 4 ч. сз.; 52 мт.
55. Село Кьосе-Хамза (нахия Юскюдаръ), 2 ч. сз.; 9 мт., 3 пбе.
56. Село Кючукъ-Дьолюкъ (нахия Чоке, вж. 60—61), 3 ч. с.; 33 мт.
57. Село Кючукъ-Юнлю (нахия Чоке), 44 мт.
58. „ Кафиръ-Хаджи (нахия Юскюдаръ), 3 ч. ссз.; 144 пбп.
59. Село Кър-Шехиръ (нахия Юскюдаръ, 2 ч. сз.; 10 мт.
60. Село Лахна-Паша-Кьой (нахия Чоке), 4 ч. сси.; 25 мт., 54 пбе.
Село Малъкъ-Дьолюкъ (вж. 56).
61. „ Марашъ (нахия Ада), 1½ ч. з.; 106 пбп.
62. „ Менекше-Софуларъ (нахия Чоке), 4 ч. си.; 2 мт., 51 пбе.
63. Село Михаличъ (нахия Юскюдаръ), 4 ч. сз.; 6 мт., 66 пбп.
64. Село Мусулъ-Вейли (нахия Чоке), 2½ ч. си.; 6 мт., 41 пбе.
65. Село Мурадъ-Чалж (Мурадчали, нахия Юскюдаръ), 3½ ч. с.; 2 мт., 30 пбе.
66. Село Мухадинъ-Баба Теке-Чифликъ (?) 2 ч. си.; 3 мт.
Село Омеръ-Обаси (вж. 22).
67. „ Ортакчи (нахия Чоке), 2½ ч. сси.; 111 пг.
68. Село Османли (нахия Юскюдаръ), 4 ч.; 52 мт.
69. „ Пазарли (нахия Ада), 4 ч. юз.; 43 мт., 44 пбп. гагаузи (?)
70. Село Правадия (нахия Чоке), 3 ч. си.; 20 мт., 48 пбе.
71. Село Сакарджали (нахия Ада; вж. 84—85), 4½ ю., 48 мт.
72. Село Салтъкли (нахия Ада), 3½ ч. юз. 36 мт.
73. Село Сарай-Акъ-Бупаръ (нахия Юскюдаръ), 1½ ч. сз.; 52 мт.
74. Село Сарж-Оханли (?) 35 мт.
75. „ „ Данъщмендъ (— Талащманъ, нахия Чоке), 4 ч. си.; 60 мт.
76. Село Сачли-Мюслимъ, 4 ч. юз.; 37 мт.
77. „ Сейменъ-Сеймени (нахия Ада, подъ с. Фикелъ), 4½ ч. с.; 48 мт.
78. Село Сомурджали (нахия Чоке), 4½ ч. с; 3 мт., 18 пбе.
79. Село Софуларъ (нахия Ада), 4½ ч. ю.; 92 мт.
80. „ Су-Акаджали (нахия Юскюдаръ), 3½ ч. сз.; 19 мт.
81. Село Сьокюмъ (?) 3½ ч. сз.; 13 мт.
82. „ Сюледжикъ (Сюлекъ, нахия Чоке), 4 ч. си.; 17 мт.
83. Село Сюмюмъ-Дерменъ (?) 4½ си.; 34 мт.

84. Село Сютлю-Дере (Деирменъ-Иени, нахия Чоке) $4^1/_2$ ч. си.; 6 бмт.
Село Съгърджали (вж. 71).
85. „ Тавшанъ-Кору (?) 4 ч. си.; 1 мт., 49 пбп.
86. „ Татарларъ (нахия Чоке), 4 ч. си.; 4 мт., 138 пбе.
87. Село Ташлж-Мюселлимъ (нахия Чоке), 4 ч. си.; 2 мт., 88 пбе.
88. Село Ташлж-Сейменъ (— Секбанъ, нахия Чоке), 4 ч. си.; 45 мт.
Село Теке-Чоке (вж. 106).
„ Тонъ-кьой (вж. 30).
89. „ Фикеле (Фикелъ, нахия Юскюдаръ), $3^1/_2$ ч. с.; 59 мт., 20 пбе.
90. Село Хабиллеръ (нахия Чоке), $3^1/_4$ ч. юз.; 26 мт.
91. Село Хаджи-Баба-Теке ? (на границата), 5 ч. с.; 42 мт., 7 пбе.
92. Село Хаджи Дикелдже ?; 27 мт.
93. „ Хаджиларъ (нахия Чоке), $4^1/_2$ ч. с.; 18 мт.
94. Село Хаджи-Мурадъ ? 28 мт.
95. „ Хаджи Данъшмендъ (— Талашманъ, нахийски центъръ на Чоке), 4 ч. с.; 28 мт.
96. Село Хаджи-Ходжа ? $4^1/_2$ ч. с; 8 мт.
97. „ Хадъръ-Ага (нахия Чоке), $2^1/_2$ ч. си.; 3 мт., 44 пбе.
98. Село Хамза-Бегли (нахия Чоке, на границата), 5 ч. с; 91 мт.
99. Село Хамидъ-Абадъ (нахия Чоке, мухаджирско, вж. 27—28), $4^1/_2$ ч. с.; 88 мт.
100. Село Хамидие (нахия Юскюдаръ), $3^1/_2$ ч. си.; 26 мт.
101. Село Хамидие (нахия Юскюдаръ, подъ с. Фикель), 3 ч. с.; 30 мт.
102. Село Хамидие Татаръ, 3 ч. с.; 69 мт.
103. „ Ханли Иениджe (нахия Чоке), 4 ч. сси.; 49 мт., 34 пбе.
104. Село Хасанъ-Ага (нахия Чоке), $1^1/_2$ ч. и.; 15 мт.
105. Хатибъ-кьой (нахия Юскюдаръ), $2^1/_2$ ч. с.; 20 мт.
Село Хюсеинъ Бунаръ (вж. 14).
106. „ Чеке-Топъ (?) до Голѣмъ-Дервенъ; вж. 88—89), си.; 44 мт., 32 пбе.
107. Село Чомлекъ-Акъ-Бунаръ (нахия Чоке), 3 ч. си.; 8 мт.
108. Село Чомлекъ-кьой (нахия Юскюдаръ), $3^1/_2$ ч. с.; 42 мт., 24 пбе.
109. Село Чьорекъ-кьой (нахия Ада), $1^1/_2$ ч. зюз.; 250 пг.
110. Село Шахънджа (нахия Ада), $3^1/_2$ ч. ю.; 59 мт.
111. Село Яаджиларъ (нахия Чоке), 4 ч. си.; 28 пбе.
Село Иль-Бургасъ (вж. 39).
112. „ Ярпусъ-Татаръ (Ялнусъ —, нахия Ада), 3 ч. юз.; 108 мт., 48 пбп.
113. Село Ямурджали, $3^1/_2$ ч.; 52 мт.
„ Юдже-Султанъ (вж. 32).
114. Село Юскюдаръ (нахийски центъръ), 4 ч. сз.; 7 мт., 266 пбг.

1. Село Баши-Факихъ (нах. Юскюдаръ), $3^1/_2$ ч.
2. „ Буюкъ-Юнли („ Чоке), 1 ч.
3. „ Виранъ-Теке-Беклемеси (нахия Юскюдаръ), $1^1/_2$ ч.
4. Село Гечкинли (нахия Чоке), 4 ч.
5. „ Гюшенъ-Чифлиги (нахия Чоке), 6 ч.
6. „ Демиръ-Ханли (нахия Чоке), 5 ч.
7. „ Дасенди-Оглу (нахия Юскюдаръ), 4 ч.
8. „ Есерли-Хамидъ (нахия Чоке), 2 ч.
9. „ Искендеръ (нахия Ада), 2 ч.
10. „ Кавакли (нахия Чоке), 3 ч.
11. „ Кара-Исхакли (нахия Ада), 3 ч.
12. „ Кая (нахия Юскюдаръ), 1 ч.
13. „ Киречли-Хаджи (нахия Юскюдаръ), 2 часа.
14. Село Кориджи (нахия Чоке), 4 ч.
15. „ Кумъ-Чифлиги (нахия Ада), 4 ч.
16. „ Куру-Кулакли (нахия Ада), 5 ч.
17. „ Къръ-Чешме (нахия Юскюдаръ), 3 ч.
18. „ Оюкли-Татаръ (нахия Ада), 3 ч.
19. „ Паша-Махале (нахия Юскюдаръ), $^1/_4$ ч.
20. „ Пашикъ-Дере (нахия Ада), 2 ч.
21. „ Сулейманъ-Данишмендъ (нах. Чоке), 1 часъ
22. Село Тая-Хатунъ (нахия Ада), 2 ч.
23. „ Теке-Кору (нахия Чоке), 2 ч.
24. „ Томурджали „ „ 2 ч.
25. „ Узгачъ (нахия Юскюдаръ), $1^1/_4$ ч.
26. „ Умуръ-Бей (нахия Ада), 5 ч.
27. „ Хаджи-Умуръ (нахия Чоке), 4 ч.
28. „ Чамж-Кавакъ (нахия Юскюдаръ), 4 ч.
29. „ Чаталъ (нахия Чоке), 4 ч.
30. „ Чеке-Татаръ (нахия Ада), 2 ч.
31. „ Чукуръ-Чаиръ (нахия Юскюдаръ), $3^1/_2$ часа.
32. Село Юлидже (нахия Юскюдаръ), 5 ч.[1])

Димотишка каза.

1. Градъ Димотика, 6 ч. отъ Одринъ; 600 мт., 800 пг., 340 пбп., 60 пбе., 120 е., 65 а. Има 200 кжщи цигани.
2. Село Абдулахъ-кьой, $4^1/_2$ ч. сз.; 25 мт.
3. „ Айранъ (Ахирянъ) Бунаръ, $3^1/_2$ ч. юз.; 50 мт.
4. Село Акъ-Бунаръ, $3^1/_2$ ч. сз.; 60 пг.
5. „ Акъ-Сакалъ, 5 ч. сз.; 25 мт.
6. „ Аасаръ-Бегли (вж. 41—42), $2^1/_2$ ч. юкз.; 80 мт.
7. Село Башъ-Клисе (Башъ-кьой), 4 ч. юкз.; 80 пбе.
8. Село Булгаръ-кьой, 1 ч. с.; 120 пг.
9. „ Дели-Мюселимъ (Диване-Муса), 3 ч. сз.; 30 мт.
10. Село Емлединъ, $4^1/_2$ ч. сз.; 60 пг.
11. „ Зъпданъ-Тепе-Чифликъ (вж. 47—48), 3 ч. зсз.
12. Село Инджезъ, 1 ч. сз.; 40 пг.
13. „ Исхакъ-Паша-Чифлиги, $^3/_4$ ч. иси.

[1]) Свѣдѣнията, добити по частенъ редъ, сж сравнявани съ находящитѣ се такива въ салнамето. Ония села, които споредъ салнамето излизатъ повече или не се посрѣщатъ по имената си, ще се отбѣлѣжатъ съ бѣлѣжката, каквато правимъ за Одринската каза: *Споредъ салнамето Одринската каза има 128 села.* Разстоянието на горнитѣ 32 села е отбѣлѣзано отъ нахийскитѣ имъ центрове, освѣнъ тия на нахията Ада, които се броятъ отъ Одринъ.

14. Село Кадж-кьой, $2^1/_2$ ч. ссз.; 220 пг.
15. „ Караджа-Халилъ (— Ала, нахийски центъръ), $3^1/_2$ ч. сз.; 60 мт.
16. Село Кара-Бегли, $1^1/_2$ ч. юз.; 120 пг.
17. „ „ „ Чифликъ (вж. 46—47), $1^1/_2$ ч. сз.
18. Село Кара-Бунаръ (вж. 43—44), 3 ч. сз.; 100 т.
19. „ Кара-Клисе (нахийски центъръ; вж. 36—37), $4^1/_2$ ч. з.; 125 пбе.
20. Село Карлж-кьой, $4^1/_2$ ч. ссз.; 80 пг.
21. „ Капъджикъ-кьой, $1^1/_2$ ч. с.; 80 пг.
22. „ Киречъ-Арнаутъ-кьой, $2^1/_2$ ч. з.; 80 пг.
23. „ Коруджу-кьой, 2 ч. ссз.; 80 пг.
24. „ Крушево (вж. 40—41), 5 ч. з.; 40 мт., 60 пбе.
25. Село Кулели-Бургасъ (нахийски центъръ), $2^1/_2$ ч. си.; 40 мт., 135 пг.
26. Село Късълджи-кьой, 4 ч. сз.; 180 пг.
27. „ Ляле-Чифликъ, $2^1/_2$ ч. з.
28. „ Лютфи-Паша (вж. 33—34), $2^1/_2$ ч. си.; 15 мт., 15 пг.
29. Село Мандра, $3^1/_2$ ч. юз.; 60 пг.
30. „ Мюслимъ Джанбазларъ (има 3 кжщи цигански вж. 39—40), $4^1/_2$ ч. ссз.; 23 мт.
31. Село Пранга, 1 ч. и.; 85 пг.
32. „ Румъ-Джамбазларъ (вж. 39—40), $4^1/_2$ ч. ссз.; 70 пг.
33. Село Салтъкъ-кьой (нахийски центъръ), 3 ч. юз.; 360 пг.

Село Сарай-кьой (вж. 28), $2^1/_2$ ч. си.
34. „ Сейменъ-кьой (Чифликъ, мухаджири), $1^1/_2$ ч. с.
35. Село Сойлемишъ, $1^1/_2$ ч. си.; 20 мт., 1 пг.
36. „ Субаши-кьой, $3^1/_2$ ч. ссз.; 80 мт.
„ Съртъ-Кара-Клисе (вж. 19).
37. „ Тавшанъ-Кору (мухаджири), $2^1/_2$ ч. с.; 40 мт.
38. Село Ташчи-Арнаутъ, 4 ч. и.; 115 т.
39. „ Токмакъ-кьой, $4^1/_2$ ч сз.; 152 пг.
„ Тюркше-Джанбазларъ (вж. 30).
„ „ „ („ 32).
40. „ Урлу (Угурлу, станция), 2 ч. си.; 30 мт., 20 пг.
Село Хаджи-Али (вж. 24).
41. „ Хекимли, 4 ч. ссз.; 40 мт.
„ Хисаръ-Бегли (вж. 6).
42. „ Чавушли, $1^1/_2$ ч. сз.; 40 мт., 50 пг.
43. „ Чалж-кьой, $3^1/_2$ ч. сз.; 100 пг.
„ Чешнегиръ-Кара-Бунаръ (вж. 18).
44. „ Чобанлж-Мюслимъ (мухадж.), $2^1/_2$ ч. сз.; 40 мт.
45. „ Чобанлж-Румъ, 3 ч. сз.; 63 пг.
46. „ Чифликъ, 1 ч. юи.
„ „ (вж. 17).
47. „ „ $2^1/_2$ ч. зсз.
„ „ (вж. 11).
48. „ „ 5 ч. ссз.
49. „ „ 2 ч. си.

1. Село Чорали[1]) 4 ч.

Кърджалийска каза.[2])

1. Градъ Кърджали, 370 мт.
2. Село Азатларъ (Азабларъ), 3 км. си.; 33 мт.
3. „ Акче-Кърanъ (Акча-кайнакъ) 20 км. си.; 42 мт.
4. Село Алемъ-Бейлеръ, 13 км. си.
5. „ Ахлатли, 23 км. си.; 24 мг.
6. „ Бабаларъ, 25 км. сси.
7. „ Баширекъ (?) сси.; 27 мт.
8. „ Бей-кьой (?) си.; 61 мт.
9. „ Бояджи-Делигьозлеръ-кьой, 6 км, ссз.; 26 мт.
10. Село Буваджикли (Бугаджикли), 25 км. и си., 50 мт.
11. Село Габрово (нахийски центъръ), 25 км. сси.; 70 мт., 27 пб.
12. Село Геренъ (?) с.; 26 мт.
13. „ Дагъ-кьой 25 км. си.; 17 мт.
14. „ Дагъ-Харманлжсъ (Даа —), 10 км. с.; 25 мт.
15. Село Диригьозъ (?) ссз.
16. „ Дуганджаларъ, 15 км. сси.; 21 мт.
17. „ Дуракъ-кьой (Дура —), 30 км. ссз.; 57 мт.
18. Село Дурбали, 4 км. ссз.
19. „ Дурханларъ (вж. 70—71), 3 км. и.; 12 мт.
20. Село Дюнджилеръ (Дювенджилеръ), 18 км. иси.; 21 мт.
21. Село Ердеклеръ, (?) с.
22. „ Ерджили-Бююкъ (25—26), 5 км. юи.; 95 мт.
23. Село Иени-Махале, (?) ссз.; 66 мт.
24. „ Ерджили-Кючюкъ (вж. 25—26), 6 км. июи.; 25 мт.
25. Село Ибризли, 13 км. си.; 24 мт.
„ Иерджели-Кебиръ (вж. 22).
„ Иерджели-Сагиръ (вж. 23).
26. „ Имамъ-кьой, (?) ссз.
27. „ Исмилли, (?) иси.; 62 мт.
28. „ Кабаджларъ (39—40), 10 км. и.; 33 мт.
29. „ Кадънларъ, (?) зсз.; 52 мт.
30. „ Казъкли, (?) с.
31. „ Камберлеръ, (?) ссз.; 57 мт.
32. „ Кара-Бахтли, 20 км. и.; 32 мт.
33. „ Кара-Дагларъ, (?) ссз.; 27 мт.
34. „ Кара-Демиръ-кьой, 15 км. с.; 43 мт.
35. „ Кадърларъ, и.; 40 мт.
36. „ Кара-Кая, (?) с.
37. „ Кара-кьой, 18 км. ссз.; 31 мт.
38. „ Караларъ, (?) си.; 72 мт.
39. „ Карманларъ (Улудеке, вж. 58—59). 30 км. с.; 80 мт.
Село Каяджикларъ, (вж. 28).
40. „ Куруджа-Виранъ (нахийски центъръ), 18. км. зсз.; 30 мт.
41. Село Кирезли, 20 км. си.; 40 мт.
42. „ Корозъ, (?) сз.
43. „ Куванлъкъ, (?) с.
44. „ Кулавузларъ (Кулагузларъ), 18 км. с.; 132 мт.
45. Село Курбали, 4 км. ссз.
46. „ Кьопрюли, 20 км. си.; 84 мт.

---

[1]) Споредъ салнамето Димотишката каза има 44 села.
[2]) Разстоянията въ тая кааза се броятъ въ километри.

47. Село Кьоселеръ (Кушелеръ ?), ссз.; 149 мт.
48. „ Мандра, сси.
49. „ Молла-Мусааларъ (Мусааларъ), 22 км. сз.; 28 мт.
50. Село Омерлеръ, (?) сз.; 30 мт.
51. „ Ормаджа-Кьой, (?) сз.
52. „ Османъ-Вешелеръ (— Пашаларъ, нахия), 23 км. и.; 49 мт.
53. Село Сарнидж, (?) ссз.
54. „ Селманларъ (Селменлеръ, нахия вж. 55—46), 18 км. и.; 71 мт.
55. Село Софуларъ, 16 км. иси.; 22 мт.
„ Сюлейманларъ (вж. 54).
56. „ Сюле-кьой (Сюля-кьой), 6 км. ссз.; 42 мт.
57. „ Сюютчикъ, (?) сз.
58. „ Тепеджикъ, 27 км. иси.; 44 мт.
„ Улу-Дере-Карамларн (вж. 39).
59. „ Фъндъджакъ, 25 км. ссз.; 59 мт.
60. „ Хамзаларъ, (?) сн.
„ Хасанъ-Бабаларъ (вж. 6).
61. „ Хасъ-Оба (Ясобасъ) (?) сси.
62. „ Хасимлеръ, 11 км. иси.; 56 мт.
63. „ Хаджиларъ (нахия), 30 км. сз.; 73 мт.
64. „ Читакларъ-Атикъ, 28 км. си.; 33 мт.
65. „ „ Джедидъ (нови), 28 км. си.
66. „ Шабанъ (нахия), 15 км. с.; 29 мт.
67. „ Шахинларъ, 48 км. сз.; 99 мт.
68. „ Шереметлеръ, 25 км. ссз.; 40 мт.
69. „ Юриджиклеръ (Юреджеклеръ), 8 км. иси.; 17 мт.
70. Село Ючъ-Тепе, 15 км. сз.; 30 мт.
„ Ягмалж-Дурханларъ (вж. 19).
71. „ Ягджиларъ, и.; 42 мт.
72. „ Яйладжикъ, 12 км. иси.; 45 мт.
73. „ Яхиали (нахия), 25 км. сз.; 30 мт.

1. Село Азабларъ (Газабларъ), 8 км.
2. „ Айваджикъ, 5 км.
3. „ Ай-Дугмушъ, 25 км.
4. „ Акче-Аланъ-Мехмедче, 25 км.
5. „ Гази-Огуллари (Кара-Чоджукларъ), 35 км.
6. Село Деделеръ, 25 км.
7. „ Джамъ, 25 км.
8. „ Диранларъ, 25 км.
9. „ Елмали, 9 км.
10. Село Емиръ-Огуллари, 8 км.
11. „ Есмерли, 15 км.
12. „ Иелджилеръ, 13 км.
13. „ Исхакларъ, 4 км.
14. „ Кадемъ (Къдемъ) Ерлери, 10 км.
15. „ Калфаларъ, 20 км.
16. „ Кая-Алтъ, 12 км.
17. „ Кара-Гьозъ, 15 км.
18. „ „ Ехадларъ, 23. км.
19. „ „ Тарла, 25 км.
20. „ Кая-Башъ Ягмурларъ, 10 км.
21. „ Кая-Кьранъ, 5 км.
22. „ Киременлеръ, 3 км.
23. „ Киречъ-Тарла-кьой, 7 км.
24. „ Коджа-Кьшла, 35 км.
25. „ Кузгунъ-Дере, 15 км.
26. „ Кумруларъ, 30 км.
27. „ Кушахлилеръ, 26 км.
28. „ „ (Ени-Махале), 30 км.
29. „ Кьокъ-Керенъ (— Виранъ), 10 км.
30. „ Кьоклеменезлеръ, 10 км.
31. „ Кърларъ-Хорсларъ, 4 км.
32. „ Къртъллн, 18 км.
33. „ Кършитъ, 35 км.
34. „ Максудларъ, 13 км.
35. „ Мюслимлеръ (Мюселлимлеръ), 20 км.
36. „ Рюстемлеръ, 23 км.
37. „ Салманъ (община), 5 км.
38. „ Тепе-Алтъ, 23 км.
39. „ Тузлукъ (нахия), 3 км.
40. „ Фирашлеръ, 15 км.
„ „ (Дере-Махалеси), 15 км.
41. „ Хаджи-Махале, 15 км.
42. „ Халлачларъ, 18 км.
43. „ Химметъ, 8 км.
44. „ Хисакъ-Алтъ, 10 км.
45. „ Хотакларъ, 25 км.
46. „ Чакърларъ, 15 км.
47. „ Чеблиджелеръ, 22 км.
48. „ Челиклеръ, 6 км.
49. „ Чифликъ, 15 км.
50. „ Юваларъ, 20 км.
51. „ Яхшилеръ, 18 км
52. „ Яшъкъранъ, 18 км.
53. „ Яшлъ, 35 км.
54. „ Жшъкларъ, 8 км.[1])

Мустафа-Пашалийска каза.[2])

1. Градъ Мустафа-Паша, 420 мт., 1300 пбе., 45 пбп., 5 пг., 80 е., 10 а.
2. Село Ада-Чалж (нахия Селбюкюпъ; на р. Арда), 6½ ч. юз.; 82 мт.
3. Село Ала-Дагъ (нахия Лефке, граница), 2 ч. с.; 100 пбе.
4. Село Али-Огуллари, (съ земледѣлие и дървенъ материалъ) 6 ч. юз.; 20 мт.
5. Село Асиябъ-Паша (нахия Лефке, на р. Марица, съ зем.; вж. 39—40), 2 ч. юи.; 20 мт.
6. Село Бекташли (нахия Селбюкюпъ, на р. Арда, св. Петъръ, съ зем. и кюм.), 5½ ч. юз.; 105 пг.
Село Бехадърли (вж. 49).
7. Село Бешъ-Тепе (нахия Черменъ, съ земледѣлие), 3 ч. юз.; 150 пг.
8. Село Българско Лефке (нахийски центъръ), 3 ч. сси.; 190 пбе.
9. Село Бълдъкъ-кьой (нахия Черменъ, съ землѣдѣлие), 3 ч. юи.; 30 мт.
10. Гьолджикъ (нахия Черменъ, съ землѣд. и кюмюръ) 3½ ч. юз.; 64 пг.
11. Село Гьоренъ-кьой (нахия Селбюкюпъ), 6½ ч.; 18 мт.
12. Село Деве-Дере (нахия Селбюкюпъ, на р. Арда, съ земл. и кюмюръ), 5 ч. юз.; 150 пбе.

---

[1]) Споредъ салнамето Кърджалайската каза има 100 села. Показанитѣ тука 54 села, взети отъ салнамето, както и означенитѣ по-горѣ съ въпросителенъ знакъ не съвпадатъ по имената си при сравняването на частнитѣ материали съ свѣдѣнията отъ салнамето.

[2]) Въ тая каза отбѣлѣзваме и занятието на населението.

13. Село Демиръ-Ханли (нахия Лефке, граница, съ земл. и дърва; вж. 16—17), $5\frac{1}{2}$ ч. с.; 70 пбе.
14. Село Дервишъ-Тепе (Дервишка-могила, нахия Лефке, граница, съ земл. и дърва), 5 ч. сси.; 180 пбе.
15. Село Диванс-Илиясъ (Дели-Енесъ, нахия Черменъ, на р. Арда, съ земл. и кюмюръ), 4 ч. юи.; 80 мт., 45 пбе.
16. Село Димитри-кьой (нахия Лефке, съ земл. и кюмюръ), $1\frac{1}{2}$ ч. сии.; 100 пбп., 5 пг. Село Дрипчево или (вж. 18).
17. „ Евджилеръ, ?; 15 мт.
18. „ Иени-Багъ (Енин, нахия Лефке, граница, съ земл. и дърва), $4\frac{1}{2}$ ч. с.; 50 мт., 105 пбе.
19. Село Инчели ? (нахия Черменъ, съ земл.), 5 ч. юи.; 35 мт.
20. Село Испитли (нахия Черменъ; вж. 46—47, съ земл. и кюмюръ). $3\frac{1}{2}$ ч. юи.; 145 пбп.
21. Село Кара-Агачъ (нахия Черменъ, съ земл.), $1\frac{1}{2}$ ч. юи.; 40 мт., 95 пбе.
22. Село Кара-Баа (— Багъ, нахия Черменъ, съ земл. и мелнични камени), 2 ч. юз.; 195 мг.
23. Село Кара-Хадъръ (нахия Лефке), $1\frac{1}{2}$ ч. и.; 45 ибе.
24. Село Кадж-кьой (нахия Черменъ, на ж.-п. линия), 3 ч. юи.; 22 мт., 75 пбе.
25. Село Кирезли х. Кьой (нахия Лефке, граница), $5\frac{1}{4}$ ч. с.; 9 мт.
26. Село Коджа-Якубли (— Апла, нахия Лефке, съ земл. и кюмюръ), 6 ч. сси.; 72 мт.
27. Село Коджа-Кьой ? съ земл. и дървенъ материалъ) 6 ч. юз.; 65 мт.
28. Село Козлу-Бюкъ (нахия Себлюкюпъ, съ земл. и кюмюръ), $6\frac{1}{2}$ ч. юз.; 45 мт.
29. Село Кочашъ (нахия Селбюкюпъ, на рѣка Арда, съ земл. и кюмюръ), $5\frac{1}{2}$ ч. юз.; 60 мт., 45 пбе.
30. Село Коюнли (нахия Черменъ), $3\frac{1}{2}$ ч. юи.; 72 мт.
31. Село Кулакли (нахия Черменъ, съ земл.), 5 ч. юи.; 10 мт., 20 пбе.
32. Село Кумарли (нахия Черменъ, съ земл.), $5\frac{1}{2}$ ч. юз.; 25 мт., 150 пбп.
33. Село Куртъ-Кьой (нахия Селбюкюпъ, съ земл. и кюмюръ), 4 ч. ззю.; 105 пбе.
34. Село Кьоселеръ (нахия Селбюкюпъ, съ земл. и дърв. материалъ), $6\frac{1}{2}$ ч. юз.; 55 мт.
35. Село Кюстю-Кьой (нахия Лефе, на граница, съ земл. и кюмюръ), 4 ч. сси.; 95 мт. Село Лефке (вж. 8 и 44).
36. „ Мангъвъ (нахия Селбюкюпъ, на рѣка Арда, съ земл. и кюмюръ), 6 ч. юз.; 30 мт., 35 пбе.
37. Село Мезекъ (нахия Черменъ, на границa, съ земл. и кюмюръ), $1\frac{1}{2}$ ч. з.; 115 пбе.
38. Село Мустракли (Нуеретли, нахия Лефке), $3\frac{1}{2}$ ч. сси.; 65 пбе., 10 бълг.-униати.
39. Село Ова-Бюкъ (нахия Селбюкюпъ, съ земл. и дърв. материалъ, вж. 49 – 50), 5 ч. юз., 65 мт. Село Папа-Кьой (вж. 5).
40. Пехливанъ-чаири (нахия Черменъ, съ земледѣлие), $2\frac{1}{2}$ ч. ю.; 22 мт.
41. Село Садърли (нахия Черменъ, съ земл.), $4\frac{1}{2}$ ч. юи.; 85 мт.
42. Село Сарж-Яръ (нахия Селбюкюпъ), 6 ч.; 65 пг.
43. Село Селбюкюпъ (нахия, съ земл. и кюм.), 6 ч. юз.; 125 мт.
44. Село Турско-Лефке (нахия Лефке), 3 ч. с.; 30 мт.
45. Село Уришъ (нахия Черменъ, съ земл., вж. 49—50), $3\frac{1}{2}$ ч. юи.; 85 мт.
46. Село Хамзачъ (нахия Селбюкюпъ, съ земл. и кюмюръ), 5 ч. юз.; 50 мт. Село Хаспеки (вж. 20).
47. „ Черменъ (нахия, съ земл. и кюмюръ), 1 ч. юи.; 150 мт., 150 пбе.
48. Село Яйладжикъ (нахия Черменъ, съ земл. и кюмюръ), $3\frac{1}{2}$ ч. юз.; 52 пг.
49. Село Ятаджикъ (Бехадърли, нахия Селбюкюпъ, на р. Арда, съ земл. вж. 6—7), $6\frac{1}{2}$ ч. юв.; 50 мт. Село Юва-Бюкъ (вж. 39). „ Юрюшъ (вж. 45).

1. Село Аледдинъ (Алюддинъ, нахия Селбюкюпъ), $7\frac{3}{4}$ ч.
2. Село Бургуджанъ-Чифликъ (нах. Черменъ), 8 часа.
3. Село Кирезликъ (нахия Селбюкюпъ), 6 ч.
4. „ Ланбушъ - Манастиръ (нахия Селбюкюпъ), $4\frac{1}{2}$ ч.
5. Село Мустафа-Ходжа (нахия Селбюкюпъ), $7\frac{1}{2}$ часа.
6. Село Тюркъ-Ефремъ (нахия Селбюкюпъ), 7 часа.
7. Село Яхши-Бейли[1]) (нахия Лефке), 4 ч.

Орта-Кьойска каза.

1. Градъ Орта-Кьой, 100 мт., 900 пг.
2. Село Ай-Кулели, (?) 9 ч. зсз.
3. „ Айнтабли (вж. 77—78). 4 ч. и.; 20 мт.
4. „ Акъ-Аланъ, 3 ч. ю.; 15 мт.
5. „ Акча-Ааланъ, 7 ч.; 180 пг.
6. „ Ала-Баиръ, 6 ч.
7. „ Аладжаларъ, (?) 8 ч. зюз.; 20 мт.
8. „ Али-Огуллари, (?) 6 ч.; 40 мт.
9. „ Армутлу (вж. 53—44), 4 ч. з.; 96 пбп.
10. „ Арнаутъ-кьой (нахийски центъръ вж. 42—43), 6 ч. ююз.; 120 пбп.
11. Село Аръкларъ-Баля (горенъ), $5\frac{1}{2}$ ч.
12. „ Аръкларъ-Зйръ (доленъ), 6 ч.
13. „ Атъ-Ери (Атъ-Еренъ), 3 ч. юз.; 80 мт.
14. „ Баакйларъ, (?) (намира се на дѣсно отъ пътя Кулфакларъ за Юреклеръ), 8 ч. зюз.
15. Село Балджиларъ (?) (вж. 84—85), $2\frac{1}{2}$ ч.: 200 пбп..

[1]) Споредъ салнамето Мустафа-Пашалийската кааза има 52 села. Показанитѣ тука 9 села взети отъ салнамето, както и означенитѣ по-горѣ съ въпросителенъ знакъ не съвпадатъ по имената си при сравняването на частнитѣ материалѝ съ свѣдѣнията отъ салнамето.

16. Село Балджи-Бюкъ, $4^1/_2$ ч. ююз.; 25 пбе.
17. „ Баглъджа (Баалъджа), 9 ч. зсз.
18. „ Букриванъ, 2 ч. зюз.; 30 мт., 70 пбе.
19. „ Булгаръ Иени-Махале (вж. 42—43), $6^1/_2$ ч.; 80 пбе.
20. Село Бухъ-Кьой (вж. 21—22), $1^1/_2$ ч. юи.; 30 мт., 20 пбе.
21. Село Вейси-кьой, $7^1/_2$ ч.; 20 мт.
„ Видинъ-Чавушъ (вж. 20).
22. „ Гайдахуръ, 1 ч. иси.; 30 пг.
23. „ Гедиклеръ, $9^1/_2$ ч. зсз.; 10 мт.
24. „ Гьокче-Бунаръ, $3^1/_2$ ч. ю.; 208 пбе.
25. „ Гимиклеръ (50—51), ? 5 ч. з.; 20 пбе.
26. „ Гюзелъ-Хатибъ (?) 10 ч. з.
27. „ Гюзелъ-Хюсни, (?) 9 ч. з.
28. „ Гюренъ, (?) 6 ч. з.
29. „ Демирджилеръ, (?) $3^1/_2$ ч. ю.; 15 мт.
30. „ Демирлеръ (нахия), 4 ч. юз.; 200 мт. помаци
31. Село Дере и Мюслимъ-кьой (вж. 62—63), $4^1/_2$ ч. з.; 50 пбп.
32. Село Дженкли (вж. 85—86), 2 ч. си.; 40 мт.
33. „ Дуганджа-Мюслимъ, 2 ч. и.; 20 мт.
34. „ Дуганджа, $2^1/_2$ ч. и.; 80 пбп.
35. „ Дравишне (Драбишне), 1 ч. юи.; 70 пбе., 80 пбп.
36. Село Дутлу-кьой, $9^1/_2$ ч. юз.; 120 пбе.
37. „ Ебру-Виранъ Ислямъ, 4 ч. сз. 188 пбе.
38. „ Ебру-Виранъ Зимми (христ.), 4 ч.; 150 пбе.
39. Село Ефремъ-кьой, 2 ч. с.; 90 пбп.
40. „ Зурназанъ (вж. 72—73), 1 ч. ююз.; 18 мт., 56 пг.
41. Село Илиджа, (?) 2 ч. юз.; 218 пг.
42. „ Иса-кьой, 5 ч. июи.
„ Иени-Махале (вж. 19).
„ Каба-Агачъ Арнаутъ-кьой (вж. 10).
43. „ Казъкли, $6^1/_2$ ч.
44. „ Каланджларъ, (?) 8 ч. зюз.
45. „ Кара-Бейли-Джебелъ, (?) 8 ч. з.; 30 мт.
46. „ Караезлеръ, 9 ч. юз.
47. „ Кара-Клисе (вж. 60—61), $5^1/_2$ ч.; 20 мт.
48. „ Кара-Тепе, 3 ч. юз.; 30 пг.
49. „ Кая-Оюкъ (Кабаюкъ) $3^1/_2$ ч. сз.; 40 пг.
50. „ Кетенликъ, 4 ч. ююз.; 30 пг.
„ Кениклеръ (вж. 25).
51. „ Козлуджа, 3 ч. зсз.; 80 пг.
52. „ Конаджикъ (?) 8 ч. зюз.
53. „ Кочашъ (Кочакли) ? 4 ч. зсз.; 45 пбе.
„ Крушево (вж. 9).
54. „ Курфалларъ, 5 ч. з.: 60 мт.
55. „ Кьолелеръ, 5 ч.; 30 пбе.
56. „ Кьоселеръ (?) 5 ч. з.; 25 мт.
57. „ Кютюклю (вж. 66—67), 6 ч.; 20 мт.
58. „ Къзълджа-Мюслимъ, $3^1/_2$ ч. зсз.; 20 мт.
59. Село Къзълджалъ-кьой, 7 ч. зюз.
60. „ Мандридже (нахия), 4 ч. ю.; 350 прав. арнаути.
Село Марагаръ (вж. 47).
61. „ Махмуцлу (нахия), 9 ч. зсз.; 60 мт.
62. „ Менеке-кьой. $7^1/_2$ ч.; 20 мт.
„ Мюслимъ-Дере (вж. 31)
63. „ Омеръ-Виранъ (колиби), 4 ч.; 120 мт.
„ Палеокастро (вж. 80).
64. „ Папасъ-кьой (Попово), $6^1/_2$ ч.; 46 пбе.
65. „ Плаунъ (Плавинъ), 3 ч. ююз.; 150 пг.
66. „ Рахманли (Рахманларъ), $5^1/_2$ часа; 140 пг.
Село Сабунджу (вж. 57).
67. „ Саръ-Хъдъръ (нахия) $2^1/_2$ ч. си.; 30 мт., 50 пбп.
68. Село Семавие (Семавина), $2^1/_2$ ч. иси.; 70 мт.
69. „ Сипахилеръ (Джемаатя), 6 ч. з.
70. „ Ситаделеръ-Ходжа (?) 6 ч. з.; 20 мт.
71. „ Суванлъкъ-Бааля (горенъ), 4 ч. ю.; 78 пбе.
72. Село Суванлъкъ-Зиръ (доленъ), $3^1/_2$ ч. ю.; 118 пбп.
„ Сурназанъ (вж. 40).
73. „ Тилки-кьой, (?) $2^1/_2$ ч. ююи.; 60 пг.,
74. „ Тирфили (?) 8 ч. зюз.; 20 мт.
75. „ Топузларъ-Джемати, 5 ч.; 30 мт.
76. „ Уюкъ (Унокъ) кьой, $7^1/_2$ ч. 25 пбе.
77. „ Фугла-кьой $1^1/_2$ ч.
„ Хандапли (вж. 3).
78. „ Халлачли $3^1/_2$ ч. ю.; 20 пбе.
79. „ Халваджи (Халваджи) (?) $2^1/_2$ ч. юи.; 50 пбе.
80. Село Хисарлъкъ (вж. 63—64), $1^1/_2$ ч.
81. „ Ходжа-кьой, (?) 5 ч.
82. „ Хухла-кьой, 1 ч. сз.; 50 пг.
83. „ Чаиръ-кьой, $7^1/_2$ ч. зюз.; 20 мт.
84. „ Чалъ-кьой, 7 ч. зюз.
„ Чаушъ-кьой, (вж. 15).
85. „ Чекирдекли, $3^1/_2$ ч. ю.; 100 пг.
„ Ченгелли (вж. 32).
86. „ Чукуръ-Юртъ, 7 ч. июи.; 70 мт.
87. „ Шадюманъ (Шадманъ), 2 ч. юз.; 50 мт.
88. „ Юнусъ-Виранъ (— Еренъ), 7 ч.; 20 мт.
89. „ Юрюклеръ-Бааля (горенъ), 7 ч.
90. „ „ Зиръ (доленъ) $6^1/_2$ ч.
91. „ Яйгаджикъ ? 6 ч. сз.; 50 мт.

1. Село Бевваджиларъ, 5 ч.
2. „ Бузчиларъ, 4 ч.
3. „ Гъджъкларъ, 4 ч.
4. „ Съчанлъкъ, 6 ч.
5. „ Хамидие, 2 ч.
6. „ Юрюклеръ-Ходжа,[1]) 6 ч.

Хавсенска каза.

1. Градъ Хавса, 180 мт., 120 пбп., 3 еврейски.
2. Село Абаларъ, 2 ч.; 100 прав. арнаути.
3. „ Арпачъ, 4 ч.; 25 мт., 25 пбе.
4. „ Аслиханъ (Асланъ, нахия Залъфъ), 3 ч.; 120 пбе.
5. Село Баакйлеръ (?); 40 мт.
6. „ Бахишлеръ (вж. 31—32), 2 ч.
7. „ Бостанли, 3 ч. 60 мт.
8. „ Бурунсузъ, 4 ч. 25 пбе.
9. „ Гевгилеръ (вж. 19—20), 4 ч.; 60 мт.

[1]) Споредъ салнамето Орта-Кьойската каза има 74 села. Показанитѣ тукъ 6 села, взети отъ салнамето, както и означенитѣ по-горѣ съ въпросителенъ знакъ не съвпадатъ по имената си при сравняването на частнитѣ материали съ свѣдѣнията отъ салнамето.

10. Село Гердели, 5 ч.; 80 пг.
11. „ Доланъ (Долханъ), 7 ч.; 80 мт.
12. „ Залъфъ (вж. 16—17, нахийски центъръ), 3 ч.; 800 прав. арнаути.
13. Село Иззетие (вж. 22—23 нах. Залъфъ), 5 ч.; 30 мт.
14. Село Иола-Гелди (вж. 32—33), 3 ч.; 200 мт.
15. „ Каба-Агачъ, $1^{1}/_{2}$ ч.; 100 мт.
16. „ Кара-Бунаръ, 10 ч.; 1 мт.
„ Караджа-Салихъ (вж. 12).
17. „ Коджа-Хадъръ, 3 ч.; 1 мт., 5 пбе.
18. „ Козалджа (?); 120 мт.
19. „ Колибаларъ (вж. 27—28), 2 ч.; 40. мт.
„ Кюкюлеръ (вж. 9).
20. „ Кьосе-Омеръ, $1^{1}/_{2}$ ч.; 1 мт.
21. „ Малко-Козалджа ?; 80 мт.
22. „ Мендарджа (вж. 23—30), $1^{1}/_{2}$ ч.; 30 мт.
„ Мешели (вж. 13).
23. „ Мусулджа, 3 ч.; 30 пбп.
„ Неджатие (вж. 22); 1048 мт., 900 правос. арнаути, 80 пг., 175 пбе., 150 пбп., 3 е.
24. Село Огулъ-Паша (вж. 30—31), 2 ч.; 100 пбе.
25. Село Османли, 1 ч.; 100 пбе.
26. „ Павли-кьой (Павлово), 5 ч.; 800 мт.
27. „ Суле-Оглу, 5 ч.; 50 мт.; 100 пбе.
„ Султание (вж. 19).
28. „ Тантъкъ (вж. 30—31), 1 ч.; 60 мт.
29. „ Тахалъ (Таалъ, нахия Залъфъ), $3^{1}/_{2}$ ч.; 50 мт.
30. Село Теке-Шейхлеръ, $3^{1}/_{2}$ ч.; ?
„ Улу-Паша (вж. 24).
„ Фетхие (вж. 28).
31. „ Хадърча (нахия Залъфъ), 4 ч.; 30 мт.
„ Хайрие (вж. 6).
32. „ Хазнатаръ (Хазинедаръ), 8 ч.; 80 мт.
„ Хамидие (вж. 14).
33. „ Хаськой, 2 ч.; 50 мт., 100 пг.
34. „ Шараплаъ (?) 100 пбп.

1. Село Кайсери, 4 ч.
2. „ Кузуджи (вж. 4—5), 1 ч.
3. „ Наибъ-кьой, 2 ч.
4. „ Салъ-Малкочъ (нахия Залъфъ), 5 ч.
„ Селимие (вж. 2).
5. „ Чукуръ, 2 ч.
6. „ Шербетдаръ[1]), 3 ч.

Узунъ-Кьоприйска (Ергенска) каза.

1. Градъ Узунъ-Кьопри; 1200 мт., 120 пбе, 25 пбп., 110 пг. 100 мух.-цигани, 15 е., 10 а., 5 православни власи.
2. Село Алтъ-Агачъ, (?) 49 мт.
3. „ Алтъпъ-Ташъ, 5 ч.; 120 прав. арнаути.
4. „ Алуфеджи-кьой (вж. 44—45), $6^{1}/_{2}$ ч.; 54 мт.
5. Село Алъчъ-кьой, 4 ч.; 60 мт.
6. „ Арнаутъ-кьой, $3^{1}/_{2}$ ч.; 70 пг.
7. „ Балабанъ-кьой (?) 50 мт.
8. „ Бей-кьой, (?) 80 мт.
9. „ Бейендикъ, (?) 90 прав.-арнаути.
10. „ Булду-кьой, (?) 45 мт.
11. „ Гелиджи-кьой, $2^{1}/_{2}$ ч.; 60 мт.
12. „ Даvудлу-кьой, (?) 60 пг.
13. „ Дебери-кьой, (?) 50 мт.
14. „ Демирджилеръ, (?) 30 мт.
15. „ Дере и Кебиръ-кьой, 3 ч.; 80 пг.
16. „ Дейрменджи, (?) 22 мт.
17. „ Драгушъ, 4 ч.; 45 мт.
18. „ Дуганджа, (?) 55 пбп.
19. „ Дуганъ-кьой, $4^{1}/_{2}$ ч.; 60 пг.
20. „ Еде-кьой, (?) 50 мт.
21. „ Ермени-кьой, 3 ч.; 80 пбе.
22. „ Ески-кьой, 2 ч.; 60 пг.
23. „ Залъфъ-кьой, (?) 50 пг.
24. „ Ибрикъ-Тепе (нахийски центъръ), 6 ч.; 200 прав. арнаути.
25. Село Иени-кьой, (?) 250 пбе.
26. Село Иени-кьой, (?) 1795 мт., 100 мух.-цигани, 450 пбе., 80 пбп., 490 пг., 410 прав.-арнаути, 5 пр. влашки, 15 е., 10 а.
27. Село Индасе-кьой, (?) 44 мт.
28. „ Каваджикъ, 2 чс.; 80 пг.
29. „ Кавакли, 3 ч.; 50 пг.
30. „ Кадъ-Али, (?) 40 пг.
31. Село Кадъ-кьой, (?) 60 пг.
32. „ „ „ (?) 40 мг.
33. „ „ „ (?) 43 мт.
34. „ Кара-Бурчакъ, 3 ч.; 62 пг.
35. „ „ Хамза, $3^{1}/_{2}$ ч.; 40 пг.
36. „ „ Юсуфли, 5 ч.; 48 мт.
37. „ Кастамбулъ (Кестамбули), 3 ч.; 40 мт.
38. „ Касъ-кьой, (?) 120 пг.
„ Курду-кьой, 2 ч.; 45 мг.
40. „ Куртъ-Бей, 3 ч.; 80 мт.
41. „ Куртъ-Тепе, 3 ч.; 45 мт.
42. „ Кючюкъ-Алтъ-Агачъ (?) 35 мт.
43. „ Кълъ-Кавакъ, 2 ч.; 70 мт.
44. „ Кълъ-кьой, $3^{1}/_{2}$ ч.; 45 пг.
„ Лефеджи-кьой (вж. 4).
45. „ Мандра, 2 ч.; 40 мт.
46. „ Местанларъ-кьой, 4 ч.; 45 пг.
47. „ Масатли (Масадли) (?) 30 мт.
48. „ Сарайли, (?) 60 мт.
49. „ Сиремъ, 4 ч.: 45 пг.
50. „ Субинъ кьой, (?) 40 пг.
51. „ Сърджели, (?) 40 мт.
52. „ Търново, $3^{1}/_{2}$ ч.; 450 пбе.
53. „ Улу-Кьой, (?) 50 пг.
54. „ Харманлъ, $3^{1}/_{0}$ ч.; 45 мт.
55. „ Хамидли, 1 ч.; 70 мт.
56. „ Хасанъ-Бунаръ, $2^{1}/_{0}$ ч.; 65 мт.
57. „ Чакмакъ-кьой, 2 ч.; 40 мт.
58. „ Чалъ-кьой (нах. центъръ), $1^{1}/_{0}$ ч.; 50 пг.
59. Село Чингене-Иери, (?) 50 мт., 50 пбп.
60. „ Чифликъ-кьой, $1^{1}/_{0}$ ч.; 33 пг., 2 пбп.
61. „ Чьопъ-кьой, 2 ч.; 240 пбе., 111 пбп.
62. „ Япъ-кьой, (?) 49 пг., 1 пбп.
63. Умурджи-кьой, (?) 40 мт.

---

[1]) Споредъ салнамето Хавсенската кааза има 43 села. Показанитѣ 6 села, взети отъ салнамето, както и означенитѣ по-горѣ съ въпросителенъ знакъ не съвпадатъ по имената си при сравняванията на частнитѣ материали съ свѣдѣнията отъ салнаметс.

1. Село Ацарджа, $4^1/_2$ ч.
2. „ Бей-конаги, $2^1/_2$ ч.
3. „ Бълдъри, 3 ч.
4. „ Ваалиде-Иери, 3 ч.
5. „ Гачи-Мехмедъ-Ага, $3^1/_2$ ч.
6. „ Гачи-Халилъ, $3^1/_2$ ч.
7. „ Данишмендъ, 4 ч.
8. „ Джанбазъ-Дере, $5^1/_2$ ч.
9. „ Иениндже и Карло, 2 ч.
10. „ Иениндже и Кюреджи, 4 ч.
11. „ Кадж-Кюбранъ, 3 ч.
12. „ Кадж-Мюслимъ, 4 ч.
13. „ Караджа-Али, $4^1/_2$ ч.
14. „ Кара-Яйла, 2 ч.
15. „ Керемидчи-Салихъ, 2 ч.
16. „ Лаладжикъ, $5^1/_2$ ч.
17. Село Люлю, 2 ч.
18. „ Оладжакъ, $3^1/_2$ ч.
19. „ Омеръ-Бей, $2^1/_2$ ч.
20. „ Малкочъ, $2^1/_2$ ч.
21. „ Паша-Иениджеси, $2^1/_2$ ч.
22. „ Рахманджа, 3 ч.
23. „ Садарли, 1 ч.
24. „ Синахи, 3 ч.
25. „ Су-Баши, $4^1/_2$ ч.
26. „ Султанъ-шахъ, 3 ч.
27. „ Сюлеймание $3^1/_2$ ч.
28. „ Турнаджи, 3 ч.
29. „ Чавушли, 4 ч.
30. „ Чотра, 3 ч.
31. „ Шахинъ, $5^1/_2$ ч.
32. „ Якубъ-Бей,[1] $2^1/_2$ ч.

Гюмурджински санджакъ.

Гюмурджинска каза.

1. Гр. Гюмурджина, 1350 мт., 100 иц., 450 пг., 50 пбп., 60 а., 100 е.
2. Село Абдулахли (нахия Шеихъ Джумаа), $10^1/_2$ ч.
3. Село Абдулахъ-Беше (нах. Шеихъ Джумаа), 11 ч.
4. Село Абдулъ - Джелилъ (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч. с.
5. Абдулъ-Хамидие (нахия Курап Джедидъ), 9 часа.
6. Село Абу-Бекиръ (вж. 85—86, нахия Шапхана), 5 ч.
7. Село Ага-Емирлеръ (вж. 84—85, нахия Чакалъ), 7 ч. с.
8. Село Ага-Мезра (Ага Башж, вж. 84—85, нахия Курап Джедидъ), 6 ч. си.
9. Село Агриджанъ (нахия Шапхана), 3 ч. и.
10. „ Агриджанъ-Хисаръ (нахия Шапхана), 2 ч. с.; 40 пб.
11. Село Агриджанъ (вж. 91—92) 6 ч., 58 мт.
12. „ Айвазъ (нахия Кирли), 8 ч.
13. „ Аивали (Аиваджикъ, нахия Кирли), $9^1/_2$ ч. си.
14. Село Акча-Кайракъ (нах. Шеихъ Джумаа), 12 часа.
15. Село Али-Беше (нахия Кирли), 9 ч.
16. „ Али-Факиръ (нахия Кирли), 9 ч.
17. „ Алуфеджилеръ (вж. 137—138, нахия Шапхана), 8 ч.; 53 мт., 40 пбп.
18. Село Ана-Кьой Чифликъ (нахия Шехиръ), 3 часа.
19. Село Анбаръ (нахия Шапхана), $2^1/_2$ ч.
    „ Анъкъ (вж. 241).
20. „ Арабаджи-Кьой (нахия Ясж), 6 ч. с., 20 мб.
21. Село Аралъкъ-Бурну (нахия Шехиръ), 4 ч., 74 пб.
22. Село Арнаутларъ (нахия Шеихъ Джумаа), $12^1/_2$ ч.
23. Село Асланъ-Кьой (нах. Джелебие), $11^1/_2$ ч
24. „ Ашаги (по-прѣди Шапхана, нахия Шапхана), 5 ч.; 110 мт.
25. Село Ашаги-Ада (нахия Джелебие), 16 ч. с.
26. „ Ашаги-Коджа Омерлеръ, 8 ч. (?)
    „ Ашикларъ, (вж. 96).
27. „ Ашчиларъ (нахия Шеихъ Джумаа), 10 ч. с.
28. Село Аязма (нахия Шехиръ), 1 ч. сз., 48 мг.
29. Село Бабаларъ (вж. 150—151, нахия Ясж), 3 ч. з.,; 45 мт.
30. Село Бадемли (при Бахшишлеръ, нахия Шапхана), 5 ч.
31. Село Бадемли-Дере, 4 ч.
32. Село Бадемли-Дере съ Кайракъ (нахия Шехиръ), $3^1/_2$ ч.
33. Село Базаръ (вж. 157—158, нахия Шапхана), 4 ч. иси.; 20 мт.
34. Село Бакаджикъ (вж. 237—238, нахия Кирли), 9 ч.
35. Село Балабанъ (нахия Ясж), $3^1/_2$ ч.
36. „ Балабанлж (нахия Джелебие), 12 ч. с.
37. „ Балдъранъ (Балвиранъ, нахия Куран Джедидъ), 7 ч. и.; 80 мт.
38. Село Балъджа (Баглъджа, нахия Ясж), 6 ч. ссз.
39. Село Балхуръ (Балахуръ, нахия Шапхана), $2^1/_2$ ч.; 35 мт.
    Село Баракли, (вж. 47).
40. „ Басуръ-Оолу (Басарулъ, нахия Шапхана), $2^1/_2$ ч.; 35 мт.
    Село Бахшилеръ (вж. 188).
41. „ Бахшишлеръ (нахия Шапхана), $4^1/_2$ ч.
42. „ Бахшишли (Бахшишлеръ, нахия Джелепие 10 ч.
43. Село Бикирли (Бекиръ-Кьой, нахия Ясж), $5^1/_2$ ч.; 35 мт.

---

[1]) Споредъ салнамето Узунъ-Кюприйската кааза има 65 села. Показанитѣ тукъ 32 села, взети отъ салнамето, както и означенитѣ по-горѣ съ въпросителенъ знакъ, не съвпадатъ по имената си при сравняването на частнитѣ материали съ свѣдѣнията отъ алснамето.

44. Село Бекташлеръ (нахия Шейхъ Джумаа), 12 ч. с.
45. Село Беятли (Баятли, нахия Шехиръ), $2^1/_2$ ч.; 20 мт., 25 пбе.
46. Село Бояджиларъ (нахия Кирли), 9 ч. (?)
47. Село Бракли (вж. 39—40, нахия Шехиръ), 2 ч. зюз.; 30 мт.
Село Булатъ-Кьой, (вж. 159).
48. „ Бунаръ-Кьой, $1^1/_2$ ч. з.; 28 мб.
49. „ Булдуклу (Будуклу, нахия Шехиръ), 2 ч. юси.; 45 мт.
50. Село Булутларъ (нахия Кирли), 10 ч.
51. „ Бунаръ-Дере (нах. Шехиръ), $1^1/_2$ ч. с.
52. „ Буюклу-Кьой (нахия Шейхъ Джумаа), 13 ч.; 30 мт.
53. Село Буюкли-Османъ (нахия Шапхана), 4 ч. и.
54. Село Буюкъ-Инъ-Дере (нахия Чакалъ), $7^1/_2$ ч. сзз.; 120 мт.
55. Село Гердеме (нахия Кураи Джедидъ), $8^1/_2$ ч. си.; 50 мт.
56. Село Гьолджикъ (нахия Шейхъ Джумаа), 12 ч. с.
57. Село Гьокчели (нахия Ясж), 4 ч. зсз.; 12 мт.
58. „ Деирменъ-Дере, $4^1/_2$ ч. с.
59. „ Деделеръ (нахия Кирли), 9 ч. сси.
60. „ Деделеръ (вж. 135—136, нахия Кирли), 8 часа.
61. Село Демиръ-Бейли (нахия Марония), 3 ч. юи.; 35 мт.
62. Село Демирджели (нахия Шехиръ), 2 ч.; 10 мт.
63. Село Денизлеръ (нахия Марония), 3 ч. юю.; 35 мт., 41 пбе.
64. Село Джамбазъ-чифликъ (нахия Шехиръ), 2 часа.
65. Джанъ-Пашалж (нахия Шейхъ Джумаа), 11 ч. с.
66. Село Джебелли (вж. 223—224, нахия Шехиръ), $1^1/_2$ ч. з.; 65 мт.
67. Село Джебелъ-Арабаджи (нахия Чакалъ), $6^1/_2$ часа.
68. Село Джебелъ-Кара-Муса (нахия Ясж), $5^1/_2$ часа.
69. Село Джебелъ-Кишиларъ, 9 ч.
70. „ Джебелъ Сатж (нахия Шейхъ Джумаа), 11 часа.
71. Село Джебелъ-Фъндъджакъ (нахия Чакалъ), 6 часа.
72. Село Джебелъ Огуллари (близу къмъ Кърджали), 16 часа.
73. Село Джебелъ-Яйласи чифликъ, 7 ч. си.
74. „ Джигаларъ (нахия Шейхъ Джумаа), 12 часа.
75. Село Диване-Насухъ (нахия Шапхана), 4 часа.
76. Село Дикили, 9 ч. сси.
77. „ Дуганджа-Кебиръ (нахия Шехиръ), $1^1/_2$ ч.; 45 мт.
78. Село Дуганджа-Сагъръ (нахия Шехиръ), $1^1/_2$ ч. юзю.; 30 мт.
79. Село Долапчиларъ (нахия Шапхана), 5 ч. и.; 30 мт.
80. Село Дундарлж (Дундарларъ, нахия Кураи Джедидъ), 5 ч.; 25 мт.
81. Село Дуругутъ-Оба (нахия Шапхана), 3 ч.
82. „ Дуръ-Хасанларъ „ „ 5 ч.
83. Село Дунюзъ-Ель, $3^1/_2$ ч.
84. „ Еренъ (Евренъ) Кьой (нахия Шапхана), 5 ч.; 25 мт., 20 пбе.
Село Егрекъ-Мезра (вж 8).
85. „ Екмекъ (Екмекчий), 5 ч.; 70 мт.
„ Емирлеръ, (вж. 7).
„ Ебу-Бекиръ, (вж. 6).
86. „ Ени-Кьой (нахия Шехиръ), $2^1/_2$ ч.; 35 мт.
87. Село Ерикли (нахия Кирли), $9^1/_2$ ч. осз.; 30 мт.
Село Еси-Кьой (вж. 245).
88. „ Илиясча, 10 ч.
89. „ Имамъ-Огуллари (нахия Шейхъ Джумаа), 12 ч. с.
90. Село Индель-Семетли, 1 ч. с.
91. „ Инджесъ (нахия Марония), $4^1/_2$ юзи.
„ Ирджанъ (вж. 11).
92. „ Иса-Кьой (нахия Чакалъ), 6 ч.
93. „ Иса-Кьой „ „ $6^1/_2$ ч.
94. „ Иени-Кьой, 2 ч. сз.; 45 мт.
95. „ Иени-Махале (нахия Чакалъ), 6 ч.; 20 мб.
96. Село Ишикларъ (вж. 122—123, 26—27, нахия Ясж), $5^1/_2$ ч.; 20 мт.
97. Село Каваджикъ (нахия Ясж), $5^1/_2$ ч.; 50 пб.
98. „ Казъклж (нахия Джумаа), $11^1/_2$ ч.
99. „ Каибъ-Кьой (нахия Шапхана), 5 ч. 40 мт.
100. Село Камайджи-Дере (нахия Шапхана), 6 ч. юи., 250 пбе.
101. Село Календаръ-Кьой (нахия Шапхана), 3 ч.; 15 мт.
102. Село Капгалларъ (Катгалларъ) (нахия Шейхъ Джумаа), 13 ч.; 106 пбе.
103. Село Кара-Агачъ (нахия Марония). 4 ч. юи.; 100 пбе.
104. Село Кара-Гьозли (нахия Шехиръ), 2 ч.; 25 мт.
105. Село Караджа-Огланъ (Караджалж Кьой, нахия Шапхана), $2^1/_2$ ч.; 45 мт.
106. Село Кара-Курджали (нахия Марония), 5 ч. юи.,; 35 мт., 106 пбе.
107. Село Кара-Муса (вж. 229—230, нахия Ясж), 3 ч.; 36 мб.
108. Село Кара-Каралоръ (вж. 199—200, нахия Кирли), 9 ч.
109. Село Кара-Юкъ (вж. 215—216, нахия Шейхъ Джумаа), 9 ч.; 15 мб.
110. Село Каръндждаларъ (нахия Кирли), $8^1/_2$ ч.
111. „ Кая-Агачъ Хасърджиларъ (вж. 208—209, нахия Джумаа), $10^1/_2$ ч.
112. Село Кая-Башж (нахия Ясж), $5^1/_2$ ч.
113. „ Кебеджили (нахия Шехиръ), 1 ч.
114. „ Кель-Огуллари (Келоглу, нах. Кирли), 8 ч. с.
Село Киплеръ (вж. 150).
115. „ Кирково (нахия Чакалъ), 6 ч.; 55 мб.
116. „ Кирли-Ходжа Кьой (нахия Кирли), 9 часа.
117. Село Кирли (вж. 210—216, нахия Кирли), 9 часа,
118. Село Козлу-Дере (— Кьой, нахия Кураи Джедидъ), 6 ч. си.; 70 пбе.
119. Село Козлу-Дере Кебиръ (нахия Шапхана), 4 ч. с.; 60 мб.

120. Село Козлу-Дере Сагъръ (нахия Шехиръ), 1 ч. си.; 44 мб.
121. Село Козъ-Виранъ (нахия Куран Джедидъ), 7 часа.
122. Село Куванлъкъ (нахия Куран Джедидъ), 7 ч.; 25 мб.
Село Коюнъ-Дере, (вж. 96).
123. Село Кулакларъ (нахия Кирли), 8 ч.
124. „ Кулсенджи-Дере, 3 ч. (?)
125. „ Курджали-Кебиръ (нахия Шапхана), 4 ч. июи.; 50 пб., 100 пг.
126. Село Курдъ-Кьой (— Дере, нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч. с.; 52 мб.
127. Село Кушъ-Ханлж (Кушли-Ханлж, Кушланли, нахия Марония/, 3½ ч. ю.; 210 пбе.
128. Село Киртаїаръ, 5½ ч. (?)
129. „ Коюнли-Кьой, 2 ч. з. (?)
130. „ Кютукли-Текеси-Чифликъ, 5 ч. юи. ?
131. „ Кючукъ-Инъ-Дере (нахия Хакалъ), 7 ч. 28 пбе.; 28 пбп.
132. Село Кючукъ-Кьой (нахия Шехиръ), 1 ч. юи.; 130 пбе.
133. Село Късълъ - Агачъ (нахия Кураи Джедидъ), 7 ч. с.; 32 мт.
134. Село Кърка-Кьой (Хърка, нахия Шапхана), 7 ч. июи.; 150 пг.
135. Село Каръ-Чифликъ, 2 ч.; 15 пбп. (?)
„ Кърджаларъ, (вж. 60).
„ Кръ-Сарджа, (вж. 165).
136. „ Кѫшла - Арасѫ (нахия Джелепне), 13 часа.
137. Село Кѫшла-Ахмедъ Дере (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч.
Село Лефеджилеръ (вж. 17).
138. „ Маджакларъ (нахия Джелепне), 12 ч. с.
139. Село Манастиръ (нахия Кураи Джедитъ), 11 ч. иси.; 295 пбе.
140. Село Марония (нахийски центъръ), 6 ч. ююи.; 2 мт., 480 пбп.
141. Село Мелеклий (нахия Шехиръ), 1 ч. з.; 32 мт.
142. Село Менентли (Мантарли, нахия Шапхана), 4½ ч.
143. Село Меркебджили (нахия Шехиръ), 1 ч. з.
Село Местанлѫ (вж. 170).
144. „ Месчидъ-Махале (нахия Ясѫ), 5½ ч.
145. „ Муратли (нахия Марония), 3 ч. юи.; 45 мт.
146. Село Мурджанъ-Чифликъ (Мерханъ Мирджанъ-Хасаръ, нахия Шехиръ), 1½ ч.; 123 пг.
147. Село Мусаджикъ (Мусово, нахия Кураи Джедидъ), 10½ т. си.; 80 мт.
148. Село Мюселимъ Кебиръ (нахия Шехиръ), 2 ч. з.; 40 мт.
149. Село Мюселимъ-Сагъръ (нахия Шапхана 4 ч. з.; 30 мт.
150. Село Накиблеръ (вж. 114–115, нахия Кирли), 9 ч.
Село Нарли (вж. 29).
151. „ Неби-Паша (нахия Шеихъ Джумаа), 11 ч. с.
152. Село Неврузъ-Кадѫ (— Факи, нахия Шехиръ), 2 ч.
153. Село Ортаджи (нахия Ясѫ), 2½ ч.; 20 мт., 18 пбп.
154. Село Ортакчиларъ (нахия Чакалъ), 6 ч.; 20 пб.
155. Село Осбекъ х. Махала (Осбекъ, нахия Джелепне), 13 ч.
156. Село Отманлѫ (Османлѫ Чифликъ, нахия Шехиръ), 3 ч.
157. Село Ошекъ-Дере (Ошекъ, нахия Кураи Джедидъ, вж. 198–199), 7 ч.; 70 мб.
Село Пазаръ, (нахия Шапхана, вж. 33).
158. „ Паласли (нахия Ясѫ), 2½ ч. з.; 60 мт.
159. „ Пулатъ-Кьой (нах. Шехиръ, вж. 47–48), 1 ч.; 70 мт., 50 пбп. — гагаузи.
160. Село Ремезанли (нахия Шеихъ Джумаа), 11 часа.
161. Село Румъ-Бейли Чифл. (нахия Шехиръ), 2 часа.
162. Село Сагирларъ-Хисаръ (нахия Джелепне), 14 часа.
163. Село Салихлеръ (нахия Джел.), 14 ч. си.;
164. „ Саранджина (Сариндѫа, нахия Кураи Джедидъ), 5 ч. сси.; 55 мб.
165. Село Сарѫджа-Булгаръ (нахия Шехиръ, вж. 135–136, чифликъ), 1½ ч.; 30 мт., 20 пбп.
166. Село Сарѫджа-Месине (Карагълѫ нахия Шехиръ), 1½ ч.; 50 мт.
167. Село Сасилли (Сарсилли ?), 4 ч. зюз.; 40 пг.
168. „ Сатѫ-Кьой (нахия Шехиръ), 2 ч.; 40 мт., 2 мц.
169. Сейменъ (нахия Шехиръ), 1½ ч. юи.; 32 мт., 6 мц.
170. Село Семерджилеръ (нахия Джелепне вж. 143–144), 12 ч. си.
171. Село Сонгуръ - Дере (нахия Шапхана), 4½ часа.
172. Село Сипахирлеръ (нахия Шеихъ Джум.), 11 ч. си.
173. Село Сиркели-Кебиръ (нахия Шапхана), 4 ч.; 60 мт.
174. Село Серкили-Сагъръ (нахия Шапхана), 4½ ч.; 20 мт.
175. Село Синделли (нахия Шехиръ), 1 ч. сз.
176. „ Сулумлу (нахия Шеихъ Джумаа), 11 ч. с.
177. Село Софуларъ (Софулу, нахия Марония), 5½ ч.; 30 мт., 47 пбе.
178. Село Сунгурлу Чифликъ (нахия Шехиръ), 1½ часа.
179. Село Сусаларъ, (?), 11 ч., гагаузи.
180. Село Су-Съгъри (нахия Ясѫ), 2 ч.; 30 мт., 50 пб.
181. Село Сойлемезли (нахия Кирли), 9 ч.
182. „ Сьондюкли (нахия Марония), 4½ ч. юю.; 15 мт.
183. Село Сюлейманли (нахия Мар.), 3 ч. юи.
184. „ Съгърлѫ (Сърла) Агачъ Чифликъ (нахия Шехиръ), 2½ ч.
185. Село Сѫртъ-Дере (нахия Шеихъ Джумаа), 10½ ч.
186. Село Съчанлъкъ (—ли, нахия Кураи Джедидъ), 10 ч. и.; 400 пбе.
187. Село Талакча, 5 ч. (?)
188. „ Ташкънларъ (нахия Шапхана, вж. 40–41) 5 ч.; 15 мт.
189. Село Ташлъ-Кьой (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч. сси.
190. Село Ташлѫ-Огулари, 8 ч. (?)

191. Село Тепе-Алтж (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч. с.
192. Село Теке-Дере (нахия Яся), 5 ч.
193. „ Томашларъ (нахия Кирли), 9 ч.
194. „ Тузчи-Кьой (нахия Шехиръ), —½ ч. юз.; 37 мт., 3 мц.
195. Село Турфилеръ-Емирлеръ (нахия Чакалъ), 6 ч.
196. Село Туркулли (Турфилли, нахия Чакалъ), 7½ часа.
197. Село Уйсалли (нахия Шехиръ), 1½ ч.; 52 мт., 8 мц.
198. Село Устра (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч.
„ Ушекъ-Дере (вж. 157).
199. „ Факиръ-Яка (Фатрика, Фатирека, нахия Яся), 2 ч.; 15 пбе.
Село Фарфараларъ, (вж. 108).
200. „ Фатихлеръ, 8½ ч.
201. „ Фъндъджакъ-Кебиръ (нахия Шапхана), 6½ ч.
202. Село Фъндъджакъ-Сагъръ (нахия Шапхана), 7 ч.
203. Село Хаджиларъ (нахия Марония), 4½ ч. юзи.; 9 мт., 130 пбе.
204. Село Хаджи-Махале (нахия Шапхана вж. 219—200), 6 ч.: 12 мт.
205. Село Хаджи-Мустафа (нахия Шапхана), 3½ ч. и.; 42 мт.
206. Село Хаджи-Хасанъ (нахия Шеихъ Джум.), 11 часа.
207. Село Халифе (нахия Шехиръ), 1 ч.
208. „ Хасъ-Бей (нахия Шехиръ), —½ ч.; 30 мт.
Село Хасърджиларъ (нахия Ш. Джумаа), 10½ часа.
209. Село Хатибъ-Огуллари (нахия Кирли), 8 ч. с.
210. Село Химметли, 6½ си. (?); 80 мт.
211. „ Хисарджикъ (нахия Шеихъ Джумаа), 11 ч. сс.
212. Село Хисарджиларъ, (вж. 215—216), 10 ч.; ссз. (?)
213. Село Хисаръ-Алтж (нахия Джелепне), 14 ч. с.
214. Село Хисаръ-Юстю (нахия Джелепне), 14 ч. с.
215. Село Хисаръ-Сагърларъ (— Сарларъ, на дѣсния брѣгъ на р. Арда), 15 (?) ч. с.;
Село Ходжа-Кьой, (вж. 109).
„ Ходжа-Бей-Кьой, (вж. 212).
„ Хорослу, (вж. 117).
216. „ Хоруслу (нахия Джелепне), 14 ч.
217. „ Чадърлж (нахия Марония), 4 ч. 200 пбе.
218. Село Чакалларъ (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч. с.; 130 мт.
219. Село Чакалъ (Юкари и Ашаги Махале, нахийски центъръ), 6 ч.
Село Чакърлж х. Махале.
220. „ Чардакли, 3½ ч. юи. (?)
221. „ Челеби-Кьой (нах. Шапхана), 2½ ч.; 15 мт.
222. Село Челеби-Кьой (Чалъбаа, нахия Кураи Джедидъ), 10 ч.; 85 мб.
223. Село Челикли (нахия Кирли), 9 ч.
„ Чепелии, (вж. 66).
224. Село Чери-Баши (нахия Шапхана), 4 ч. и.; 15 мт.
225. Село Чуваклеръ (нахия Шеихъ Джумаа), 11 часа.
226. Село Чохаджиларъ-Чифликъ (нахия Шехиръ), 1 ч. зюз.
227. Село Шахънларъ (нахия Кирли), 9 ч.
228. Село Шепхана (нахийски центъръ), 5 ч. юзи.; 250 мт.
229. Село Шахъ-Бейли (Шабали нахия Чакалъ), 8 ч. ссз.
Село Шехиръ (вж. 107).
230. „ Шейхъ-Кьой (Шеихъ Джумаа, нахийски центъръ), 12 ч.
231. Село Юваджила (нахия Шехиръ), 2 ч. ссз.; 42 мб.
232. Село Югуртчиларъ (нахия Кирли), 9 ч.
233. „ Юкари-Ада (нахия Чакалъ), 7 ч.
234. „ Юкари-Коджа (Огулларъ ?) 8 ч.
235. „ Юнтю-Виранъ (Юнтеренъ, нахия Кураи Джедидъ), 4 ч.; 30 мт.
236. Село Ючъ-Газилеръ (нахия Шапхана), 5 ч.; 15 мт.
237. Село Ябаджакли (нахия Шехиръ), 2 ч. з.; 25 мт.
Село Якаджакъ (вж. 34).
238. „ Яланджили (нахия Яся), 3½ ч.
239. „ Ялъмлж ? 4½ ч. з.
240. „ Яни-Кьой (Яново, нахия Шехиръ), 8 ч. с.; 120 мб.
241. Село Янъкларъ (нахия Кирли), 9 ч. ссз.; 64 мб.
242. Село Яръ-Дере (нахия Шеихъ Джумаа), 11 часа.
243. Село Ярдъли (нахия Марония), 3 ч.; 48 мт.
244. Село Яся-Юкъ (Яся-Обекъ, нахия Шапхана), 5 ч.; 50 пбе.
245. Село Яся-Кьой (Яся-Яля, нахия Шехиръ вж. 87—88), 3½ ч. з.; 45 мт., 120 пг.
246. Село Яхия-Бейли (Яа-Бейли нахия Шехиръ), 2 ч. юи.; 75 мт.

1. Село Абуссаммедли (нахия Шехиръ), 1 ч.
2. „ Алевъ (нахия Шеихъ Джумаа), 12 ч.
3. „ Алма-Чукурли (нахия Ше. Джумаа), 13 часа.
4. Село Атлъкъ (нахия Чакалъ), 6 ч.
5. „ Ахадларъ (нахия Марония, вж. 10—11) 6 ч.
6. Село Ахмедъ-Сипахилеръ (нахия Джелепне), 13 ч.
7. Село Балъмлу (нахия Яся), 5 ч.
8. „ Дюкрилъ (нахия Шапхана), 4 ч.
9. „ Джиръ-Огуллари Юкари и Ашаги Махале (нахия Джелепне), 14 ч.
10. Село Емирлеръ (нахия Джелепне), 14 ч.
„ Ехадларъ (вж. 5).
11. „ Зехиръ-Оглу (нахия Шехиръ), 6 ч.
12. „ Ильджа (Илиджа, нахия Ш. Джумаа), 11 часа.
13. Село Имаретъ-Чифликъ (нахия Шехиръ), 3 часа.
14. Село Кавалъ-Къшлася (нахия Шехиръ, вж. 31—32), 5 ч.

15. Село Кази-Дере (нахия Куран Джедидъ), 5 часа.
16. Село Кара-Бунаръ (нахия Шехиръ), 3½ ч.
17. „ Кая-Башж (нахия Шейкъ Джумаа), 12 часа.
18. Село Келджилеръ (нахия Джелепие), 14 ч.
19. „ Коджа-Омеръ Орта-Махала (нахия Кирли), 9 ч.
20. Село Коджа-Омеръ х. Бекиръ (нах. Кирли), 9 часа.
21. Село Кълсъзъ (нахия Шейкъ Джумаа), 13 часа.
22. Село Кърклаpъ (нахия Кирли), 9 ч.
23. „ „ Islямъ и Християнъ (нахия Шапхана), 5½ ч.
24. Село Манавларъ-Вакфж (нахия Шейхъ Джумаа), 13 ч.
25. Село Меарифлеръ (нахия Кирли), 9 ч.
26. „ Мубанеа-Искелеси (нахия Шехиръ), 5 часа.
27. Село Мъсърлж-Оглу Чифликъ (нахия Шехиръ), 2 ч.
28. Село Окюзчилеръ (нахия Джелепие), 14 ч.
29. „ Отманъ (нахия Джелепие), 14 ч.
30. „ Поиразъ „ Кирли), 9 ч.
31. „ Рамизъ „ Джелепие), 14 ч.
Село Рюсюлли, (вж. 14).
32. „ Сарж-Дере (нахия Чакалъ), 7 ч.
33. „ Саркошларъ (нахия Джелепие), 14 ч.
34. „ Сария (нахия Шейхъ Джуммаа), 11 ч.
35. „ Софталаръ (нахия Шейхъ Джумаа), 13 часа.
36. Село Саръ (нахия Шейхъ Джумаа), 13 ч.
37. „ Тахсинъ-Бей Къшласж (нахия Шехиръ), 6 ч.
38. Село Теке (нахия Шехиръ), 6 ч.
39. „ Толю-Огуллари (нахия Ш. Джумаа), 12 часа.
40. Село Шангърларъ (нахия Кирли), 9 ч.
41. „ Хаджи-Ахмедъ (Оголучари, нахия Джелепие), 14 ч.
42. Село Хаджи-Мехмедъ (Оголучари, нахия Джелепие), 14 ч.
43. Село Хамидие (нахия Шехиръ), 5 ч.
44. „ Хасълли-Исламъ и Румъ (нахия Яса), 3 часа.
45. Село Ходжа (нахия Шейхъ Джумаа), 11 ч.
46. „ Ягджиларъ (нахия Шейхъ-Джумаа), 13 часа.
47. Село Ягмуръ (нахия Джелепие), 14 ч.
48. „ Юмаджиларъ (нахия Кирли), 9 ч.[1])

Ахж-Челебийска каза.

1. Гр. Пашмакли, 320 мб., 80 пбе., 40 пбп.
2. Село Аламутъ (Алями-Дере), 3 ч.; 210 пбе.
3. „ Арда-Баши, 5 ч.; 200 мб., 100 пбе.
4. „ Буково, 4 ч. (?) 145 мб.
5. „ Буюкъ-Дере, 7½ ч.; 100 мб.
6. „ Буюкъ-Паласъ, 6 ч.; 240 мб.
7. „ Виево (нахийски центъръ, вж. 17—18), 6 ч. 150; мб.
8. Село Влахово, (вж. 16—17) 3 ч.; 300 мб.
9. „ Възканово, 11 ч.; 70 мб.
10. „ Вълчево, (?) 350 мб.
11. „ Гьокче-Бунаръ, 13 ч.; 140 мб.
„ Горно-Дере-Кьой (вж. 14),
12. „ Давудово, 30 пбе.
13. „ Демирджикъ, 10 ч.; 180 мб.
14. „ Дереи-Кебиръ (вж. 11—12) 5 ч.; 320 пбе.
15. Село Дереси-Сагиръ или Долно-Дере-Кьой, 5 ч.; 170 пбе.
16. Село Илиясча, 17 ч.
„ Ифляхъ (вж. 8).
17. „ Карлуково, 180 пбе.
„ Каршъмж-Кебиръ (нахийски центъръ, вж. 7), 6 ч.
18. „ Каршъмж-Сагиръ, 5 ч.
19. „ Кетенликъ, 15 ч.; 250 мб.
20. „ Кирезли, 3 ч.; 110 мб.
21. „ Козлуджа, 11 ч.; 180 мб.
22. „ Кокаличъ, 6 ч.; 112 мб.
23. „ Кючукъ-Арда, 7 ч.; 120 мб.
24. Село Кючукъ-Дере, 7 ч.; 110 мб.
25. „ Кючукъ-Паласъ, 6 ч.; 130 мб.
26. „ Левочъ (Левочево), 2 ч.; 250 пбе.
27. „ Мочуръ, 8 ч.; 90 мб.
28. „ Мустафчево, 14 ч.; 250 мб.
29. „ Пашевикъ (нахийски центъръ), 12 ч.; 160 мб.
30. „ Петково, 6 ч. 25 мб.; 305 пбе.
„ Пъндъджакъ (вж. 39).
31. „ Райково (горно и долно), 1 ч.; 70 мб., 700 пбе, 100 пбп.
32. Село Смилянъ (нахийски центъръ), 3 ч.; 400 мб.
33. Село Сюютчикъ (нахийски центъръ), 8 ч.
34. „ Текиръ (Текфюръ), 5 ч.; 180 мб.
35. „ Топукли, 5 ч.; 210 мб.
36. „ Тузъ-Бурунъ (нахийски центъръ), 4. ч.; 175 мб.
37. „ Трънъ, 4 ч.; 220 мб.
38. „ Устово (нахийски центъръ, вж. 42—43), 2 ч.; 420 пбе.
39. Село Фъндъджакъ (вж. 30—31), 6½ ч.; 110 мб.
40. Село Хасанково, 5 ч.; 150 мб.
41. „ Чамлъджа, 7 ч.; 180 мб.
42. „ Чангъръ-Дере, 8 ч.; 180 мб.
„ Чатакъ (вж. 38).
43. „ Чокманово, 2 ч.; 230 пбе.
„ Югово.
44. „ Юнусъ-Дере.[2])

---

[1]) Споредъ салнамето въ Гюмюрджинската каза има 276. Означенитѣ тукъ 48 села заедно съ по-горнитѣ 246 ще да допълнявать горното число, а остатъкътъ ще да отговаря на селата съ двойна наименувание.

[2]) Споредъ салнамето Ахж-Челебийската каза има само 40 села. Означенитѣ тукъ двѣ села съ въпросителенъ знакъ ще да сж повече.

Дарж-Деренска каза.

1. Гр. Дарж-Дере, 14 ч. (отъ Гюмурджина); 200 мт., 120 пбе.
2. Село Акъ-Бунаръ, Ахмедъ-Ходжа (нахийски центъръ), 5 ч.

Акъ-Бунаръ	Джами-Атикъ	Колиби, махли	5 ч.
„	„ Дере		„
„	„ Джами-Джедитъ		„
„	„ Емирлеръ		„
„	„ Кадъларъ		„
„	„ Гевгиръ-Дере		„
„	„ Пачалиларъ		„
„	„ Рака		„
„	„ Семерджилеръ		„
„	„ Терзилеръ		„
„	„ Хасанъ-Бешелеръ		„
„	„ Чешмелеръ		„
„	„ Шабанъ-Каяларъ		„
„	„ Яли-Махиле		„

3. Село Ашаги-Синково, 6 ч.
4. „ Баляли, 2 ч. юзи.
5. „ Бюлюджекъ, 3 ч. иси.
6. „ Джедидъ-Кьой, (вж. 8—9) $4^1/_2$ ч. ссз.
7. „ Елмалъджа, $5^1/_2$ ч. зюз.
8. „ Емирлеръ, 3 ч.
„ Иени-Кьой, (вж. 6).
9. Село Илиясча, 2 ч.
10. „ Илъджа, 3 ч. ссз.
11. „ Кара-Машатъ, 7 ч.
12. „ Каяли-Оба, 3 ч.
13. „ Кепенкъ (Кебени-Кьой), 6 ч.
14. „ Куруджа-Дере, 2 ч.
15. „ Маденъ, 6 ч. сз.
16. „ Мелекова, 2 ч. юз.
17. „ Микмиллеръ, 5 ч.
18. „ Сарж-Яръ, $2^1/_2$ ч. зюз.
19. „ Соуджакъ, 6 ч.
20. „ Угурли, 6 ч.
21. „ Узунъ-Дере Ашаги-Махале, 3 ч. с.
22. „ „ „ Юкари- „ 3 ч.
23. „ Хасанъ-Огуллари, $2^1/_2$ ч.
24. „ Чатакъ, 2 ч.
25. „ Челяперди, 4 ч.
26. „ Шахинъ (Кая, нахийски центъръ), 6 ч. юз.

1. Село Алямелеръ, 3 ч.
2. „ Гупила, 5 ч.
3. „ Фушналаръ. 2 ч.
4. „ Хорметъ, 5 ч.[1])

Егри-Деренска каза.

1. Гр. Егри-Дере.
2. Село Алхатли, 2 ч. си.; 200 мт.
3. „ Анбаръ-Дере, 9 ч.
4. „ Анбарджиларъ (по пътя отъ Егри-Дере за Кърджали), 4 ч.; 161 мт.
5. Село Ахадларъ-Кебиръ, 6 ч.; 120 мт.
6. „ „ Сагиръ, 5 ч.; 120 мт.
7. „ Ахмедлеръ, 5 ч. иси.; 34 мт.
8. „ Ахрянъ-Ериджекъ, 1 ч.; 59 мт.
9. „ Ахрянъ-Ериги, 2 ч.; 124 мт.
10. „ Базирганъ-Бааля Безивъ, 3 ч. юи.; 128 мт.
11. Село Балъкли-Дере, 8 ч.
12. „ Бостанларъ (Бостанъ), 4 ч.; 102 мт., 50 пбе.
13. Село Валканъ-Дере, 8 ч.
14. „ Давудъ-Кьой (Давудово нахийски центъръ), 4 ч.; 209 мт., 60 пбе.
15. Село Деделеръ, $8^1/_2$ ч.; 123 мт.
16. „ Дойранларъ (на р. Дуранларъ), 5 ч.; 100 пбе.
17. Село Джелиллеръ, $9^1/_2$ ч.; 110 мт.
18. „ Долашдъръ (нахийски центъръ), 8 ч.; 500 мт.
19. Село Дура-Бейлеръ, 1 ч.; 93 мт.
20. „ Егри-Баджакъ, 4 ч.
21. „ Елмали-Кебиръ, 2 ч.; 279 мт.
22. „ Ерикли, 8 ч.; 130 мт.
23. „ Ибрахимлеръ, 3 ч.; 80 мт
24. „ Исмаиллеръ, 4 ч.; 171 мт.
25. „ Ишикларъ, 4 ч.; 120 мт.
26. „ Каба-Агачъ Яйля; 128 мт.
27. „ Кавакли-Юкъ, 5 ч.; 48 т.
28. „ Камакларъ (?)
29. Село Каяджикъ-Баши, 4 ч.; 56. т.
30. „ Кефире-Бунаръ, 113 т.
31. „ Клисели, 2 ч.; 119. т.
32. „ Коджа-Алилеръ, —$^1/_4$ ч.; 139 т.
33. „ Кьоселеръ, 4 ч.; 33 т.
34. „ Кьосе-Хасанларъ, 3 ч.; 85 т.
35. „ Козлуджа, 3 ч.; 130 т.
36. „ Контиль, 2 ч.; 88 т.
37. „ Кубе-Агачъ, (?) 166 т.
38. „ Киртипъ, (?)
39. „ Кючукъ-Виранъ (— Веренъ, нахийски центъръ), 3 ч.; 156 т.
40. Село Лъджа-Кьой, 3 ч.
41. „ Менекше, 3 ч.; 54 т.
42. „ Мехмедъ-Кьой, —$^1/_4$ ч.; 42 т.
43. „ Мукмиль, 3 ч.; 47 т.
44. „ Мухилеръ, 6 ч.; 150 т.
45. „ Олуджакъ, 4 ч.; 160 т.
46. „ Османларъ, 8 ч.; 7 т.
47. „ Сусузъ-Бунаръ, 4 ч.; 36 т.
48. „ „ Кьой, 8 ч.; 239 т.
49. „ Съртъ-Кьой, 1 ч.; 136 т.
50. „ Сютъ-Кесиги, 2 ч.; 306 т.
51. „ Терзи-Кьой, 1 ч.; 125 т.
52. „ Тосия-Бааля-Кьой, 2 ч.; 356 т.
53. „ Тосия-Зиръ-Кьой, 2 ч.
54. „ Тюркъ-Ериги, 1 ч.; 200 мт.
55. „ „ Ериджекъ, 1 ч.; 64 мт.
56. „ Хаджи-Кьой, 1 ч.; 180 мт.
57. „ Юкари-Синково, 8 ч.
58. „ Хаджи-Огуллари, 4 ч.; 80 мт.
59. „ Халачъ-Дере, 2 ч.; 116 мт.
60. „ Хасанъ-Кьой (махале), 9 ч.; 40 мт.
61. „ Харазли (Ховазли), 4 ч.; 156 мт.

---

[1]) Споредъ салнамето тая каза има 29 села. Приведенитѣ тукъ ще да допълняватъ горното число.

62. Село Хоташли (нахийски центъръ) 4 ч.; 80 мт.
63. Село Чандъръ-Кьой (изъ пѫтя Акъ-Бунаръ — Егри-Дере), — $^1/_4$ ч. с.; 170 мт.
64. Село Чатакларъ, 3 ч.; 52 мт.
65. „ Чатакъ-Джами Атикъ, 4 ч.; 174 мт.
66. „ „ „ Джедидъ, 4 ч.; 118 мт.
67. „ Шерсметлеръ, 3 ч.
68. „ Ятаджикъ, 3 ч.; 47 мт.

1. Село Къзлабъ, 4 ч.
2. „ Лѣсково, 2 ч.
3. „ Махмудларъ-Огуллари, 3 ч.
4. „ Омерлеръ (Омурлеръ), 2 ч.
5. „ Турлъ-Каба-Агачъ, 4 ч.
6. „ Фъкра-Бунари, 2 ч.[1])

Рупчоска каза.

1. Село Дьовленъ.
2. „ Балабанъ, 6 ч.
3. „ Балъкъ-Кьскъ, 8 ч.
4. „ Барутина, 8 ч.
5. „ Беденъ-Илъджа, $2^1/_2$ ч.
6. „ Брезе, $3^1/_2$ ч.
7. „ Гиокъ-Виранъ, 4 ч.
8. „ Грѣхотпа, $2^1/_2$ ч.
9. „ Ейлюбли, 8 ч.
10. „ Иланджи, 7 ч.
11. „ Каинъ-Джалъ, 10 ч.
12. „ Кара-Булакъ, 5 ч.
13. „ Кьостенджикъ, 9 ч.
14. Село Лѣсково, $3^1/_2$ ч.
15. „ Михалково, 5 ч.
16. „ Мугла, 6 ч.
17. „ Настанъ, 1 ч.
18. „ Осиково, 8 ч.
19. „ Селдже, $3^1/_2$ ч.
20. „ Триградъ, 7 ч.
21. „ Тъмрьшъ, 10 ч.
22. „ Чавдаръ-Махале, 9 ч.
23. „ Черешово, 11 ч.
24. „ Черяково, 7 ч.
25. „ Ютваръ, 7 ч.
26. „ Янъкли, 8 ч.[2])

Скеченска каза.

1. Гр. Скеча, (вж. 58—59).
2. Село Ада-Кьой, 7 ч.
3. „ Айдънъ-Арпаси, ? 3 ч. юи.
4. „ Алмали, (?) $2^1/_2$ ч.
5. „ Алетджилеръ, $1^1/_2$ ч. юои.
6. „ Арпаджикъ, $8^1/_2$ ч. зсз.
7. „ Атмаджали, $2^1/_2$ ч. зюз.
8. „ Балабанли, $1^1/_2$ ч. юз.
9. „ Бедри-Чифлиги, 1 ч.
10. „ Бей-Кьой, 3 ч. юз.
11. „ Бекчили, $4^1/_2$ ч. юои.
12. „ Боянджиларъ, (?) $1^1/_2$ ч. юи.
13. „ Буразъ-Чефликъ, (?) (вж. 87—88) $3^1/_4$ ч. юи.
14. Село Габрово, 6 ч. ссз.
15. „ Ганемъ, (вж. 69—70) 2 ч.
16. „ Гедикъ-Кьой, (?) (вж. 27—28) $3^1/_2$ ч.
17. „ Генджерли, 4 ч. юоз.; 65 мт.
18. „ Гиойникли (Геникли), 4 ч. юоз.
19. „ Гьокчелери, 2 ч. и.; 45 мт.
20. „ Гюнахларъ, 3 ч.
21. „ Гьоклеръ (Гиоклеръ) Чифликъ, 4 ч.
„ Гюристанъ, (вж. 50) 3 ч.
22. „ Давудли, 2 ч. юз.
23. „ Демиръ-Ташъ (— Дешъ), 8 ч. зсз.
24. „ Джебель-Орманъ Чифликъ, (?) 3 ч. юи.
25. „ Джедидп-Кьой (нахийски центъръ, вж. 32—33, 37—38) 6 ч. юоу.
26. Село Джелепли (нахийски центъръ, вж. 115—116) $1^1/_2$ ч. юв.
27. Село Динеклеръ (Денклеръ), 2 ч. и.; 45 мт.
„ Домузъ-Орманъ, (вж. 16).
28. „ Дуганджиларъ, $1^1/_2$ ч. юоз.
29. „ Дуръ-Али-Бей, $2^1/_2$ ч. юоз.
30. „ Дюменли, $1^1/_2$ ч. юи.
31. Село Емирлеръ-Текеси, — $^1/_2$ ч. юоз.
32. „ Емирли, $2^1/_2$ ч.
„ Енидже-Кьой, (вж. 25).
33. „ Зюбюлли, (?) 5 ч.
34. „ Име-Ханлж, $3^1/_2$ ч. юои.; 15 мт.
35. „ Инелли (Инли), 4 ч.
36. „ Иелкенджилеръ, 2 ч.
37. Гр. Иенидже (нахийски центъръ, вж. 44—45) 2 ч. юи.
Село Иени-Кьой, (вж. 25).
38. „ Иени-Кьой, (вж. 40—41) $5^1/_2$ ч. сз.
39. „ Кадж-Обаси (Кадри-Оба), (?) 5 ч.
40. „ Кара-Агачъ Скелеси, 4 ч. юои.
„ Кара-Ахмедъ Чифликъ, (вж. 38).
41. „ Кара-Пазарларъ, 3 ч, юои.
42. „ Кара-Гьозъ, $1^1/_2$ ч. юоз.
43. „ Карагьозли, $2^1/_2$ ч. юоз.
44. „ Караджаиларъ, 2 ч. юои.
Гр. Кара-Су Касабаси, (вж. 37).
45. Село Каяларъ Чифликъ, (?) 1 ч.
46. „ Керавизъ, 3 ч. юои.
47. „ Кечелли (Кечелли), $2^1/_2$ ч. сз.
48. „ Киреччилеръ, — $^1/_2$ ч. юз.
49. „ Керемитли (Скелеси).
50. „ Кьоръ-Сипанъ, (вж. 21—22) 3 ч.
51. „ Кьоселеръ, 2 ч. 30 мт.
52. „ Кьосе-Халли, 2 ч.
53. „ Коджа-Махмудли, $1^1/_2$ ч. зсз.
54. „ Козлуджа, $7^1/_2$ ч. 10 мт.
55. „ Кору-и-Сагиръ, $1^1/_2$ ч. юои.; 20 мт.
56. „ „ Хюмаюнъ, $6^1/_2$ ч.
57. „ Куруларъ, 6 ч. сз.
58. „ Кутинчали (Кутни-Хали), 6 ч.
Гр. Ксанти, (вж. 1).
59. Село Куртъ-Аланъ, 4 ч.

---

[1]) Тая каза споредъ салнамето има 63 села. Тукъ приведенитѣ ще да допълняватъ горното число.
[2]) Споредъ салнамето тая каза има 26 села.

60. Село Куртъ-Хасанли, $3^{1}/_{2}$ ч. юз.
61. „ Къзълджа, $2^{1}/_{2}$ ч. и.
62. „ Кърь-Кьой, $3^{1}/_{2}$ ч. ююз.; 55 мт.
63. „ Къфлъ-Чифликъ, 2 ч.
64. „ Макакларъ, $1^{1}/_{2}$ ч.
65. „ Мангаридъ, $6^{1}/_{2}$ ч.
66. „ Мандра-Чукури Чифликъ, $3^{1}/_{2}$ ч. ююз.
67. „ Махмадли (Мехмедли), 7 ч. сз.
68. „ Мевакили, (?) 1 ч.
69. „ Ментешели-Чифлиги, 1 ч.
„ Мерамъ, (вж. 15).
70. „ Мешели, $7^{1}/_{2}$ ч.
71. „ Мизанли (Меджанли). (?) 1 ч. ю.
72. „ Мустафчово (кълакъ), 2 ч. с.
73. „ Мюселлимджикъ, (?) 2 ч.
74. „ Мюслимъ-Кьой $1^{1}/_{2}$ ч.
75. „ Мюслимъ-Текеси, (вж. 98—99) 1 ч.
76. „ Мюрселле-Кебиръ, 1 юз.
77. „ „ Сагиръ $1^{1}/_{2}$ ч.
78. „ Наибъ-Обаси $3^{1}/_{2}$ ч.
79 „ Нухулли, (?) $3^{1}/_{2}$ ч. юю.
80. „ Нирашилли, (?) 5 ч.
81. „ Окчиларъ, $2^{1}/_{2}$ ч. зюз.
82. „ Орта-Кьой, (?) 2 ч.
83. „ Османли-Кебиръ, 4 ч. ююз.; 9 мт.
84. „ Османли-Сагиръ, $2^{1}/_{2}$ ч. ююз.
85. „ Отманъ-Юренъ, 2 ч. си.
86. „ Пашмакли-Чифликъ, 3 ч.
87. „ Пеки-Арнаси, (?) 3 ч.
„ Пойразъ, (вж 13).
88. „ Пулсузъ, (?) $3^{1}/_{2}$ ч. сз.
89. „ Сакаръ-Кая (нахийски центъръ. На пътя за Гюмурджина), $1^{1}/_{2}$ ч. и.; 40 мт.
90. Село Салтъкли, $2^{1}/_{2}$ ч.
91. „ Сарамъ-Махале, ? 1 ч.
92. „ Сарничъ, $5^{1}/_{2}$ ч.
93. „ Сарж-Кадж, (?) 2 ч. июи.; 20 мт.
94. „ Сагнунига, 6 ч.
95. „ Су-Оба Чифликъ (Су-Обаси), 3 ч.
96. „ Су-Съгърли, 6 ч.
97. „ Сюннетли, 2 ч. июи.; 30 мт.
98. „ Ташлъкъ, $3^{1}/_{2}$ ч. ююи.
„ Текеи-Мюслимъ, (вж. 75). 1 ч.
99. Село Тепе-Чифликъ, $3^{1}/_{2}$ ч.
100. „ Тойларъ, 4 $^{1}/_{2}$ ч.
101. „ Тукузли, $2^{1}/_{2}$ ч. ююз,
102. „ Трашханли (Трашманли), $4^{1}/_{2}$ ч.
103. „ Ургандживи, 5 ч.
104. „ Феджирли, $1^{1}/_{2}$ ч.
105. „ Фурунларъ, (?) 2 ч.
106. „ Халваджиларъ, (?) $1^{1}/_{2}$ ч.
107. „ Халифлеръ (Калфаларъ) Чифликъ, (?) 4 часа.
108 Село Хамидие, $1^{1}/_{2}$ ч.
109. „ Ходжаларъ, $8^{1}/_{2}$ ч. зсз.
110. „ Хорусулу-Джебель, $7^{1}/_{2}$ ч.
111. „ „ Сахра, 1 ч. ююи.
112. „ Хюсейнъ-Кьой, 7 ч.
113. „ Чакалъ-Махалеси, 4 ч.
114. „ Чакърли, (?)
115. „ Чаушъ-Оглу, (?)
„ Челеби, (вж. 26).
116. „ Челтикъ, (?) $2^{1}/_{2}$ ч. сз.
117. „ Чотикли, (?) $2^{1}/_{2}$ ч. сз.
118. „ Чименли, 1 ч. юз.;
119. „ Чингелли, (?) $2^{1}/_{2}$ ч. юз.
120. „ Чобанъ-Кьой (— Махале), 2 ч. ююз.
121. „ Юксюзли, $3^{1}/_{2}$ ч.; 12 мт.
122. „ Юнъ-Кьой (Юкъ —), (?) $1^{1}/_{2}$ ч. июю.; 20 мт.
123. Село Ясж-Виранъ (— Еренъ, нахийски центъръ), 4 ч.

1. Село Айваджикъ, 2 ч.
2. „ Засталли-Чифликъ, 5 ч.
3. „ Зинелли, 4 ч.
4. „ Иени-Обаси, 3 ч.
5. „ Илиясча, 3 ч.
6. „ Коджа-Оаси (— Обаси), $2^{1}/_{2}$ ч.
7. „ Козларъ-Чифлиги, 1 ч.
8. „ Куше-Балли Чифлиги, 4 ч.
9. „ Сарнувидже, 4 ч.
10. „ Селимджикъ, $2^{1}/_{2}$ ч.
11. „ Увейкъ, 2 ч.
12. „ Фирузларъ, $2^{1}/_{2}$ ч.
13. „ Хавуччиларъ,[1])

Султанъ-Иерийска каза.

1. Село Кушу-Кавакъ.[2])
2. „ Ахадъ-Баба, (вж. 26—27, 60—61) $3^{1}/_{2}$ ч. юи.; 58 мт.
3. Село Ахадли-Кьой, 6 ч. зсз.; 23 мт.
4. „ Агачъ-Олукъ, $3^{1}/_{2}$ ч.; 27 мт.
5. „ Ада и-Баяля (Горна), 3 ч. сси.; 28 мт.
6. „ Ада и-Зиръ (Долна), 3 ч.; си.; 33 мт.
7. „ Айвали-Джедидъ, 4 ч.; 18 мт.
8. „ Айвали-Атикъ, 5 ч.
9. „ Акъ-Виранъ Мюслимъ и Християнъ, $3^{1}/_{2}$ часа.
10. Село Аладинъ, 4 ч. сз.; 14 мт.
11. „ Алкаланъ (Аталанъ), 2 ч.; 25 мт.
12. „ Арабаджи-Кьой, $3^{1}/_{2}$ ч.; 21 мт.
13. „ Атмаджаларъ, 5 ч.; 15 мт.
14. Село Ахлатли, $3^{1}/_{2}$ ч. с.; 94 мт.
15. „ Баллъкъ (Баллж) Кьой, 8 ч.; 32 мт.
16. „ Бекташиларъ, 5 ч. юз.; 20 мт.
17. „ Бояджиларъ, (вж. 60—61) $5^{1}/_{2}$ ч. ссз.
18. „ Бреселеръ, $1^{1}/_{2}$ ч; 15 мт.
19. „ Бургасъ-Дере-Баяля, 1 ч.; 28 мт.
20. „ „ „ Зиръ, 1 ч.
21. „ Гервиранъ, $5^{1}/_{2}$ ч.
22. „ Гьокъ-Виранъ, 3 ч. з.; 17 мт.
23. „ Гьолджилеръ, $2^{1}/_{2}$ ч.; 23 мт.
24. „ Гьочилеръ (Гечилеръ), $3^{1}/_{2}$ ч.; 14 мт.
25. „ Дегирменъ-Тепе, 6 ч. юз.; 14 мт.
26. „ Джеленлеръ, $3^{1}/_{2}$ ч. зсз.; 20 мт.
„ Дели-Ахадъ, (вж. 2).
27. „ Дюлюллеръ (Диллеръ), 5 ч.; 20 мт.

[1]) Споредъ салнамето Скеченската каза има 180 села. Показанитѣ тука 13 села, взети отъ него, както и означенитѣ съ въпросителенъ знакъ не съвпадатъ по имената си при сравняване на частнитѣ материяли съ свѣдѣнията отъ салнамето.

[2]) Разстоянието въ тая каза се счита отъ бившия кавалийски центъръ въ с. Мастанли. Тоя центъръ отъ нѣкое врѣме насамъ е прѣмѣстенъ въ с. Кушу-Кавакъ.

28. Село Егрикъ-Кьой, 5 ч. ю.; 21 мт.
29. „ Евиль (Едиль) Огуллари, 6 ч. зсз.; 23 мт.
30. Село Елмали-Дере, 5 ч.; 26 мт.
31. „ Емирлеръ, 6 ч.; 16 мт.
32. „ Еренлеръ, (вж. 57—58) 3 ч.; 57 мт.
33. „ Грикли (Ериклеръ), 5 ч.; 17 мт.
34. „ Ерикъ, (?) 4 ч.; 12 мт.
35. „ Изединли, 2½ ч.; 28 мт.
36. „ Кабиллеръ, 5 ч.; 18 мт.
37. „ Кадж-Кьой, (?) —½ ч.; 36 мт.
38. „ Каинъ-Тепе, 5½ ч. юз.; 12 мт.
39. „ Кара - Ахладларъ или Караджа - Ахмедъ 4½ ч. юз.; 16 мт.
40. Село Кара-Кьой, 2½ ч.; 39 мт.
41. „ Кара-Кашъ (— Агачъ), 7 ч. юз.; 28 мт.
42. Село Кара-Шабанларъ, 3½ ч.; 27 мт.
43. „ Кель-Огуллари, 5 ч.; 12 мт.
44. „ Коджа-Ахмедлеръ, 4 ч.; 17 мт.
45. „ „ Мусаларъ, 3 ч. юз.; 18 мт.
46. „ Коси-Кьой (Козъ-Кьой, изъ пѫтя за Мастанлѫ), 4 ч.; 41 мт.
47. Село Кулфалли, 3 ч. сз.; 33 мт.
48. „ Кърклъ-Дере, 6 ч. юз.; 17 мт.
49. „ Кълла-Кьой, 5 ч. сз.; 28 мт.
50. „ Малкочъ-Дере, 5 ч. юз.; 10 мт.
51. „ Мандаджиларъ, 4½ ч. ссз.; 37 мт.
52. „ Махмудларъ, 4 ч. юз.; 9 мт.
53. „ Местанлѫ (нахийски центъръ въ Джебель), 6 ч.; 28 мт.
54. Село Мурадъ-Бешелеръ, 2 ч.; 23 мт.
55. „ „ Пашаларъ, 5 ч.; 12 мт.
56. „ Налбантларъ, 5½ ч.; 22 мт.
57. „ Наназли-Дагъ, 4 ч. св.; 27 мт.
„ Оранларъ, (вж. 32).
58. „ Ортаджикъ (Ортаджа), 4½ ч. з.; 2 пб.
59. Село Орта-Кьой, (?) 5 ч.; з.
60. „ Орханли, (?) 3 ч.; 46 мт.
„ Охадъ-Баба, (вж. 2).
„ Оялжиларъ, (вж. 17).
61. „ Пазарларъ, 3 ч. сз.; 18 мт.
62. „ Рахманли (Рахимли), 3 ч. з.; 18 мт.
63. „ Рахманъ-Ходжа, 3½ ч. зюз.; 11 мт.
64. „ Сарниджъ, 1½ ч. ююз.; 12 мт.
65. „ Сариклаpъ, 5 ч. юз.; 14 мт.
66. „ Сарханли, 2 ч. з.; 20 мт.
67. „ Сарѫ-Дере, 2½ ч.; 15 мт.
68. „ Сариджа-Виранъ, 4½ ч. з.; 9 мт.
69. „ Синдалли, 2 ч. зюз.; 36 мт.
70. „ Солакъ (Солукъ) Далъ, 5 ч. сз.; 17 мт.
71. Село Солумъ, 4 ч.; 12 мт.
72. „ Соукъ-Бунаръ, 4 ч. с.; 14 мт.
73. „ Тагарджиклаpъ, 4½ ч.; 11 мт.
74. „ Талашманъ-Дере, 3½ ч.; 19 мт.
75. „ Ташкънларъ, 4 ч.; 32 мт.
76. „ Терзи-Виранъ Иени-махле, 6 ч.; 44 мт.
77. Село Терзи-Виранъ Карши-махале, 6 ч.; 16 мт.
78. Село Терзи-Виранъ Орта-махале, 6 ч.; 23 мт.
79. Село Терзи-Виранъ Юкари-махале, 6 ч.; 41 мт.
80. Село Терзи-Виранъ Хаджи-махале, 6 ч.; 10 мт.
81. Село Терзи-Виранъ Кьой (на р. Арда), 5½ ч.; 52 мт.
82. Село Тилкилеръ, 6½ ч. св.; 10 мт.
83. „ Токатджикъ, 3 ч. юз.; 13 мт.
84. „ Токмакли-Дере, 5 ч. зсз.; 19 мт.
85. „ Тунгуларъ, 6 ч. ссз.; 25 мт.
86. „ Тюркъ-Кьой, 4 ч. в.; 24 мт.
87. „ Угурларъ, 4 ч.; 37 мт.
88. „ Узунъ-Химметлеръ, 4½ ч. юз.; 15 мт.
89. Село Ходжа-Кьой, 5 ч. сз.; 12 мт.
90. „ Хаджи-Юртъ, 6 ч.; 31 мт.
91. „ Хайранларъ, 6 ч. сз; 78 мт.
92. „ Химметъ-Бешелеръ, 4 ч.; 20 мт.
93. „ Хорозларъ, 6 ч.; 18 мт.
94. „ Чакмакларъ (по пѫтя за Местанли), 3 ч.; 16 мт.
95. Село Чалъ-Джедидъ 3 ч. ссз.; 30 мт.
96. „ „ Атикъ, 2½ ч.
97. „ Чобанъ, 1 ч. ю.; 32 мт.
98. „ Чорбаджиларъ 5½ ч. зсз.; 26 мт.
99. „ Шахинлеръ, 6 ч. ссз.; 18 мт.
100. „ Шадилеръ, 4 ч. з.; 8 мт.
101. „ Шехлеръ (Шехинлеръ), 5½ ч. зюз.; 20 мт.
102. Село Юлукъ (на р. Арда), 5½ ч.; 23 мт.
103. „ Юнусъ, 1 ч. зюз.; 46 мт.
104. „ Ягъ-Басанъ Гюллеръ, 2 ч. зюз.; 50 мт.
105. Село Яла-Кьой, 6 ч. сз.; 26 мт.
106. „ Ямуръ (Ягмуръ) Баба, 1½ ч.
107. „ Ахламуръ, 3½ ч. сз.; 8 мт.

1. Село Адреханлу, 4 ч.
2. „ Ахлатли-Хаджиларъ, 3 ч.
3. „ Ая-Кулаги, 5 ч.
4. „ Байкилеръ, 3 ч.
5. „ Гьозъ-Лаши, 3½ ч.
6. „ „ Лахзибъ, 4 ч.
7. „ Деирменъ Виранъ, 1½ ч.
8. „ Дели Ахмедъ, 1 ч.
9. „ Демиръ (Демверъ), 2½ ч.
10. „ Денизъ-Кохлючъ, 3½ ч.
11. „ Дикили-Джаферъ, 4 ч.
12. „ „ Каинлъкъ, 2 ч.
13. „ „ Кайракъ, 4.
14. „ „ Чалвиранъ, 4 ч.
15. „ „ Еледжелеръ, 3 ч.
16. „ Казанджиларъ, 1 ч.
17. „ Кай-Огуллари, —½ ч.
18. „ Калайджиларъ 2½ ч.
19. „ Кара-Бейли, 2 ч.
20. „ Кара-Гьозлеръ, 3 ч.
21. „ Демирлеръ, —½ ч.
22. „ Карли, 3 ч.
23. „ Канаджикъ, 3½ ч.
24. „ Налбантларъ, 5½ ч.
25. „ Сеидлеръ-Казанджиларъ, 1 ч.
26. „ „ Бракларъ, 1½ ч.
27. „ „ Дере, 2½ ч.
28. „ „ Омеръ 2 ч.
29. „ „ Хисаръ 1½ ч.
30. „ Султанли, 2 ч.
31. „ Тагарли-Дагъ Кьой, 4 ч.

32. Село Ташлж, 2 ч.
33. „ „ Сюгютли-Дере, 2 ч.
34. „ „ Чилингирлеръ, 2 ч.
35. „ Тирфилли, 3$^1/_0$ ч.
36. „ Уйсалма, 3 ч.
37. Село Уръ-Бей, 5 ч.
38. „ Факихъ, —$^1/_0$ ч.
39. „ Хаджиларъ, —$^1/_4$ ч.
40. „ Хасбурнъ, 6 ч.
41. „ Ходжа-Сипахилеръ, 2 ч.[1])

Лозенградски санджакъ.

Лозенградска каза.

1. Градъ Лозенградъ, 500 мт., 1200 пбе., 1200 пг., 50 пбп., 160 *е* 12 мц.
2. Село Асж-Беглий (Асълъ), 2 ч.; 120 мт.
3. „ Ахмачево (Ахмедчево), 1$^1/_2$ ч.; 60 мт.
4. „ Бей-Бунаръ, 5$^1/_2$ ч. (?); 50 мт.
5. „ Демирдждалъ, 2 ч.; 30 мт.
6. „ Дузъ-Орманъ, 2$^1/_2$ ч. (?); 37 мт.
7. „ Едига, 4 ч.; 86 пбе., 40 пбп.
8. „ Ениджия (Инедже), 2$^1/_2$ ч.; 380 пбе.
9. „ Ереклеръ (Ериклеръ), 3$^1/_4$ ч.; 120 мт., 75 пбе.
10. Село Каваклий (насийски центъръ), 2 ч.; 400 пбе.
11. Село Кавакъ-Дере, 3 ч.; 180 мт.
12. „ Кадиево (Кади-Кебаръ), 2$^1/_2$ ч.; 120 пбе.
13. „ Кадж-кьой (Кади-Сагиръ), 2$^1/_2$ ч.; 27 мт.
14. „ Кара-Кочъ, $^3/_4$ ч.; 76 пбе.
15. „ Кара-Хадъръ, $^1/_2$ ч.; 35 мт., 165 пбе.
16. „ Кара-Амза, 5$^1/_4$ ч.; 40 мт., 80 пбе.
17. Село Клисе-Баиръ, 4 ч. (?); 34 мт.
18. „ Коево (Нахийски центъръ), 3 ч.; 95 пбе.
19. „ Корията (Кори-кьой), 3 ч.; 70 пбе.
20. „ Коюнъ-Дере, 1$^3/_4$ ч.; 35 мт., 145 пбе.
21. „ Къзълджикъ-Дере, 2$^1/_2$ ч. (?); 100 мт.
22. „ Лефеджий (Алуфеджий), 2$^1/_2$ ч.; 65 мт.
23. „ Петра (Педре), 3$^1/_2$ ч.; 10 мт., 350 пг.
24. „ Полось (нахийски центъръ), 4 ч.; 160 пг. 20 пбп.
25. Село Раклица, $^1/_2$ ч. (?); 82 пбе.
26. „ Сазара, 4$^1/_2$ ч.; 70 мт
27. „ Скопо (Юскюбъ, нахийски центъръ), 3 ч., 5 мт., 700 пг., 150 пбп.
28. Село Татаръ-кьой, 3$^1/_4$ ч. (?); 100 мт.
29. „ Токмакъ-кьой, $^1/_2$ ч. (?); 57 мт.
30. „ Чаирлий, 4 ч. (?); 30 мт.
31. „ Чешме-кьой, 5$^1/_2$ ч.; 34 мт.
32. „ Юнъ-Дола (Юнда-Алавъ), 2$^1/_4$ ч.; 100 мт.

Ковчазска нахия.

1. Село *Ковчазъ*, 5$^1/_2$ ч.; 10 мт., 84 пбе.
2. „ Алмаджикъ, 3 ч.; 80 мт., 40 пбе.
3. „ Аматларъ, (?); 120 мт.
4. „ Горна-Канара, 6 ч.; 41 пбе.
5. „ Деплетли-Агачъ, 6 ч.; 56 пбе.
6. „ Долна-Канара, 6 ч.; 36 пбе.
7. „ Ермени-Махалеси, 50 мт.
8. „ Кемерликъ, 5 ч. (?); 40 мт., 55 пбе.
9. „ Коджа-Тарла, 6 ч.; 125 пбе.
10. Село Кулата, 6$^1/_2$ ч. (?); 100 пбе.
11. „ Малкочово, 7$^1/_2$ ч.; 50 мт.
12. „ Пѣйчова-Махала, 7$^1/_2$ ч.; 25 пбе.
13. „ Пирокъ, (?); 176 пбе.
14. „ Ташъ-Тепе, 5$^1/_2$ ч.; 86 пбе.
15. „ Терзи-Дере (нахийски центъръ), 6 ч.; 92 пбе.
16. Село Топчиларъ, 35 мт.
17. „ Харманлий, 5 ч. (?); 30 мт.

Бунаръ-Хисарска нахия.

1. Градъ Бунаръ-Хисаръ, 6 ч.; 100 мт., 500 пбе., 100 пг., 40 пбп., 1 армено-григорианска.
2. Село Баирамъ-Дере, 6 ч. (?); 50 мт.
3. „ Деве-Чаталъ, 5 ч. (?); 60 мт.
4. „ Евджи-кьой (Евджилеръ), 7 ч.; 80 мт.
5. „ Евренъ, 6$^1/_2$ ч. (?); 80 мт.
6. „ Иванъ-кьой, 8$^1/_2$ ч.; 70 мт.
7. „ Инджеклеръ (Янджикларъ), 4$^1/_2$ ч.; 100 пг.
8. Село Каръмджакъ, 4 ч. (?); 75 мт.
9. „ Колибитѣ, 8 ч.; 80 пбе.
10. Село Куру-Дере, 6 ч.; 170 пбе., 30 пбп.
11. „ Мандрица, 7$^1/_2$ ч. (?); 180 мт.
12. „ Монастиръ-Дере, 5 ч. (?); 120 мт.
13. „ Османджикъ, 8 ч.; 120 мт.
14. „ Порялий, 4$^1/_2$ ч. (?); 150 мт.
15. „ Тузаклий, 8 ч. (?); 130 мт.
16. „ Урумъ-Беглий, 8$^1/_2$ ч.; 170 пбе.
17. „ Хаджи-Факж, 8$^1/_2$ ч.; 50 мт.
18. „ Чонгара, 8 ч.; 120 пбе., 140 пбп.
19. „ Яна, 4 ч.; 1 мт., 120 пбе., 250 пг., 30 пб.

---

[1]) Казата Султанъ Иери споредъ салнамето има 146 села. Приведенитѣ тукъ 41 заедно съ по-горнитѣ 107 ще да допълнятъ това число.

Люле-Бургазска каза.

1. Гр. Люле-Бургазъ, 770 мт., 80 мц., 300 пг., 10 пбп., 40 е.
2. Село Анвалий, 1 ч.; 200 пг.
3. „ Акче-кьой, 5 ч.; 30 мт.
4. „ Ашатъ Бей (Ахмедъ, нахийски центъръ), 4 ч.; 200 пг.
5. Село Бали-Ходжа, 5 ч.; 10 мт.
6. „ Бедиръ, 1 ч.; 7 мг.
7. „ Буюкъ-Каръщранъ (нахийски центъръ), 4 ч.; 20 мт.
8. Село Домузъ-Орманъ, (?); 100 мт.
9. „ Евренъ-Секизъ, 2 ч.; 50 мт.
10. „ Имралий (Имрали), 3 ч.; 15 мт.
11. „ Инаклий, (?); 20 мт.
12. „ Кайбели (Кая-Бейли), 3 ч.; 20 мг.
13. „ Казанъ-кьой (Ертугролъ), 3 ч.; 160 мт.
14. „ Кара-Агачъ, 3 ч.; 150 мт.
15. „ Кара-Мусулъ, 3 ч.; 20 мт.
16. „ Кара-Талишманъ (— Данишмендъ), $1^1/_2$ ч.; 6 мт.
17. Село Кумъ Саидъ (— Сабъкъ), 2 ч.; 30 мт.
18. Село Куршумъ-Дере, (?); 20 мт.
19. „ Кючукъ-Каръщранъ, 3 ч.; 20 мт.
20. „ Кърkъ-кьой, (?); 150 мт.
21. „ Мейсинлий (Мюсинли), 5 ч.; 80 пг.
22. „ Муселимъ-Чифликъ, $1^1/_2$ ч.; 30 мт.
23. „ Омурджа, 1 ч.; 5 мт.
24. „ Оклий, (?); 30 мт.
25. „ Паша-кьой, 4 ч.; 15 мг.
26. „ Сайдилеръ (Сеидлеръ) 4 ч.; 30 мг.
27. „ Сармъсаклий, 1 ч.; 5 мт.
28. „ Сатж-кьой, 2 ч.; 200 пбе.
29. „ Севендеклий, 6 ч.; 20 мт.
30. „ Синанлий, (?); 30 мт.
31. „ Сърджалий (Сарджа-Али), $1^1/_2$ ч; 50 мт.
32. „ Татаръ-кьой, 1 ч.; 150 мт.
33. „ Трудъ Бей (Дургудъ-Бей), 1 ч.; 80 мт., 80 пг.
34. Село Ченгерлий, 3 ч.; 50 мт.
35. „ Чифликъ-кьой, $3^1/_2$ ч.; пг.

Баба-Ескийска каза.

1. Гр. Баба-Ески, 185 мт.; 245 пг.
2. Село Алаплий (Алпули), 1 ч.; 120 пг.
3. „ Докузъ-Юкъ, 5 ч.; 85 пбе.
4. „ Дуванджа, 3 ч.; 50 пг.
5. „ Дуванджали-Чифликъ, $2^1/_2$ ч.; 1 мт.
6. „ Ени-кьой, $2^1/_2$ ч.; 180 пг.
7. „ Ени-Махале, 3 ч.; 100 пбе.
8. „ Ереклеръ-Юрду, (?); 30 мт.
9. „ Иенгерлий, 2 ч.; 20 мт.
10. „ Иманъ-Пазаръ, 3 ч.; 60 пг.
11. „ Кадж-кьой, 1 ч.; 45 мт.
12. „ Караджа-Оланъ, 2 ч.; 50 мт.
13. „ Кара-Баиръ, (?); 35 мт.
14. „ Кара-Муслия (Месудли), 1 ч.; 40 мт., 85 пбе.
15. Село Кара-Халилъ, $3^1/_2$ ч.; 200 пбп.
16. „ Катранджа, 2 ч.; 35 мт.
17. „ Кузу-Чардакъ, $2^1/_2$ ч.; 40 мт.
18. „ Кулелий, 3 ч.; 59 мт., 40 пг.
19. Село Камбурларъ (Кумриларъ), $2^1/_2$ ч.; 45 пг.
20. „ Курана (Грана), 3 ч.; 35 мт.
21. „ Куфалча, $2^1/_2$ ч.; 45 мт., 20 пбп.
22. „ Кушъ-Тепе, 3 ч.; 30 мт.
23. „ Мандрата, $2^1/_2$ ч.; 280 мт
24. „ Мандра-Чифликъ, $3^1/_2$ ч.; 1 мт.
25. „ Мехмедлеръ (Миннетлеръ), 1 ч.; 20 мт.
26. „ Муселимъ, 1 ч.; 70 мт.
27. „ Назърлий, 1 ч.; 150 пг.
28. „ Оручлий, $1^1/_2$ ч.; 25 мт.
29. „ Синанлий, (?); 45 мт.
30. „ Софалий (Софу-Халилъ), $1^1/_2$ ч.; 10 мт.
31. „ Софали-Чифликъ, $3^1/_2$ ч.; 1 мт.
32. „ Ташъ-Кюпрю, 1 ч.; 50 мт.
33. „ Ташъ-Хавлий, (?); 40 мт.
34. „ Терзилий, $2^1/_2$ ч.; 60 мт.
35. „ Тилки-Бунаръ, 3 ч.; 57 мт.
36. „ Хапъ-Ери, (?); 30 мт.

Визенска каза.

1. Градъ Виза, 300 мт., 450 пг.
2. Село Агио Гьорги, (?); 160 пг. 20 пбп.
3. „ Агио-Яни, $1^1/_2$ ч.; 180 пг.
4. „ Айваджикъ, (?), 80 мт.
5. „ Акъ-Бунаръ, 1 ч.; 60 мт.
6. „ Ахъръ-кьой (Ахж), 6 ч.; 80 мт., 40 пг.
7. „ Бакърджа, (?); 200 мт.
8. „ Бахче-Агачъ, (?); 120 мт.
9. „ Балче-Дере, 4 ч.; 80 мг.
10. „ Беязъ-кьой, 5 ч.; 120 мт.
11. „ Буюкъ-Маника, 6 ч.; 400 мт.
12. „ Бюджерлеръ, 5 ч.; 100 мт.
13. „ Гюнъ-Гйормезъ, 5 ч.; 100 мт.
14. „ Девелий, (?); 40 мт.
15. „ Демирлеръ, 3 ч.; 60 мт.
16. „ Дживеплий (Джокепли), 2 ч.; 80 мт.
17. „ Думанджа, (?); 100 мт.
18. „ Дуванджа, 5 ч.; 120 мт.
19. Село Еникъ-Агачъ, (?); 150 мт.
20. „ Индже-кьой (Иениджe нахийски центъръ), 4 ч.; 450 пг.
21. Село Кавакджикъ, 3 ч.; 40 пг.
22. „ Кадж-кьой, (?); 60 мт.
23. „ Капаклий (Бунаръ), 6 ч.; 200 мт.
24. „ Кара-Бурчакъ, $2^1/_2$ ч.; 80 мт.
25. „ Карлж-кьой, 5 ч.; 150 мт.
26. „ Кечи-кьой, 2 ч.; 20 мт.
27. „ Крио-Неро, (?); 200 пг.
28. „ Куртъ-Дере, (?); 150 мт.
29. „ Кючукъ-Маника, $4^1/_2$ ч.; 200 мт.
30. „ Магриотица, (?); 200 пг.
31. „ Муселимъ, 2 ч.; 10 мт., 30 пг.
32. „ Орманъ-Софуларъ (Софул. Джебель), 2 ч.; 140 мт.
33. Село Османлий, 4 ч.; 180 мг.
34. „ Пазарлж, $1^1/_2$ ч.; 60 мт.

35. Село Пенека, 3 ч.; 280 нбп.
36. „ Сарай (нахийски центъръ), 4 ч.; 300 мт., 200 пг.
37. Село Саракиня, $3^{1}/_{2}$ ч.; 70 мт., 200 пг., 50 нбп.
38. Село Синанлж, 4 ч.; 150 мт.
39. „ Софидисъ, (?); 300 пг.
40. „ Софуларъ, (?); 40 мт.
41. „ Софуларъ-Ува (Сахра), 4 ч.; 120 мт.
42. „ Ташъ-Татарлж, 1 ч.; 80 мт.
43. „ Топчи-кьой, 2 ч.; 150 пг.
44. Село Ува-Татарлж, 4 ч.; 150 мт.
45. „ Узунъ-Хаджи, 4 ч.; 150 мт.
46. „ Хасъ-Буга (нахийски центъръ), $1^{1}/_{2}$ ч.; 200 пг.
47. Село Чеклий (Чакълли), 2 ч.; 70 мт., 100 пг.
48. „ Черибаши, 1 ч.; 60 мт.
49. „ Чукуръ-Юртъ, 5 ч.; 150 мт.
50. „ Ядри-кьой (Адиръ), 3 ч.; 120 мт.
51. „ Ятросъ, $3^{1}/_{2}$ ч.; 100 нбп.
52. „ Юванлий 4 ч.; 200 мт.

Малко-Търновска каза.

1. Градъ М.-Търново, 1180 нбе., 20 униати българи.[1])
2. Село Ахлатлий, $8^{1}/_{2}$ ч.; 90 мт.
3. „ Бакаджикъ, $5^{1}/_{2}$ ч.; 18 мт.
4. „ Велика, 6 ч.; 100 нбе.
5. „ Визица, $4^{1}/_{2}$ ч.; 10 нбе.
6. „ Гьокъ-Тепе, 5 ч.; 100 нбе.
7. „ Граматиково (нахийски центъръ), 4 ч.; 300 нбе.
8. Село Дере-кьой (Дереи-Джедитъ-кьой нахийски центъръ), 4 ч.; 200 нбе.
9. Село Дингизово (Денизъ-Оба, нахийски центъръ), $5^{1}/_{2}$ ч.; 45 мт.
10. Село Евренесъ-кьой, $6^{1}/_{2}$ ч.; 80 мт.
11. „ Заберново, $3^{1}/_{2}$ ч.; 45 нбе.
12. „ Калово, 4 ч.; 30 нбе.
13. „ Камилитѣ, $3^{1}/_{2}$ ч.; 90 нбе.
14. „ Кара-Балиево (Кара-Абаларъ), $6^{1}/_{2}$ ч.; 50 мт.
15. Село Кара-Дере, $3^{1}/_{2}$ ч.; 90 нбе.
16. „ Кара-Евренъ (Виранъ), 8 ч.; 80 мт.
17. „ Каралъкъ-Дере, 6 ч.; 25 мт.
18. „ Керациново, 4 ч.; 40 нбе.
19. „ Кладара, 4 ч.; 70 нбе.
20. „ Конакъ, $6^{1}/_{2}$ ч.; 84 нбе.
21. „ Крушово, 7 ч.; 25 нбе.
22. „ Мегалово, 5 ч.; 25 нбе.
23. „ Мокрешово, $1^{1}/_{2}$ ч.; 60 нбе.
24. „ Мъглавитъ, 4 ч.; 65 нбе.
25. „ Паспалово, 3 ч.; 120 нбе.
26. „ Сармашикъ, $3^{1}/_{2}$ ч.; 150 нбе.
27. „ Стоилово, $1^{1}/_{2}$ ч.; 120 нбе.
28. „ Цикнихоръ (нахийски центъръ), 4 ч.; 100 нбе.
29. Село Чагланкъ, 5 ч.; 91 нбе.
„ Миклаикозъ.[2])

Ахтополска или Василикоска каза.

1. Градъ Василико, 240 пг.
2. „ Ахтополи, 4 ч.; 10 мт., 400 пг.
3. Село Блаца, $6^{1}/_{2}$ ч.; 115 нбе.
4. „ Бродилово, $2^{1}/_{2}$ ч.; 140 пг.
5. „ Вургари, 4 ч.; 120 нбе.
6. „ Инияда (Ине-Ада), 5 ч.; 40 мт.
7. „ Каланджа (Гланджоеъ), $3^{1}/_{2}$ ч.; 14 пг.
8. „ Кости, $4^{1}/_{4}$ ч.; 300 пг.
9. „ Маджура, $6^{1}/_{2}$ ч.; 120 нбе.
10. Село Мързево (Морхово), 5 ч.; 45 нбе.
11. „ Пиргополи, $8^{1}/_{2}$ ч.; 70 нбе.
12. „ Потурнакъ-кьой, $2^{1}/_{2}$ ч.; 60 мт.
13. „ Рѣзово, $4^{1}/_{2}$ ч. 70 нбе.
„ Св. Стефанъ (Ая-Стефанъ), $5^{1}/_{2}$ ч.;

1. Село Корфа-колиба, 8 ч.
2. „ Пордикозъ, $2^{1}/_{2}$ ч.
3. „ Хорosларъ,[3]) $3^{1}/_{2}$ ч.

Мидийска каза.

1. Градъ Мидия, 50 мт., 300 пг.
2. Село Акзими (Акъ-Сиджимъ), 2 ч.; 100 пг.
3. „ Корфу-колиба, 5 ч. (?); 40 мт.
4. Гр. Самоковъ, 3 ч.; 650 пг.
5. Село Труля, 4 ч.; 100 пг.
6. „ Урагазъ, $2^{1}/_{2}$ ч; 100 пг.

1. Село Султанъ-Бахче, 3 ч.
2. „ Хамидие,[4]) 3 ч.

---

[1]) Униатитѣ признаватъ върховенството на папата.
[2]) Отнася се къмъ М.-Търновската каза, която има споредъ сал. 28 села.
[3]) Отнасятъ се къмъ Ахтополската каза. Споредъ сал. въ тая каза има 15 села.
[4]) Отнасятъ се къмъ Мидийската каза, която споредъ сал. има 6 села.

Деде-Агачски санджакъ.

Деде-Агачска каза.

1. Градъ Деде-Агачъ, 26 ч. отъ Одринъ; 320 мт., 45 пбе.,[1]) 555 пг., 30 мц., 30 е., 60 а., 30 разни, 15 власи православни.
2. Село Абиларъ (село мухаджирско), 1 ч. си.; 100 мт.
3. Село Алж-кьой (Халилеръ), 1½ ч. сз.; 25 мт.
4. Село Асанларъ (Хасанларъ) 4 ч. сз.; 20 мт.
5. „ Бадуренъ (Бехадиръ) 5½ ч. си.; 25 мт.
6. „ Бали-кьой (Бали-Гайри-Муслимъ) 6 ч.; — 210 пбе.

Село Бали-Муслимъ (Турбали; вж. 34).

7. „ Бей-кьой 1½ ч. си.; 20 мц., 12 пбе.

„ Бехадиръ (Бадуренъ; вж. 5).

8. „ Боялъкъ 7 ч. си.; 35 мт.
9. „ Будама 1 ч. с.; 70 пбе.

„ Вакъфъ-Сагъръ (Турс. Окуфъ; вж. 34).

„ Вакъфъ-Кебиръ (Окуфъ; вж. 28).

10. „ Гиовендикъ 3 ч. сз.; 60 мт.
11. „ Гиореджи 5 ч. сз.; 12 мт.
12. „ Делесъ-кьой (Диване Илясъ) 1½ ч. сз.; 7 мт.
13. Село Дервентъ 2 ч. с.; 320 пбе.

„ Диване Илясъ (Делесъ-кьой).

14. „ Дикили-Ташъ, 2½ ч. з.; 60 мт.

„ Дже идъ-кьой (Ени-кьой, вж. 20).

„ Джанъ-Виранъ-кьой (Чемерли вж. 40).

15. „ Домузъ-Дере (Ионузъ-Дере), 4 ч. си.; 200 пбе.
16. Село Доралж-кьой (Дуралж, —) 3 ч. си.; 40 мт.
17. Село Дрели (?); 30 мт.
18. „ Дуганджали 3 ч. си., 30 мт.

„ Дуралж-кьой (Дуралж, вж. 17).

19. „ Дуганъ-Хисаръ 5½ ч. сси.; 400 пбе.
20. „ Ени-кьой (Джедидъ-кьой), 1½ ч. с.; 280 пбе.

Село Ионузъ-Дере, (Домузъ-Дере, вж. 15).

21. „ Кара-Кая 4½ ч. с.; 42 мт.
22. „ Кьопекъ-кьой (на ю. отъ Чобанъ-кьой), 5 ч. с.; 50 мт.
23. Село Киостели, 1½ ч., си.; 31 мт.
24. „ Къшла-кьой, 6 ч. си.; 65 мт.
25. „ Хъджа-кьой, 2½ ч. сси.; 40 мт., 120 пбе.
26. Гр. Макри, 2 ч. з.; 80 мт., 22 пг., 8 пбп.
27. Село Муса-кьой (Мусаларъ), 5 ч. сз.; 15 мт.
28. „ Окуфъ (Вакъфъ-Кебиръ), 7 ч., си.; 125 пбе.
29. Село Отарларъ (Хоталларъ) 3 ч. ссз.; 27 мт.
30. „ Саарларъ (Саръларъ) 3 ч., ссз.; 15 мт.
31. Островъ Самотраки (18 мили, селото 1 ч. далечъ отъ пристанището).
32. Село Селямие, 4 ч.; — 200 мт.
33. „ Ташлъкъ, 5 ч. з.; 25 мт.
34. „ Турбали (Бали-Муслимъ), 6 ч.; — 135 пбе.
35. Село Турски-Окуфъ (Вакъфъ-Сагъръ), 7 ч. си.; 35 мт.
36. Село Урумджикъ 4 ч. иси.; 35 пбе., 85 пг.
37. Гр. Фере 5 ч. ис.; 785 мт., 60 мц., 45 пбе., 40 пбп., 25 пг.
38. Село Ходжа-кьой 4 ч. с.; 28 мт.

„ Хаталларъ (Отарларъ, вж. 29).

„ Халилеръ (Алж-кьой, вж. 3).

„ Хасланларъ (Асанларъ, вж. 4).

39. „ Чай-Башп. (Мухаджирско село между Деде-Агачъ и с. Шаинларъ), — ½ ч.; 20 мт.
40. Село Чемерли (Джанъ-Виранъ-кьой), 3 ч. си.; 65 пбе.
41. Село Чекердеклий, 1 ч. сси.; 35 мт.
42. „ Чобанъ-кьой, 6 ч. с.; 200 мт.
43. „ Шаинларъ, 1½ ч. си.; 100 мт.

Село Ихсание, 1 ч.

„ Кьосе-Мезидъ, 7. ч. 40 мт.

„ Хайдаръ-Паша (Чифликъ), 2 ч.

„ Хердемше (Дремчалж),[2]) 4 ч.; 25 мт.

Софулийска каза.

1. Гр. Софулий 15 ч. отъ Деде-Агачъ; 20 мт., 1600 пг.

Село Ада-Саранлж, (вж. 66).

2. „ Акъ-Гьолъ, 20 мт.
3. „ Акъ-Су, 20 мт.
4. „ Али-Бей-кьой (каза) 1½ ч. сси.; 32 мт.
5. „ Алтж-Агачъ (Биюкъ; каза), 2 ч. юи.
6. „ „ „ (Кючукъ; каза), 2 ч. юи.
7. „ Армутлу (Нахия Канберлеръ Бааля), 5 ч. сз.; 15 мт.
8. Село Атманджа (вж. 60—61; нахия Петекли) 7 ч. зюз.; 30 мт.
9. Село Ахъръ-кьой (нахия Ипсала), 6 ч. ююи.; 100 пг.
10. Село Аша-Махала (нахия Канберлеръ-Бааля), 6 ч. зсз.; 20 мт.
11. Село Бабаларъ (нахия Канберлеръ Бааля) 7 ч. зсз.; 60 мт.
12. Село Баллж-Кая (нахия Канберлеръ Бааля), 6 ч. сз.; 60 мт.
13. Село Баши-Бей (Бахши-Бей; нахия Петекли) 5½ ч. ю.; 30 мт.
14. Село Бей-кьой (вж. 56—57; каза), 1 ч. — 32 мт.
15. Село Бидикли (станция на желѣзницата), 3 ч. ю.; 45 мт.

Село Вакъфъ-Сандалъ, (вж. 58).

---

[1]) Отъ показанитѣ 45 български кжщи, 12 се намиратъ вжтрѣ въ града и 33 — вънъ въ прѣдградие на 1½ км. далечъ.

[2]) Споредъ салямето Деде-Агачската каза има 42 села. Показанитѣ тукъ 4 ще да съотвѣтсвуватъ на обозначенитѣ по-горѣ срѣщу въпросителния знакъ.

16. Село Гемиджи-кьой (Гермекли; нахия Петекли) $5^1/_2$ ч. ю.; 30 мт.
17. Село Голѣмъ-Дервентъ (нахийски центъръ; центрътъ състои отъ 50 къщи; останалото колиби, пръснати на 5 часа разстояние), 4 ч. з.; 80 мт., 302 пбг.
18. Село Демиръ-Оренъ (— Виранъ; нахия Дервентъ), 4 ч. зсз.; 60 мт.
19. Село Дикили-Ташъ (нахия Канберлеръ Баадя), 6 ч.; — 6 мт.
20. Село Диштабакъ, 12 мт.
21. „ Догандпа-Християнъ (каза), $2^1/_2$ ч. и.; 120 пг.
Село Дуванджа-Християнъ, (вж. 21).
22. „ Догандпа Мюслимъ (каза), (?) мт. (?)
„ Дуванджа „ (вж. 22).
23. „ Еде-кьой (каза) $2^1/_2$ ч. юз.; 80 мт.
24. „ Иелкенджи (нахия Петекли), 3 ч. ю.; 40 мт.
25. Иманларъ (нахия Канберлеръ Баадя), 6 ч.; — 40 мт.
26. Село Инидже-кьой (нахия Канберлеръ Баадя), 7 ч.; 10 мт.
27. Гр. Ипсала (нахийски центъръ), $7^1/_2$ ч. юи.; 400 мт.
28. Село Каваджикъ (нахия Пишманъ), 4 ч. юю.; 300 пг.
29. Село Кавакъ-Куру; 30 мт.
30. „ Кадж-кьой (каза), 1 ч.; 50 пбе.
31. „ Калдъръ-Козъ (нахия Петекли, на р. Марица), 7 ч. ю.; 50 мт.
32 Село Каледжи-Ува; 40 мт.
33. „ Канберлеръ-Ашаги (нахия Канберлеръ Баадя) 8 ч.; 15 тм.
34. Село Канберлеръ-Юкари (нахийски центъръ) 8 ч.; 40 мт.
35. Село Кара-Бунаръ; 320 пг.
„ Кара-Саранлж (вж. 65).
36. „ „ Оренъ (— Виранъ; нахия Канберлеръ Баадя) 6 ч. з.; 45 мт.
37. Село Карпузли (помаци); 40 мг.
38. „ Каяджикъ (нахия Дервентъ) $3^1/_2$ ч. сз.; 165 пбе., 15 католици българи.
39. Село Козъ-Кържъ 6 ч. юю.; 80 пг.
40. „ Коруджу-кьой (нахия Ипсала) $7^1/_2$ ч. юи.; 125 пг.
41. Село Коюпъ-Иери (нахия Петекли) $3^1/_2$ ч. ю.; 60 мт.
42. Село Коюнъ-Тепе (нахия Ипсала) 9 ч.; 40 мт.
43. „ Кутруджа (нахия Дервентъ) 3 ч. юз.; 20 мт., 42 пбе.
44. Село Кюплю (Кюпеклю, нахия Петекли) $4^1/_2$ ч. юю.; 420 пг.
45. Село Кюпюкли (нахия Петекли), 4 ч. ю.; 25 мт.
46. Село Кютюкли (нахия Канберлеръ Баадя) 6 ч., 20 мт.
47. Село Малъкъ-Дервентъ (нахия Дервентъ) 4 ч. сз.; 173 пбе.
48. Село Манастиръ-Карабую } манаст. 5 ч. з.
49. „ „ Чамъ-кьой }
50. „ Маскараларъ (нахия Канберлеръ-Баадя), $6^1/_2$ ч.; 10 мт.
51. Село Махремли (Мехамлж; нахия Петекли), 6 ч. ю.; 30 мт.
52. Село Махремли (Мерхамлж Булгаръ; нахия Петекли), $5^1/_2$ ч. ю.; 90 пбе.
53. Село Мерикосъ (нахия Канберлеръ Баадя) $6^1/_2$ ч. з.; 90 мт.
54. Село Мукатта (нахия Пишманъ) 5 ч. юз.; 30 мт.
55. Село Мюслимъ-Даудъ 1 ч. и.; 32 мт.
56. „ Мюселлимъ-кьой (нахия Петекли) 7 ч.; 25 мт.
Село Насухъ-Бей (вж. 14).
57. „ Несимлеръ; 35 мт.
58. „ Окуфъ (Вакъфь, вж. 15—16, нахия Петекли; край желѣзницата) 2 ч. ю.; 40 мт.
59. Село Омерлеръ 85 мт.
60. „ Омурджа (каза) 1 ч. и.; 30 мт.
„ Османджа (вж. 8).
61. „ Пашмакчи $4^1/_2$ ч. юэз.; 100 пг.
62. „ Пишманъ-кьой (нахийски центъръ) 5 ч. зюз.; 180 пбе.
63. Село Рамазанъ-Махале (нахия Канберлеръ Баадя) $6^1/_2$ ч. зсз.; 5 мт.
64. Село Рушенлеръ (нахия Канберлеръ Баадя) 6 ч.; 35 мт.
65. Село Саранлж (вж. 35—36 каза) $6^1/_2$ ч. ю.; 40 мт.
66. Село Саранлж (вж. 2—2; нахия Петекли) 3 ч. юю.; 60 мт.
67. Село Сарпъ-Дере (вж. 73—74); 45 мт.
68. „ Сарж-Кая (нахия Пишманъ) 5 ч. юз.; 25 мт.
69. Село Саръджалж (нахия Ипсала) 6 ч. юю.; 60 мт.
70. Село Сейменли (нахия Пешекли) 3 ч. ю.; 30 мт.
71. Сало Сеиръ-Ова (вж. 89—90; нахия Пишманъ) 4 ч. з.; 45 мт.
72. Село Субашъ-кьой (каза) 2 ч.; 40 мт.
73. „ Суджазларъ (нахия Канберлеръ Баадя) 6 ч. сз.; 12 мт.
Село Сърпъ-Дере (вж. 67).
74. „ Теке (Теке), 1 мт.
75. „ Теке, 4 ч. ю.; 85 пбе.
76. „ Тахтаджикъ (нахия Пишманъ) 5 ч. юз.; 42 пбп.
77. Село Фере-Колибаларж (нахия Дервентъ) 4 ч. юз.; 20 мт., 40 пбп.
78. Село Хаджи-Оренъ (— Варанъ; нахия Канберлеръ Баадя) 8 ч. з.; 45 мт.
79. Село Хебиль-кьой 5 ч. з.; 120 мт.
80. „ Хамидие (нахия Петекли) $6^1/_2$ ч. си.; 30 мт.
81. Село Хадъкъ-кьой (нахия Ипсала) $6^1/_2$ ч. юю.; 80 пбп.
82. Село Ханджаасъ (нахия Петекли на р. Марица) $3^1/_2$ ч. ю.; 35 мт.
83. Село Чакърджи (на р. Марица) 3 ч. ю.; 30 мт.
84. Село Чамъ-кьой (нахия Петекли) 5 ч. з.; 90 пбп.
85. Село Челебилеръ (нахия Канберлеръ Баадя) $4^1/_2$ ч. сз.; 13 мт.
86. Село Чешмеджикъ; 35 мт.
87. „ Чокекли (нахия Канберлеръ Баадя) 6 ч.; 25 мт.
88. Село Чомлекчи-кьой (нахия Петекли; край желѣзницата) $2^1/_2$ ч. ю.; 60 мт.
89. Село Чукуръ-Оренъ (— Виранъ; нахия Пишманъ) 6 ч. юз.; 20 мт.

Село Шехиръ-Оба (вж. 71).
„ Шеджилеръ (вж. 73).
90. „ Янъ-Оренъ (—Вирапъ); 10 мт., 45 пбе.
91. „ Яланлж (нахия Канберлеръ Баалж) 7 ч.; 20 мт.

1. Село Ахлатчи (нахия Канберлеръ Баалж) 7 часа.
2. Село Балабанджикъ (нахия Ипсала) 6 ч.
3. Село Доирова Християнъ (нахия Дервентъ) 4 часа.
4. Село Дукъ-Дере (нахия Ипсалъ) 8 ч.
5. Село Есадча (нахия Ипсала) 10 ч.
6. „ Каяджикъ-Кьбти — и — Мюслимъ (нахия Дервентъ) $3^1/_2$ ч.
7. Село Керванъ-Чаиръ Мюслимъ (нахия Дервентъ) 5 ч.
8. Село Кьосе (нахия Канберлеръ Баалж) 6 часа.
9. Село Киоселеръ (нахия Канберлеръ Баалж) 6 часа.
10. Село Коюнъ Иери (нахия Ипсала) 9 ч.
11. „ Лютфие (нахия Петекли) 7 ч.
12. „ Месихлеръ (нахия Канберлеръ Баалж) 6 часа.
13. Село Мюселинъ-Джедидъ (нахия Ипсала) 8 часа.
14. Село Паша-кьой (нахия Ипсала) 8 ч.
15. „ Сарж-Дере „ „ 9 ч.
16. „ „ (нахия Канберлеръ Баалж) $6^1/_2$ часа.
17. Село Семерлю-Рени-Мюслимъ (нахия Дервентъ) 7 ч.
18. Село Спахилеръ, (нахия Дервентъ) $6^1/_2$ ч.
19. „ Ташъ-Агълъ „ „ 6 ч.
20. „ Ташъ-Християнъ, (нахия Дервентъ) 6 часа.
21. Село Торбаджилеръ[1]) нахия Ипсала) 7 ч.

Еноска каза.

1. Гр. Еносъ, 50 мт, 350 пг.
Село Абдулъ-Рехимъ, (вж. 13).
2. „ Асарли (вж. 16—17), 3 ч. и.; 35 пбп.
3. „ Аязма, 75 пг.
4. „ Вакъфъ-кьой, $4^1/_2$ ч.; 50 мт.
5. „ Иени-кьой (Енидже —), 1 ч. и.; 100 пг., 10 пбп.
6. Село Инджирли (вж. 7—8), 5 ч. 100; мт.
7. Село Исуренъ (вж. 12—13), $3^1/_2$ ч.; 100 мт.
„ Кара-Инджирли, (вж. 6).
8. „ Кара-кьой, (вж. 10—11) 5 ч. июз.; 5 пг.
9. Село Кель-Чаушъ, 3 ч.; 55 мт.
10. „ Кемерли, 4 ч. июз.; 20 мт., 10 пг.
„ Коджа-Али, (вж. 8).
11. Село Косъ-Кари, юю.; 15 пг.
12. „ Месуренъ, (вж. 12—13, 3 ч.; 55 пбп.
„ Оренъ-Кебиръ, (вж. 7).
„ „ Сагъръ, (вж. 12).
13. „ Рехемъ-кьой, (вж, 1—2) 4 ч. июз.; 60 мт.
14. Село Султаница, 3 ч.; 120 мт.
15. „ Умуръ-Бей, 3 ч.; июз., 20 мт.
16. „ Хасъ-кьой, $4^1/_2$ ч.; 65 мт.
„ Хисарлж, (вж. 2).
17. „ Чаушъ-кьой, 2 ч. июз.; 150 пг., 15 пбп.
18. „ Чандъръ 4 ч.; 40 мт.
19. „ Чаталъ-Тепе, 1 ч. исз.; 6 мт.
20. „ Чери-Баши, $3^1/_2$ юи.; 50 мт.
21. „ Язъфъ, (Язиръ) 3 ч.; 55 мт.

Галиполски санджакъ.

Галиполска каза.

1. Градъ Галиполи.
2. Село Баберъ-кьой (Баиръ), 2 ч. юз.
3. „ Бахче-кьой, 12 мт.
4. „ Бояли, 32 мт.
5. „ Булаиръ (нах. центъръ), 3 ч. си. (??)
6. „ Бургасъ (17—18), 3 ч. з.; 80 пг.
7. „ Бюрханлж, 3 ч. юз.
8. „ Галата, 2 ч. юз.; 100 пг.
9. „ Джевизли (14—15), 2 ч. юз.
10. „ Джедидъ-кьой (12—13), 2 ч. сз.
11. „ Джумаалж $2^1/_2$ ч. юз.
12. „ Ексенджилъ (Екшемилъ), 5 ч. 320 пг.
„ Иени-кьой (10).
13. Село Кавакдж, 1 ч. сз.
14. „ Кирче, 282 пг.
„ Ковлу-Дере (9).
15. „ Куру-кьой. 28 мт.
16. „ Кьндъклж (18—19), $2^1/_2$ ч. з.; 150 пг.
17. „ Пазарлж, $3^1/_2$ ч. юз.
„ Пиргосъ (6).
18. „ Танфуръ-кьой (нахийски центъръ), 5 ч. зюз.
Село Фъндъклж (16).
„ Шейтанъ-кьой (16).
19. „ Янова, 75 мт.

---

[1]) Софулийската каза споредъ салпамето има 92 села, а по-горѣ сж показани само 87 безъ града, двата манастира и едно село (вж. 1, 48, 49 и 73). Въ показанитѣ тукъ 21 село ще да се срѣщатъ както повечето 5 села, тъй и опия, срѣщу които е поставенъ въпросителенъ знакъ и които ще да сж извѣстни съ двѣ имена.

Еджe-Абадска каза.

1. Градъ Майдосъ, 880 пг.
2. Село Буюкъ-Анафорта, 3 ч.; 106 мт.
3. „ Каранджалж, или Кара Ине Бейли, $3^1/_2$ ч.; 86 мт.
4. Село Кечели, $2^1/_2$ ч.; 29 мт.
5. „ Килидъ уль Бахъръ, 1 ч.; 215 мт.
6. „ Куруджа-Дере, 1 ч.; 20 мт.
7. „ Кючукъ-Анафорта, $3^1/_2$ ч.; 102 мт.
8. „ Седъ уль Бахъръ, 5 ч.; 90 мт.
9. Село Сивли, 3 ч.; 38 мт.
10. „ Туршумъ-кьой, $3^1/_2$ ч.; 52 мт.
11. „ Узунъ-Хадърлж, 2 ч.; 9 мт.
12. „ Улгаръ-Дере, $3^1/_2$ ч.; 55 мт.

1. Село Бахши, 2 ч.
2. „ Бигалж, 1 ч.
3. „ Кеберте, 4 ч.
4. „ Ялакъ-Абадъ,[1]) 2 ч.

Кешанска каза.

1. Градъ Кешанъ, 1300 кжщи неизвѣстни.
2. Село Арнаутъ-кьой, $5^1/_2$ ч. юз.; 10 пб., 10 пг.
3. „ Веендикъ, 2 ч. сз.; 300 пг.
4. „ Бернаръ-кьой (23—24), 3 ч. сз.
5. „ Браги (Вараури), $3^1/_2$ ч. юз.; 10 пби., 10 пг.
6. Село Вулгаръ-кьой, 1 ч. ссп.; 400 пбе.
7. „ Грайосъ (Грабуна), 2 ч. ю.; 250 пг.
„ Данъшмендъ (28).
8. „ Ерекли, 5 ч. юз. (?)
9. „ Иени-кьой, (?) 40 мт.
10. „ Кадж-кьой, $3^1/_2$ ч. юи.; 120 пбп.
11. „ Кара-Тепе, $4^1/_2$ ч.; июз. 60 пг.
12. „ Карлж-кьой, $2^1/_2$ ч. июз.; 300 пг.
„ Коджа-Хадъръ (33).
13. „ Куруклу, $3^1/_2$ ч. юз. (?)
14. „ Коюнъ-Тепе (вж. 30--31; мухаджири), 3 ч. июи. (?)
15. Село Късъ-Капанъ, 3 ч. юз.; 30 пбп., 30 пг.
16. „ Лаладжикъ, 60 пг.
„ Леле-кьой (39).
17. „ *Маврось* (Маврия), $1^1/_2$ ч. июи.; 50 пг.
18. „ Малъ-Тепе, 3 ч. с.; 100 пг.
19. „ Махмудъ-кьой 3 ч. юи.; 100 погърчени, забрав. вече бълг.
20. Село Мерджанъ (мухаджири) 2 ч. ю. (?)
21. „ *Мозалъ* (Мозакъ), 2 ч. с.; 55 пг.
22. „ Оркасъ (Орфанъ), $4^1/_2$ ч. з.
23. „ Пазаръ-Дере, 3 ч. ссз.; 120 пг. — арнаути.
24. „ Паша-Игидъ (нахийски центъръ), 2 ч. с.; 220 пг.
Село Пурнаръ-кьой (вж. 4).
25. „ Сейди-кьой, 3 ч. юи.; мухаджири и мѣстни.
26. Село Сулуджа (нахийски центъръ), $4^1/_2$ ч. июз.; 100 пг.
27. Село Сюгюнлю, 1 ч. июз. (?)
28. „ Талашманлж (вж. 7—8), $4^1/_2$ ч. юз.
29. „ Тюркменъ-кьой, (?)
30. „ Теке (вж. 33—34), мухаджири.
„ Тепе-кьой (вж. 18).
31. „ Хаджи-кьой 3 ч.; 250 пг. българи), погърчени, забравени.
32. Село Хадъръ-кьой, 2 ч. сз.; 30 пг., 10. пбп.
33. „ Хадъръ-кьой (вж. 12—13), 3 ч.; мухаджири.
Село Хамидие (вж. 30).
34. „ Челеби-кьой, $4^1/_2$ юз.
35. „ Челтикъ-кьой, $3^1/_2$ ч. июз.; 80 пг.
36. „ Шумла, $4^1/_2$ ч.; 50 мт.
37. „ Ючъ Евлеръ чифликъ.
38. „ Ябулакъ (Янълдъкъ), 3 ч. зюз.; 15 пг., 15 пбп.
39. Село Яйлакъ (вж. 16—17), 5 ч. июз.

1. Село Акъ-Ходжа, 4 ч.
2. „ Башъ-Агълъ-Чифликъ, 1 ч.
3. „ Бей-кьой, 5 ч.
4. „ Бейликъ-Мера, 4 ч.
5. „ Бузъ-Тепе, 2 ч.
6. „ Кара-Хисаръ, 2 ч.
7. „ Кълъчъ, 2 ч.
8. „ Мюслимъ, $1^1/_2$ ч.
9. „ Меджидие, 5 ч.
10. „ Махмудие, 6 ч.
11. „ Орхание, 4 ч.
12. „ Султание, $3^1/_2$ ч.
13. „ Сюгютъ-Чифликъ, 4 ч.
14. „ Доганджа-Кебиръ, 2 ч.
15. „ „ Саиръ, $3^1/_2$ ч.
16. „ Шабанъ, 4 ч.
17. „ Юсуфъ Али Деирменъ Чифликъ,[2]) 1 ч.

Мирефтенска каза.

1. Градъ Мирефте.
Села Авдинъ (вж. 12).
„ Баба-кьой (вж. 15).
2. „ Балатинось, 1 ч. с.
3. „ Бей-Оолу, $4^1/_2$ ч. сз.
4. „ Ганосъ (нахийски центъръ), 4 ч. си.
5. „ Иениджe, 6 ч. сси.
6. „ Каламичъ, 1 ч. з.
7. „ Кестанболу (нахийски центъръ), 5 ч. ссз.
8. Село Кирасие, $1^1/_2$ ч. с.
9. „ Миланъ-кьой, 3 ч. с.
10. „ Мюрсели, $2^1/_2$ ч.
11. „ Татарлж, $5^1/_2$ ч. с.
12. „ Учманъ-Дере (вж. 1-2), $4^1/_2$ ч. сси.
13. „ Хора-кьой, 2 ч. си.
14. „ Юручъ-чифликъ, 3 ч. сз.
15. „ Яя-кьой, 2 ч. ссз.

---

[1]) Въ тая каза, споредъ салнамето има 15 села, съ Майдосъ всичко 16. Показанитѣ по-горѣ 4 села, които се срѣщать въ салнамето, ще да допълнятъ това количество.

[2]) Кешанската каза, споредъ салнамето има 52 села. Отъ означенитѣ по-горѣ — 14 села ще да допълнятъ изброенитѣ надъ тѣхъ, а три (3) ще да сж съ двойно наименувание.

Шаръ-Кьойска каза.

1. Градъ Шаръ-кьой (вж. 34—35), 600 неизвѣстни.
2. Село Адиль-Хемъ (?) 10 ч. з.
3. „ Ай-Демиръ (вж. 19—20), 6 ч. ссз.
4. „ Акъ-Сакалъ, 5½ ч. с.
5. „ Арапли, 1½ ч. з.
6. „ Арапъ-Хаджи, 6½ ч. с.; 100 пг.
7. „ Байрамичъ (?) 8 ч. з.; 150 православни сърби погърчени, запазили още езика си.
8. Село Бали-кьой (?) 7 ч. сз.
9. „ Бали-Сюли, 6 ч. ссз.
10. „ Бей-кьой 5 ч. сз.; 90 мт.
11. „ Булгуръ, 3½ ч. си.
12. „ Бурунъ Виранъ Чифликъ, 4½ ч. зюз.
„ Гераклица (вж. 19).
13. Село Гьолджикъ, 2 ч. з.; 100 пг.
14. „ Делилеръ (Дерлеръ), 6 ч. ссз.
15. „ Джедидъ-кьой (вж. 18—19), 3 ч. з.; 200 пг.
Село Демирджили (вж. 23).
„ Дере-Доганъ (вж. 35).
16. „ Дженгерли, 2 ч. з.
17. „ Доганъ Челеби-Чифликъ, 2 ч. з.
„ Егендикъ (вж. 38).
18. „ Евреше (?) (вж. 23—24, 36—37, нахийски центъръ), 8 ч. зсз.; 60 мт. мухаджири.
Село Еширъ-Али (вж. 20).
„ Енидже (вж. 39).
„ Ени-кьой (вж. 15).
19. „ Ериклидже (вж. 12—13), 1 ч. з.
Село Идемиръ (вж. 3).
20. „ Имрали (Имерли вж. 18—19) 5 ч. сз.
„ Инджирли (вж. 41).
21. „ Истерне (вж. 36—37), 1½ ч. с.
22. „ Исхакли, 4 ч. сис.
23. „ Кавакъ (?) (вж. 15—16) 5 ч. з.
„ Кади-кьой (вж. 18).
24. „ Караджали (?) 11 ч. з.
25. „ Клисели (?) 8 ч. з.
26. „ Коджа-Али. 3 ч. юз.
27. „ Коджа-Чешме (?) 9 ч.
28. „ Куру-Чешме (?) 11 ч. з,
29. „ Къзълджа Терзили, 3 ч. зюз.
30. „ Мааризъ (?) 13 ч.
31. „ Муса Челеби (Мусачи), 1½ ч. с.
32. „ Ава Мюстеджибъ, (Нахийски центъръ), 5. ч. сз.; 25 мт.
33. Село Оломанъ, 4 ч. сз.
34. „ Паламудъ, 4 ч. си.; 80 пг.
„ Перистери (вж. 1).
35. „ Сазлж-кьой (?) (вж. Дере, 15—16), 3 ч.
36. „ Софу-кьой, 3½ ч. з.
„ Стерне (вж. 21).
„ Урна (вж. 18).
37. „ Шандили (?) (Шедили), 9 ч. з.
38. „ Юсиндикъ (вж. 17—18), 4½ ч. сз.
39. „ Юлджа Чифликъ (?) (вж. 18—19), 5½ ч. з.
40. „ Юва-Чифликъ, 6 ч.
41. „ Яаджили-Ч-къ (вж. 20—21), 2½ ч. зюз.
42. „ Яй-Агачъ, 4 ч.
43. „ Яали Мюстеджибъ Чифликъ[1]).

Родостенски санджакъ.

Родостенска каза.

1. Гр. Родосто (вж. 52—53), приблизително 2000 мт., 1800 пг., 1300 а., 200 е.
2. Село Авджиларъ (вж. 16—17) 6 ч. з.; 10 мт.
„ Айнаджикъ (вж. 19).
3. „ Акча-Халилъ (Ачали), 2½ ч. зюз.; 15 мт.
Село Аматъ (вж. 5).
4. „ Ахмедъ-Гили, Ахмедчи) 4 ч. зсз.; 10 мт.
5. Село Ахмедче (вж. 3—4) 6½ юз.; 25 мт.
6. „ Ашаги-Калъчлж, 3 ч. с.; 10 мт.
„ Бенадосъ (вж. 46.)
„ Банарлж (вж. 47).
7. „ Биюкъ-Али-чифликъ, 2 ч.
8. „ Гази-Оолу 2½ ч. си.; 5 мт.
9. „ Гюпенджили (Гювечли) 2½ ч.; 80 мт.
10. „ Гюндюзлю, 2 ч. с.; 15 мт.
11. „ Деведжикъ (Дедеджикъ) 5½ ч. з.; 60 мт.
12. Село Дели-Ахмедъ-чифликъ (или Диване-чифликъ) 4½ ч.
13 Село Демирли-кьой, 3½ ч. зсз.; 20 мт.
14. „ Джедидъ-кьой (вж. 16—17, 39—40) 4 ч. юз.; 200 пг.
15. Село Доганджа-чифликъ, 1½ ч. си; 20 пг.
„ Догрукъ-Караджа-Муратъ (вж. 25).
16. „ Ебешуръ-кьой (вж. 35—36) 3 ч. си.
„ Евджилеръ (вж. 2).
„ Езерли-кьой (вж. 63).
„ Ени-кьой (вж. 14).
17. „ Еревли (Ерджекли, нахийски центъръ) 4 ч. юз.; 10 мт.
18. Село Иере-Басанъ-Чифликъ, 1½ ч. юз.
19. „ Инеджикъ (вж. 2—3, нахийски центъръ, 4 ч. зюз.; 100 мт.
20. Село Исмаили (?) (вж. 52—53) 6 ч. зсз.; 12 мт.
21. „ Ишъкларъ (вж. 52—53; нахийски центъръ) 5 ч. юз.; 900 пг.
22. Село Каи-кьой, 1 ч. с.; 15 мт.
23. „ Кара-Адлж (— Евли) 2½ ч. си.; 40 мт., 40 пг.
Село Кара-Али-кьой (вж. 28).
24. „ Кара-Базиргянъ (мухаджири) 4 ч. сз.; 70 мт.
25. „ Караджа-Мурадъ (вж. 15—16) 4 ч. зсз.; 6 мт.
26. Село Караджа-Мурадъ-чифликъ, 1½ си.

---

[1]) Шаръ-Кьойската каза споредъ салнамето има само 31 село.

27. Село Каранфилли (вж. 60-61) 5 ч. си.; 25 мт.
Село Кара-Сали (вж. 29).
28. „ Кара-Халилъ (вж. 23-24) $3^1/_2$ ч. сз.; 20 мт.
29. Село Кара-Хисарли (вж. 27—28) $2^1/_2$ ч. юз.; 20 мт.
30. Село Кенарлж, $5^1/_2$ ч. 25 мт.
31. „ Кьопекли (Кючукъ —) $2^1/_2$ ч.; 10 мт.
32. „ Кьосе-Илиясъ или Кьосъ-Елесъ, $2^1/_2$ ч. си.; 40 мт.
Село Коджадъ (вж. 58).
33. „ Кумъ-Баги на морето, $2^1/_2$ ч. ююз.; 120 пг.
34. Село Кулаузлу-чифликъ, 2 ч. си.; 45 мт.
35. „ Кънкларъ (Кънъклж) $5^1/_2$ ч. зюз.; 12 мт.
Село Машуръ-кьой (вж. 16)
36. „ Муса-Баба-Текеси, 2 ч.; 10 мт.
„ Мусратли-кьой (вж. 40).
„ Мусратъ-Факж-кьой (вж. 41).
37. „ Мухаремлий $5^1/_2$ ч. зюз.; 10 мт.
38. „ Мюслимъ-кьой $2^1/_2$ ч. с.; 10 мт.
39. „ Наибъ-кьой (нахийски центъръ) 3 ч. ююз.; 380 пг.
Село Неохора (вж. 14).
40. „ Нусретли (вж. 36—37) 1 ч. зюз.; 25 мт.
41. Село Нусретли-Факж (вж. 36—37) 4 ч. юз.; 20 мт.
42. Село Ортаджа (нахийски центъръ) 4 ч. сз.; 50 мт.
43. Село Оручъ-Бейли (?) (вж. 47—48) 4 ч. юз.
44. „ Османлж-кьой, $2^1/_2$ сз.; 60 мт.
„ Омучъ (вж. 54).
45. „ Отманлж-кьой, 4 ч. зюз.; 8 мт.
46. „ Панадосъ (Панизо, на морето, вж. 6—7) 2 ч. ююз.; 100 пг.
47. Село Панарлж (вж. 6—7) 3 ч. сз.; 8 мт.
„ Ручбали (вж. 43).
48. „ Сарж-Исмаилъ чифликъ, $3^1/_2$ ч.
49. „ Сейменли, 2 ч.; 20 мт.
50. „ Селджукъ (Селджи-кьой) 5 ч. з.; 150 пг.
51. „ Семетли, $5^1/_2$ юз.; 120 пг.
52. „ Сьртъ-кьой (Серъ-кьой, вж. 60-61) 3 ч. с.; 7 мт.
Село Смайлли (вж. 20).
„ Скулари (вж. 21).
Градъ Такиръ-Дагъ (вж. 1).
53. Село Угурлу (Узлу) $5^1/_2$ ч. юз.; 15 мт.
54. „ Умурджа (вж. 44—45) $5^1/_2$ ч. з.; 12 мт.
55. „ Ферхадълж (Ферхатлж, Феризанлж, мухаджири) $3^1/_2$ ч. з.; 80 мт.
56. Село Хаджи-кьой 3 ч. зсз.; 15 мт.
57. „ Хасунлу $2^1/_2$ ч.; 20 мт.
58. „ Ходжа-Айдининъ чифликъ (вж. 32—33) 4 ч. с.
59. Село Чанакчи (Читакчи) $3^1/_2$ ч. с.; 120 пг.
60. „ Чешме-Чифликъ (?) 2 ч. ссз.; 6 мт.
„ Шерифли (вж. 27).
„ Ширли-кьой (вж. 52).
61. „ Юкари-Кълъчлж, 3 ч.; 25 мт.
62. „ Яджи-кьой, $1^1/_2$ ч. зсз.; 45 мт.
63. „ Язиръ-кьой (вж. 16—17) $2^1/_2$ ч. юз.; 12 мт.
64. Село Яя-Башъ (Яя-Башли) 2 ч. юз.; 10 мт.

1. Село Ески-Ереклц, 10 ч.
2. „ Иени-кьой-Деирменъ-Алтж, 1 ч.
3. „ Иени-Чифликъ, 6 ч.
4. „ Кънъклж, 10 ч.
5. „ Сейменъ, 9 ч.
6. „ Селвели, 6 ч.
7. „ Султанъ-кьой, 9 ч.
8. „ Умурджа, 8 ч.
9. „ Якублу, $8^1/_2$ ч.
10. „ Шахбазъ.[1])

Малгарска каза.

1. Градъ Малгара: 300 мт., 36 пбе., 64 пбп., 200 пг., 30 българи униати, 5 протестанти отъ разни народности и 700 арменци.
Село Авренъ (вж. 5).
2. „ Алай-Бей-кьой, 3 ч. юи., 30 мт.; 50 мб.
3. „ Алмали, 3 ч. ююи.; 300 пг.
„ Аличъ-кьой (вж. 59).
4. „ Ахмедъ-Паша-кьой (вж. 43-44), 1 ч. з.; 50 мт., 25 пбт., 25 пг.
5. Село Ахж-Юренъ (вж. 1—2), 4 ч. и.; 70 мт.
6. „ Балабанъ, $6^1/_2$ ч. сз.; 50 мт.
7. „ Балабанджикъ, 3 ч.; 400 мб.
8. „ Балъкъ-кьой, 3 ч.; 60 мб.
9. „ Балабанъ-Куру, 8 ч.; 50 мб.
10. „ Букрово, 4 ч.; 200 мб.
11. „ Буйнакъ, 4 ч.; 200 мб.
12. „ Гьозсузъ, 2 ч.; 40 пбп., 30 пг.
13. „ Давудъ-Али, 5 ч.; 100 пг.
„ Данъшмендъ (вж. 51).
14. „ Девели, 5 ч. иси.; 30 мб.
15. „ Девели-Ениндже, 5 ч. иси.; 60 мб.
16. „ Демирджили, 3 ч.; 20 мт.
17. Село Деведжи-кьой, 2 ч. ююз.; 200 пг.
18. „ Дере-Чифликъ, $3^1/_2$ ч.
19. „ Доганджа-кьой (Дованджа), 5 ч. зсз.; 140 пбп.
20. Село Долу-кйой, 5 ч.; 130 пбп.
21. „ Екдемиръ (вж. 23-24), $1^1/_2$ ч. си.; 50 мб.
Село Ереке (вж. 62).
22. „ Ибри-кьой, 4 ч.; 18 мт.
23. „ Ибридже (Ибрикъ-Тепе), 1 ч.; 20 мт.
„ Идемиръ (вж. 21).
24. „ Изгаръ (нахийски центъръ, вж. 40—41) 3 ч. зюз.; 70 пбп., 6 униати българи.
25. Село Иланлж (Илания), 4 ч. сз.; 40 пг.
26. „ Имамъ-Чифликъ, 2 ч.; 10 мт.
27. „ Кавакъ-Чешме, 7 ч.; 50 мт.
28. „ Каджъ-кьой, $1^1/_2$ ч. юз.; 36 пбе.
29. „ Калайджи, 4 ч.; 40 мб.
30. „ Калуба-кьой, $^1/_2$ ч. си.; 240 пг.
31. „ Кара-Агачъ, 8 ч. сз.; 12 мт.
32. „ Кара-Бунаръ, 7 ч.; 40 пг.
33. „ Караджа-Халилъ или Караджа-Калъ, 1 ч., 50 погърчени сърби.

[1]) Споредъ салнамето въ тая каза има 68 села. Отъ показанитѣ по-горѣ — 5 ще да допълняватъ неотбѣлѣженитѣ надъ тѣхъ, а останалитѣ 5 ще да сж съ двойни названия.

34. Село Кара-Сали (Кара-Сатъ), 4 ч. сз.; 20 мт.
35. „ Керемиянъ (Керманъ), $3^1/_2$ ч. иси.; 40 мб.
36. „ Козъ-кьой (нахийски центъръ), 5 ч.; 132 пбп.
37. Село Куюджу-кьой, $2^1/_2$ ч. и.
38. „ Кърькъ-Али, $2^1/_2$ ч.; 20 мт.
39. „ Кюртели, 2 ч. сз.; 200 пг.
40. „ Кючукъ-Хадъръ (— Кадиръ), $3^1/_2$ ч. и., 30 мт.; 30 мб.
Село Лязгаръ (вж. 24).
41. „ Максудлу (Музали), 7 ч. сз.; 120 пг.
42. „ Месутлу-Чифликъ, $1^1/_2$ ч.
43. „ Оба-кьой, 4 ч.
„ Паша-кьой (вж. 4).
44. „ Пишманъ-кьой, 4 ч. ююз.; 150 пбе.
45. „ Сараджа-Паша-Чифликъ, $1^1/_2$ ч.
46. „ Сарала-кьой (Сарсали), 6 ч. си.
47. „ Сасанъ-кьой, 4 ч. и.
48. „ Сесе-кьой, 3 ч.
49. „ Софтаджа-Чифликъ, 1 ч. и.; 20 мт.
50. „ Султанъ, 8 ч. зсз.; 400 православни арнаути.
51. Село Талашманъ (вж. 13—14), 4 ч. з.; 8 мт.
52. „ Татаръ-кьой, 4 ч.; 13 мт.
53. „ Ташкънъ-Чифликъ, 1 ч. и.; 90 православни арнаути.
54. Село Теслимъ-кьой, 2 ч. юз.; 200 пбе.
55. „ Тюркъ-кьой, 4 ч.
56. „ Тете-кьой, 3 ч.; 50 пг.
57. „ Хадъмъ-кьой, 1 ч.
58. „ Халищъ-кьой, 2 ч. з.; 8 мт.
59. „ Халичъ-кьой (вж. 3 4).
60. „ Хамидъ-кьой, 2 ч.
61. „ Хасъ-кьой, $1^1/_2$ ч. сз.; 70 пг.
62. „ Хереке (нахийски центъръ, вж. 21—22), 4 ч. и.; 70 мб.
63. Село Чаушъ-кьой, 1 ч., 80 мб.; 20 мт.
64. „ Юрукъ-Иенидже, 2 ч. з.; 15 мт.
65. „ Юрукъ-кьой, 4 ч. иси.; 40 мб.
66. „ Яйла-Гьозъ (— Гюну), $3^1/_2$ ч.; 90 пбе., 80 унияти българи.
67. Село Яйла-кьой, 2 ч. св.; 15 мт., 10 мб.

1. Село Кара-Мурадъ, 3 ч.
2. „ Румъ-Чифликъ, 1 ч.
3. „ Тевфикие, 7 ч.
4. „ Харала-Гюна, 6 ч.
5. „ Химетъ, 2 ч.
6. „ Чалъшъ, 3 ч.
7. „ Чемепъ-Дере,[1]) 4 ч.

Хайреболска каза.

1. Градъ Хайреболъ, 700 кѫщи неизвѣстни.
Село Авлобасъ (вж. 61).
„ Аджи-Сургунлу (вж. 55).
2. „ Акънджалѫ (нахия Умуръ-бей), $5^1/_2$ ч. ююз.; 80 пг.
3. Село Аладжа-Оолу (Аладжали, нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 4 ч. си.; 50 мт.
4. Село Арзулу-Чифликъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 5 ч. и.; 125 мт.
5. Село Баждаръ-Илия съ чифликъ или Байдаръ (на казата подвѣдомствено), 1 ч.; 30 мт.
6. Село Байрамъ-Шахъ или Байрамча (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 2 ч. юи.; 15 мт.
7. Село Баткънъ (нахия Умуръ-бей), $5^1/_2$ ч. юз.; 35 мт.
8. Село Босна-мезрасѫ (?); 3 ч.
9. „ Бракча-мезрасѫ или Брайда (нахия Умуръ-бей), $4^1/_2$ ч.; 50 мт.
10. Село Бузакчи (Бозаджи, нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 1 ч. си.; 15 мт.
11. Село Буюкъ-Каракарлѫ (нахийски центъръ), 2 ч. иси.; 40 мт.
12. Село Далиянлѫ (?) (вж. 60—61) $^1/_2$ ч. ю.; 6 пт.
13. Село Дамиясларъ или Дамбасларъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ, вж. 40—41), 2 ч. и.; 35 мт.
14. Село Джади-Хъдъръ (Джани-Хъдъръ, Диандаръ, нахия Умуръ-бей), $1^1/_2$ ч. юии.; 25 мт.
15. Село Джинетъ-Чифликъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ, вж. 64—65), 3 ч. юи.
16. Село Дели-Бедеръ (— Петри, нахия Умуръ-бей), 2 ч. ю., 25 мт.
17. Село Дуганджалѫ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 2 ч. си.; 30 мт.
Село Дуранчъ (вж. 46).
„ Еренъ-бей-кьой (вж. 50).
18. „ Казанджи (каза), $^1/_2$ ч. и.; 10 мт.
„ Камислеръ (вж. 29).
19. „ Карабуджекъ (Карабурчакъ, нахия Черкесъ-Мюслимъ), 2 ч. з.; 35 мт.
20. Село Караджа-Гюръ (нахия Умуръ-бей), $4^1/_2$ ч. юз.; 40 мт.
21. Село Караджа-Кулаузъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 5 ч. юи.; 120 мт.
22. Село Кара-Яхши-Чифликъ или Каражинъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), $1^1/_2$ ч. нюи.; 4 мт.
23. Село Касъмъ-Паша (нахия Черкезъ-Мюслимъ), 2 ч. зюз.; 50 пг.
24. Село Кемаллеръ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 3 ч. юи.; 15 мт.
25. Село Кестирме (Кестирджа, Кострица, нахия Черкезъ-Мюслимъ), 2 ч. юз.; 140 пг.
26. Село Киледжи-Чифликъ (каза, вж. 30—31), $1^1/_2$ ч. си.
27. Село Кереметликъ (Кереметъ, нахия Умуръ-бей), 5 ч. юз.; 40 мт.
28. Село Козъ-Юрукъ-Чифликъ (нахия Умуръ-бей), 5 ч. юз.; 80 мт.
29. Село Кълъчларъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ, вж. 18—19), 3 ч. си.; 25 мт.
30. Село Къндемишъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 3 ч. юи.; 25 мг.
Село Кърджалѫ (вж. 26).
31. „ Кючукъ-Кара-Карлѫ (нахия Буюкъ-Кара-Карлѫ), 2 ч. сси.; 15 мт.

[1]) Споредъ салнамето въ Малгарската каза има 71 село. Показанитѣ по-горѣ 7 села, останали повече въ салнамето, ще да допълняватъ изброенитѣ надъ тѣхъ.

32. Село Лахана-Чифликъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), $1\frac{1}{2}$ ч. с.; 120 мт.
33. Село Маджарларъ-Чифликъ (каза), 1 ч. юин.; 10 мт.
34. Село Мадрублу (нахия Буюкъ-Кара-Карлж, вж. 36—37), 4 ч. и.; 15 мт.
Село Марянъ (вж. 36).
35. „ Мерджанлж-Мезраси или Мюселимъ-кьой (нахия Умуръ-бей), $2\frac{1}{2}$ ч. ю.
36. Село Миръ-Якубъ (нахия Умуръ-бей 34—35), $3\frac{1}{2}$ ч. юни.; 60 мт.
Село Муръ-бей (вж. 49).
„ Мурцанлий (вж. 34).
„ Мюслимъ (вж. 63).
„ Орей (вж. 51).
37. „ Пармаксъзъ (нахия Умуръ-бей), $3\frac{1}{2}$ ч. юни.; 20 мт.
38. Село Пиринъ-Чешме (нахия Умуръ-бей), $6\frac{1}{2}$ ч. юни.
39. Село Саръчъ (Сарня, нахия Умуръ-бей), 5 ч. юкз.; 25 мт.
40. Село Сарж-Яръ (нахия Умуръ-бей), $5\frac{1}{2}$ ч. юкз., 25 мт.
Село Сернеселли (вж. 60).
„ Табашларъ (вж. 13).
41. „ Талашманъ-Мезраси (нахия Черкесъ-Мюслимъ) 3 ч.; 30 мт.
42. Село Татаръ-Баждаръ-Чифликъ (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), 3 ч.; 4 мт.
43. Село Татаръ-Джедидъ-кьой (нахия Умуръ-бей), 5 ч. юз.; 35 пг.
44. Село Татарлж (нахия Умуръ-бей), 2 ч. юз.; 35 мт.
45. Село Теке-кьой (нахия Умуръ-бей), 5 ч. юз.; 10 мт., 90 пб.
46. Село Тураджи (нахия Умуръ-бей, вж. 17—18), 5 ч.; 45 пг.
47. Село Тъмръзлж (нахия Черкесъ-Мюслимъ), $2\frac{1}{2}$ с., 30 мт.
48. Село Умуръ-Бахтж (Умурджа, нахия Умуръ-бей), 3 ч.; 15 мт.
49. Село Умуръ-бей (нахийски центъръ, вж. 36—37), 3 ч. юкз.; 25 мт.
50. Село Уръ-бей (нахия Умуръ-бей, вж. 17—18), 5 ч. ю.; 15 мт.
51. Село Уру-кьой (нахия Умуръ-бей, вж. 36—37), 2 ч. юз.; 15 мт.
52. Село Фахри-Оолу (Факиръ —, нахия Буюкъ-Кара-Карлж), 3 ч. юз.; 15 мт.
53. Село Фрашъ-кьой (Фарашъ, нахия Черкезъ-Мюслимъ), $1\frac{1}{2}$ юз.; 90 пг.
54. Село Хаджили (нахия Умуръ-бей), 3 ч. ю.; 35 мт.
55. Село Хаджи-Сунгурлу (нахия Умуръ-бей, вж. 1—2), 4 ч. юкз.; 30 мт.
56. Село Хасж-кьой (Хасъ-кьой, нахия Умуръ-бей) 3 юз.; 60 пг.
57. Село Хаснли-Чифликъ (Хасонъ ?), $3\frac{1}{2}$ ч. юи.
58. Село Хати-Оолу (Ханъ-Оолу, нахия Буюкъ-Кара-Карлж), 4 ч. в.; 25 мт.
59. Село Хедили (нахия Черкесъ-Мюслимъ), $3\frac{1}{2}$ ч. сси.; 75 пг.
60. Село Хернеселли (вж. 40—41).
„ Хилиядже-Чифликъ (вж. 12).
61. „ Холо-Обасж (нахия Буюкъ-Кара-Карлж, вж. 1—2), 2 ч. си.; 15 мт.
62. Село Чий (Чене) кьой (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), $1\frac{1}{2}$ ч. июи.; 40 мт.
63. Село Черкесъ-Мюслимъ (нахийски центъръ, вж. 36—37), 2 ч.; 250 мт.
64. Село Чекръкчи (каза), $\frac{1}{2}$ ч.; 35 мт.
„ Читъ (вж. 15).
65. „ Шахъ-Мелекъ (?), 2 ч.
66. „ Юруклеръ (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), 3 ч.; 15 мт.
67. Село Юриджикъ (Юрудже, нахия Умуръ-бей), 6 ч.
68. Село Юргичъ (нахия Умуръ-бей), $3\frac{1}{2}$ ч.
69. „ Явашча (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), 4 ч.; 15 мт.
70. Село Ялькъ-кьой (?), 5 ч.

1. Село Асълъ-бей-кьой (нахия Умуръ-бей), 2 ч.
2. Село Гюнешли (нахия Умуръ-бей), $5\frac{1}{2}$ ч.
3. „ Каба-Хакюкъ (нахия Черкесъ-Мюслимъ), 2 ч.
4. Село Кадрие (нахия Черкесъ-Мюслимъ), 2 ч.
5. „ Кара-Кавакъ (нахия Черкесъ-Мюслимъ), 2 ч.
6. Село Куртъ-Дере (нахия Урумъ-бей), $3\frac{1}{2}$ ч.
7. „ Хаджетъ[1]) (нахия Буюкъ-Кара-Карлж), $5\frac{1}{2}$ ч.

Чорленска каза.

1. Градъ Чорлу[2])
Село Алъфлж (вж. 31).
2. „ Армаганъ-Шахъ-Чифликъ, 3 ч. н.; 30 православни.
3. Село Аа-Чифликъ, $2\frac{1}{2}$ ч.; 12 православни.
4. „ Балабанлж, $2\frac{1}{2}$ зюз.; 10 мт.
5. „ Беятлж, $1\frac{1}{2}$ ч. з.
6. „ Вели-Меше, 2 ч. си.; 200 мт.
7. „ Дере-Гюндюзлю, $3\frac{1}{2}$ ч. юз.; 10 мт.
„ Иени-кьой (вж. 36).
8. „ Иени-Чифликъ, $3\frac{1}{2}$ ч. ю.; 25 православни.
9. Село Исадча-Чифликъ (вж. 25—26), $2\frac{1}{2}$ ч. и.; 25 православни.
10. Село Кадж-кьой, 2 ч. юкз.
11. „ Кара-Агачъ, $3\frac{1}{2}$ ч.; 350 мт.
12. „ Кара-кьой, 5 ч.
13. „ Кара-Мехмедъ, 3 ч. с., 80 мт.
14. „ Кара-Секенъ-Хасанъ-бей-Чифликъ,(?) 4 ч. зсз.
15. Село Кара-Секенъ-Шерифъ-бей-Чифл., (?) 4 ч. зсз.
16. Село Керемиянъ, 4 ч. с.
17. „ Керпичъ-кьой (Керпидже), $2\frac{1}{2}$ ч. юкз.; 5 православни.
18. Село Кърь-Кьопекли, (?) $3\frac{1}{2}$ ч. з.; 15 мт.
„ Кючукъ-Суютъ (вж. 27).
19. „ Максудлу (Масатлж), 3 ч. юз.; 13 мт.

---

[1]) Споредъ салнамето въ Хайреболската каза има 72 села. Означенитѣ 7 села сж отъ послѣдното.
[2]) Общото число на кжщитѣ е 1800. Други свѣдѣния нѣмаме.

20. Село Муратлж, 4 ч. з.; 35 мт.
21. „ Муратлж-Чифликъ, 2 ч.
22. „ Мюслимъ-Чифликъ, 3 ч. си.; 20 православни.
23. Село Охланлж (Овласъ), $2\frac{1}{2}$ сз.; 18 православни.
24. Село Пашалж-Ага-Чифликъ, $1\frac{1}{2}$ ю.; 10 православни.
25. Село Саръларъ (Сарларъ), 2 ч. зюз.; 20 мт.
„ Сеча (вж. 9).
26. „ Сулейманлж-Чифликъ, $2\frac{1}{2}$ ч. юз.
27. „ Сюндюклю (вж. 18—19), $4\frac{1}{2}$ зсз.; 30 мт.
28. Село Тюрбе-Дере-Чифликъ, 4 ч. ю.
29. „ Тюркменли, 4 ч. ю.; 300 мт.
30. „ Хаджи-Шереметъ-Чифликъ, $1\frac{1}{2}$ си.; 15 православни.
31. Село Ченгелли-Салихъ-Ага-Чифликъ или Ченгерли, $2\frac{1}{2}$ ч. ю.
32. Село Ченгелли-Хашимъ-Ага-Чифликъ, 2 ч. и.
33. „ Село Чорумъ (— Кая), $3\frac{1}{2}$ юз.
34. „ Шерефли-Чифликъ-кьой (вж. 1—2), 2 ч. сси.
35. Село Юксузче, 3 ч. и.; 30 православни.
36. „ Янъкъ-Агълъ (вж. 7—8), 3 ч. юю.; 100 мт.

1. Село Кара-Сююрть, 3 ч.
2. „ Къзълъ-Бунаръ, 3 ч.
3. „ Кържъ-Гинкли, 3 ч.
4. „ Шарклж, 3 ч.
5. „ Шахбазъ, $1\frac{1}{2}$ ч.
6. „ Якублу-кьой,[1]) 2 ч.

[1]) Въ Чорленската каза споредъ салнамето има 36 села. Показанитѣ по-горѣ 6 села ще да допълнятъ горното число и ще да сж съ двойни имена. Свѣдѣния за кжщитѣ нѣмаме.